

OPERAT OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH

**PLAN OCHRONY DLA PARKU KRAJOBRAZOWEGO
„LASY NAD GÓRNĄ LISWARTĄ”**

Warszawa, Będzin, Sosnowiec, sierpień 2019

Operat ochrony walorów krajobrazowych opracował zespół autorski w składzie:
dr Katarzyna Pukowiec-Kurda,
dr Michał Sobala,
dr inż. Anna Żemła-Siesicka

Wykonawca prac: Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska;
ul. Erazma Ciołka 13, 01-445 Warszawa

Plan ochrony dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” sporządzono na zlecenie Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego;
ul. Ignacego Krasickiego 25, 42-500 Będzin

Fot. okładka: Krajobraz o cechach priorytetowych „Zborowskie” (fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, 2018)

Spis treści

1. WSTĘP	6
1.1. Cel opracowania i ogólna informacja o Planie ochrony	6
1.2. Metodyka i zakres prac	6
1.3. Zespół autorski	18
1.4. Ogólna charakterystyka Parku	19
2. OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA	20
2.1. Ogólna charakterystyka stanu wiedzy	20
2.2. Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu	21
3. IDENTYFIKACJA I TYPOLOGIA KRAJOBRAZU	24
3.1. Identyfikacja aktualnych krajobrazów Parku metodą audytu krajobrazowego	24
3.2. Typologia krajobrazów aktualnych z uwzględnieniem krajobrazów ekologicznych wraz z charakterystyką typów i podtypów	24
3.3. Mapa krajobrazów lokalnych Parku w podziale administracyjnym	38
4. CHARAKTERYSTYKA STRUKTURY KRAJOBRAZU	44
4.1. Wyniki inwentaryzacji elementów przyrodniczych krajobrazu (w podziale na krajobrazy lokalne i gminy)	44
4.2. Struktura ekologiczna Parku	89
4.2.1. Korytarze rangi ponadlokalnej	89
4.2.2. Korytarze rangi lokalnej	95
4.2.3. Bariery antropogeniczne	95
4.2.4. Luki powiązań w systemie przyrodniczym	97
4.3. Ocena stanu ochrony i przekształceń przyrodniczych walorów krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 10. lecia.	98
4.4. Wyniki inwentaryzacji zasobów kulturowych w podziale na krajobrazy lokalne i gminy	102
4.5. Cechy syntetyczne krajobrazu (tożsamość, tradycja, swojskość, unikatowość)	137
4.6. Ocena stanu ochrony i przekształceń walorów kulturowych, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 10-lecia	144
5. CHARAKTERYSTYKA WALORÓW ESTETYCZNO-FIZJONOMICZNYCH KRAJOBRAZU	148
5.1. Ogólna charakterystyka walorów estetyczno-fizjonomicznych	148
5.2. Osie widokowe	149
5.3. Ciągi widokowe	159
5.4. Punkty widokowe	167
5.5. Panoramy i przedpola ekspozycji	204
5.6. Dominanty krajobrazowe	219
5.7. Elementy dysharmonijne	223

5.8.	Ocena stanu ochrony i przekształceń walorów estetyczno-fizjonomicznych krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 10.lecia.	227
6.	WALORYZACJA KRAJOBRAZOWA	229
6.1.	Atrakcyjność ogólna krajobrazu	229
6.2.	Kryteria i mierniki atrakcyjności krajobrazu - wyniki waloryzacji	230
6.3.	Wyznaczenie krajobrazów o cechach priorytetowych - mapa i charakterystyka	236
6.4.	Krajobrazy o cechach priorytetowych w systemie podziału administracyjnego (gminy)	243
6.5.	Funkcje krajobrazów lokalnych w podziale na gminy	244
7.	UWARUNKOWANIA PRAWNE, SPOŁECZNE I GOSPODARCZE OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH	248
8.	ZAGROŻENIA DLA WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH ORAZ MOŻLIWE SPOSOBY ICH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIA	255
8.1.	Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia	255
8.2.	Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia	259
9.	CELE OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH	261
10.	STRELOWANIE OBSZARU PARKU	262
11.	ZAKRES PRAC ZWIĄZANYCH Z OCHRONĄ WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH	264
11.1.	Propozycje objęcia dodatkową obszarową ochroną prawną najcenniejszych walorów krajobrazowych	264
11.2.	Propozycje wyznaczenia w ramach przyszłych audytów krajobrazowych krajobrazów priorytetowych, a w ich obrębie stref ochrony krajobrazów	266
11.3.	Propozycje zaleceń dotyczących ochrony walorów krajobrazowych	273
11.4.	Propozycje ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz innych dokumentów strategicznych dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych dla walorów krajobrazowych	274
11.5.	Propozycje wykorzystania walorów krajobrazowych w rozwoju funkcji turystycznych i edukacyjnych	275
11.6.	Propozycje monitoringu stanu i skuteczności ochrony walorów krajobrazowych	276
11.7.	Potrzeby uzupełnienia wiedzy dotyczącej walorów krajobrazowych	277
12.	PROGNOZA STANU W PERSPEKTYWIE 20-LETNIEJ	277
12.1.	Wariant ochrony zachowawczej – utrzymanie aktualnych trendów, bez podejmowania działań wskazanych w Planie ochrony	277
12.2.	Wariant ochrony aktywnej - pełna realizacja ustaleń Planu ochrony	278
12.3.	Oszacowanie kosztów realizacji ustaleń Planu ochrony	279
13.	LITERATURA	280
14.	ZESTAWIENIE TABEL, MAP, FOTOGRAFII I RYCIN	283

Część I

Charakterystyka

i diagnoza stanu

1. WSTĘP

1.1. Cel opracowania i ogólna informacja o Planie ochrony

Operat ochrony walorów krajobrazowych jest jednym z 7 operatów szczegółowych¹ stanowiących dokumentację Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” (PKLnGL lub Park). Jego zasadniczym celem jest wskazanie działań na rzecz ochrony i zrównoważonego wykorzystywania walorów krajobrazowych Parku w perspektywie najbliższych 20. lat. Składa się on z dwóch zasadniczych części: diagnostycznej, charakteryzującej poszczególne komponenty krajobrazu oraz strategicznej, w której zapisano proponowane cele i działania ochronne. Ustalenia Operatu stanowią podstawę merytoryczną dla zapisów projektu uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego w sprawie Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” (Plan ochrony lub Plan). Treść Operatu traktować należy także jako rozwinięcie i uzasadnienie zapisów wyżej wymienionej uchwały.

Wymóg sporządzania planów ochrony wynika z zapisów art. 18 ust. 1 Ustawy o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.). Zawartość planu ochrony dla parku krajobrazowego określona jest w art. 20 ust. 4 tej ustawy, natomiast tryb jego sporządzania, zakres wymaganych prac oraz zakres i możliwe sposoby ochrony zasobów parku określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94, poz. 794).

Organem sporządzającym Plan ochrony dla PKLnGL jest dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego (ZPKWŚ), natomiast wykonawcą opracowania jest Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska (NFOŚ).

1.2. Metodyka i zakres prac

Zakres prac wykonanych w ramach sporządzania Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” uwzględniał zarówno formalne wymogi wynikające z wspomnianego powyżej rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r., jak i rzeczywiste potrzeby rozpoznania aktualnego stanu i zagrożeń walorów krajobrazowych Parku, niezbędnego do sformułowania długofalowej strategii ich ochrony. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że pomimo obszerność opracowania, dokumentacji Planu ochrony, w tym także Operatu ochrony walorów krajobrazowych nie należy traktować, jako typowej monografii przyrodniczo-krajobrazowej PKLnGL.

Prace nad wszystkimi operatami składały się z następujących etapów:

- etap wstępny, obejmujący ocenę stanu rozpoznania analizowanych komponentów (zagadnień) oraz zaplanowanie niezbędnych prac uzupełniających,
- etap charakterystyki i diagnozy stanu, obejmujący:
 - analizę dostępnych danych,
 - wykonanie uzupełniających badań inwentaryzacyjnych,
 - ocenę zachodzących zmian i ocenę skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,

¹ W stosunku do operatów szczegółowych przyjęto założenie, że będą to opracowania autonomiczne (możliwe do czytania bez potrzeby sięgania do innych tomów dokumentacji Planu ochrony dla PKLnGL), zawierające komplet informacji dotyczących danej sfery oraz ogólne informacje o Parku i samym Planie ochrony. Przyjęcie takiego założenia sprawiło, że niektóre z tekstów, map czy tabel mogą powtarzać się także w innych operatach

- analizę uwarunkowań ochrony,
- identyfikację zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,
- etap strategii ochrony, obejmujący:
 - określenie celów ochrony,
 - określenie zakresu prac rekomendowanych w celu ochrony analizowanych komponentów oraz monitorowania skuteczności podjętych działań,
 - określenie zasad i kierunków użytkowania obszaru Parku oraz propozycji ustaleń do dokumentów planistycznych i strategicznych różnych szczebli,
 - określenie propozycji uzupełnienia wiedzy dotyczącej analizowanych komponentów oraz propozycji ich wykorzystania w rozwoju funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych Parku,
 - prognozę stanu analizowanych komponentów w perspektywie 20 lat w wariantcie pełnej realizacji ustaleń Planu ochrony oraz w wariantcie utrzymania dotychczasowych trendów, a także oszacowanie kosztów realizacji proponowanych działań.

Istotnym elementem prac nad Planem ochrony PKLnGL było dokonanie podziału jego obszaru na strefy działań ochronnych, do których odnosi się część ustaleń zaproponowanych m.in. w niniejszym Operacie. Ich układ, zaprezentowany i wyjaśniony także od strony metodycznej szerzej w rozdziale 8, został wypracowany w efekcie wspólnych ustaleń całego zespołu autorskiego Planu.

Poniżej omówiono bardziej szczegółowo metodykę prac diagnostycznych wykonanych w ramach opracowywania Operatu ochrony walorów krajobrazowych.

W Operacie, zgodnie z zapisami umowy, bazowano na metodzie opisanej w opracowaniu zespołowym (Solon i in., 2014) „Identyfikacja i ocena krajobrazów – metodyka oraz główne założenia”. Zadanie III.1. Opracowanie szczegółowej instrukcji postępowania, prowadzącej wykonawcę audytu od rozpoczęcia prac do pełnego zakończenia². Celem tej metody jest wytypowanie obszarów krajobrazów o cechach priorytetowych. Metoda składa się z kilku etapów:

1. Identyfikacji jednostek krajobrazowych.
2. Typologii wyróżnionych jednostek krajobrazowych.
3. Charakterystyki cech przyrodniczych (A), kulturowych (B) i syntetycznych (C) wyróżnionych krajobrazów.
4. Oceny estetyczno-fizjonomicznej krajobrazu.
5. Waloryzacji krajobrazu.
6. Wyróżnienia krajobrazów priorytetowych.
7. Określenia funkcji krajobrazów lokalnych.
8. Identyfikacji zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych dla walorów krajobrazowych.

Celem dokładniejszej analizy walorów krajobrazowych oraz obiektywizacji typowania krajobrazów o cechach priorytetowych, oryginalną metodę rozszerzono o analizy estetyczno-fizjonomiczne

² W trakcie realizacji projektu (publikacja 28 luty 2019) ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz.U. 2019 poz. 394) określające ostateczne zasady i metodykę ich wykonywania. Ponieważ nie wprowadza ono znaczących zmian w stosunku do cytowanej instrukcji (Solon i in. 2014) można stwierdzić, że podejście zastosowane w ramach prac nad Planem ochrony dla PKLnGL odpowiada aktualnej postawie prawnej dotyczącej audytów krajobrazowych

krajobrazu z zastosowaniem narzędzi architektury krajobrazu oraz metodę waloryzacji krajobrazu przy użyciu narzędzia siatki pól podstawowych.

Etap 1. Identyfikacja jednostek krajobrazowych

W celu wyróżnienia jednostek krajobrazowych w obszarze Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” (Park wraz z otuliną), dokonano delimitacji krajobrazów aktualnych metodą audytu krajobrazowego (Solon i in., 2015). Podstawowym materiałem była aktualna ortofotomapa, na której w skali 1:50 000 (skala właściwa dla opracowań o charakterze regionalnym) wyróżnia się jednostki krajobrazowe, cechujące się:

- jednorodnością tła krajobrazowego,
- zachowaniem powiązań funkcjonalnych między elementami krajobrazu,
- powtarzalnością struktury przestrzennej i fizjonomii (Solon i in., 2014).

Procedura wyróżniania jednostek przestrzennych (krajobrazów lokalnych) zakłada wstępną analizę pokrycia terenu i użytkowania ziemi, następnie podział obszaru (w przypadku audytu krajobrazowego - mezoregionu, a w przypadku niniejszego opracowania – gmin należących do Parku wraz z otuliną) na poszczególne pola (jednostki) na podstawie dominujących form pokrycia terenu, będących tłem krajobrazowym. O wyborze granic gmin zdecydował fakt, że stanowią one jednostki przestrzenne o ujednoliconym modelu zarządzania – z racji na obowiązujące na tym szczeblu dokumenty planistyczne i są istotne z punktu widzenia strategii ochrony Parku, jako spójnej całości. Kolejnym etapem jest zakodowanie każdej jednostki. Jednostki (krajobrazy lokalne) zostały zakodowane według wzoru: Położenie w PKLnGL lub otulinie_Nazwa gminy_Numer jednostki w danej gminie. Kody jednostek wyglądają następująco, przykład: P_Her_02 (jednostka nr 2 w gminie Herby, położona na terenie Parku), O_Cia_01 (jednostka nr 1 w gminie Ciasna, położona na terenie otuliny).

Etap 2. Typologia wyróżnionych krajobrazów

Delimitowane krajobrazy są poddawane typologii zgodnie z propozycją T.J Chmielewskiego, U. Mygi-Piątek i J. Solona (2015), która została opublikowana w formie artykułu. Następnie w formie zmodyfikowanej typologia została zamieszczona w projekcie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23.03.2018 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (tab. 1.). Pełna typologia aktualnych krajobrazów Polski znajduje się w załączniku do Operatu (zał. 1). W identyfikacji krajobrazów lokalnych określa się zarówno typ, jak i podtyp krajobrazu. Na tym etapie dokonuje się również uszczegółowienia przebiegu granic krajobrazów, z możliwością dostosowania ich przebiegu do istniejących granic formalnych (administracyjnych, form ochrony).

Tab. 1. Typologia aktualnych krajobrazów Polski według projektu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23.03.2018 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych.

GRUPA	TYP	PODTYP
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w	1. Wód powierzchniowych	1a. Jeziora
		1b. Systemy wód płynących

wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka		1c. Wody przejściowe
	2. Bagiennie-łąkowe – głównie bezleśne	2a. Z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk
		2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk
		2c. Z udziałem nadmorskich łąk słonolubnych
		2d. Z dominacją torfowisk niskich
		2e. Z udziałem torfowisk wysokich
	3. Leśne	3a. Z przewagą siedlisk borowych
		3b. Z przewagą siedlisk lasowych
		3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych
	4. Bezleśne: murawowe, piaszczyste i skalne	4a. Muraw i zarośli kserotermicznych oraz innych ciepłolubnych
		4b. Wrzosowisk i muraw napiaskowych
		4c. Bezleśnych wydm śródlądowych oraz wydm i plaż nadmorskich
		4d. Bezleśnych skałek i muraw naskalnych
	5. Górskie ponad granicą lasu (naturalną lub antropogenicznie obniżoną)	5a. Połoniny
		5b. Hale wysokogórskie
5c. Wysokogórskie nagie skały, piargi i śniegi		
B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe, ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych	6. Wiejskie	6a. Sztuczne zbiorniki wodne

i świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka		6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól orných, łąk i pastwisk
		6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących małe pola
		6d. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych, tworzących pola średniej wielkości
		6e. Z przewagą wielkoobszarowych pól i/lub łąk i pastwisk
		6f. Z przewagą wielkoobszarowych sadów i plantacji
		6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze
	7. Mozaikowe	7a. Z przewagą terenów porolnych
		7b. Podmiejskie
	8. Podmiejskie i osadnicze	8a. Leśno-osadnicze o charakterze willowym
		8b. Wielkie kompleksy hotelowo-sportowe
		8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim
		8d. Zróżnicowana typologicznie i przestrzennie zabudowa nierolnicza na terenach wcześniej rolniczych
		8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód

C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność ludzką	9. Miejskie	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym
		9b. Miejscowości o charakterze współczesnym
	10. Wielkomiejskie	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych
		10b. Nowoczesne centra miast
		10c. Obszary zabudowy mieszkaniowej
		10d. Wielkie centra handlowe, logistyczne i składowo-magazynowe
		10e. Tereny sportowo- rekreacyjne
		10f. Wielkie nekropolie
	11. Wodnogospodarcze	11a. Dużych sztucznych zbiorników wodnych o różnych funkcjach
		11b. Nabrzeża portowe, stocznie, porty morskie i rzeczne
	12. Przemysłowe i energetyczne	12a. Duże kompleksy przemysłowe
		12b. Wielkie kompleksy elektrowni konwencjonalnych oraz wielkie farmy fotowoltaniczne (powyżej 100 ha)
	13. Górnicze	13a. Tereny czynnej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej
		13b. Tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej
		13c. Tereny czynnej eksploatacji podziemnej
		13d. Tereny zakończonej eksploatacji podziemnej
	14. Komunikacyjne	14a. Węzłów komunikacyjnych i transportowych
14b. Kompleksy lotniskowe		
15. Ludyczne	15. Parki rozrywki	

Etap 3. Charakterystyka cech przyrodniczych (A), kulturowych (B) i syntetycznych krajobrazu (C)

Wydzielone krajobrazy charakteryzują się zestawem cech przyrodniczych (grupa cech A), kulturowych (grupa cech B) oraz syntetycznych (grupa cech C). Cechy te zostały zestawione w tabeli wraz z źródłami danych o nich (tab. 2) oraz szczegółowo opisane w rozdziale 4. Wyróżnione i zakodowane jednostki charakteryzuje się za pomocą wskaźników A, B i C. Odpowiednie mierniki (liczba, zajęta

powierzchnia, % powierzchni dla danego krajobrazu, długość, gęstość) opisują zawartość (strukturę) poszczególnych krajobrazów. Ten etap opiera się na inwentaryzacji wybranych cech z dostępnych baz danych (cyfrowych i analogowych), opracowań dla gmin (rejestry zabytków, ewidencje zabytków, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studia uwarunkowań i kierunków zabudowy gmin), a także publikacji naukowych i popularnonaukowych z regionu. Do każdej cechy przygotowane zostały mapy z lokalizacją obiektów, tabele inwentaryzacyjne oraz opisy. Dodatkowo wszystkie cechy zostały zestawione w tabeli zbiorczej dla Parku i otuliny, która wskazuje na zawartość obiektów przyrodniczych, kulturowych i syntetycznych w obrębie wszystkich wydzielonych krajobrazów.

Tab. 2. Zestawienie analizowanych cech krajobrazu przyrodniczych (A), kulturowych (B) i syntetycznych (C) – występujących na terenie PKLnGL

Grupa cech	Lp.	Lista cech objętych inwentaryzacją i waloryzacją	Wskaźnik	Źródło
A	1.	(A1) Siedliska Natura 2000	liczba	dane RDOŚ
A	2.	(A3) Obszary chronione – łącznie obszary Natura 2000, parki narodowe, rezerваты przyrody i inne formy ochrony (np. użytki ekologiczne), stanowiska dokumentacyjne	% powierzchni dla danego krajobrazu	dane RDOŚ
A	3.	(A5) Obszary chronione – lasy ochronne (nie wchodzące do 3 i 4) leśne kompleksy promocji	% powierzchni dla danego krajobrazu	Leśna Mapa Numeryczna
A	4.	(A6) Obszary chronione – łączna liczba pomników przyrody, użytków ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych	liczba	dane RDOŚ
A	5.	(A7) Cenne obiekty przyrodnicze – gatunki roślin Natura 2000	liczba	dane RDOŚ, dokumentacja do poprzedniego planu ochrony
A	6.	(A8) Cenne obiekty przyrodnicze – gatunki zwierząt Natura 2000 (wszystkie gatunki)	liczba	dane RDOŚ, dokumentacja do poprzedniego planu ochrony
A	7.	(A9) Cenne obiekty przyrodnicze – stanowiska gatunków roślin, zwierząt i grzybów wymienionych w czerwonych listach ogólnopolskich/wojewódzkich (niebędące gatunkami N2000)	liczba	dane RDOŚ, dokumentacja do poprzedniego planu ochrony
A	8.	(A12) Cenne obiekty przyrodnicze – małe zbiorniki wodne (naturalne i sztuczne) nieobjęte siecią Natura 2000	liczba	BDOT
A	9.	(A13) Cenne obiekty przyrodnicze – lokalne zabagnienia, torfowiska, turzycowiska i szuwały nieobjęte siecią Natura 2000	liczba	BDOT
A	10.	(A25) Korytarze ekologiczne – tereny niezbędne dla korytarzy ekologicznych w skali ogólnopolskiej, regionalnej i lokalnej	% powierzchni dla danego krajobrazu	dane RDOŚ, korytarze ekologiczne woj. śląskiego wg J.

				Parusel
B	1.	(B1) Obiekty archeologiczne	liczba/zajęta powierzchnia (ha)	AZP, Rejestr Zabytków
B	2.	(B7) Obiekty tradycyjnej zabudowy wiejskiej	liczba/zajęta powierzchnia (ha)	źródła rozproszone
B	3.	(B29) Infrastruktura komunikacyjna	gęstość; całkowita długość, liczba obiektów	BDOT
B.	4.	(B31) Obiekty i kompleksy religijne	liczba/zajęta powierzchnia (ha)	źródła rozproszone
B.	5.	(B43) Obiekty dawnej architektury przemysłowej	liczba/zajęta powierzchnia (ha)	źródła rozproszone
B.	6.	(B43) Obiekty dawnej architektury rzemieślniczej	liczba/zajęta powierzchnia (ha)	źródła rozproszone
B.	7.	(B49) Obiekty architektury dworskiej i rezydencjalnej	liczba/zajęta powierzchnia (ha)	źródła rozproszone
B.	8.	(B67) Miejsca pamięci	liczba/zajęta powierzchnia (ha)	Spis miejsc pamięci Województwa Śląskiego
B.	9.	(B85) Zachowane ślady własności, ślady przebiegu granic państwa	długość, zajęta powierzchnia	źródła rozproszone źródła rozproszone
B.	10.	(B95) Typ morfologiczny wsi	nazwa typu - powierzchnia	analiza ortofotomapy
C.	11.	Tożsamość	występowanie (0-brak, 1 – obecność cechy)	inwentaryzacja terenowa, analiza map
C.	12.	Tradycja	występowanie (0-brak, 1 – obecność cechy)	inwentaryzacja terenowa, analiza map
C.	13.	Swojskość	występowanie (0-brak, 1 – obecność cechy)	inwentaryzacja terenowa, analiza map
C.	14.	Unikatowość	występowanie (0-brak, 1 – obecność cechy)	inwentaryzacja terenowa, analiza map

Etap. 4. Ocena estetyczno-fizjonomiczna krajobrazu

W celu określenia walorów estetyczno-fizjonomicznych krajobrazu stosuje się narzędzia architektury krajobrazu. W podejściu metodycznym wyjaśnienia wymagają podstawowe pojęcia istotne dla dalszych prac nad wizualnymi aspektami krajobrazu. Z uwagi na administracyjny charakter niniejszej dokumentacji w przewadze przyjęto ustawowe definicje:

- krajobraz - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka; (Ustawa z dnia 27 marca 2013 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945 z późn. zm.),

- krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka; (Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 z późn. zm.),
- wnętrze (krajobrazowe) - podstawowa jednostka strukturalno-kompozycyjna krajobrazu (Bogdanowski J., Łuczyńska-Bruzda M., Novak Z., 1981). Jest to przestrzeń widoczna dla człowieka/obserwatora krajobrazu określona ścianami (w zależności od stopnia zwartości ścian wyróżniamy wnętrza konkretne, obiektywne lub subiektywne). Wnętrza, ze względu na rodzaj elementów je budujących można podzielić na urbanistyczne, ruralistyczne oraz przyrodnicze. W zależności od wielkości wnętrza w opracowaniu przyjęto określenie mikrownętrza oraz makrownętrza,
- destymulanty - cechy negatywnie wpływające na krajobraz.

Opierając się na opracowaniach: Identyfikacja i ocena krajobrazów – metodyka oraz główne założenia (2015) oraz Rekomendacje w zakresie prowadzenia analiz krajobrazowych na potrzeby wyznaczania stref ochrony krajobrazu (2017), a także na podstawie obowiązujących aktów prawnych Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r. poz. 2134 z późn. zm.) zmodyfikowano i przyjęto następujące definicje elementów wizualnej identyfikacji krajobrazu:

- oś widokowa - wyobrażalna prosta kierująca wzrok na charakterystyczne elementy zagospodarowania terenu lub terenów; osie widokowe wyznaczone zostały głównie wzdłuż dróg naprowadzających na akcent lub dominantę,
- ciągi widokowe oznaczające ciąg następujących po sobie punktów widokowych, wyznaczone wzdłuż dróg, z których rozpościera się daleki widok; ciąg widokowy ma charakter liniowy; zostają wyznaczone wraz z zakresem widoczności w okresie bezlistnym oraz ulistnionym,
- punkt widokowy - miejsce lub punkt topograficznie wyniesiony w terenie, z którego układ wizualny obszaru widzenia dla obserwatora jest szeroki i daleki; punkt widokowy może mieć charakter naturalny lub antropogeniczny; punkty widokowe wyznaczone są w miejscach o pełnym (360 stopni) i dalekim widoku. Punkty widokowe zostają również wyznaczone w miejscach urządzonych (wieże i platformy widokowe) oraz w miejscach o widokach na wodne platformy widokowe; wyznaczone są wraz z zakresem widoczności w okresie ulistnionym oraz w uzasadnionych przypadkach (różniących się zasięgiem) w okresie bezlistnym; otwarcia widokowe wyznaczone zostają w miejscach o szerokim (ograniczonym) i dalekim widoku; również wyznaczone wraz z zakresem widoczności w okresie ulistnionym lub bezlistnym,
- panorama - rozległy widok rozpościerający się na obiekty naturalne i/lub antropogeniczne o cechach indywidualnych mogące być wyróżnikiem krajobrazowym konkretnej jednostki osadniczej lub terenu pozbawionego zabudowy (panorama o charakterze przyrodniczym). Najczęściej jest widoczna z dalekiej perspektywy, często z dróg dojazdowych lub punktów widokowych; w operacie wyznaczono panoramy miejscowości wraz przedpołami ekspozycji,
- przedpole ekspozycji - rozległe poziome płaszczyzny, w szczególności zbiorniki wodne (wodne platformy widokowe), zbocza lub płaskie dna dolin, umożliwiające ekspozycję panoram,
- dominanta - obiekt w krajobrazie o wiodącym oddziaływaniu wizualnym, silna forma przestrzenna wertykalna (wysokościowa) lub horyzontalna (przestrzenna, powierzchniowa), zidentyfikowano dominanty pozytywne, negatywne i neutralne.

Wszystkie walory estetyczno-fizjonomiczne określono podczas prac w terenie, a następnie naniesiono na ortofotomapę nadając numery poszczególnym obiektom.

Dla wybranych elementów wizualnych sporządzono analizy szczegółowe obejmujące określenie planów, pokrycie terenu oraz analizę kompozycji, w tym określenie płaszczyzn poziomych, dominant, akcentów, elementów liniowych, kulis, treści panoram i linii kompozycyjnych.

Etap 5. Waloryzacja krajobrazu

Waloryzację w ujęciu geograficznym rozumie się jako ocenę wycinka przestrzeni geograficznych do różnych celów (np. oceny wartości krajobrazu). Waloryzacja polega na podziale analizowanego obszaru na pola podstawowe (narzędziem siatki), którym przypisywane są wartości zgodnie z zawartością walorów krajobrazowych. Pola podstawowe określa się za pomocą wzoru podanego w publikacji J. Paślawskiego (2003):

$$0,05 \sqrt{A} \leq L \leq 0,1 \sqrt{A}$$

w którym: L - oznacza długość boku pola podstawowego, zaś A – powierzchnię analizowanego obszaru.

Wielkość pola podstawowego dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” określono na 1 km², co oznacza, że bok kwadratu ma długość 1 km. Analizowany obszar (park wraz z otuliną) pokrywa 589 pól podstawowych. Następnie na podstawie wybranych walorów krajobrazowych (cechy A, cechy B, cechy C, walory estetyczno-fizjonomiczne oraz destymulanty) odpowiednim polom podstawowym przypisywano wartości. W niniejszym opracowaniu zastosowano metodę zero-jedynkową. Polega ona na przypisaniu polom podstawowym siatki wartości 1 jeśli w jego obrębie istnieje 1 walor lub wartości 0 jeśli w obrębie pola podstawowego walorów brak. Jeśli istnieje np. 5 walorów pole ma wartość 5. Destymulantom przyznawano punkty ujemne, obniżające wartość krajobrazu. W opracowaniu przyjęto następujące przedziały występowania cech A (przyrodniczych), B (kulturowych) dla pól podstawowych: 0, 1, 2-3, 4-5, 6-10, 11-15, oraz 0, 1, 2, 3, 4 dla cech C (syntetycznych). Dla waloryzacji fizjonomicznej zastosowano następujące przedziały skali: 0,1,2,3-4; 5-7, a dla rozkładu destymulant 0,-1, -2. W kompleksowej waloryzacji przyjęto przedziały: 0,1,2-3, 4-5, 6-10, 11-15, powyżej 15. Na podstawie wykonanej waloryzacji przygotowano zostały kartogramy, prezentujące natężenie walorów krajobrazowych w poszczególnych polach i w ujęciu podziału administracyjnego (gminy). Pozwoliło to na syntezę waloryzacyjną Parku.

Etap 6. Wyróżnienie krajobrazów o cechach priorytetowych

Kolejnym etapem jest wyróżnienie krajobrazów o cechach priorytetowych. Nie są to krajobrazy priorytetowe w rozumieniu projektu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23.03.2018 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych. Wyróżnione w niniejszym Operacie krajobrazy o cechach priorytetowych powinny zostać uwzględnione przy pracach nad audytem krajobrazowym województwa śląskiego.

Krajobrazy o cechach priorytetowych zostały wydzielone w oparciu o następujące zasady i kryteria:

- zasięg krajobrazu o charakterze priorytetowym nie musi pokrywać się lub ograniczać do zasięgu jednostki krajobrazowej,
- bazą do wydzielenia krajobrazów o charakterze priorytetowym są wyniki waloryzacji obejmującej wybrane cechy przyrodnicze, kulturowe, syntetyczne i estetyczno-fizjonomiczne krajobrazu oraz jego destymulanty,
- wskazaniem do ochrony jako krajobraz priorytetowy zostaje objęta cała jednostka osadnicza,

- unikatowość w skali typu krajobrazu,
- czytelność i stan zachowania tradycyjnych form krajobrazu zgodnych z typami,
- dotychczasowa forma ochrony przyrody pod warunkiem współwystępowania (nagromadzenia) walorów innego typu, np. fizjonomiczno-estetycznych lub kulturowych.

W obrębie krajobrazów o charakterze priorytetowym wyodrębniono trzy strefy w zależności od typu walorów krajobrazowych, których ochrona ma szczególnie ważne znaczenie:

- strefa ochrony przyrodniczych walorów krajobrazu,
- strefa ochrony kulturowych walorów krajobrazu,
- strefa ochrony fizjonomicznych walorów krajobrazu.

Etap 7. Określenie funkcji krajobrazów lokalnych

Do określenia funkcji krajobrazów lokalnych posłużono się listą funkcji przedstawioną w propozycji instrukcji sporządzania audytu krajobrazowego. Wydzielono funkcje podstawowe i uzupełniające, które mogą być korelowane z podstawowymi potrzebami człowieka. Charakter funkcji uzależniony jest od celów, jakie ma wobec człowieka spełniać krajobraz (Andrejczuk, 2013).

Krajobraz może pełnić następujące funkcje:

1. Schronienia – polega na zapewnieniu człowiekowi przestrzeni życiowej i gospodarczej, w tym:
 - A. funkcja osadnicza,
 - B. funkcja obronna (warowna).
2. Ekologiczna – polega na zapewnieniu człowiekowi jako żywemu organizmowi niezbędnych substancji fizjologicznych (wody, powietrza, światła itd.), czyli odpowiedniego dla życia środowiska.
3. Przyrodoochronna – polega na zabezpieczeniu odpowiednich warunków ekologicznych innym organizmom żywym, stanowiącym organiczną (biotyczną) część środowiska i systemu krajobrazowego, a także służąca ochronie przed zagrożeniami wszystkich organizmów żywych i całych ekosystemów, przez co warunkująca w przyszłości byt człowieka.
4. Materialno-zaopatrzeniowa (produkcji dóbr materialnych) – zapewnia człowiekowi niezbędne do życia i działalności dobra materialne (surowce, przedmioty użytkowe, narzędzia itp.), w tym:
 - A. funkcja rolnicza – produkcji rolnej,
 - B. funkcja gospodarki leśnej,
 - C. funkcja gospodarki wodnej i rybackiej,
 - D. funkcja górnicza,
 - E. funkcja przemysłowa,
 - F. funkcja magazynowo-składowa.
5. Usługowa – zaopatrzenie w dobra niematerialne.
6. Energo-zaopatrzeniowa (produkcji energii) – polega na zaopatrzeniu człowieka w energię, niezbędną do działalności przetwórczej, w tym:
 - A. funkcja energetyczna,
 - B. funkcja górnicza.
7. Komunikacyjna – zapewnia człowiekowi możliwość komunikowania się, przemieszczania się w przestrzeni, transportowania materiałów, energii, informacji, w tym:
 - A. funkcja transportowa,
 - B. funkcja zapewnienia łączności.

8. Poznawcza – umożliwia edukację i rozwój człowieka, poszerza horyzonty jego wiedzy o człowieku, społeczeństwie, środowisku życia itd.
9. Rekreacyjna – zapewnia człowiekowi możliwości wypoczynku, poprawy zdrowia i stanu psychicznego oraz zabawy, w tym:
 - A. funkcja rozrywkowo-wypoczynkowa,
 - B. funkcja turystyczna,
 - C. funkcja rekreacyjno-sportowa.
10. Duchowa – zaspokaja potrzeby wyższego rzędu (potrzeby niematerialne, duchowe, wpływ na kształtowanie się związków tożsamościowych, tradycję i swojskość), w tym:
 - A. funkcja religijna i sakralna,
 - B. funkcja kulturotwórcza
 - C. funkcja symboliczna.
11. Estetyczna – zapewnia człowiekowi doznania i przeżycia estetyczne, niezbędne dla jego rozwoju duchowego, moralnego oraz dobrego samopoczucia.

Przez funkcje uzupełniającą należy rozumieć dodatkową rolę, jaką pełni dany krajobraz równocześnie (obszar polifunkcyjny) lub wypełnia okresowo lub epizodyczne wobec człowieka. Rodzaje funkcji dodatkowych są takie same jak funkcji podstawowych, różnica podlega na mniejszym zasięgu występowania lub ewentualnym zdominowaniu przez inne, ważniejsze i bardziej jednoznaczne funkcje.

Etap 8. Identyfikacja zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych dla walorów krajobrazowych

Identyfikacji zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych dokonano inspirując się propozycją zagrożeń zawartą w *Instrukcji do wykonywania audytu krajobrazowego* (Solon i in., 2014) podając charakterystykę i źródło zagrożenia oraz sposoby i możliwości ich eliminacji. W tabeli zaznaczono również zagrożenia potencjalne dla walorów krajobrazowych. Zagrożenia oceniono stosując skalę bonitacji zagrożeń krajobrazu T.J. Chmielewskiego (2014).

Ze względu na aplikacyjny wymiar planu ochrony jakim jest zarządzanie obszarem parku krajobrazowego wraz z otuliną, oryginalna metodologia audytu krajobrazowego została zmieniona. Krajobrazy nie zostały wyznaczone w obrębę mezoregionów (jak w oryginale metody) lecz w granicach gmin. Zmiana wynika z potrzeby zarządzania obszarem chronionym w granicach jednostek administracyjnych (gmin), w obrębę których park leży. Z tych samych powodów kolejną istotną zmianą, było także ostateczne uzgodnienie przebiegu granic jednostek krajobrazowych do granic gmin.. Zmiana nie wpływa na poprawność delimitacji krajobrazów aktualnych, gdyż ta została przeprowadzona zgodnie z zasadami z *Instrukcji wykonywania audytu* (Solon i in., 2014). Procedurę postępowania metodologicznego wraz z zastosowanymi zmianami przedstawia tabela 3.

Tab. 3. Etapy postępowania metodologicznego i zastosowane zmiany w porównaniu do oryginalnej metody audytowej

Etap postępowania	Metoda audytu krajobrazowego	Metoda zastosowana w operacie	Uzasadnienie
Granice opracowania	Województwo (granica administracyjna)	Obszar parku krajobrazowego wraz z otuliną (granica formy ochrony przyrody)	Opracowanie planu ochrony w granicach parku krajobrazowego wraz z otuliną
Regionalizacja pomocnicza (jednostki odgórnie dzielące obszar	Mezoregiony fizycznogeograficzne	Granice gmin (administracyjne)	Zmiana dokonana w celu praktycznego wykorzystania ustaleń

badań)			Operatu, w granicach jednostek zarządzania lokalnego tj. gmin
Delimitacja jednostek na ortofotomapie	Według zasad audytu (jednorodność tła, powiązania funkcjonalne, powtarzalność struktury i fizjonomii)	Według zasad audytu (jednorodność tła, powiązania funkcjonalne, powtarzalność struktury i fizjonomii)	Brak zmian
Kodowanie jednostek	Kod zawiera informację o położeniu w mezoregionie i kolejności krajobrazu w jego obrębie	Kod zawiera informacje o położeniu w obrębie parku lub otuliny, gminy i kolejności krajobrazu w jej obrębie	Zmiana dokonana w celu praktycznego wykorzystania ustaleń Operatu, w granicach jednostek zarządzania lokalnego tj. gmin
Typologia krajobrazów	Typologia zgodnie z propozycją zawartą w instrukcji do wykonywania audytu krajobrazowego (Solon i in., 2014), uaktualnioną przez projekt rozporządzenia	Typologia zgodnie z propozycją zawartą w artykule T.J. Chmielewskiego, U. Mygi-Piątek i J. Solona (2015)	Potrzeba zastosowania jednej typologii
Uszczegółowienia przebiegu granic krajobrazów	Uszczegółowienie do granic mezoregionów (mikroregionów)	Uszczegółowienie do granic administracyjnych (gmin)	Zmiana dokonana w celu praktycznego wykorzystania ustaleń Operatu, w granicach jednostek zarządzania lokalnego tj. gmin
Charakterystyka wyróżnionych krajobrazów	Pełna charakterystyka przyrodnicza i kulturowa oraz określenie wszystkich cech syntetycznych	Określenie wybranych cech przyrodniczych, kulturowych i syntetycznych dominujących w Parku	Brak potrzeby określania wszystkich cech krajobrazów, ograniczenie charakterystyki do cech najważniejszych (zob. tabela)

1.3. Zespół autorski

Operat ochrony walorów krajobrazowych został opracowany przez zespół specjalistów w składzie:

- prace w zakresie identyfikacji i typologii krajobrazów lokalnych oraz ich charakterystyki: dr Katarzyna Pukowiec-Kurda, dr Michał Sobala,
- prace w zakresie charakterystyki walorów estetyczno-fizjonomicznych krajobrazu: dr inż. Anna Żemła-Siesicka,
- waloryzacja krajobrazowa: dr Katarzyna Pukowiec-Kurda, dr Michał Sobala, dr inż. Anna Żemła-Siesicka,
- strategia ochrony: dr Katarzyna Pukowiec-Kurda, dr Michał Sobala, dr inż. Anna Żemła-Siesicka.

1.4. Ogólna charakterystyka Parku

Park Krajobrazowy „Lasy nad Górną Liswartą” utworzony został rozporządzeniem Nr 28/98 Wojewody Częstochowskiego z 21 grudnia 1998 r. w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” (Dz. Urz. Nr 25, poz. 269). Aktualną podstawę prawną jego funkcjonowania stanowi Rozporządzenie Nr 55/08 Wojewody Śląskiego z dnia 25 sierpnia 2008 r. w sprawie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”(Dz. Urz. Nr 163, poz. 3071). Określa ono szczególne cele ochrony PKLnGL oraz obowiązujące w jego granicach zakazy. Celem nawiązującym do specyfiki niniejszego Operatu jest zapis §2:

Szczególnym celem ochrony w Parku Krajobrazowym jest ochrona specyficznej fizjonomii krajobrazu dorzecza Liswarty jako syntezy wartości przyrodniczych i kulturowych, a zwłaszcza zachowanie:

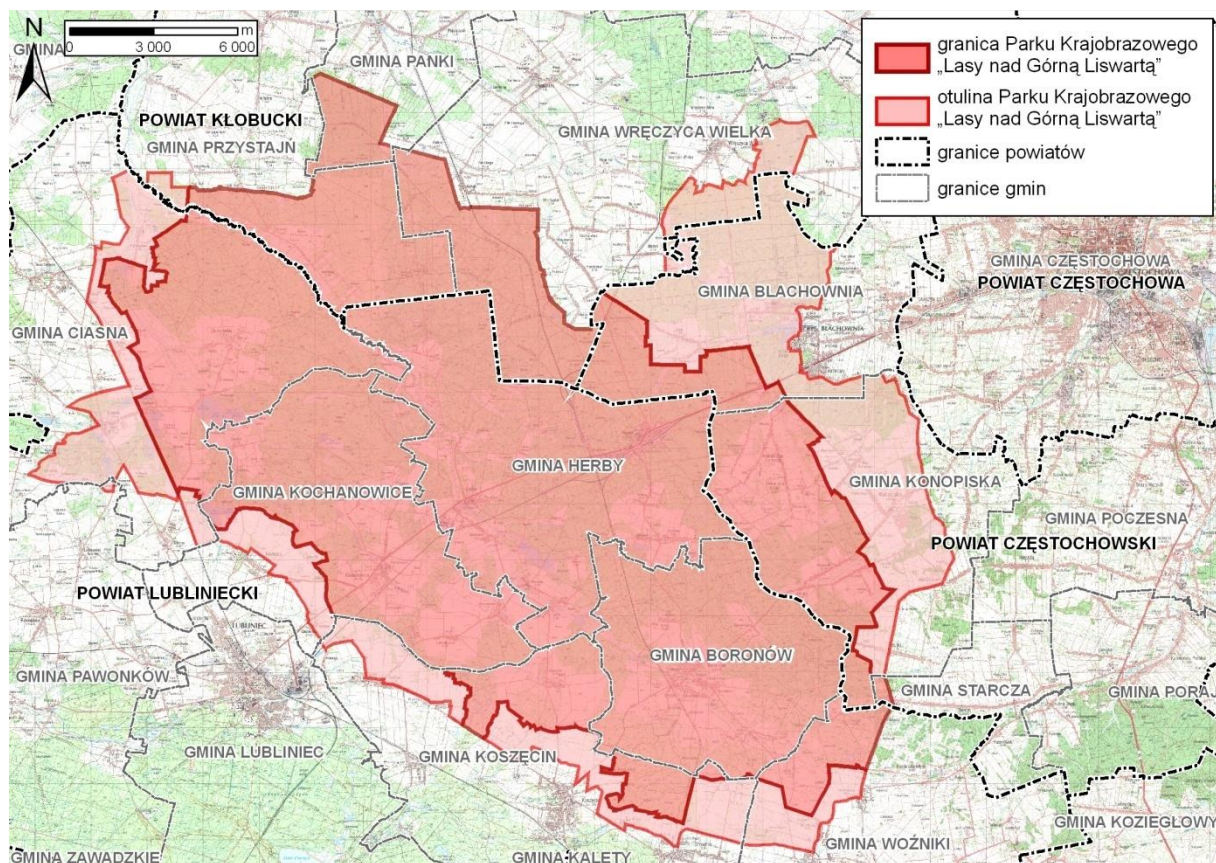
1) właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, w szczególności siedlisk hydrogenicznych dorzecza Liswarty, w tym naturalnych cieków wodnych, starorzeczy oraz innych naturalnych i antropogenicznych zbiorników wodnych, torfowisk wysokich i przejściowych, trzęsawisk, obniżeń dolinkowych, mszarów i źródlisk;

2) szaty roślinnej, w tym charakterystycznego układu mozaiki leśno-łąkowo-polnej;

4) walorów krajobrazowych, w tym elementów charakterystycznego krajobrazu kulturowego, z zabytkowymi układami przestrzennymi wsi, zespołami pałacowo-parkowymi, historycznymi elementami zagospodarowania przemysłowego, alejami, zadrzewieniami śródpolnymi i historycznym układem dróg;

w celu popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Park wg danych z ww. Rozporządzenia obejmuje tereny o powierzchni 387,31 km² (38 731 ha) zlokalizowane w obrębie gmin: Blachownia, Boronów, Ciasna, Herby, Kochanowice, Konopiska, Koszęcin, Panki, Przystajń, Starcza, Woźniki, Wręczyca Wielka w województwie śląskim. Wyznaczona Rozporządzeniem otulina Parku obejmuje tereny o powierzchni 124,03 km² (12 403 ha) w granicach gmin: Blachownia, Ciasna, Kochanowice, Konopiska, Koszęcin, Przystajń, Woźniki, Wręczyca Wielka (map. 1).

Map. 1. Położenie PKLnGL na tle podziału administracyjnego (opracowanie własne)³

2. OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA

2.1. Ogólna charakterystyka stanu wiedzy

Stan wiedzy na temat krajobrazu Parku, a szczególności jego walorów estetycznych nie jest wystarczający. Wiedza o poszczególnych elementach krajobrazu jest rozproszona w różnych opracowaniach. O ile środowisko przyrodnicze jest rozpoznane w sposób wystarczający, to w przypadku walorów krajobrazowych (struktura, powiązania) oraz kulturowych informacje są znacznie bardziej ograniczone, a w zakresie określania walorów fizjonomiczno-estetycznych praktycznie brak opracowań.

W dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) wymieniono główne elementy decydujące o charakterze PKLnGL i ich przestrzennym zróżnicowaniu, przeprowadzono klasyfikację krajobrazów wydzielając krajobrazy: zbliżone do naturalnego, naturalno-kulturowe, kulturowe oraz dokonano ich charakterystyki. W odniesieniu do dokumentacji projektowej do poprzedniego planu, obecny podział krajobrazów znacząco się różni. Przeprowadzono również charakterystykę ekspozycyjną krajobrazu (elementy środowiska ekspozycyjnego): ekspozycja czynna (trasy widokowe i punkty widokowe), ekspozycję bierną ze wskazaniem wewnątrz widokowych, dominant krajobrazowych i panoram. W obecnym opracowaniu ten zakres jest podobny. Sporządzono diagnozę stanu zachowania

³ W podkładzie map zastosowano mapę topograficzną 1:50 000 w układzie 1992 udostępnioną NFOŚ przez Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Katowicach

krajobrazu Parku oraz wymieniono wskazania do projektu planu ochrony. W ramach Planu wyznaczono krajobrazy o najwyższych, wysokich, średnich i najniższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych. Wymieniono główne czynniki przyczyniające się do degradacji walorów krajobrazowych Parku.

2.2. Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu

Zestawienie najważniejszej literatury dotyczącej walorów krajobrazowych Parku zawiera tabela 4.

Tab. 4. Zestawienie dostępnej literatury z analizą jej przydatności na potrzeby Operatu ochrony walorów krajobrazowych PKLnGL

Lp.	Dane bibliograficzne	Komentarz
1.	Czyłok A., Szymczyk A., Wach J., Konecki R., Stachurski R., Ścisłowski M., Wach A., Wach M., 2004. Rozpoznanie materiałów umożliwiających wykonanie diagnozy stanu przyrody będącej podstawą do sporządzenia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”. Przedsiębiorstwo Usługowe Geograf, Dąbrowa Górnicza	Szczegółowa informacja na temat środowiska przyrodniczego Parku pod kątem sporządzenia planu ochrony
2.	Dropek W., Marzec M. 1997. Plan ochrony rezerwatu „Cisy nad Liswartą”. DENDRO-EKO, Opole	Informacja na temat rezerwatu „Cisy nad Liswartą”
3.	Herbichowa M. 2004. 7120 Torfowiska wysokie zdegradowane, zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji. W: Herbich J. (red.). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000. Tom 2: Wody słodkie i torfowiska Wyd. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 140–146	Zestaw podstawowych informacji na temat siedliska przyrodniczego 7120
4.	Hereźniak J. 2002. Rezerwaty przyrody ziemi częstochowskiej. Liga Ochrony Przyrody. Zarząd Okręgu w Częstochowie, Częstochowa	Informacja na temat środowiska przyrodniczego rezerwatów na terenie Parku
5.	Hereźniak J. 2005. Świat roślin w istniejących i projektowanych obiektach ochrony przyrody Parku Krajobrazowego „Lasy Nad Górną Liswartą”. Ziemia Częstochowska 32, 263–304	Informacja na temat środowiska przyrodniczego form ochrony przyrody na terenie Parku
6.	Hylla W., Dobrowolska D., 2015. Struktura populacji i kondycja zdrowotna cisa pospolitego w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”. Sylwan 159 (1), 62-70	Informacja na temat stanu cisa pospolitego w rezerwacie „Cisy nad Liswartą” na podstawie badań terenowych
7.	Hylla W., Dobrowolska D., 2015a. Rozmieszczenie populacji cisa pospolitego (<i>Taxus baccata</i> L.) w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”. Sylwan 159 (11), 948-957	Informacja na temat stanu cisa pospolitego w rezerwacie „Cisy nad Liswartą” na podstawie badań terenowych
8.	Jędrzejewski W., Nowak S, Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R. W., Niedziałkowski K., Jędrzejewska B., Wójcik J. M., Zalewska H., Pilot M., 2005. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Białowieża	Informacja na temat korytarzy ekologicznych sieci ECONET na terenie Parku
9.	Parusel J. B., Skowrońska K., Wower A., 2008. Korytarze ekologiczne w województwie śląskim – koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa [w:] Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. W. Jędrzejewski, D. Ławreszuk (red.) Konferencja międzynarodowa Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce, Zakład Badania Ssaków	Szczegółowa charakterystyka korytarzy ekologicznych z uwzględnieniem różnych taksonów

	Polskiej Akademii Nauk, Białowieża, 20–22 XI 2008.	
10.	Plaża M., 2012. Bagno w Korzonku – jeden z obszarów Natura 2000 w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska 69: 12	Informacja na temat użytku ekologicznego Bagno w Korzonku
11.	Świerczewski D., Błaszczuk J., 2011. Fauna piewików (Hemiptera: Fulgoromorpha et Cicadomorpha) wilgotnych lasów, łąk i torfowisk w południowej części Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej. Ziemia Częstochowska 37, 227-256	Informacja na temat fauny rezerwatu Cisy na Liswartą na podstawie badań terenowych
12.	Zarieczna D., Żyłka W., Zarieczny R., Michalski C., 2007. Walory turystyczne gminy Boronów. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, seria Kultura Fizyczna 7, 171-181	Informacje na temat form ochrony przyrody na terenie gminy Boronów
13.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
14.	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
15.	Strategie gmin Boronów, Herby, Starcza, Woźniki	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
16.	Rejestry zabytków dla gmin, gminne ewidencje zabytków	Informacja na temat walorów kulturowych
17.	Karty ewidencyjne zabytków z gmin: Herby, Konopiska	Informacja na temat walorów kulturowych
18.	Programy ochrony środowiska gmin Herby, Kochanowice, Konopiska, Koszęcin i Woźniki	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
19.	Plan Urządzenia lasu – Nadleśnictwo Herby na okres gospodarczy od 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2026 r., Program Ochrony Środowiska”, 2016	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
20.	Plan Urządzenia lasu – Nadleśnictwo Koszęcin, na okres gospodarczy od 1 stycznia 2010 r. do 31 grudnia 2019 r., 2010	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
21.	Plan Urządzenia lasu – Nadleśnictwo Kłobuck na okres gospodarczy od 1 stycznia 2009r. do 31 grudnia 2018r.	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
22.	Plan Urządzenia lasu – Nadleśnictwo Lubliniec na okres od 1 stycznia 2010 r. do 31 grudnia 2019 r., 2010.	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
23.	Zarządzenie Nr 4/2014 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 19 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody "Łęg nad Młynówką"	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
24.	Zarządzeniem Nr 12/2018 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 10 maja 2018 r., w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody Łęg nad Młynówką"	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
25.	Zarządzenie Nr 31/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 26 listopada 2013 r. w sprawie	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony

	ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody "Cisy nad Liswartą"	krajobrazu
26.	Zarządzenie Nr 35/2010 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 4 października 2010 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody "Cisy w Łębkach"	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
27.	Zarządzenie Nr 24/2017 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 12 października 2017 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Rajchowa Góra”	Podstawa do określenia uwarunkowań prawnych ochrony krajobrazu
28.	Ewidencje stanowisk archeologicznych gmin: Boronów, Ciasna, Herby, Kochanowice, Przystajń i Wręczycza Wielka	Informacja o zabytkach archeologicznych
29.	Warstwy GIS – mapy przedstawiające korytarze ekologiczne na terenie województwa śląskiego – opracowanie J. Parusel i zespół	Szczegółowa charakterystyka korytarzy ekologicznych z uwzględnieniem różnych taksonów
30.	Warstwy GIS udostępnione przez RDOŚ	Informacja o gatunkach roślin, zwierząt i grzybów Natura 2000 oraz o formach ochrony przyrody. Dane kartograficzne niezbędne do opracowania inwentaryzacji przyrodniczych walorów krajobrazu
31.	Warstwy GIS udostępnione przez ZPKWŚ	Informacja na temat przebiegu grany Parku i jego otuliny. Dane kartograficzne niezbędne do opracowania inwentaryzacji przyrodniczych walorów krajobrazu
32.	Warstwy GIS udostępnione przez GDOŚ	Informacja o korytarza ekologicznych sieci ECONET. Dane kartograficzne niezbędne do opracowania inwentaryzacji przyrodniczych i kulturowych walorów krajobrazu
33.	Leśna Mapa Numeryczna	Informacja o zasięgu lasów państwowych z uwzględnieniem lasów ochronnych. Dane kartograficzne niezbędne do opracowania inwentaryzacji przyrodniczych walorów krajobrazu
34.	Warstwy GIS – regionalizacja fizycznogeograficzna Polski	Dane kartograficzne niezbędne do opracowania inwentaryzacji przyrodniczych walorów krajobrazu
35.	Warstwy GIS - Matuszkiewicz J.M., 2008: Regionalizacja geobotaniczna Polski. IGiPZ PAN, Warszawa, 2008	Dane kartograficzne niezbędne do opracowania inwentaryzacji przyrodniczych walorów krajobrazu
36.	Ortofotomapa	Podstawa identyfikacji i typologii krajobrazów lokalnych, informacje

		o typie genetycznym wsi
37.	Mapy Topograficzne w skali 1:10 000	Informacje o lokalizacji obiektów kulturowych
38.	Baza Danych Obiektów Topograficznych	Informacja o zbiornika wodnych lokalnych zabagnieniach, torfowiskach, turzycowiskach i szuwarach i terenach leśnych. Dane kartograficzne niezbędne do opracowania inwentaryzacji przyrodniczych i kulturowych walorów krajobrazu
39.	Geoportal Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID)	Informacja o lokalizacji zabytków podlegających ochronie
40.	Przygotowanie opracowania pt. „Identyfikacja i ocena krajobrazów – metodyka oraz główne założenia” Zadanie III.1. Opracowanie szczegółowej instrukcji postępowania, prowadzącej wykonawcę audytu od rozpoczęcia prac do pełnego zakończenia. Opracowanie: Jerzy Solon, Tadeusz Jan Chmielewski, Urszula Myga-Piątek, Mariusz Kistowski	Przyjęcie wybranych założeń inwentaryzacji walorów przyrodniczych i kulturowych oraz cech syntetycznych i funkcji krajobrazu

3. IDENTYFIKACJA I TYPOLOGIA KRAJOBRAZU

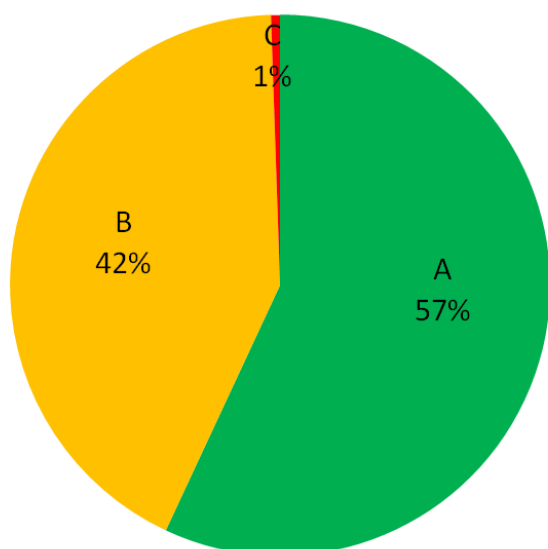
3.1. Identyfikacja aktualnych krajobrazów Parku metodą audytu krajobrazowego

Stosując zmodyfikowaną metodę audytu krajobrazowego, w obrębie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” zidentyfikowano 99 jednostek krajobrazowych. 64 z nich w obrębie granic PKLnGL i 35 w obrębie jego otuliny. Wyróżnione jednostki mają zróżnicowaną wielkość. W obrębie Parku największa jednostka ma powierzchnię 5064,08 ha (50,64 km²), a najmniejsza 19,43 ha (0,19 km²). W obrębie otuliny największa jednostka zajmuje powierzchnię 1961,59 ha (19,62 km²), zaś najmniejsza 2,80 ha (0,03 km²).

3.2. Typologia krajobrazów aktualnych z uwzględnieniem krajobrazów ekologicznych wraz z charakterystyką typów i podtypów

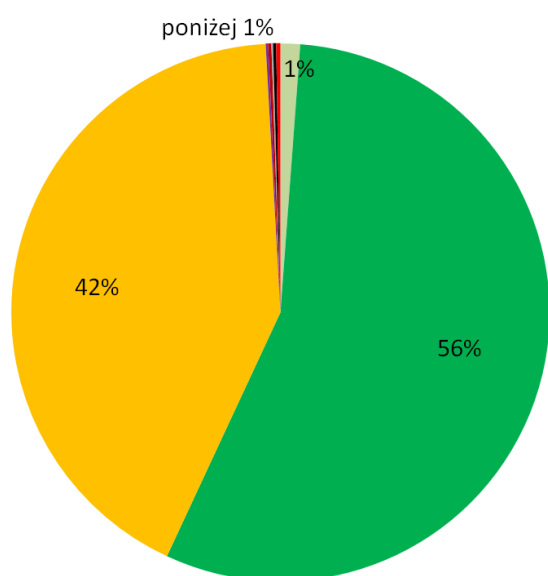
3.2.1. Typologia krajobrazów dla całości obszaru (Park + otulina)

Poddając typologii wyróżnione jednostki w obszarze zarówno Parku, jak i otuliny, stwierdzono występowanie 8 typów krajobrazów (z 15 teoretycznie możliwych) w 13 podtypach krajobrazu (z 49 teoretycznie możliwych) (map. 2). Reprezentują one wszystkie trzy grupy krajobrazów: A – przyrodniczych, B – przyrodniczo-kulturowych oraz C – kulturowych (ryc. 1). Największym zróżnicowaniem cechują się krajobrazy wiejskie (rolnicze), których wyróżniono aż 5 podtypów (ryc. 3 i tab. 5). Największą powierzchnię zajmują krajobrazy leśne (3), z których dominują te w podtypie borowym (44% powierzchni całego obszaru). Najmniejsze zarówno pod względem zajmowanej powierzchni, jak i liczby jednostek są krajobrazy mozaikowe (7), podmiejskie i rezydencjalne (8), przemysłowe (12), górnicze (13) i komunikacyjne (14) (ryc. 2 i tab. 5).

Grupa krajobrazu	Powierzchnia (ha)	Liczba jednostek
A	26238,1	45
B	19593,3	50
C	248,8	4

Ryc. 1. Grupy krajobrazów w obszarze PKLnGL i otulinie w % (opracowanie własne)

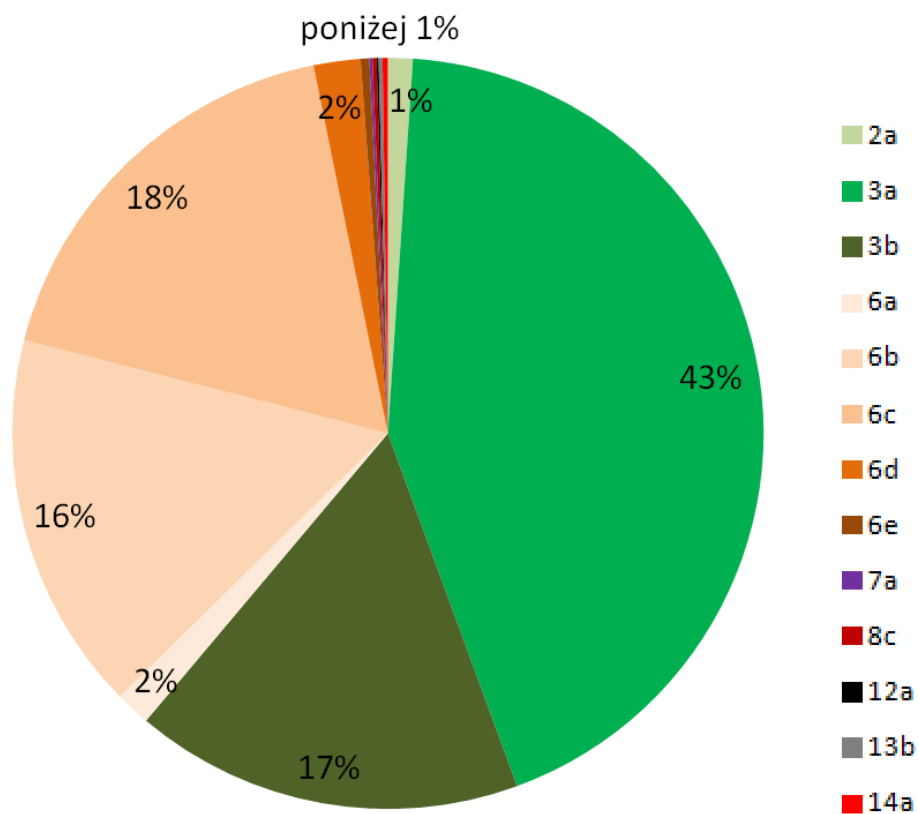
Typ krajobrazu	Powierzchnia (ha)	Liczba jednostek
2 - bagienno-łąkowy	542,5	3
3 - leśny	25695,6	42
6 - rolniczy	19437,1	46
7 - mozaikowy	66,7	2
8 - osadniczy i podmiejski	89,5	2
12 - przemysłowy i energetyczny	46,5	2
13 - górniczy	85,3	1
14 - komunikacyjny	117	1

Ryc. 2. Typy krajobrazu w obszarze PKLnGL i otulinie w % (opracowanie własne)

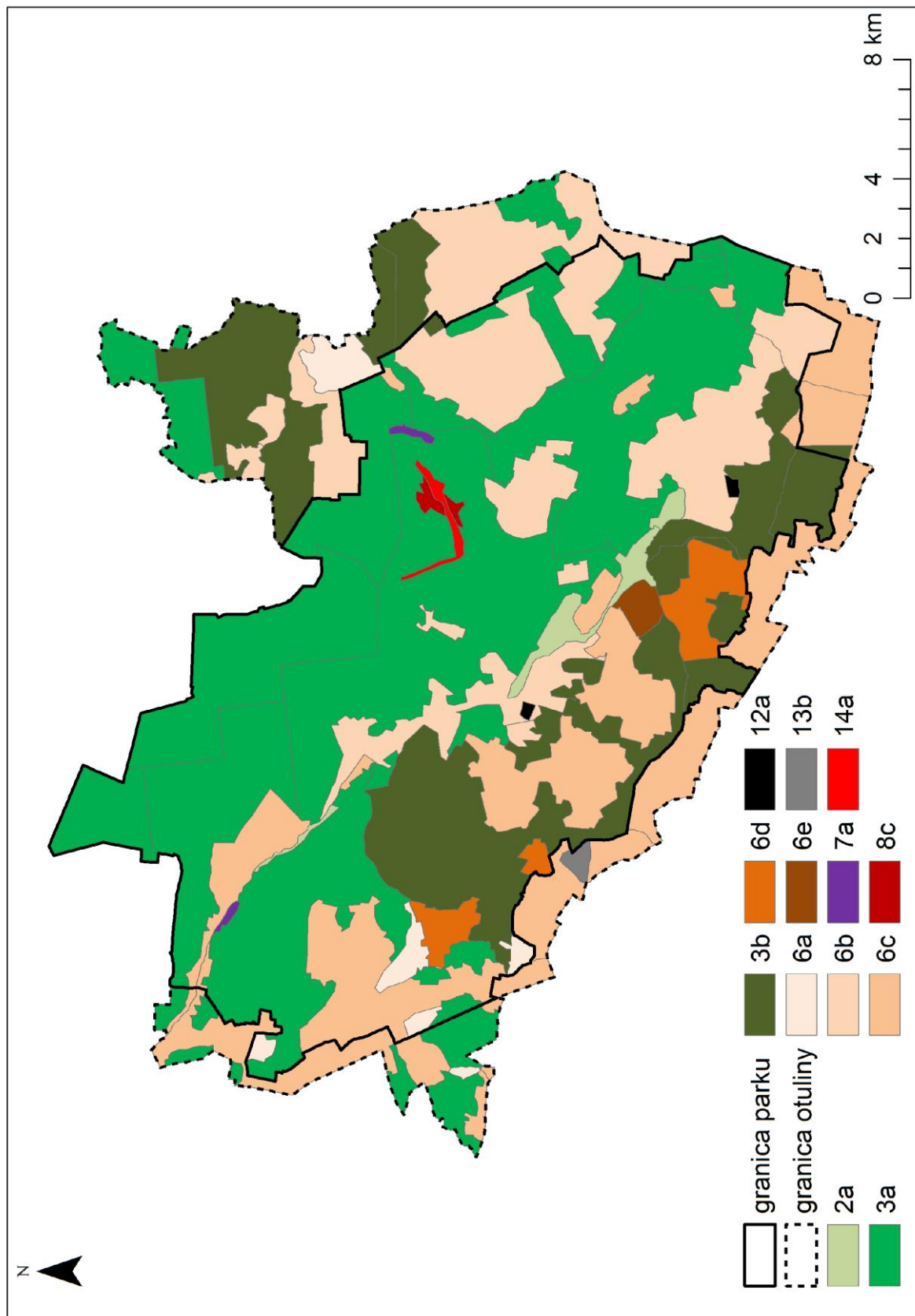
Tab. 5. Typy i podtypy krajobrazu w obszarze PKLnGL

Typ	Podtyp	Powierzchnia (ha)	Liczba jednostek
2 – bagienno-łąkowy	2a	542,5	3
3- leśny	3a	20057,31	28
	3b	5770	14
6- rolniczy	6a	407,2	6
	6b	5774,1	14
	6c	4589,4	22

	6d	1026,2	3
	6e	190,1	1
7- mozaikowy	7a	66,7	2
8 – osadniczy i podmiejski	8c	89,5	2
12 – przemysłowy i energetyczny	12a	46,5	2
13 - górniczy	13b	117	1
14 - komunikacyjny	14a	542,5	1
SUMA		51109,4	99

Ryc. 3. Procentowy rozkład podtypów krajobrazu w obszarze PKLnGL (opracowanie własne)

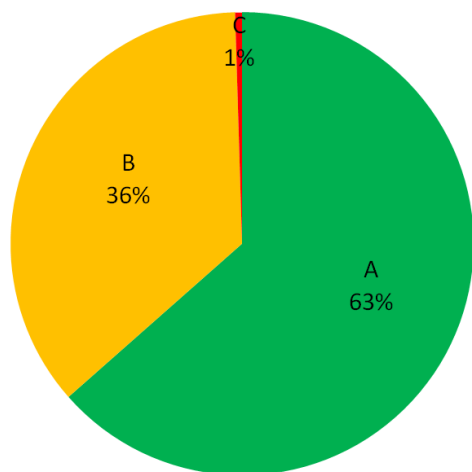
Map. 2. Jednostki krajobrazowe (krajobrazy lokalne) na obszarze PKLnGL i jego otuliny (opracowanie własne)

Objaśnienia numerów podtypów krajobrazów lokalnych w tekście.

Ze względu na wysoką dokładność opracowania oraz różnice w rygorach zarządzania i ochrony pomiędzy obszarem Parku i jego otuliny, analizy typów krajobrazu dla nich zostały opracowane osobno.

3.2.3. Typologia krajobrazów aktualnych obszaru Parku

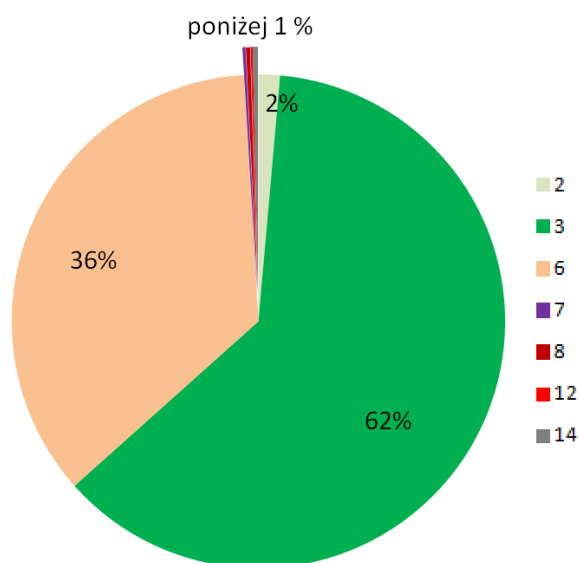
Wyróżnione 64 jednostki krajobrazowe poddano typologii (Chmielewski, Myga-Piątek, Solon, 2015). W obszarze parku krajobrazowego występują krajobrazy z wszystkich trzech grup: A – krajobrazów przyrodniczych, B – krajobrazów przyrodniczo-kulturowych i C – krajobrazów kulturowych (ryc. 4). Dominują krajobrazy przyrodnicze (68,22%), krajobrazy z grupy B (przyrodniczo-kulturowe) zajmują 31,36%, zaś krajobrazy kulturowe (C) 0,42%.

Grupa krajobrazu	Powierzchnia (ha)	Liczba jednostek
A	26420,1	29
B	12143,2	32
C	163,5	3

Ryc. 4. Grupy krajobrazów w obszarze PKLnGL(opracowanie własne)

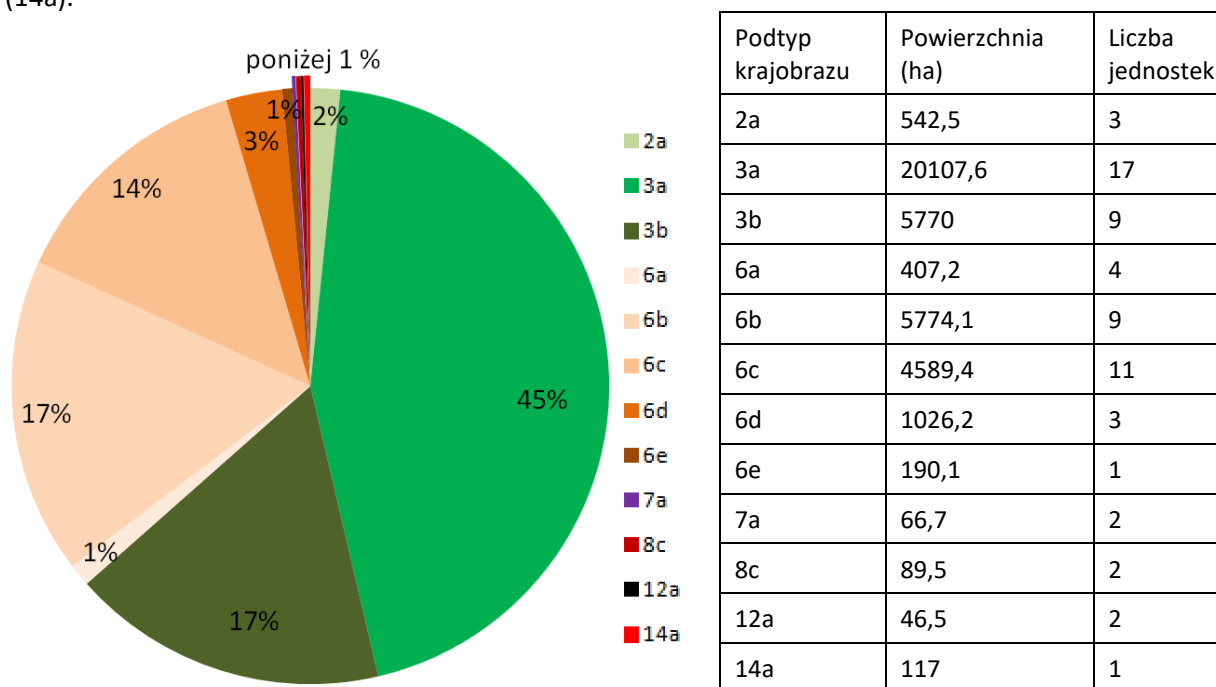
Zidentyfikowano 7 typów krajobrazu i 12 podtypów krajobrazu (ryc. 5 i 6). W obszarze Parku występują typy krajobrazu: bagienno-łąkowego (2), leśnego (3), wiejskiego (6), mozaikowego (7), podmiejskiego i rezydencjalnego (8), przemysłowego (12) i komunikacyjnego (14). Rycina 5 przedstawia procentowy rozkład poszczególnych typów krajobrazu.

Typ krajobrazu	Powierzchnia (ha)	Liczba jednostek
2 – bagienno-łąkowy	542,5	3
3 – leśny	25877,6	26
6 – rolniczy	11987	28
7 – mozaikowy	66,7	2
8 – podmiejski i rezydencjalny	89,5	2
12 – przemysłowy i energetyczny	46,5	2
14 - komunikacyjny	117	1

Ryc. 5. Typy krajobrazu w obszarze PKLnGL(opracowanie własne)

W obszarze PKLnGL występuje 12 podtypów krajobrazu (ryc. 6.): bagienno-łąkowe z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk wilgotnych (2a), leśne z przewagą siedlisk borowych (3a), leśne z przewagą siedlisk lasowych (3b), wiejskie – sztuczne zbiorniki wodne (6a), wiejskie z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk (6b), wiejskie z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola (6c), wiejskie z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości (6d), wiejskie z przewagą wielkoobszarowych łąk, pól i pastwisk (6e), mozaikowe z przewagą elementów i struktur przyrodniczych (7a), podmiejskie i rezydencjalne – miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim, z ogrodami przydomowymi, bez obszarów rolnych (8c), przemysłowe – duże kompleksy przemysłowe (12a) oraz komunikacyjne – węzłów komunikacyjnych i transportowych (14a).

Ryc. 6. Podtypy krajobrazu w obszarze PKLnGL (opracowanie własne)

Grupa: Grupa krajobrazów A – Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka.

Krajobrazy grupy A (przyrodnicze) pokrywają 68,22% obszaru PKLnGL. W tej grupie krajobrazów wyróżniono 29 jednostek, znajdujących się w dwóch typach – 2 – krajobrazy bagienno-łąkowe, głównie bezleśne oraz 3 – krajobrazy leśne.

Typ: 2 – bagienno-łąkowe, głównie bezleśne

Podtyp: 2a - z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk wilgotnych związku *Cnidion dubii*. Występują 3 jednostki w obrębie tego podtypu i zajmują 1,40% (542,5 ha) obszaru Parku. Są to krajobrazy przyrzeczne, związane z dolinami średnicy rzek, w których tłem krajobrazowym są zbiorowiska nieleśne, roślinności łąkowej i bagiennej. Elementami w tym krajobrazie mogą być zarośla i lasy środowisk wilgotnych (łągi, olsy). Występują w dolinie Liswarty w okolicach Łebek (fot. 1) i Boronowa.

Fot. 1. Krajobraz bagienno-łukowy, bezleśny w dolinie Liswarty (okolice Łebek) (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

Typ: 3 – leśne

Podtyp: 3a - z przewagą siedlisk borowych. W podtypie 3a znajduje się 17 jednostek, które zajmują łącznie 51,92% (20107,6 ha) powierzchni Parku. Tłem krajobrazowym są lasy iglaste różnych siedlisk oraz grunty leśne czasowo odlesione (miejsce po przejściu trąby powietrznej od Blachowni w kierunku południowo-zachodnim do Rusinowic, sierpień 2008). Elementami powierzchniowymi w obszarze tego podtypu mogą być małe śródleśne polany, zbiorniki wodne, osiedla, a liniowymi – doliny rzek oraz sieć komunikacyjna. Krajobrazy podtypu 3a stanowią głównie północne kompleksy leśne Parku, położone w prawobrzeżnej części zlewni Liswarty (gminy Konopiska, Herby, Wręczyca, Przystajń, Ciasna), a w części północno-zachodniej PKLnGL (fot. 2) również kompleksy leśne w lewobrzeżnej części zlewni Liswarty (gmina Ciasna).

Podtyp: 3b – z przewagą siedlisk lasowych. Do podtypu 3b zaklasyfikowano 9 jednostek krajobrazowych, stanowiących 14,9% powierzchni Parku (5770 ha). Tło krajobrazowe tworzą lasy liściaste, różnych siedlisk. Elementami powierzchniowymi mogą być osiedla śródleśne z zabudową, polany, niewielkie zbiorniki wodne, a liniowymi sieć rzeczna i komunikacyjna. Stanowią je głównie kompleksy leśne południowej i zachodniej części PKLnGL w gminach Kochanowice, Koszęcin, Boronów i Woźniki).

Fot. 2. Krajobraz leśny z przewagą siedlisk borowych (las sosnowy w łębkach) (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

Grupa: Grupa krajobrazów B – Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe, ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych i świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka.

W grupie krajobrazów B wyróżniono 32 jednostki, zajmujące powierzchnię 12143,2 ha, co stanowi 31,33% powierzchni Parku. Jednostki te reprezentują 3 typy oraz 7 podtypów krajobrazu.

Typ: 6 – wiejskie (rolnicze)

Podtyp: 6a – sztuczne zbiorniki wodne. Wyróżniono 4 jednostki tego podtypu, zajmujące 1,05% powierzchni Parku tj. 407,2 ha. Tło krajobrazowe stanowią wielkopowierzchniowe sztuczne zbiorniki wodne o funkcjach retencyjnych, rekreacyjnych, przeciwpowodziowych i stawy hodowlane. Elementami krajobrazu w tym podtypie są obwałowania, infrastruktura wodna, hydrotechniczna towarzysząca zbiornikom. Krajobrazy sztucznych zbiorników wodnych znajdują się głównie w zachodniej części PKLnGL, w miejscach występowania gospodarstw rybnych (gmina Ciasna, Kochanowice – fot. 3).

Fot. 3. Krajobraz wiejski sztucznych zbiorników wodnych (gmina Ciasna) (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

Podtyp: 6b - z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk. W tym podtypie wyróżniono 9 jednostek, zajmujących 14,91% powierzchni Parku (5774,1 ha). Tło krajobrazowe stanowią grunty obecnie lub w niedalekiej przeszłości wykorzystywane rolniczo. Pola mogą być różnej wielkości, jednak muszą dominować działki o wydłużonym kształcie (stosunek boków większy niż 1:15) i powierzchni rzadko przekraczającej 2 ha. Elementami powierzchniowymi są zabudowania o charakterze wiejskim (gospodarstwa), niewielkie płaty lasów, czyżnie, małe zbiorniki wodne, a elementami liniowymi sieć rzeczna i komunikacyjna. Jednostki w tym podtypie są dominujące wśród krajobrazów wiejskich i znajdują się we wschodniej i środkowej części PKLnGL (w prawobrzeżnej części zlewni Liswarty). Zajmują duże powierzchnie w gminach Konopiska, Boronów, Herby.

Podtyp: 6c - z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola. Są drugim dominującym podtypem wśród krajobrazów wiejskich, stanowiąc 11,85% (4589,4 ha) powierzchni Parku. Wyróżniono 11 jednostek tego podtypu. Tło krajobrazowe stanowią grunty obecnie lub w niedalekiej przeszłości wykorzystywane rolniczo (pola orne, łąki i pastwiska). Pola mogą być różnej wielkości, jednak dominują działki ułożone mozaikowo (szachownica) o kształcie prostokątnym i powierzchni nieprzekraczającej 5 ha. Elementami krajobrazowymi są zabudowania gospodarskie, czyżnie, zbiorniki wodne oraz sieć rzeczna i komunikacyjna. Jednostki w tym podtypie występują w południowo-zachodniej części PKLnGL (lewobrzeżna część zlewni Liswarty), zajmując większe powierzchnie w gminach Koszęcin, Boronów, Kochanowice (fot. 4) i Ciasna.

Fot. 4. Krajobraz rolniczy z przewagą mozaikowo rozmieszczonych małych pól (6c) w Pawełkach (gmina Kochanowice)(Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

Podtyp: 6d - z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości. Do tego podtypu należą 3 jednostki zajmujące 2,65% (1026,2 ha) powierzchni Parku. Tło krajobrazowe stanowią grunty obecnie lub w niedalekiej przeszłości wykorzystywane rolniczo. Pola mogą być różnej wielkości, jednak dominują działki ułożone mozaikowo (szachownica) o kształcie prostokątnym i powierzchni większej niż 5 ha, ale mniejszej niż 30 ha. Elementami powierzchniowymi są zabudowania o charakterze wiejskim płaty lasów, czynnie, zbiorniki wodne, a liniowymi sieć rzeczna i komunikacyjna. Znajdują się w południowej i południowo-zachodniej części PKLnGL – gmina Koszęcin, Kochanowice, Ciasna.

Podtyp: 6e - wiejskie z przewagą wielkoobszarowych łąk, pól i pastwisk. W tym podtypie wyróżniono jedną jednostkę, zajmującą 0,49% (190,1 ha) powierzchni Parku. Tłem krajobrazowym są grunty wykorzystywane rolniczo (obecnie lub niedawno), w których dominują te o działkach wielkopowierzchniowych, przekraczających 30 ha. Dodatkowymi elementami krajobrazu jest zabudowa gospodarska, płaty lasów, zarośli, wody powierzchniowe, a elementami liniowymi ciekami i sieć komunikacyjna. Jednostka występuje w południowej części gminy Herby.

Typ: 7 – mozaikowe

Podtyp: 7a - z przewagą elementów i struktur przyrodniczych. Krajobraz mozaikowy reprezentują dwie jednostki, zajmujące 0,17% powierzchni Parku (66,7 ha). Tło krajobrazowe stanowią mozaikowe, chaotyczne formy użytkowania terenu głównie o charakterze przyrodniczym, z których żadna nie jest dominująca. Dodatkowo występują elementy pochodzenia antropogenicznego np. rozproszona zabudowa, obiekty przemysłowe, handlowe, magazynowe itp. Jedna jednostka podtypu 7a występuje w północno-wschodniej części gminy Herby, z kolei druga w północnej części gminy Ciasna w dolinie Liswarty.

Typ: 8 – podmiejskie i rezydencjalne

Podtyp: 8c - miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim, z ogrodami przydomowymi, bez obszarów rolnych. Krajobraz podmiejski reprezentują dwie jednostki o łącznej powierzchni 89,5 ha (0,23% powierzchni Parku). Tłem krajobrazowym jest zwarta zabudowa głównie jednorodzinna, o charakterze wiejskim, często willowa, bez funkcjonujących terenów rolnych. Elementami powierzchniowymi krajobrazu są niewielkie ogrody przydomowe, sady, a liniowymi sieć wodna i komunikacyjna. Wyróżnione jednostki znajdują się w Herbach (fot. 5), po obu stronach linii kolejowej.

Fot. 5. Krajobraz podmiejski i rezydencjalny - miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim bez obszarów rolnych w Herbach (Fot. Michał Sobala, styczeń 2018)

Grupa: Grupa krajobrazów C – Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność ludzką.

W obrębie PKLnGL w grupie krajobrazów C wyróżniono 3 jednostki, zajmujące 163,5 ha i stanowiące 1% powierzchni Parku. Jednostki w grupie C reprezentują 2 typy i podtypy krajobrazu.

Typ 12 – przemysłowe

Podtyp 12a – duże kompleksy przemysłowe. W obszarze Parku wyróżniono dwie jednostki przemysłowe, o łącznej powierzchni 46,5 ha, zajmujące 0,12% powierzchni PKLnGL. Stanowią je wyróżniające się wielkopowierzchniowe kompleksy przemysłowe, zlokalizowane w obszarze miejskim lub wiejskim. Charakteryzuje je obecność zabudowy przemysłowej z wysokimi kominami, szybami wyciągowymi, wielkogabarytowe hale produkcyjne wraz z zabudową magazynową, infrastrukturą transportową. Ponadto stanowią je również tereny składowania i sortowania odpadów przemysłowych. Na terenie Parku jedna jednostka tego typu występuje w gminie Boronów – baza paliw płynnych w Boronowie, druga w gminie Herby – Lisów i jest nią zakład produkcji kostki brukowej.

Typ 14 – komunikacyjne

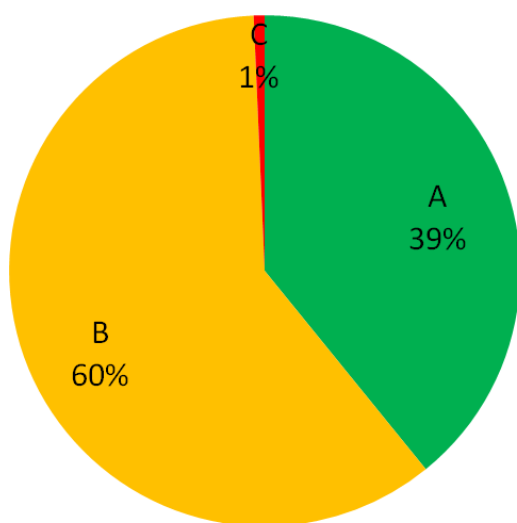
Podtyp 14a - węzłów komunikacyjnych i transportowych. Na terenie Parku wydzielono jedną jednostkę komunikacyjną o powierzchni 117 ha, co stanowi 0,30% terenu całego Parku. Tłem krajobrazowym w tym podtypie są obszary o przekształconej powierzchni ziemi, pokryte materiałem sztucznym. Stanowią je wielkopowierzchniowe układy powiązań komunikacyjnych (drogowych lub kolejowych), na które składają się zarówno linie komunikacyjne, jak i infrastruktura im towarzysząca. Na terenie Parku wydzielono jednostkę komunikacyjną w obszarze węzła kolejowego w Herbach. Należy do niej obszar zarówno stacji Herby jak i Herby Nowe (fot. 6) wraz z całą infrastrukturą okołokolejową (budynki stacji, magazyny, wieże wodne itd.). Jest to główny węzeł kolejowy na linii wschód-zachód (Wrocław, Opole, Herby, Częstochowa, Warszawa), jak i południe-północ (Katowice, Tarnowskie Góry, Herby Nowe, Kępno).

Fot. 6. Krajobraz komunikacyjny w Herbach (Fot. Michał Sobala, marzec 2018)

3.2.4. Typologia krajobrazów aktualnych obszaru otuliny Parku

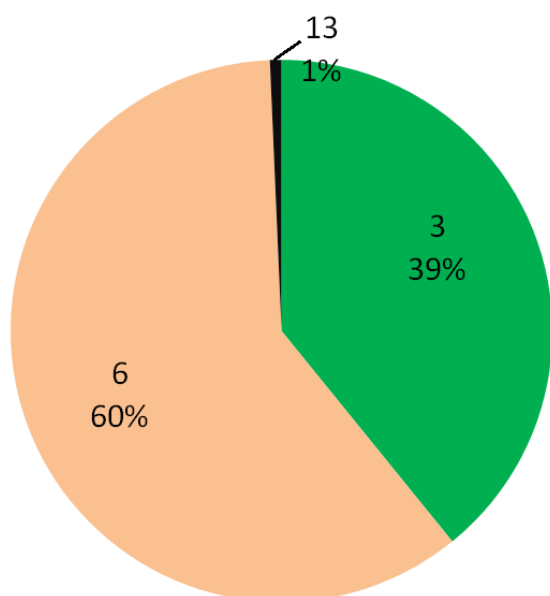
W obszarze otuliny Parku wyróżniono 35 jednostek krajobrazowych. Jednostki są zróżnicowane pod względem powierzchni, od najmniejszej zajmującej 2,8 ha (0,028 km²), do największej o powierzchni 1961,6 ha (19,62 km²). Pod względem typologicznym reprezentują one wszystkie trzy grupy: A – krajobrazów przyrodniczych (39%) – 4847,2 ha- przyrodniczo-kulturowych (60%) – 7450,1 ha oraz C – kulturowych (1%) tj. 85,3 ha (ryc. 7).

Grupa krajobrazu	Powierzchnia (ha)	Liczba jednostek
A	4847,2	16
B	7450,1	18
C	85,3	1

Ryc. 7. Grupy krajobrazów w obszarze otuliny PKLnGL (opracowanie własne)

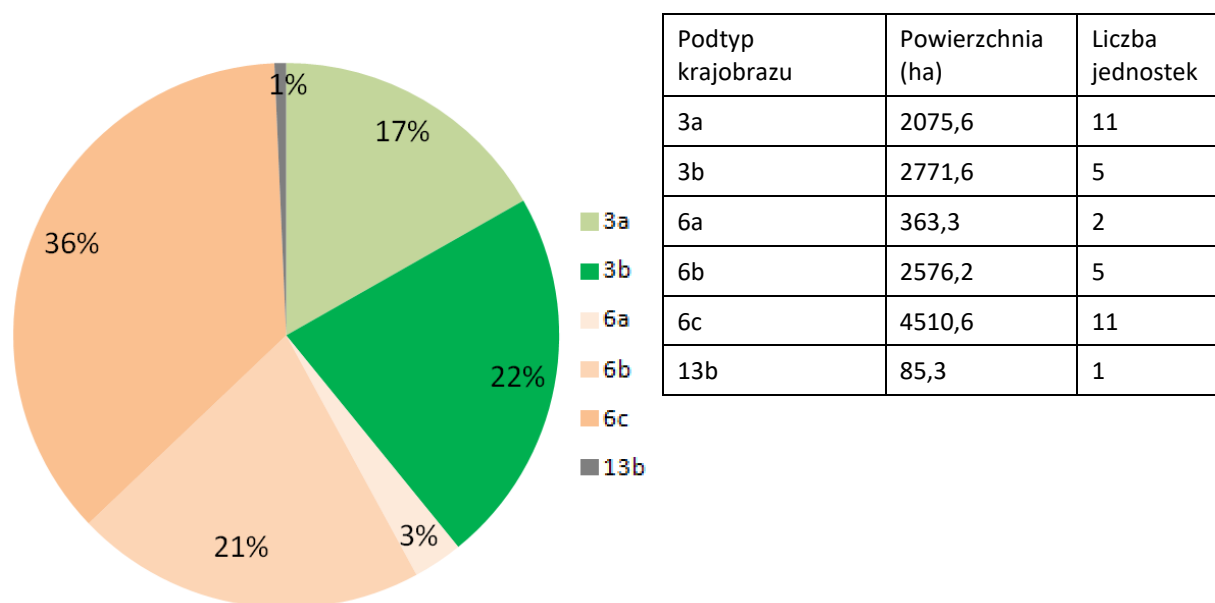
W obszarze otuliny sklasyfikowano 3 typy krajobrazów: 3 – krajobraz leśny, zajmujący 39% (4847,2 ha) powierzchni otuliny, 6 – krajobraz wiejski, stanowiący 60% powierzchni otuliny (7450,1 ha) oraz 13 – krajobraz górniczy, stanowiący 1% (85,3 ha) (ryc. 8).

Typ krajobrazu	Powierzchnia (ha)	Liczba jednostek
3 - leśny	4847,2	16
6 – rolniczy	7450,1	18
13 - górniczy	85,3	1

Ryc. 8. Typy krajobrazów w obszarze otuliny PKLnGL (opracowanie własne)

W obszarze otuliny sklasyfikowano 6 podtypów krajobrazów (ryc. 9): leśne z przewagą siedlisk borowych (3a), leśne z przewagą siedlisk lasowych (3b), wiejskie – sztuczne zbiorniki wodne (6a), wiejskie z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk (6b), wiejskie z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola (6c) oraz górnicze – tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej (13b). Poniższy wykres oraz tabela prezentują procentowy rozkład podtypów w obszarze otuliny.

Ryc. 9. Podtypy krajobrazu w obszarze PKLnGL (opracowanie własne)

Grupa: Grupa krajobrazów A – Krajobrazy przyrodnicze kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka.

W obszarze otuliny Parku wyróżniono 16 jednostek krajobrazu przyrodniczego (A), które zajmują 4847,2 ha i stanowią 39% obszaru otuliny. Są to krajobrazy leśne, zarówno w podtypie leśnym siedlisk lasowych, jak i borowych (3a i 3b).

Typ: 3 – leśny

Podtyp: 3a - z przewagą siedlisk borowych. W obszarze otuliny wydzielono 11 jednostek sklasyfikowanych jako podtyp 3a. Zajmują one powierzchnię 2075,6 ha, co stanowi prawie 17% powierzchni otuliny. Jednostki te znajdują się w północno-wschodniej części otuliny – gmina Wręczyca Wielka oraz południowo-zachodniej – Ciasna i wschodniej – Konopiska.

Podtyp: 3b – z przewagą siedlisk lasowych. 5 jednostek sklasyfikowano jako podtyp 3b. Zajmują one powierzchnię 2771,6 ha, co stanowi 22% powierzchni otuliny Parku. Jednostki te znajdują się w północno-wschodniej części otuliny w gminach Blachownia (gmina miejska i wiejska) oraz Konopiska.

Grupa: Grupa krajobrazów B – Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe, ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych i świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka.

W obszarze otuliny Parku wyróżniono 18 jednostek w grupie krajobrazów B (przyrodniczo-kulturowe), które zajmują łączną powierzchnię 7450,1 ha, co stanowi 60% powierzchni otuliny. Wszystkie jednostki sklasyfikowano jako typ wiejski, w trzech jego podtypach (6a, 6b i 6c).

Typ: 6 – wiejskie (rolnicze)

Podtyp: 6a – sztuczne zbiorniki wodne. Wyróżniono 2 jednostki sztucznych zbiorników wodnych, zajmujące łącznie powierzchnię 363,3 ha (3%). Większa z jednostek znajduje się na terenie gminy Blachownia, druga zaś w gminie Ciasna w obszarze gospodarstw rybnych.

Podtyp: 6b - z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk. W otulinie wydzielono 5 jednostek w tym podtypie. Łącznie zajmują one 2576,2 ha (21% powierzchni otuliny). Stanowią je tereny rolne wschodniej części obszaru tj. w gminie Konopiska i Blachownia (zarówno gmina miejska jak i wiejska).

Podtyp: 6c - z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola. W analizowanym obszarze otuliny Parku wyróżniono 11 jednostek w podtypie 6c. Zajmują one 36% powierzchni tj. 4510,6 ha. Jest to największy pod względem zajmowanej powierzchni podtyp krajobrazu w obszarze otuliny Parku. Stanowią go obszary rolnicze w zachodniej i południowej części otuliny tj. gminy Woźniki, Koszęcin, Kochanowice, Ciasna i w niewielkim obszarze Przystajń.

Grupa: Grupa krajobrazów C – Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność ludzką.

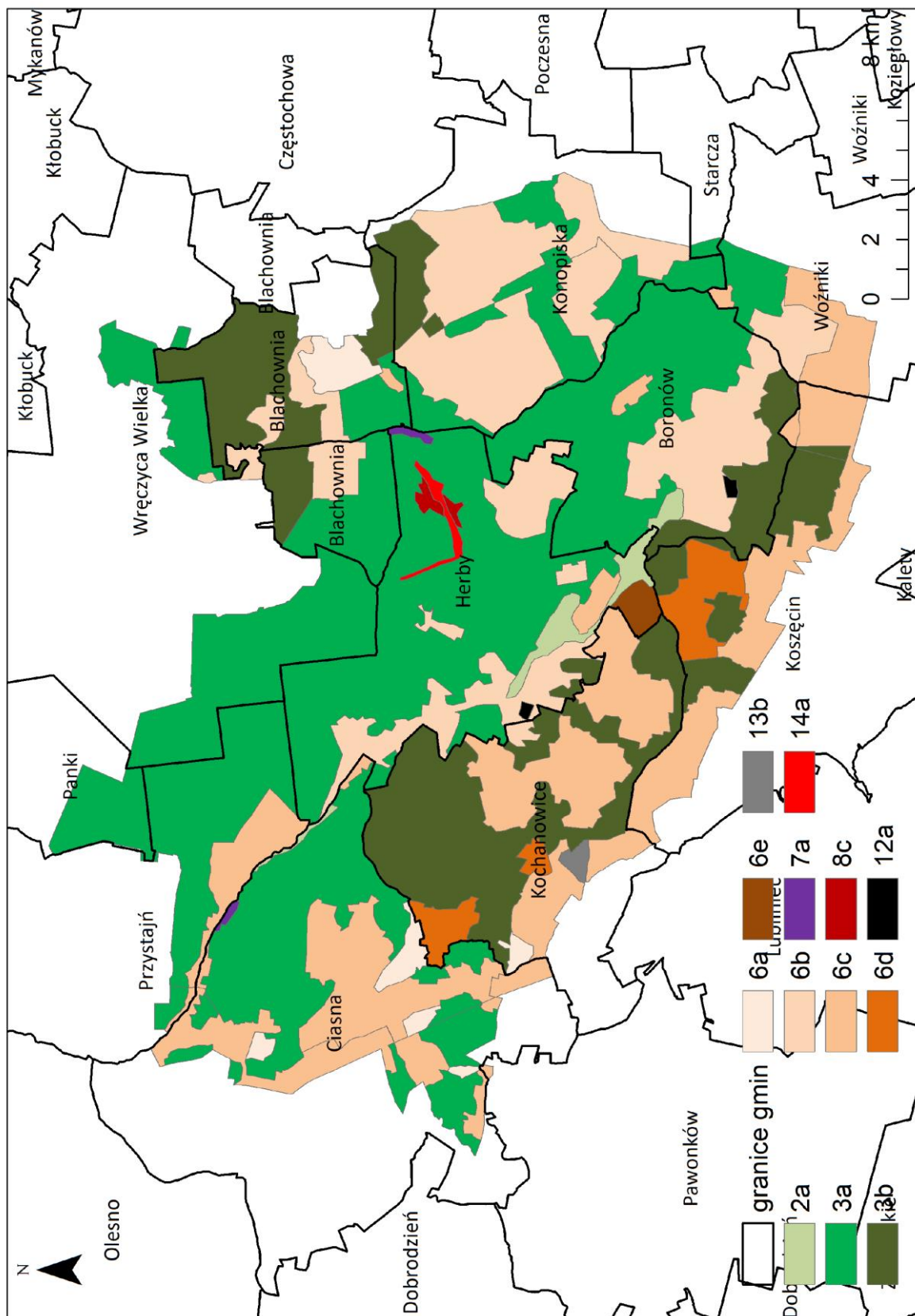
W grupie krajobrazów kulturowych (C) została sklasyfikowana 1 jednostka, zajmująca niecały 1% powierzchni otuliny Parku (85,3 ha). Znajduje się ona w typie górniczym.

Typ: 13 – górnicze

Podtyp: 13b – tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej. Tło krajobrazowe tworzy przekształcona powierzchnia ziemi, często pokryta roślinnością synantropijną. Transformacje terenu najczęściej tworzą wielkopowierzchniowe wyrobiska, zespoły wyrobisk różnego rodzaju surowców (budowlane, chemiczne, energetyczne itd.). Elementami liniowymi jest sieć komunikacyjna (drogi dojazdowe) lub wodna (np. kanały odprowadzające wodę). Wyróżniona jednostka znajduje się na terenie gminy Kochanowice, w miejscowości Kochcice w zrehabilitowanym (w kierunku wodnym) wyrobisku żwiru.

3.3. Mapa krajobrazów lokalnych Parku w podziale administracyjnym

Uwzględniając aplikacyjny charakter niniejszego opracowania, dokonano szczegółowej analizy krajobrazów w obrębie jednostek administracyjnych (gmin), które są podstawowymi jednostkami zarządzania, również formami ochrony przyrody (map. 3).

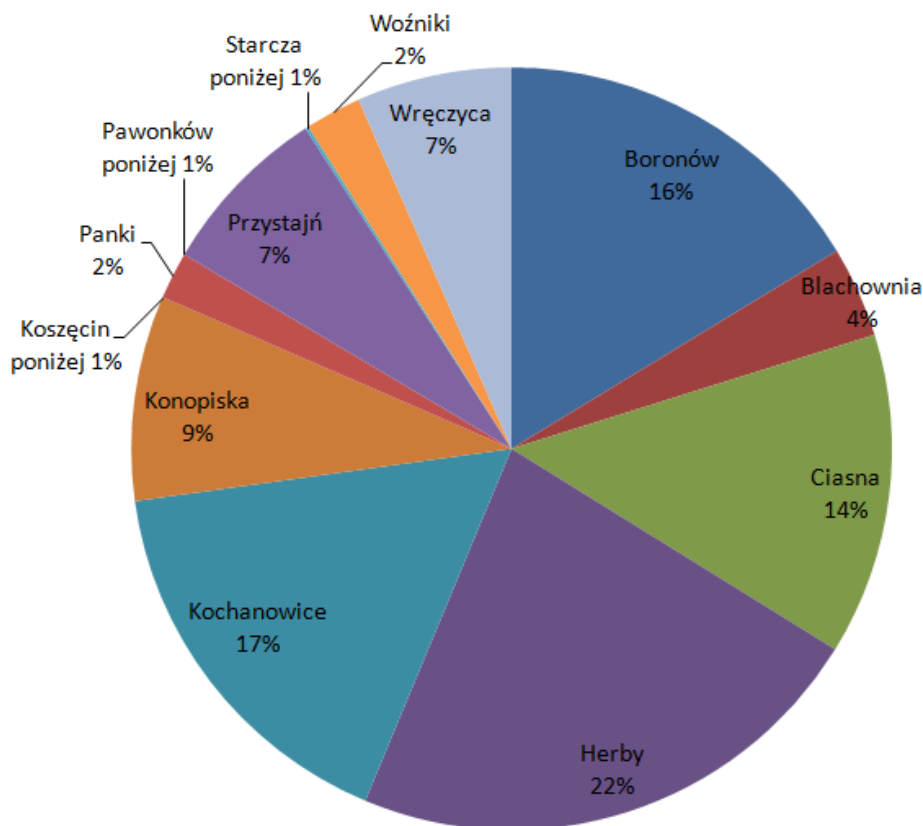

Map. 1. Jednostki krajobrazowe (krajobrazy lokalne) PKLnGL i jego otuliny na tle podziału administracyjnego (opracowanie własne)

Objaśnienia numeracji podtypów krajobrazu w tekście

Tab. 6. Liczba jednostek krajobrazowych w obszarze PKLnGL i otuliny w podziale na gminy

Gmina	Liczba jednostek w obszarze Parku	Powierzchnia w obszarze Parku (ha)	Liczba jednostek w obszarze otuliny	Powierzchnia w obszarze otuliny (ha)
Błachownia	2	1425,0	5	3293,3
Boronów	6	6017,0	1	3,0
Ciasna	11	5046,3	11	2126,1
Herby	17	8283,3	0	0
Kochanowice	7	6099,9	3	720,0
Konopiska	7	3218,1	4	2544,7
Koszęcin	6	1816,7	3	1983,5
Panki	1	737,5	0	0
Pawonków	0	0	1	13,8
Przystajń	2	2724,5	2	122,4
Starcza	1	50,8	0	0
Woźniki	3	879,1	1	640,0
Wręczyca	1	2428,6	4	936,1
Suma	64	11854,2	35	12382,9

Ryc. 10. Położenie gmin w obszarze PKLnGL i jego otuliny (opracowanie własne)

Poniżej przedstawiono szczegółowe zestawienia podtypów krajobrazów dla gmin położonych w granicach Parku i jego otuliny:

Tab. 7. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Blachownia

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3a	1	1391,9	29,50
Park	6c	1	33,1	0,70
otulina	3b	2	2259,8	47,89
otulina	6a	1	334,1	7,08
otulina	6b	2	699,4	14,82
SUMA		7	4718,3	100,00

Tab. 8. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Boronów

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	2a	1	87,1	1,45
Park	3a	1	3395,6	56,41
Park	3b	1	884	14,68
Park	6b	1	1538,3	25,55
Park	6c	1	84,9	1,41
Park	12a	1	27,1	0,45
otulina	3b	1	3	0,05
SUMA		7	6020	100,00

Tab. 9. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Ciasna

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	2a	1	45,7	0,64
Park	3a	3	3055,1	42,60
Park	6a	3	327	4,56
Park	6c	3	1591,7	22,19
Park	7a	1	26,8	0,37
otulina	3a	6	835,3	11,65
otulina	6a	2	29,2	0,41
otulina	6c	4	1261,6	17,59
SUMA		23	7172,4	100,00

Tab. 10. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Herby

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	2a	1	409,7	4,95
Park	3a	3	5311	64,12
Park	3b	2	124	1,50
Park	6b	4	1822,6	22,00
Park	6c	1	160,1	1,93
Park	6e	1	190,1	2,29
Park	7a	1	39,9	0,48
Park	8c	2	89,5	1,08
Park	12a	1	19,4	0,23
Park	14a	1	117	1,41
SUMA		17	8283,3	100,00

Tab. 11. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Kochanowice

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3b	1	3602,1	52,82
Park	6a	1	80,2	1,18
Park	6b	1	65,7	0,96
Park	6c	2	1965,7	28,82
Park	6d	2	386,2	5,66
otulina	6c	2	634,7	9,31
otulina	13b	1	85,3	1,25
SUMA		10	6819,9	100,00

Tab. 12. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Konopiska

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3a	4	1250,7	21,70
Park	3b	1	34	0,59
Park	6b	2	1933,4	33,55
otulina	3a	2	336	5,83
otulina	3b	1	456	7,91
otulina	6b	1	1752,7	30,41
SUMA		11	5762,8	100,00

Tab. 13. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Koszęcin

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3b	4	1127,2	29,66
Park	6c	1	49,5	1,30
Park	6d	1	640	16,84
otulina	3b	1	52,8	1,39
otulina	6c	2	1930,7	50,81
SUMA		9	3800,2	100,00

Tab. 14. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Panki

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3a	1	737,5	100
SUMA		1	737,5	100

Tab. 15. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Pawonków

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
otulina	6c	1	13,8	100
SUMA		1	13,8	100

Tab. 16. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Przystajń

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3a	1	2067,6	72,63
Park	6c	1	656,9	23,07
otulina	3a	1	92,5	3,25
otulina	6c	1	29,9	1,05
SUMA		4	2846,9	100,00

Tab. 17. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Starcza

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3a	1	50,85	100
SUMA		1	50,85	100

Tab. 18. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Woźniki

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3a	1	417,3	27,47
Park	6b	1	414,3	27,27
Park	6c	1	47,5	3,13
otulina	6c	1	640	42,13
SUMA		4	1519,1	100,00

Tab. 19. Zestawienie podtypów krajobrazów dla gminy Wręczyca Wielka

obszar	podtyp	liczba jednostek	powierzchnia w (ha)	% powierzchni
Park	3a	1	2428,6	72,18
otulina	3a	2	812	24,13
otulina	6b	2	124,1	3,69
SUMA		5	3364,7	100,00

4. CHARAKTERYSTYKA STRUKTURY KRAJOBRAZU

4.1. Wyniki inwentaryzacji elementów przyrodniczych krajobrazu (w podziale na krajobrazy lokalne i gminy)

Zestawienie wyników inwentaryzacji elementów przyrodniczych krajobrazu zawierają poniższe tabele.

Tab. 20. Tabela inwentaryzacyjna przyrodniczych walorów krajobrazu w obrębie PKLnGL

Kod krajobrazu lokalnego	Elementy przyrodnicze krajobrazu									
	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9	A10
Gmina Blachownia										
Bla_01	0	0	84,8	3	0	0	0	1	1	82,1
Bla_02	0	0	2,1	0	0	0	0	0	0	4,5
Gmina Boronów										
Bor_01	1	0,2	43,7	15	6	5	0	5	13	93,6
Bor_02	0	0	0,2	0	0	0	0	0	0	100,0
Bor_03	2	0	1,9	4	1	1	0	27	12	34,2
Bor_04	0	0	73,4	4	1	0	0	5	1	76,1
Bor_05	0	0	8,5	0	0	0	0	0	0	91,1
Bor_06	0	0	9,1	1	0	4	0	10	0	97,1
Gmina Ciasna										
Cia_01	0	0	8,5	0	0	0	0	0	0	100,0

Cia_02	1	4,5	91,1	2	2	1	0	1	9	100,0
Cia_03	0	0	13,3	0	0	0	0	1	1	100,0
Cia_04	0	0	6,5	0	0	7	1	1	2	100,0
Cia_05	0	0	2,8	0	0	0	0	0	1	100,0
Cia_06	0	0	1,7	0	0	0	0	27	1	86,1
Cia_07	0	0	0,8	0	0	0	0	8	13	70,2
Cia_08	0	0	1,9	0	0	0	0	8	17	100,0
Cia_09	0	0	24,0	0	0	0	0	8	4	100,0
Cia_10	0	0	65,8	0	0	0	0	1	1	100,0
Cia_11	0	0	5,6	0	0	0	0	1	2	100,0
Gmina Herby										
Her_01	2	2,2	73,2	2	6	7	1	8	41	90,2
Her_02	0	0	7,9	0	0	0	1	15	3	54,0
Her_03	0	0	97,1	0	0	0	0	0	0	100,0
Her_04	0	0	9,3	0	0	0	0	4	1	100,0
Her_05	0	0	6,4	0	0	0	0	0	0	30,2
Her_06	0	0	5,9	0	0	0	0	0	0	0,0
Her_07	0	0	0,0	0	0	1	0	0	0	5,4
Her_08	0	0	12,5	0	0	0	0	1	0	100,0
Her_09	0	0	11,7	0	0	11	2	7	26	33,4
Her_10	0	0	1,8	0	0	0	0	2	0	4,6
Her_11	0	0	0,8	0	0	0	0	2	0	100,0
Her_12	0	0	0,7	1	0	5	0	9	3	37,7
Her_13	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0,0
Her_14	0	0	76,9	0	0	0	0	0	0	0,0
Her_15	0	0	96,3	0	0	0	0	0	0	0,0
Her_16	0	0	2,4	0	0	0	0	0	0	3,2
Her_17	0	0	93,2	0	0	0	0	0	0	47,4
Gmina Kochanowice										
Koc_01	0	0	6,5	0	0	0	0	12	0	100,0
Koc_02	2	1,5	90,4	13	5	11	1	19	29	66,3
Koc_03	0	0	2,2	0	0	0	0	10	2	100,0
Koc_04	0	0	9,6	0	0	0	0	4	0	31,5
Koc_05	0	0	1,4	1	0	9	1	31	4	10,3
Koc_06	0	0	1,2	0	0	0	0	4	1	0,0
Koc_07	0	0	7,6	1	0	0	0	1	1	0,0
Gmina Konopiska										

Kon_01	0	0	82,2	0	0	0	0	0	6	83,1
Kon_02	1	0	1,9	2	0	10	1	38	11	12,4
Kon_03	0	0	83,6	0	0	0	0	0	0	0,0
Kon_04	0	0	0,0	0	0	0	0	1	0	0,0
Kon_05	4	2,5	91,8	1	2	0	0	0	0	40,8
Kon_06	0	0	3,3	0	1	0	0	25	2	3,4
Kon_07	0	0	84,2	0	1	0	0	0	7	25,7
Gmina Koszęcin										
Kos_01	0	0	51,5	0	0	0	0	1	1	86,7
Kos_02	0	4,4	1,3	1	0	5	0	12	9	50,5
Kos_03	0	0	85,5	0	0	5	1	4	12	50,3
Kos_04	0	0	87,4	0	0	0	0	0	0	99,1
Kos_05	0	0	63,5	1	0	0	0	1	3	99,9
Kos_06	0	0	4,4	0	0	0	0	0	0	43,0
Gmina Panki										
Pan_01	0	0	97,3	2	0	0	0	1	0	0,0
Gmina Przystajń										
Prz_01	0	0	97,5	1	0	0	0	1	1	95,2
Prz_02	0	0	10,7	0	0	0	0	19	0	100,0
Gmina Starcza										
Sta_01	0	0	0,6	0	0	0	0	5	0	0,0
Gmina Woźniki										
Woz_01	1	0	0,8	0	0	0	0	0	0	6,1
Woz_02	0	0	35,3	0	0	6	0	1	1	0,0
Woz_03	0	0	3,5	0	0	0	0	8	2	0,0
Gmina Wręczyca Wielka										
Wre_01	1	0,3	96,7	1	4	0	0	2	3	78,1

Tab. 21. Tabela inwentaryzacyjna przyrodniczych walorów krajobrazu w obrębie otuliny PKLnGL

Kod krajobrazu lokalnego	Elementy przyrodnicze krajobrazu									
	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9	A10
Gmina Blachownia										
O_Bla_01	0	0	94,4	2	1	0	0	1	8	96,8
O_Bla_02	0	0	22,6	0	0	0	0	2	3	100,0
O_Bla_03	0	0	5,1	1	0	0	0	26	2	15,0
O_Bla_04	0	0	61,9	1	0	8	1	8	2	0,0
O_Bla_05	0	0	34,0	0	2	0	0	0	0	0,0

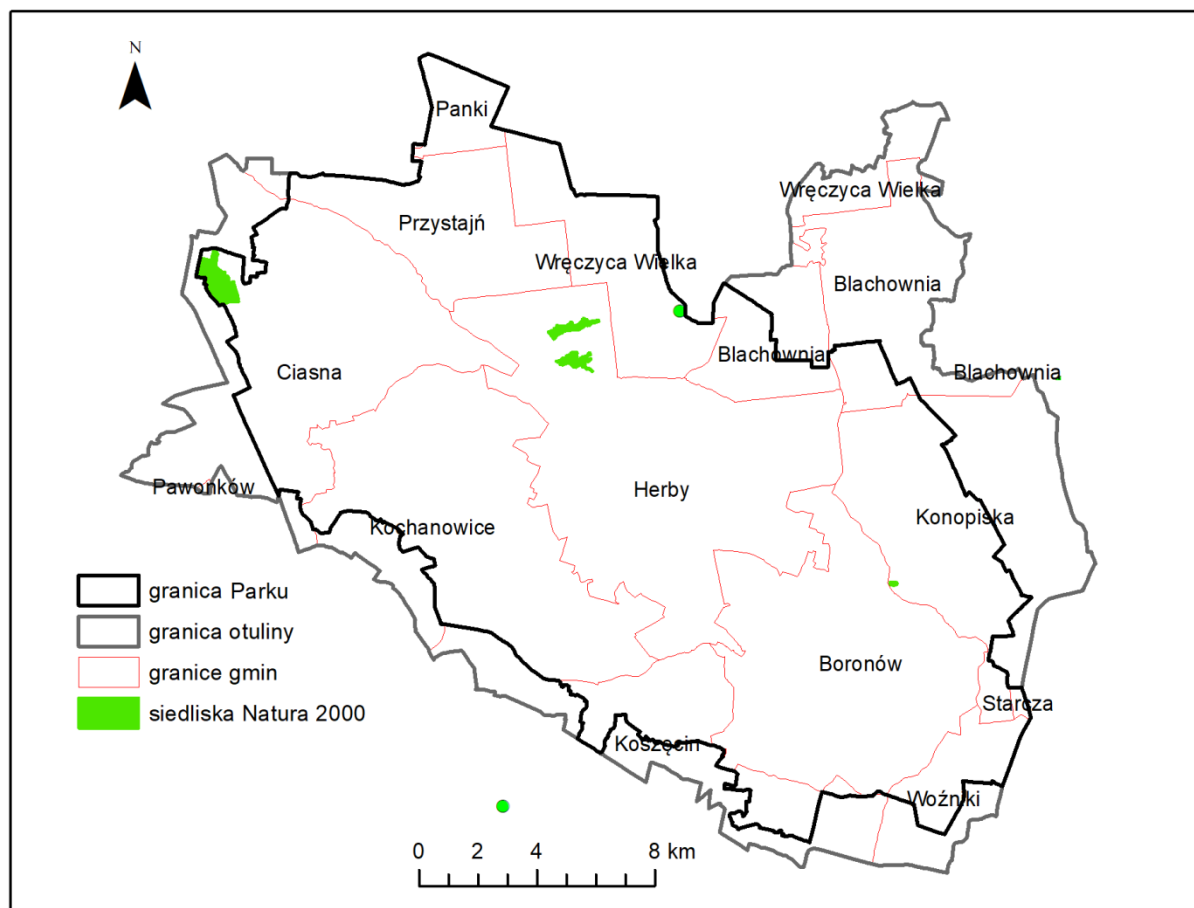
Gmina Boronów										
O_Bor_01	0	0	67,9	0	0	0	0	0	0	0,0
Gmina Ciasna										
O_Cia_01	0	0	0,4	1	0	1	0	15	5	100,0
O_Cia_02	0	0	85,7	0	1	0	0	0	0	100,0
O_Cia_03	0	0	66,7	0	0	0	0	0	0	100,0
O_Cia_04	0	0	75,1	0	0	0	0	0	0	100,0
O_Cia_05	0	0	81,1	0	0	0	0	0	0	96,8
O_Cia_06	0	0	1,5	0	0	8	1	3	4	28,0
O_Cia_07	0	0	85,2	0	5	0	0	0	0	99,1
O_Cia_08	0	0	8,2	0	0	8	1	2	8	100,0
O_Cia_09	0	0	67,7	1	0	8	1	8	9	99,8
O_Cia_10	0	0	9,3	0	0	0	0	0	0	99,7
O_Cia_11	0	0	0,6	0	0	0	0	0	0	73,8
Gmina Kochanowice										
O_Koc_01	0	0	1,3	0	0	0	0	10	2	34,1
O_Koc_02	0	0	0,2	0	0	0	0	8	4	0,0
O_Koc_03	0	0	0,1	0	0	0	0	2	1	0,0
Gmina Konopiska										
O_Kon_01	0	0	93,7	0	0	0	0	0	0	0,0
O_Kon_02	1	0	1,9	4	0	0	0	58	8	0,0
O_Kon_03	0	0	10,0	0	0	0	0	2	0	0,0
O_Kon_04	0	0	12,9	0	0	0	0	7	7	0,0
Gmina Koszęcin										
O_Kos_01	0	0	1,0	0	0	0	0	5	7	0,0
O_Kos_02	0	0	0,6	1	0	0	0	6	14	70,4
O_Kos_03	0	0	9,5	0	0	0	0	0	0	100,0
Gmina Pawonków										
O_Paw_01	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	100,0
Gmina Przystajń										
O_Prz_01	0	0	98,4	0	0	0	0	2	0	100,0
O_Prz_02	0	0	4,7	0	0	0	0	0	0	100,0
Gmina Woźniki										
O_Woz_01	0	0	5,1	0	0	0	0	8	2	0,0
Gmina Wręczyca Wielka										
O_Wre_01	0	0	92,9	0	0	0	0	0	3	0,0
O_Wre_02	0	0	9,2	0	0	0	0	1	0	79,9

O_Wre_03	0	0	6,7	0	0	0	0	2	3	96,0
O_Wre_04	0	0	49,3	0	0	0	0	1	3	76,1

Na terenie Parku zinventaryzowano 14 typów **siedlisk przyrodniczych Natura 2000**:

- 3150 – starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*,
- 3160 – naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne,
- 6230 – bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (*Nardetalia* – płaty bogate florystycznie),
- 6410 – zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*),
- 6510 – ekstensywnie użytkowane niżowe łąki świeże (*Arrhenatherion*),
- 7110 – torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe),
- 7120 – torfowiska wysokie, zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji,
- 7140 – torowiska przejściowe i trzęsawiska,
- 7150 – obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion*,
- 9110 – kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagenion*)
- 9170 – grąd środkowoeuropejski i śródkontynentalny (*Galio-Carpinetum* i *Tilio-Carpinetum*)
- 91D0 – bory i lasy bagienne,
- 91E0 – łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe),
- 91I0 – ciepłolubne dąbrowy (*Quercetalia pubescenti-petraeae*).

Ich szczegółowa charakterystyka i rozmieszczenie omówione jest w Operacie ochrony szaty roślinnej i grzybów.

Map. 2. Rozmieszczenie siedlisk przyrodniczych Natura 2000 w obrębie PKLnGL i otuliny na podstawie danych z monitoringu GIOŚ – cecha A1 (opracowanie własne)

Siedlisko przyrodnicze 3150 (starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*) obejmuje szeroką grupę naturalnych zbiorników wodnych o różnym statusie troficznym (głównie mezo- i eutroficznych) oraz różnej genezie (naturalne jeziora, naturalne drobne zbiorniki wodne, starorzecza). Na terenie Parku siedliskiem są nieliczne małe zbiorniki wodne („oczka wodne”) powstałe w naturalnych zagłębieniach terenu, charakteryzujące się małą powierzchnią i niewielką głębokością. Na terenie Parku stwierdzono następujące zespoły: rdestnicy grzebieniastej grzebieniastą *Potametum graminei*, moczarki kanadyjskiej *Elodeetum canadensis*, włosienicznika krążkolistnego *Ranunculetum circinatis*, rogatka sztywnego *Ceratophylletum demersi*, wywłócznika okółkowego *Myriophylletum verticillati*, wywłócznika kłosowego *Myriophylletum spicati*, rdestnicy pływającej *Potametum natantis*, rdestu ziemnowodnego *Polygonetum natantis*, grzebieni białych *Nupharo-Nymphaeetum albae*, żabiścieku pływającego *Hydrocharitetum morsuranae*. Ze zbiorowisk roślinności pleustonowej stwierdzono zbiorowiska budowane przez rzęsy i salwinie pływającą *Lemno minoris-Salvinietum natantis* i spirodelę wielokorzeniową *Spirodeletum polyrhizae*.

Działania ochronne powinny być prowadzone zarówno w zlewni zbiorników wodnych, jak i bezpośrednio w obrębie siedliska i jego najbliższym otoczeniu. Jednym z instrumentów wspomagających zachowanie siedliska powinna być edukacja ekologiczna wskazująca na konsekwencje nieracjonalnego wykorzystania siedlisk wodnych. Dla ochrony tego siedliska istotne znaczenie mają właściwa gospodarka leśna, uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej, ograniczenie negatywnego oddziaływania spływów powierzchniowych do zbiorników wodnych oraz ograniczanie

budowy szczelnych powierzchni utwardzonych na rzecz przepuszczalnych na ciągach komunikacyjnych w bezpośrednim sąsiedztwie zbiornika. Czynna ochrona polegająca m.in. na pogłębieniu zbiorników lub usuwaniu roślinności może być równoznaczna z drastyczną ingerencją w dotychczasowy naturalny przyrodniczy układ przestrzenny, przez co zniszczeniu uległyby stanowiska lęgowe gatunków ptaków wodno-błotnych, w tym z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz rzadkich i chronionych bezkręgowców.

Siedlisko przyrodnicze 3160 (naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne) na terenie Parku siedlisko to tworzy śródleśny zbiornik objęty wraz z kompleksem sąsiadujących torfowisk i borów bagiennych ochroną jako użytek ekologiczny pod nazwą „Bagno w Jeziorze” (Czyłok i in. 2004).

Siedlisko przyrodnicze 6230 (bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe *Nardetalia*) na terenie Parku stanowi jeden niewielki płat (ok. 0,2 ha) murawy bliźniczkowej *Nardo-Juncetum squarrosi* stwierdzony na terenie użytku ekologicznego „Brzoza”. Gatunkami charakterystycznymi zbiorowiska są: bliźniczka psia trawka *Nardus stricta* i sit sztywny *Juncus squarrosus* (Jędrzejczyk-Korycińska 2014).

Siedlisko przyrodnicze 6410 (zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion*) na terenie Parku obejmuje dwa podtypy:

- 6410-1 – łąki olszewnikowo-trzęślicowe *Selino carvifoliae-Molinietum*,
- 6410-2 łąki sitowo-trzęślicowe *Junco acutifloru-Molinietum*.

Siedlisko przyrodnicze 6410 ma charakter półnaturalny i rozwinęło się wtórnie w miejscach wyciętych przez człowieka lasów. Jego powstanie i utrzymanie się jest związane ze specyficznym typem gospodarki, polegającej na późnym koszeniu raz do roku lub rzadziej. Z tego względu zróżnicowanie tego siedliska odzwierciedla nie tylko zmienność geograficzną i edaficzną, ale także formę i intensywność użytkowania. Łąki wyłączone z użytkowania przekształcają się na skutek naturalnej sukcesji w ziołorośla zarośla lub lasy.

Podtyp 6410.1 stanowi bardzo bogata florystycznie łąka wilgotna, której fizjonomię nadają trzęślica modra *Molinia caerulea*, sierpik barwierski *Serratula tinctoria* oraz czarcikęs łąkowy *Succisa pratensis*. Fitocenozy łąk trzęślicowych na terenie Parku zaklasyfikowano jako podzespół *Molinietum caeruleae cirsietosum rivularis*, z uwagi na obecność gatunku wyróżniającego jakim jest ostrożeń łąkowy *Cirsium rivulare*. Ponadto w składzie gatunkowym dobrze reprezentowany jest cały związek *Calthion*, co wskazuje na wyraźne nawiązanie florystyczne do zmiennowilgotnych łąk kaczeńcowych. W zależności od poziomu wody gruntowej i odczynu gleby w obrębie omawianego podzespołu można wyróżnić trzy warianty: z turzycą Davala *Carex davalliana*, typowy oraz z krwiściągiem lekarskim *Sanguisorba officinalis*.

W najlepiej zachowanych płatach występuje wiele rzadkich i objętych ochroną gatunków roślin m.in.: kosaciec syberyjski *Iris sibirica*, mieczyk dachówkowaty *Gladiolus imbricatus*, peńnik europejski *Trollius europaeus* i goryczka wąskolistna *Gentiana pneumonanthe*. Jedne z najlepiej zachowanych łąk znajdują się koło miejscowości Zumpy, Aleksandria I oraz Walaszczyki.

Podtyp 6410.2 reprezentowany jest przez zespół *Junco-Molinietum*. Charakterystyczną fizjonomię nadają mu: trzęślica modra *Molinia caerulea*, śmiełek darniowy *Deschampsia caespitosa* oraz sit rozpięchły *Juncus effusus* i sit skupiony *Juncus conglomeratus*. Istotnym elementem są rośliny związane z kwaśnymi młakami niskoturzycowymi *Caricetalia nigrae*, m.in.: turzyca pospolita *Carex nigra*, mietlica psia *Agrostis canina* i fiołek błotny *Viola palustris*.

Najpoważniejszym zagrożeniem dla łąk związku Molinion jest odchodzenie od tradycyjnej, ekstensywnej gospodarki łąkarskiej, powodujące uruchomienie wtórnej sukcesji lasu oraz dominację gatunków ekspansywnych. Stąd warunkiem zachowania tych łąk jest prowadzenie ekstensywnej gospodarki kośnej – wykaszanie późnym latem po przekwitnięciu większości roślin.

Siedlisko przyrodnicze 6510 (ekstensywnie użytkowane niżowe łąki świeże *Arrhenatherion*) obejmuje ekstensywnie użytkowane niżowe łąki mezofilne wykształcone na potencjalnych siedliskach grądów (*Carpinion*) i najsuchszych postaci łągów (*Ficario-Ulmetum*) w wyniku pozyskiwania gruntów pod uprawę roślin i hodowlę zwierząt. Cechą tego siedliska jest jego duża dynamika oraz ścisły związek z formą i intensywnością gospodarki łąkarskiej. Siedlisko dynamicznie reaguje na zmiany wilgotności i żyzności gleby oraz częstotliwość koszenia, a także na zmiany w formie użytkowania.

Pod względem fitosocjologicznym na terenie Parku występują 3 podzespoły:

- *Arrhenatheretum elatioris typicum*, z rajgrasem wyniosłym *Arrhenatherum elatius*, barszczem zwyczajnym *Heracleum sphondylium*, chabrem łąkowym *Centaurea jacea*, dzwonkiem rozpięchłym *Campanula patula*, złocieniem (jastrunem) właściwym *Leucanthemum vulgare*, koniczyną łąkową *Trifolium pratense*, babką lancetowatą *Plantago lanceolata*, szelężnikiem większym *Rhinanthus serotinus*, krwawnikiem pospolitym *Achillea millefolium*, kupkówką pospolitą *Dactylis glomerata*, przytulią pospolitą *Galium mollugo*, tomką wonną *Anthoxanthum odoratum* i wiechliną łąkową *Poa pratensis*, a w miejscach nasłonecznionych i suchych – goździkiem kropkowanym *Dianthus deltoides*.
- *Arrhenatheretum elatioris alchemilletosum* ze znacznym udziałem krwawnika pospolitego,
- *Arrhenatheretum elatioris alopecuro-polygotenosum*, cechujący się znacznym udziałem ilościowym gatunków przechodzących z wilgotnych łąk należących do związku *Calthion palustris*, zwłaszcza: ostrożenia łąkowego *Cirsium rivulare*, rdestu węzownika *Polygonum bistorta*, firletki poszarpanej *Lychnis flos-cuculi* i jaskra ostrego *Ranunculus acris*.

Siedlisko to jest bezpośrednio uzależnione od użytkowania kośnego i nawożenia i wymaga utrzymania tych zabiegów na poziomie niskiej lub średniej intensywności.

Siedlisko przyrodnicze 7110 (torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą – żywą) tworzą mszary na skrajnie ubogich w substancje odżywcze i silnie kwaśnych torfach, zasilane wyłącznie lub niemal wyłącznie wodami opadowymi. Torfowiska wysokie często posiadają kształt kopuły, której centralna część może być wyniesiona kilka metrów w stosunku do mineralnych krawędzi torfowiska. Z reguły posiadają charakterystyczną strukturę kępkowo-dolinkową. Oprócz kształtu i charakterystycznej struktury torfowiska wysokie wyróżnia wyjątkowo ubogi skład gatunkowy roślin, a w odniesieniu do borów bagiennych – umownie przyjęte pokrycie drzew poniżej 50%.

Rozwój torfowisk wysokich ściśle uzależniony jest od wód opadowych (zarówno pod względem ich ilości jak te jakości), a więc wód kwaśnych i ubogich w substancje odżywcze. Dodatkowo, torfowce zasiedlające torfowiska zakwaszają otoczenie i w końcowym efekcie, w obrębie siedliska pH osiąga wartość 3,5-4,5. Warunki oddziaływania wód opadowych jako jedynego typu zasilania występują głównie na wododziałach i tam też najczęściej rozwijają się torfowiska wysokie. Torfowiska wysokie bardzo często też wykształcają się w obrębie torfowisk przejściowych, które pierwotnie rozwijały się w procesie wysychania zbiorników wodnych. W każdym przypadku rozwój torfowiska wysokiego inicjuje zmiana typu zasilania gospodarki wodnej z gruntowo-opadowej na opadową związana z przyrostem złoża torfu i stopniowego „odcinania się” roślinności od oddziaływania wód gruntowych.

Dobrze zachowane torfowiska wysokie powinny charakteryzować się stałym, wysokim poziomem wody, z jednej strony uzależnionym od ilości opadów, z drugiej natomiast niskim tempem odpływu, ewapotranspiracji oraz stanu wierzchniej warstwy złoża torfu wraz z porastającą go roślinnością (słabo rozłożony torf i torfowce mają zdolność podciągania słupa wody).

Większość torfowisk wysokich to obiekty niewielkie. Powierzchnia torfowisk wysokich z reguły charakteryzuje się strukturą kępkowo-dolinkową. Kępki budują najczęściej torfowce o zabarwieniu od czerwonego do brunatnego, natomiast w dolinkach (znacznie mocniej uwodnionych) występują torfowce koloru zielonego, zielono-żółtego oraz gatunki roślin naczyniowych, takich jak: przygiętka biała *Rhynchospora alba*, turzyca bagienna *Carex limosa*, bagnica torfowa *Scheuchzeria palustris* (charakterystyczne dla torfowisk przejściowych). Torfowiska wysokie mogą być w niewielkim stopniu porośnięte drzewami lub krzewami, jednak nie powinny one tworzyć zwartych płatów. Łączny procent pokrycia drzew – poniżej 50% (Mroz, 2010).

Torfowiska wysokie jako siedliska skrajnie oligotroficzne charakteryzują się ubogim zestawem gatunków. Występują tu: torfowce: magellański *Sphagnum magellanicum*, brodawkowany *S. papillosum*, brunatny *S. fuscum*, czerwony *S. rubellum*, ostrolistny *S. capillifolium*, kończysty *S. fallax*, spiczastolistny *S. cuspidatum*, modrzewnica zwyczajna *Andromeda polifolia*, żurawina błotna *Oxycoccus palustris*, wełnianka pochwowata *Eriophorum vaginatum*, wełnianeczka darniowa *Baeothryon caespitosum*.

Metody ochrony torfowisk wysokich obejmują zarówno ochronę bierną jak i czynną (Herbichowa, Herbich, Stańko 2008). Bierna ochrona wystarczy w przypadku, gdy:

- torfowisko ma całkowicie naturalne stosunki wodne i jego obecny stan jest stabilny,
- w przeszłości zaistniały umiarkowane zaburzenia warunków siedliskowych (wodnych, troficznych), ale ustąpiły i obecny skład fitocenozy torfotwórczych oraz stabilność lub zwiększanie się ich arealu wskazują na wytworzenie się wtórnego stanu równowagi ekologicznej lub zachodzącą ciągle regenerację torfowiska,
- torfowisko rozwinęło się w wyniku sztucznego obniżenia poziomu wody,
- torfowisko nie było osuszane, ale był pozyskiwany z niego torf i po zaniechaniu eksploatacji w potorfiach regeneruje się roślinność torfowiskowa,
- na torfowisku zachodzą naturalne fluktuacyjne zmiany warunków wodnych w skali wieloletniej, które powstrzymują niepożądane trendy sukcesyjne, np. wkraczanie drzew, i podtrzymują w ten sposób ogólne cechy torfowiska otwartego, chociaż zróżnicowanie i rozmieszczenie występujących na nim zbiorowisk roślinnych może też podlegać fluktuacjom.

Bierna ochrona w wymienionych sytuacjach może być jednak skuteczna tylko pod generalnym warunkiem, że na obszarze, w obrębie którego występuje siedlisko, ogólne warunki hydrologiczne są stabilne, w szczególności nie obniża się poziom wód gruntowych, a dodatkowo do torfowiska nie przedostają się duże ładunki biogenów i nie ulega ono eutrofizacji (Herbichowa, Herbich, Stańko 2008).

Ochrona czynna torfowisk wysokich możliwa jest poprzez:

- korektę warunków wodnych (podnoszenie poziomu wody w torfowisku za pomocą zastawek lub zasypywania rowów odwadniających),
- w krajobrazie rolniczym pozostawienie nieużytkowanego rolniczo pasa gruntu, który będzie izolować torfowisko od użyźniających spływów z otoczenia i zabezpieczać je przed eutrofizacją oraz zanieczyszczeniami chemicznymi środkami stosowanymi w rolnictwie,
- usuwanie drzewostanu.

Kluczowym elementem ochrony torfowisk wysokich jest zapewnienie optymalnych warunków hydrologicznych, tj. stanu silnego i stabilnego uwodnienia. Dlatego wszelkie zalecenia dotyczące ochrony torfowisk wysokich powinny uwzględniać możliwości zachowania istniejących korzystnych warunków hydrologicznych lub ich poprawy. Zalecenia poprawiające stan torfowiska wysokiego, np. blokowanie nadmiernego odpływu wody i podnoszenie jej poziomu, nie mogą ograniczać się wyłącznie do samego torfowiska. Zalecenia dotyczące właściwej gospodarki wodnej powinny obejmować co najmniej obszar zlewni powierzchniowej torfowiska. Skuteczność ochrony torfowisk zależy w dużym stopniu od rodzaju i sposobu użytkowania obszarów do nich przylegających, a szczególnie pozostających w obszarze ich zlewni. Generalnie, torfowiska wysokie położone w otoczeniu lasów są w mniejszym stopniu zagrożone niż torfowiska w pobliżu terenów rolniczych.

Siedlisko przyrodnicze 7110 występuje na terenie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 PLH240029 „Bagno w Korzonku”. Charakterystykę siedliska w obrębie Parku zawiera tabela 22.

Tab. 22. Charakterystyka siedliska przyrodniczego 7110 na terenie PKLnGL

Pokrycie [ha]	Reprezentatywność	Powierzchnia względna	Stan zachowania	Ocena ogólna	Jakość danych
2,68	dobra	2 % ≥ p > 0 %	Dobry	Znacząca	przeciętna

Siedlisko przyrodnicze 7120 (torfowiska wysokie, zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji) obejmuje torfowiska wysokie lub ich części o zaburzonej strukturze gatunkowej roślin, pogorszonych warunkach hydrologicznych oraz przerwanych lub istotnie zaburzonych procesach torfotwórczych. Zalicza się do nich:

- torfowiska w przeszłości objęte eksploatacją torfu lub odwodnione, czyli takie, do których degradacji przyczynił się człowiek. Równocześnie wielkość zniekształceń nie może przekroczyć wartości krytycznej, powyżej której nastąpiłaby nieodwracalna zmiana charakteru siedliska i w konsekwencji utrata potencjalnych możliwości regeneracji, czyli powrotu do stanu typowego dla siedliska 7110 (siedliska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe) i wznowienia procesu torfotwórczego,
- eksploatowane i odwadniane torfowiska wysokie, posiadające jeszcze wystarczająco grubą, względnie dobrze uwodnioną warstwę torfu wysokiego (katotelm), izolującą od mineralnego podłoża,
- torfowiska, których naturalna hydrologia złoza została sztucznie zakłócona.

Siedlisko to wytwarza się na piaskach, żwirach lub iłach i glinach. Wytwarzają się tutaj gleby torfowe i murszowe powstałe z torfu wysokiego. Poziom wód gruntowych jest zwykle obniżony i ulega okresowym, nieraz znacznym wahaniom lub przeciwnie, woda stagnuje na powierzchni gruntu. Jedynie na najlepiej zachowanych stanowiskach torfy są silnie wysyczone wodą, przy czym poziom wód gruntowych jest stabilny, blisko powierzchni gruntu. Przeważa ombrotroficzny typ zasilania. Odczyn torfu jest silnie kwaśny, trofia zwykle niska, jedynie w niektórych przypadkach wyższa w wyniku mineralizacji torfu (Herbichowa 2004). Siedlisko to z reguły zajmuje miejsca płaskie (Mroz, 2015).

Typowymi gatunkami występującymi w obrębie tego siedliska przyrodniczego są: wrzos zwyczajny *Calluna vulgaris*, wełnianka pochwowata *Eriophorum vaginatum*, bagno zwyczajne *Ledum palustre*, trzęślica modra *Molinia caerulea*, sosna zwyczajna *Pinus sylvestris*, brzoza omszona *Betula pubescens* i brodawkowata *B. pendula*, torfowiec kończysty *Sphagnum fallax*, gatunki z rodzaju chrobotek *Cladonia* i rokitnik pospolity *Pleurozium schreberi*. O dobrym stanie zachowania siedliska świadczy

obecność gatunków charakterystycznych dla klasy *Oxycocco-Sphagnetea*, takich jak: modrzewnica północna *Andromeda polifolia*, turzyca skąpokwiatowa *Carex pauciflora*, rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*, żurawina błotna *Oxycoccus palustris*, żurawina drobnoowocowa *O. microcarpus*, próchniczek błotny *Aulacomnium palustre*, płonnik cienki *Polytrichum strictum* oraz torfowców: ostrolistnego *Sphagnum capillifolium*, brunatnego *S. fuscum*, magellańskiego *S. magellanicum*, brodawkowatego *S. papillosum*, czerwonego *S. rubellum* i innych.

Podstawowym celem ochrony torfowisk zdegradowanych nie jest zachowanie siedliska 7120, lecz powrót do żywych torfowisk wysokich (siedlisko 7110). Większość torfowisk zdegradowanych (siedlisko 7120) zostało w przeszłości odwodnionych. Działania ochronne na tych obiektach powinny zmierzać do ponownego podniesienia poziomu wód gruntowych do stanu pierwotnego, poprzez stopniowe zmniejszanie oddziaływania istniejącej infrastruktury melioracyjnej, a następnie jej likwidację. W tym celu stosuje się zastawki na rowach odwadniających lub zasypuje je (częściowo lub w całości). Działaniami ochronnymi przeprowadzanymi na siedlisku 7120 jest również sukcesywne wycinanie pojawiających się krzewów i podrostów drzew. Jedynie tam, gdzie siedlisko regeneruje się spontanicznie, wskazana jest ochrona bierna. Osobnym problemem jest rewitalizacja płatów opanowanych przez trzęślicę modrą. Pozytywny efekt może przynieść koszenie, choć dotychczas jedynym skutecznym zabiegiem jest „odmładzanie siedliska” przez sztuczne odsłanianie powierzchni torfu. W tym celu usuwana jest warstwa murszu, często wraz ze zwartą darnią trzęślicy modrej.

Siedlisko przyrodnicze 7140 (torfowiska przejściowe i trzęsawiska) obejmuje torfowiska przejściowe, zasilane wodami oligo- lub mezotroficznymi pochodzącymi częściowo z opadów, częściowo ze spływów powierzchniowych, wód podziemnych lub przepływowych o spowolnionym przepływie. Siedlisko jest stale wysyczone wodą, poziom wód gruntowych jest zbliżony do poziomu gruntu (jest równy z nim, trochę wyższy lub nieznacznie niższy) i stosunkowo stabilny. Roślinność jest słabo zróżnicowana. Zbiorowisko tworzy często zaledwie kilka gatunków. W większości przypadków bardzo dobrze rozwinięta jest warstwa mchów, która tworzy zwykle płaski, jednogatunkowy mszar (Mroz, 2012).

Siedlisko to tworzy się na piaskach, żwirach lub iłach i glinach podścielających torfowiska przejściowe. Wywarzają się tutaj głównie gleby torfowe, jedynie na torfowiskach zdegradowanych obecne są gleby murszowe. W miejscach, gdzie nie ma możliwości odkładania się większych pokładów torfu tworzą się gleby torfowo-glejowe. Na dobrze zachowanych stanowiskach torfy są silnie wysyczone wodą, przy czym poziom wód gruntowych jest stabilny, blisko powierzchni gruntu. Na siedliskach zaburzonych poziom wód gruntowych jest obniżony i ulega okresowym, nieraz znacznym wahaniom. Odczyn torfu i wód zasilających torfowisko może być od umiarkowanie po silnie kwaśny (Herbichowa 2004a). Siedliska te z reguły występują na miejscach płaskich.

Gatunki charakterystyczne dla poszczególnych zespołów i zbiorowisk to, m.in.: mietlica psia *Agrostis canina*, turzyca siwa *Carex canescens*, turzyca dzióbkwata *C. rostrata*, wierzbownica zwieszona *Epilobium nutans*, torfowiec tępolistny *Sphagnum obtusum*, a także: wetnianka pochwowata *Eriophorum vaginatum*, żurawina błotna *Oxycoccus palustris*, torfowiec wąskolistny *Sphagnum angustifolium* i torfowiec kończysty *S. fallax*.

Działania ochronne na siedliskach odwodnionych powinny zmierzać przede wszystkim do ponownego podniesienia poziomu wód gruntowych do stanu pierwotnego. Wykonuje się to przez stopniowe zmniejszanie oddziaływania istniejącej infrastruktury melioracyjnej, a w końcu do jej likwidacji. W tym celu stosuje się zastawki na rowach odwadniających lub zasypuje (częściowo lub w całości). Ponadto zaleca się sukcesywne wycinanie pojawiających się krzewów i podrostów drzew, a w niektórych przypadkach koszenie (głównie trzciny). W sytuacjach skrajnych, na siedliskach

najbardziej przekształconych, usuwana jest warstwa murszu, często wraz ze zwartą darnią trzęslicy modrej *Molinia caerulea* i reintrodukowane są gatunki torfowiskowe (głównie mchy). Ochrona bierna wskazana jest jedynie na dobrze funkcjonujących, w pełni naturalnych siedliskach.

Siedlisko przyrodnicze 7150 (obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion*) obejmuje roślinność torfowiskową reprezentując niewielkie powierzchniowo płaty mszaru dolinkowego z turzycą bagienną *Caricetum limosae* oraz fitocenozy, o bliżej nieustalonej przynależności fitosocjologicznej, z licznym udziałem przygiętki białej *Rhynchospora alba*. Część fitocenz w obrębie torfowisk posiada pionierski charakter i ma postać kilkogatunkowych zbiorowisk wkraczających na powierzchnię wody, których warstwy są spajane przez kłącza roślin naczyniowych. Jest to siedlisko nietrwałe, ponieważ stanowi jeden z etapów sukcesji w tworzeniu się lub regeneracji torfowisk. Dla jego ochrony stosuje się głównie „odmładzanie siedliska” poprzez sztuczne odślanianie powierzchni torfu lub podłoża mineralno-organicznego, a także sukcesywne wycinanie pojawiających się krzewów i podrostów drzew.

Siedlisko przyrodnicze 9110 (kwaśne buczyny) pod względem fitosocjologicznym obejmuje zbiorowisko *Luzulo pilosae-Fagetum*. W drzewostanie, w najlepiej zachowanych płatach, panuje buk *Fagus sylvatica*. Na znacznych powierzchniach drzewostan jest przekształcony antropogenicznie, poprzez wprowadzenie sosny zwyczajnej *Pinus sylvestris* i dębu szypułkowego *Quercus robur*. W takich buczynach buk zwyczajny, szczególnie licznie występuje w drugim piętrze drzewostanu. Warstwa podszytu ma na ogół niewielkie zwarcie. W związku z dużym zwarciem warstwy drzew i znacznym zacienieniem, runo jest bardzo skąpe i ubogie pod względem florystycznym. Trzon składu gatunkowego tworzą acido- i mezofilne gatunki ogólnoleśne, występujące także w borach z klasy *Vaccinio-Piceetea* oraz kwaśnych dąbrowach z klasy *Quercetea robori-petraeae*. Do jego stałych składników należą m.in.: nerecznica krótkoostna *Dryopteris carthusiana*, kosmatka owłosiona *Luzula pilosa*, szczawik zajęczy *Oxalis acetosella*, wiechlina gajowa *Poa nemoralis*, borówka czernica *Vaccinium myrtillus*, siódmaczek leśny *Trientalis europaea*, konwalijka dwulistna *Maianthemum bifolium*. W warstwie mchów występuje widłoząb miotłasty *Dicranum scoparium* i płonnik strojny *Polytrichum formosum*.

Do działań ochronnych prowadzących do poprawy stanu tego siedliska zaliczyć można m.in. ochronę rezerwatową, pozostawienie niektórych drzewostanów do zestarzenia się i naturalnego, samoistnego rozpadu, zachowanie i odtwarzanie zasobów martwego drewna i drzew biocenotycznych, preferowanie odnowienia naturalnego drzewostanów, niewprowadzanie gatunków drzew obcych geograficznie i ekologicznie (np. sosna), planowanie użytkowania w sposób zapewniający ciągłość przestrzenną i czasową występowania starych drzewostanów.

Na terenie Parku płaty ubogiej buczyny niżowej występują w rezerwacie przyrody „Rajchowa Góra”.

Siedlisko przyrodnicze 9170 (grąd środkowoeuropejski i śródkontynentalny *Galio-Carpinetum* i *Tilio-Carpinetum*) obejmuje wielogatunkowe, żyzne lasy liściaste z dominacją dębu i grabu. Na terenie Parku grądy reprezentowane są przez zespół subkontynentalny (wschodniopolski) *Tilio-Carpinetum* w odmianie małopolskiej. Zróżnicowanie siedliskowe i wilgotnościowe powoduje, że wykształciły się tu trzy podzespoły:

- grąd czyścowy *Tilio-Carpinetum stachytosum*, najbardziej żyzne i wilgotne, nawiązujące do łągów;
- grąd typowy *Tilio-Carpinetum tipicum* umiarkowane pod względem wilgotnościowym i żyzności;
- grąd trzcinnikowy *Tilio-Carpinetum calamgrostietum*, najsuchsza i najuboższa postać.

Gatunki charakterystyczne dla tego siedliska, takie jak przytulia Schultesa *Galium schultesii*, zdrojówka rutewkowata *Isopyrum thalictroides*, trzmielina brodawkowata *Evonymus verrucosa*, spotykane są we wszystkich wyróżnionych podzespołach, chociaż nie osiągają dużej stałości. W najlepiej zachowanych grądach zwarcie warstwy drzew w grądach jest bardzo duże i dochodzi w grądzie typowym do 90%. Wspólnymi dla wszystkich typów grądów gatunkami w drzewostanie są: dąb szypułkowy *Quercus robur*, dąb bezszypułkowy *Quercus petraea*, lipa drobnolistna *Tilia cordata*, klon pospolity *Acer platanooides*, klon jawor *Acer pseudoplatanus*, grab *Carpinus betulus*, a także buk *Fagus sylvatica* i jodła *Abies alba*. W grądach wilgotnych występują: olsza czarna *Alnus glutinosa*, wiąz szypułkowy *Ulmus campestris* i sporadycznie jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*. Warstwa krzewów rozwinięta jest na ogół bardzo słabo, a średnie jej zawarcie nie osiąga 20%. Najczęstszym jej składnikiem w grądzie czyścicowym jest czeremcha zwyczajna *Padus avium*, a w grądzie typowym: leszczyna *Corylus avellana*, trzmielina brodawkowata *Euonymus verrucosa* i wiciokrzew suchodrzew *Lonicera xylosetum*. Runo we wszystkich typach grądu jest bardzo dobrze wykształcone, bogate w gatunki i silnie zwarte (do 100%). Gatunkami wyróżniającymi grądy wilgotne są: czyściec leśny *Stachys sylvatica*, gwiazdnica gajowa *Stellaria nemorum*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*, podagrycznik pospolity *Aegopodium podagraria* i marzanka wonna *Galium odoratum*. Podzespół typowy cechuje znaczny udział gwiazdnicy wielkokwiatowej *Stellaria holostea*, zaś podzespół trzcinnikowy oprócz trzcinika piaskowego *Calamagrostis epigejos* udział w runie gatunków związanych z dąbrowami świetlistymi i borami mieszanymi, jak: orlica pospolita *Pteridium aquilinum*, konwalia majowa *Convallaria majalis*. Postać ta zubożała jest w wiosenne geofity, z których liczniej występuje jedynie zawilec gajowy *Anemone nemorosa*. Warstwa mszysta na ogół we wszystkich grądach jest bardzo słabo rozwinięta. Na obszarze Parku udział grądów wynosi około 5%.

Do działań związanych z ochroną tego siedliska zaliczyć można m.in. ochronę rezerwatową, pozostawienie niektórych drzewostanów do zestarzenia się i naturalnego, samoistnego rozpadu, zachowanie i odtwarzanie zasobów martwego drewna i drzew biocenotycznych, preferowanie odnowienia naturalnego drzewostanów, niewprowadzanie gatunków drzew obcych geograficznie i ekologicznie (np. sosna), planowanie użytkowania w sposób zapewniający ciągłość przestrzenną i czasową występowania starych drzewostanów.

Najlepiej zachowane grądy na terenie Parku występują w projektowanych rezerwach „Kochanowicki Grąd” oraz „Łęgi i grądy koło Zump”.

Siedlisko przyrodnicze 91D0 (bory i lasy bagiennie) obejmuje bory i lasy na bagiennych, rzadziej wilgotnych siedliskach torfowych (przynajmniej na płytkiej warstwie torfu), najczęściej związane z kompleksami torfowisk wysokich i przejściowych. Pozostaje ono zwykle pod wpływem zasilania ubogą w związki odżywcze wodę opadową (ombrogeniczną) lub z płytkich warstw gruntowych (topogeniczną). Zbiorowiska budowane są głównie przez brzozę omszoną *Betula pubescens*, sosnę zwyczajną *Pinus sylvestris* i świerka pospolitego *Picea abies* oraz gatunki specyficzne dla oligotroficznych i mezotroficznych terenów bagiennych, w tym gatunki z rodzajów torfowiec *Sphagnum spp.*, turzyca *Carex spp.* i borówka *Vaccinium spp.*

Typowe lokalizacje terenowe, w których występuje to siedlisko, to torfowiska wysokie oraz torfowiska wypełniające zagłębienia wytopiskowe. Siedlisko można jednak spotkać także w nietypowych sytuacjach terenowych nawet w dolinach rzecznych (Mroz, 2010).

Od siedlisk torfowiskowych siedlisko to odróżnia osiągnięcie przez warstwy drzew pokrycia >50%. Bory i lasy bagiennie są często składnikiem bardziej złożonej i dynamicznej mozaiki ekosystemów torfowiskowych. W wielu miejscach są one fazą sukcesji na pierwotnie bezleśnych torfowiskach. Planowanie ochrony musi uwzględniać ten fakt – z jednej strony niekiedy ochrona bezleśnego

torfowiska będzie miała priorytet nad ochroną boru bagiennego, z drugiej strony ochrona boru bagiennego w wielu przypadkach powinna akceptować zachodzące w nim zmiany sukcesyjne mające charakter dojrzewania fitocenozy.

Bory i lasy bagienne bardzo często podlegają także procesom o charakterze antropogenicznej degeneracji. Powszechnie pozostają one pod presją antropogenicznych odwodnień – nawet stare i niekonserwowane rowy melioracyjne drenują złoża torfowe; często drenujący charakter mają także melioracje odwadniające, nie w samym płacie siedliska, ale w jego otoczeniu. Często więc obserwowane są zmiany w wyniku przesuszenia (przekształcanie się borów bagiennych w brzeziny, przekształcanie się borów bagiennych w bory trzęślicowe, ekspansja apofitów), a w niektórych przypadkach (np. świerczynach bagiennych) także zmiany o charakterze eutrofizacji. Takie zmiany z punktu widzenia ochrony siedliska są oceniane jako negatywnie.

Bory i lasy bagienne związane są z torfowiskami o charakterze ombrogenicznym lub topogenicznym, rzadziej soligenicznym. Siedlisko jest jednak polimorficzne, pozostałe cechy jego ekologii mogą być silnie zróżnicowane. Grubość warstwy torfu może być zróżnicowana, od kilkunastu centymetrów do kilkunastu metrów. Zwykle są to torfy mszarne, mszyste i turzycowe, o wysokim lub przejściowym charakterze. Żyzność siedliska jest umiarkowana i odpowiada oligo- lub mezotrofii. Zasilająca siedlisko woda jest zwykle kwaśna i uboga w substancje odżywcze. Poza namurszowymi postaciami brzezin bagiennych i borami bagiennymi na płytkich torfach, naturalne postaci siedliska cechują się stałym, wysokim uwodnieniem, decydującym o bagiennym charakterze siedliska. Okresowo poziom wody może jednak opadać nawet do 0,5 m pod powierzchnię terenu. Spotyka się wiele zniekształconych i zdegradowanych postaci siedliska, o znacznie pogorszonym uwodnieniu.

Ze względu na poligeniczny charakter i znaczne wewnętrzne zróżnicowanie typu siedliska, nie ma jednego zestawu gatunków, który byłby typowy dla wszystkich podtypów.

Jeżeli zachowane są naturalne warunki wodne, dla borów i lasów bagiennych najważniejsza jest ochrona bierna. Wodochronna funkcja tego siedliska przyrodniczego jest niemal zawsze znacznie ważniejsza niż produkcja drewna, dlatego zaleca się wyłączenie borów i lasów bagiennych z użytkowania rębego. Ochrona borów i lasów bagiennych powinna być postrzegana jako element kompleksowej ochrony torfowisk, na których te bory i lasy występują.

Siedlisko przyrodnicze 91E0 (łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe)) obejmuje nadrzeczne lasy: olszowe, jesionowe, wierzby białej i kruchej oraz topoli białej i czarnej. Wymienione lasy wykształcają się na glebach zalewanych wodami rzecznyymi, o wysokim poziomie wód gruntowych, głównie klasyfikowanych jako pobagienne lub napływowe aluwialne.

Łęgi 91E0 są silnie zróżnicowane ekologicznie i geograficznie, co powoduje, że naturalna kompozycja gatunkowa ich runa jest również silnie zróżnicowana. Praktycznie nie ma tu gatunków wiernych łęgom, ani gatunków łęgowych, które mogłyby być uniwersalnymi wskaźnikami stanu ochrony siedliska 91E0 (Mroz, 2010).

W drzewostanie jako gatunki typowe dla siedliska wymienia się zwykle olszę czarną *Alnus glutinosa*, jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, wierzbę białą *Salix alba*, wierzbę kruchą *Salix fragilis*, topolę białą *Populus alba*, topolę czarną *Populus nigra*.

W runie (często wraz z krzewami) występują takie gatunki, jak: podagrycznik zwyczajny *Aegopodium podagraria*, zawilec żółty *Anemone ranunculoides*, wietlica samicza *Athyrium filix-femina*, kielisznik zaroślowy *Calystegia sepium*, turzyca długowłosa *Carex elongata*, turzyca dzióbkwata *Carex rostrata*, wierząbek orzęsiony *Chaerophyllum hirsutum*, ledziennica skrętolistna *Chrysosplenium*

alternifolium, czartawa drobna *Circaea alpina*, czartawa pospolita *Circaea lutetiana*, leszczyna zwyczajna *Corylus avellana*, sadziec konopiasty *Eupatorium cannabinum*, kostrzewa olbrzymia *Festuca gigantea*, ziarnopłon wiosenny *Ficaria verna*, kruszyna pospolita *Frangula alnus*, przytulia czepna *Galium aparine*, przytulia błotna *Galium palustre*, kuklik zwisty *Geum rivale*, chmiel zwyczajny *Humulus lupulus*, niecierpek pospolity *Impatiens noli-tangere*, kosacie żółty *Iris pseudacorus*, gajowiec żółty *Lamium galeobdolon*, karbieniec pospolity *Lycopus europaeus*, tojeść pospolita *Lysimachia vulgaris*, krwawnica pospolita *Lythrum salicaria*, czeremcha pospolita *Padus avium*, mozga trzciniowata *Phalaris arundinacea*, porzeczka czarna *Ribes nigrum*, jeżyna popielica *Rubus caesius*, szaflwia lepka *Salvia glutinosa*, tarczycza pospolita *Scutellaria galericulata*, psianka słodkogórz *Solanum dulcamara*, czyściec leśny *Stachys sylvatica*, gwiazdnica gajowa *Stellaria nemorum*, żywokost lekarski *Symphitum officinale*, pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*.

Kluczem do ochrony łągów jest zachowanie naturalnych warunków wodnych, w jakich te ekosystemy się wykształciły. Reżim zalewów jest różny dla różnych podtypów siedliska. Ochrona powinna mieć na celu zachowanie lub odtworzenie takiego reżimu, w jakim odpowiednie zbiorowisko się wykształciło.

Budowa mikropiętrzeń małej retencji na sztucznych rowach może poprawiać stan siedlisk łągów. Pośrednio do poprawy stanu ochrony łągów może przyczynić się renaturalizacja cieków, z którymi są związane. Przy właściwych warunkach wodnych, w większości przypadków najlepszą metodą ochrony łągów jest ochrona bierna. Jest to najskuteczniejsza metoda optymalizacji stanu siedliska przyrodniczego, w tym jego znaczenia dla ochrony różnorodności biologicznej.

Ekosystemy łągów mogą z powodzeniem funkcjonować bez pomocy człowieka i najlepszy stan osiągają wtedy, gdy nie są użytkowane. Bez większej szkody dla stanu siedliska przyrodniczego można dopuścić zrównoważoną i planową gospodarkę leśną w lasach łągowych, pod warunkiem, że realizowana jest z wyłączeniem cięć zupełnych; za pomocą cięć częściowych lub stopniowych i nie wiąże się z wprowadzaniem obcych ekologicznie i geograficznie gatunków drzew, a udział starych drzew i fragmentów drzewostanu oraz zasoby martwego drewna nie ulegają nawet chwilowemu zmniejszeniu. Unaturalnienie łągów wymaga zwykle ich postarzenia i odtworzenia zasobów drzew martwych i rozkładającego się drewna. Elementy te mają kluczowe znaczenie dla antropofobnych gatunków będących istotnym składnikiem różnorodności biologicznej związanej z łągami. W przypadku, gdy lasy i zarośla łągowe występują tylko w niewielkich pasach nad ciekami wodnymi należy bezwzględnie ograniczyć gospodarkę leśną.

Ochrona łągów powinna bazować na utrzymaniu lub przywracaniu naturalnego reżimu wodnego jako formy racjonalnego kompromisu między optymalną dla ekosystemu ochroną bierną, a potrzebami użytkowania gospodarczego. Kompromis taki można osiągnąć przez wyłączanie z użytkowania i pozostawianie przyrodzie pewnej części lasów łągowych.

Potrzeba zachowania lasów łągowych musi być uwzględniana w planach ochrony przeciwpowodziowej. Naturalne zaburzenia (zniszczenia powodziowe, erozja rzeczna, działalność bobrów), nawet gdy prowadzą do lokalnego zniszczenia drzewostanu i fitocenozy, nie powinny być oceniane negatywnie z punktu widzenia stanu ochrony łągów i zwykle nie wymagają przeciwdziałania (Mroz, 2010).

Siedlisko przyrodnicze 91E0 występuje na terenie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 PLH240027 „Łęgi w lasach nad Liswartą”. Charakterystykę siedliska w obrębie Parku zawiera poniższa tabela (Tab. 23).

Tab. 23. Charakterystyka siedliska przyrodniczego 91E0 na terenie PKLnGL

Pokrycie [ha]	Reprezentatywność	Powierzchnia względna	Stan zachowania	Ocena ogólna	Jakość danych
197,15	doskonała	2 % ≥ p > 0 %	doskonały	Doskonała	przeciętna

Siedlisko przyrodnicze 91I0 (ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae*) obejmuje świetliste, umiarkowanie lub silnie ciepłolubne lasy dębowe o luźnym zwarciu drzewostanu i umiarkowanie rozwiniętej warstwie podszytu. Cechuje je duże bogactwo gatunków. Dominuje dąb bezszypułkowy *Quercus petraea*, któremu towarzyszy sosna *Pinus sylvestris*, klon zwyczajny *Acer platanoides*, grab *Carpinus betulus* oraz lipa drobnolistna *Tilia cordata*. Podszyt oprócz podrostu drzew budują: jarząb zwyczajny *Sorbus aucuparia*, leszczyna *Corylus avellana*, szakłak pospolity *Rhamnus cathartica* i trzmielina pospolita *Euonymus europaea*. Runo bardzo bujne i zróżnicowane pod względem gatunkowym. Liczną grupę stanowią gatunki charakterystyczne dla zespołu *Potentilla albae-Quercetum* oraz wyższych jednostek syntaksonomicznych – związku *Potentilla albae-Quercion petraeae* i rzędu *Quercetalia pubescenti-petraeae*. Należą do nich: bukwica zwyczajna *Betonica officinalis*, dziurawiec skąpolistny *Hypericum montanum*, pierwiosnka lekarska *Primula veris*, poziomka pospolita *Fragaria vesca*, pięciornik biały *Potentilla alba*. Towarzyszą im gatunki charakterystyczne dla klasy *Quercio-Fagetalia* i związku *Fagetalia sylvaticae*, m.in. groszek wiosenny *Lathyrus vernus*, perłówka zwisła *Melica nutans* i przyłaszczka pospolita *Hepatica nobilis*. W płatach ze zwiększoną ilością sosny wzrasta udział gatunków związanych z borami klasy *Vaccinio-Piceetea*, m.in. borówki czarnej *Vaccinium myrtillus*. Istotnym elementem runa dąbrów są rośliny łąkowe z klasy *Molinio-Arrhenateretea* oraz ciepło- i światłolubne gatunki związane z okrajkami klasy *Trifolio-Geranietea sanguinei*, m.in.: czyścica storzyszek *Clinopodium vulgare*, gorysz siny *Peucedanum cervaria*, groszek czerniejący *Lathyrus niger*, przytulia pospolita *Galium mollugo*, przytulia właściwa *Galium verum*, pszeniec gajowy *Melampyrum nemorosum*, rozchodnik wielki *Sedum maximum* i wyka płotowa *Vicia sepium*. Z gatunków towarzyszących znaczący udział w runie mają m.in.: konwalia majowa *Convallaria majalis*, orlica pospolita *Pteridium aquilinum*, konwalijka dwulistna *Maianthemum bifolium*, jeżyna *Rubus sp.*

Na terenie Parku świetlista dąbrowa występuje w obrębie projektowanego w poprzednich latach rezerwatu „Dąbrowy w Herbach” (Czylok i in. 2004).

Na terenie Parku zlokalizowane są dwa **specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000**:

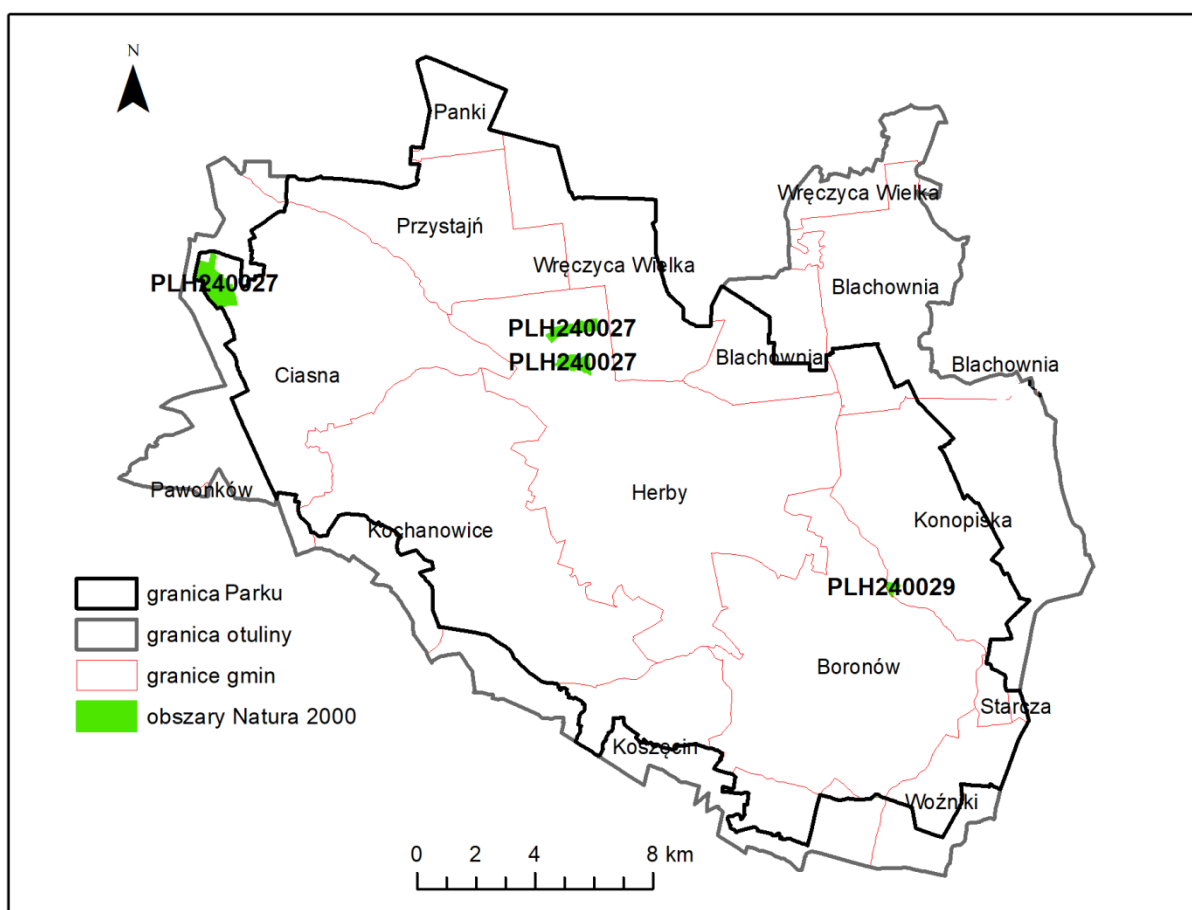
- Łęgi w lasach nad Liswartą PLH240027,
- Bagno w Korzonku PLH240029.

Podstawowe informacje o tych obszarach wraz z podaniem lokalizacji w obrębie jednostek krajobrazowych przedstawia tabela 24.

Tab. 24. Specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000 na terenie PKLnGL

Lp.	Nazwa i kod obszaru Natura 2000	Powierzchnia [ha]	Data utworzenia, podstawa prawna	Położenie, kod jednostki krajobrazowej	Rodzaj	Plan ochrony / zadania ochronne
1.	Łęgi w lasach nad Liswartą PLH240027	234,68	01.03.2011. Decyzja Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady	Ciasna, Herby, powiat lubliniecki Cia_02,	SOO	nie / nie

			92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny	Her_01		
2.	Bagno w Korzonku PLH240029	12,21	01.03.2011. Decyzja Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny	Konopiska, powiat częstochowski Kon_05	SOO	nie / nie

Map. 3. Rozmieszczenie obszarów Natura 2000 w obrębie PKLnGL i otuliny – cecha A2 (opracowanie własne)

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 Łęgi w lasach nad Liswartą PLH240027 obejmuje trzy fragmenty rozległego kompleksu leśnego położonego w dolinie Liswarty. Jej dolina została w znacznej

części wylesiona, jednak siedliska łąkowe zachowały się w wielu miejscach kompleksu leśnego, wzdłuż leśnych potoków, wśród których znajdują się także cieki o sporych rozmiarach, jak na przykład potok Jeżowski. Obszar ten częściowo pokrywa się z rezerwatami przyrody: „Cisy nad Liswartą”, „Cisy w Łębkach” i „Łęg nad Młynówką”.

Obszar ten został wyznaczony dla ochrony siedliska przyrodniczego: łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe) (kod: *91E0). Lista przedmiotów ochrony ww. obszaru Natura 2000 może jednak ulec weryfikacji w toku prac nad planem zadań ochronnych, do sporządzenia którego przystąpiono 24 czerwca 2015 r.

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 Bagno w Korzonku PLH240029 położony jest tuż przy zachodniej granicy gminy Konopiska (fot. 7). Ostoja ta obejmuje mozaikę zbiorowisk roślinnych typowych dla torfowiska wysokiego (dominujące), torfowiska przejściowego i z dużo mniejszym udziałem - zbiorowiska szuwarowe. W obrębie powierzchni torfowiska znajdują się 2 duże zbiorniki wodne, powstałe w wyniku eksploatacji torfu. Do torfowiska przylega różnej szerokości pas boru bagiennego. Bór ma typowy dla tego zbiorowiska skład florystyczny i strukturę. Miejsca mniej wilgotne zajmują płaty z dorodnym, bardzo starym drzewostanem. Dalej od torfowiska teren się wznosi i jest porośnięty przez dobrze wykształcone zbiorowisko subatlantyckiego boru świeżego.

Fot. 7. Obszar Natura 2000 Bagno w Korzonku (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Obszar ten został wyznaczony dla ochrony siedlisk przyrodniczych:

- torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe) (kod:7110),
- torfowiska wysokie zdegradowane, zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji (kod: 7120),
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio Caricetea*) (kod: 7140),
- bory i lasy bagienne (kod: 91D0).

Lista przedmiotów ochrony ww. obszaru Natura 2000 może jednak ulec weryfikacji w toku prac nad planem zadań ochronnych, do sporządzenia którego przystąpiono 30 września 2015 r. (inf. RDOŚ).

Na terenie Parku zlokalizowane są cztery **rezerваты przyrody**:

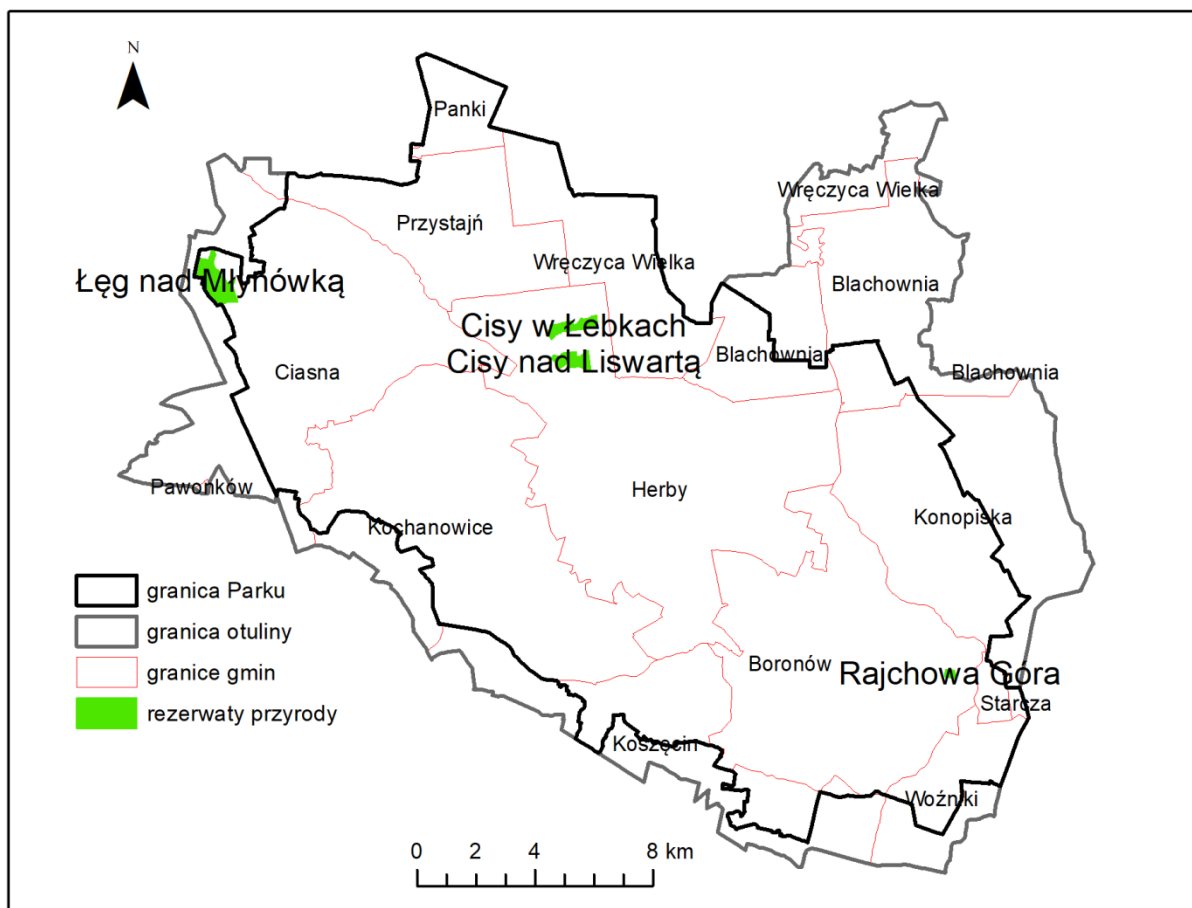
- Cisy nad Liswartą,
- Cisy w Łębkach,
- Rajchowa Góra,
- Łęg nad Młynówką.

Podstawowe informacje o rezerwach wraz z podaniem lokalizacji w obrębie jednostek krajobrazowych przedstawia poniższa tabela.

Tab. 25. Rezerваты przyrody na terenie PKLnGL

Lp.	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia [ha]	Data utworzenia, podstawa prawna	Położenie, kod jednostki krajobrazowej	Rodzaj rezerwatu, typ i podtyp ochrony	Plan ochrony / zadania ochronne
1.	Cisy nad Liswartą	53,98	02.07.1957. Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 17 maja 1957 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 2 grudnia 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody "Cisy nad Liswartą"	Herby, powiat lubliniecki Her_01	Leśny, florystyczny, krzewów i drzew; Leśny i borowy, lasów nizinnych	nie / tak
2.	Cisy w Łębkach	55,45	22.06.1957. Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 17 maja 1957 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 2 grudnia 2016 r. w sprawie rezerwatu przyrody "Cisy w Łębkach"	Herby, powiat lubliniecki Her_01	Leśny, florystyczny, krzewów i drzew; Leśny i borowy, lasów nizinnych	tak / nie
3.	Rajchowa Góra	8,2	10.10.1959. Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 14 września 1959 r. w	Boronów, powiat lubliniecki Bor_01	nie określono w akcie prawnym	nie / tak

			sprawie uznania za rezerwat przyrody			
4.	Łęg nad Młynówką	126,79	09.02.2007. Rozporządzenie Nr 2/07 Wojewody Śląskiego z dnia 18 stycznia 2007 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody	Ciasna, powiat lubliniecki Cia_02	Leśny, fitocenotyczny, zbiorowisk leśnych	nie / tak

Map. 4. Rozmieszczenie rezerwatów przyrody w obrębie PKLnGL i otuliny– cecha A2(opracowanie własne)

Wszystkie rezerваты przyrody znajdujące się na terenie Parku zlokalizowane są w powiecie lublinieckim, dwa na terenie gminy Herby oraz po jednym w gminie Boronów i gminie Ciasna.

Rezerwat „Cisy nad Liswartą” położony jest w obniżeniu rzeki Liswarty, w pobliżu wsi Łębki i przysiółek Łęgi, w gminie Herby, w powiecie lublinieckim i stanowi jedną z enklaw obszaru Natura 2000 OZW Łęgi w lasach nad Liswartą PLH240027 (fot. 8). Rezerwat nie posiada otuliny.

Fot. 8. Rezerwat przyrody „Cisy nad Liswartą” (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018).

Powstał on w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnego stanowiska cisa pospolitego (*Taxus baccata* L.). Wiek niektórych osobników sięga 200 lat. Pozostałe cele ochrony to:

- ochrona *Fraxino-Alnetum* (*Circaeo-Alnetum*) – przystrumieniowego łągu olszowo-jesionowego zbliżonego do podgórskiego łągu jesionowego *Carici remotae* – *Fraxinetum* (oba w Dyrektywie siedliskowej pierwszy, jako 91E0-3, a drugi 91E0-5),
- zabezpieczenie populacji bardzo rzadkich gatunków flory naczyniowej, w tym:
 - gatunki objęte ochroną ścisłą: *Orchis mascula*, *Dactylorhiza fuchsii*, *Drosera rotundifolia* (obecnie nie obserwowana),
 - gatunki objęte ochroną częściową: *Daphne mezereum*, *Taxus baccata*, *Veratrum lobelianum*, *Ledum palustre*, *Dactylorhiza majalis*,
 - 1 gatunek rzadki: *Streptopus amplexifolius*.

Dla rezerwatu nie sporządzono planu ochrony, ale przyjęto Plan zadań ochronnych ustanowiony na 5 lat Zarządzeniem RDOŚ w Katowicach nr 31/2013 z dnia 26 listopada 2013 r. dla rezerwatu w starych granicach. Planowane jest w najbliższym czasie sporządzenie Planu ochrony rezerwatu w nowych granicach.

Rezerwat położony jest na terenie Nadleśnictwa Herby (RDLP Katowice), na obszarze równinnym, lekko pofałdowanym, na wysokości 250–255 m n.p.m. (Hylla, Dobrowolska 2015). Wody gruntowe na terenie całego obiektu występują w zasięgu profilu glebowego. W latach obfitych opadów atmosferycznych i w czasie wiosennych roztopów woda występuje z koryt i zalewa znaczne partie terenu (Dropek, Marzec 1997). Powierzchnie rezerwatu pokrywają plejstocenyjskie piaski pochodzące z okresu ostatniego zlodowacenia. Piaski holocenyjskie i żwiry rzeczne wypełniają dolinki i koryta strumieni leśnych. W starorzeczach i niewielkich zagłębieniach występują zmurszałe torfy. W rezerwacie przeważają gleby torfowo-murszowe. Najniżej położone partie terenu zajmują czarne ziemie murszaste. Dominujące zespoły to ols jesionowy i zbiorowisko łągu jesionowo-olszowego *Circaeo-Alnetum* z fragmentami podgórskiego łągu jesionowego *Carici remotae-Fraxinetum*. Gatunkiem panującym w drzewostanach rezerwatu jest olsza czarna *Alnus glutinosa* Gaertn. i sosna

zwyczajna *Pinus sylvestris* L.. Znaczący udział mają: brzoza brodawkowata *Betula pendula* Roth, klon jawor *Acer pseudoplatanus* L. oraz świerk pospolity *Picea abies* (L.) Karst. Drzewostany olszowe lub ze znacznym udziałem olszy znajdują się w IV–VI klasie wieku. Drzewostany z dominującą sosną mają od 65 do 160 lat, najmłodszy ma 20 lat. Wiek świerków waha się od 65 do 110 lat, jaworów od 80 do 110 lat, a brzozy w zakresie 65–95 lat.

W trakcie ostatniej inwentaryzacji prowadzonej w latach 2005-2009 stwierdzono występowanie 466 żywych i martwych cisów o wysokości powyżej 0,5 metra, w tym 425 drzew i 41 krzewów. Dobrą kondycją charakteryzowała się większość populacji. Stwierdzono dość liczne siewki cisa, ale nie stwierdzono występowania nalotów i podrostów cisowych.

Na podstawie badań stwierdzono, że (Hylla, Dobrowolska 2015, 2015a):

- cisy w rezerwacie charakteryzują się skupiskowym typem rozmieszczenia. Osobniki tego gatunku gromadzą się głównie wzdłuż cieków lub w ich pobliżu,
- występowanie cisa w niewielkich skupiskach (średnica 2–4 m) spowodowane jest warunkami mikrosiedliskowymi w rezerwacie,
- cisy występują w miejscach wywyższonych, unikając miejsc silnie zabagnionych,
- występowanie cisów cienkich i świerków, cisów i olszy, cisów i jawora oraz cisów i jodły charakteryzuje ujemna korelacja,
- liczba osobników cisa o wysokości > 0,5 m zmniejszyła się w porównaniu do liczebności stwierdzonej podczas wcześniejszych inwentaryzacji,
- dominującą postacią morfologiczną cisa w rezerwacie jest forma jednopędowa drzewiasta,
- w rezerwacie występują osobniki obojga płci;(podstawowy warunek do rozmnażania generatywnego cisa),
- kondycja populacji jest umiarkowanie dobra; wpływa na nią stanowisko biosocjalne,
- w rezerwacie występują problemy z przeżywalnością pojawiających się siewek i przechodzeniem młodego pokolenia do stadium starszego nalotu oraz podrostu,
- konieczne są zabiegi pielęgnacyjne mające na celu odślanianie cisa oraz grodzenie większych skupisk nalotów tego gatunku,
- wyniki badań dotyczące koegzystencji cisa z innymi gatunkami oraz struktury przestrzennej mogą być przydatne w ochronie czynnej tego rzadkiego gatunku drzewa.

Flora roślin naczyniowych rezerwatu oceniana jest na około 194 taksony, wśród nich aż 12 to gatunki górskie, a mianowicie: nercznica szerokolistna *Dryopteris dilatata*, świerżbek orzęsiony *Chaerophyllum hirsutum*, kozłek bżowy *Valeriana sambucifolia*, starzec kędzierzawy *Senecio rivularis*, przetacznik górski *Veronica montana*, trzcinnik owłosiony *Calamagrostis villosa* oraz jodła pospolita *Abies alba*, klon jawor *Acer pseudoplatanus* i bez koralowy *Sambucus racemosa*. Najcenniejszymi gatunkami, które osiągają tu kres swego zasięgu, są: liczydło górskie *Streptopus amplexifolius*, ciemiężca zielona *Veratrum lobelianum* i widłak wroniec *Huperzia selago* (Świerczewski, Błaszczak 2011).

Rezerwat „Cisy w Łębkach” położony jest w pobliżu miejscowości Łębki, w gminie Herby, w powiecie lublinieckim i stanowi jedną z enklaw obszaru Natura 2000 OZW Łęgi w lasach nad Liswartą PLH240027. Rezerwat nie posiada otuliny. Rezerwat położony jest poza uczęszczanymi szlakami turystycznymi, a odnalezienie i dojścia do niego nie jest łatwe.

Podobnie jak wyżej opisany rezerwat, również ten powstał w celu zachowania, ze względów naukowych i dydaktycznych, naturalnego stanowiska cisa pospolitego *Taxus baccata* L. (Hereźniak, 2002).

Rezerwat posiada plan ochrony, który wskazuje przyrodnicze i społeczne uwarunkowania realizacji celu ochrony. Zawiera identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków, a także działania ochronne na obszarze ochrony czynnej, z podaniem ich rodzaju, zakresu i lokalizacji.

Obszar rezerwatu położony jest na terenie lekko falistym. Rzeźba terenu jest wyraźnie urozmaicona dzięki erozyjno-akumulacyjnym terasom nadzalewowym rzeki. Terasy te zbudowane są z plejstocenijskich piasków rzecznych. Wzdłuż głęboko wciętego koryta płynącego przez rezerwat strumienia „Łebki” występują holocenijskie piaski i żwiry rzeczne teras zalewowych, którym niekiedy towarzyszą namuły. Drobne zagłębienia i fragmenty starorzeczy wypełniają torfy o charakterze murszy. Na utworach tych wytworzyły się głównie gleby mineralno-murszowe w kompleksie z glebami torfowo- i mułowomurszowymi, zaś wyżej, na terasach – gleby glejbielicowe właściwe.

Florę rezerwatu stanowią ponad 182 gatunki roślin naczyniowych, w tym 4 gatunki podlegają ochronie ścisłej: widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*, wawrzynek wilczczyko *Daphne mezereum*, liczydło górskie *Streptopus amplexifolius*, ciemniżyca zielona *Veratrum lobelianum* – rzadki gatunek górski oraz 6 gatunków częściowo chronionych, w tym cis pospolity (Hereźniak 2005).

Głównym zbiorowiskiem rezerwatu jest podgórski przystromykowy łęg jesionowo-olszowy *Carici remotae-Fraxinetum*. W rezerwacie płaty tego zespołu występują pasowo po obu stronach cieku. Piętro drzew buduje olsza czarna *Alnus glutinosa* z ustępującymi z drzewostanu świerkiem pospolitym *Picea abies*, brzozą omszoną *Betula pubescens*, klonem jaworem *Acer pseudoplatanus* i dębem szypułkowym *Quercus robur*. W warstwie podszytu, oprócz podrostów wyżej wymienionych gatunków, występują: kruszyna pospolita *Frangula alnus*, jarząb pospolity *Sorbus aucuparia* oraz czeremcha zwyczajna *Padus avium*. Z gatunków runa charakterystycznych dla tego zespołu występują: tarczycza pospolita *Scutellaria galericulata*, psianka słodkogórz *Solanum dulcamara*, tojeść pospolita *Lysimachia vulgaris*, karbieniec pospolity *Lycopus europaeus* i przytulia błotna *Galium palustre*. Związek *Alno-Padion* reprezentuje turzyca rzadkokłosa *Carex remota*, kostrzewa olbrzymia *Festuca gigantea*, czeremcha zwyczajna *Padus avium*, turzyca zwisła *C. pendula* oraz czartawa pospolita *Circaea lutetiana*. Rząd *Fagetalia silvaticae* jest reprezentowany przez 10 gatunków runa, w tym gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*, szczyr trwały *Mercurialis perennis*, niecierpek pospolity *Impatiens noli-tangere* i prosownica rozpięzchła *Milium effusum*. Z gatunków charakterystycznych dla *Querco-Fagetea* należy wymienić podagrycznika pospolitego *Aegopodium podagraria* i zawilca gajowego *Anemone nemorosa* (Dropek, Marzec 1996).

Główny przedmiot ochrony – cis pospolity występuje w rezerwacie w postaci tylko 8 okazów w wieku 60-180 lat. Cisy rosą wśród drzewostanu składającego się z olszy, świerka, sosny, brzozy w wieku do 100 lat.

Rezerwat „Rajchowa Góra” położony jest na terenie gminy Boronów w powiecie lublinieckim. Powołany został w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych pozostałości naturalnego lasu mieszanego na zachodniej krawędzi Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej w okolicach miejscowości Dębowa Góra. Rezerwat nie ma otuliny. Dla rezerwatu nie ustanowiono planu ochrony, natomiast przyjęto Plan zadań ochronnych.

Rezerwat położony jest na wysokości od 303 do 313 m n.p.m., na plejstocenijskich piaskach różnoziarnistych i żwirach wodnolodowcowych, pochodzących ze stadiału maksymalnego zlodowacenia środkowopolskiego (stadiały odry). Osady te spoczywają na utworach najwyższego piętra triasu czyli retyku, zbudowanego z wapieni woźnickich. Z piasków lodowcowych wytworzyła się gleba bielicza właściwa (przepuszczalna, przewiewna) i brunatna (ciężka, nieprzepuszczalna, nieprzewiewna) (Hereźniak, 2002).

Drzewostan rezerwatu, szacowany średnio na około 130 lat składa się: w około 48% z sosny, około 28,5% z buka, około 16% z dębu (głównie bezszypułkowego) i około 7% ze świerka. Występują tu również niewielkie ilości jodły, brzozy, modrzewia i klonu. Rosnące tu drzewa znane są nie tylko z powodu swego sędziwego wieku, ale również ze względu na osiągnięte rozmiary.

Rezerwat stanowi siedlisko dla około 100 gatunków roślin naczyniowych. Najcenniejsze, objęte ścisłą lub częściową ochroną to: bluszcz pospolity *Hedera helix*, goździk kropkowany *Dianthus deltoides*, kruszyna *Frangula alnus* Mill., przylaszczka pospolita *Hepatica nobilis* Mill. i konwalia *Convallaria majalis* L.. Odnotowano stanowiska czterech gatunków górskich tj.: klonu jawora *Acer pseudoplatanus* L., jodły pospolitej *Abies alba* Mill., starca Fuchsa *Senecio fuchsi* C.C. Gmel. i trzcinnika owłosionego *Calamagrostis villosa*.

Do reprezentantów fauny rezerwatu zalicza się: wśród owadów - liszkarza mniejszego *Calosoma inquisitor*, biegacza *Carabus* sp., trzmieła leśnego *Bombus sylvarum*, mrówkę rudnicę *Formica rufa*; wśród płazów - traszkę zwyczajną *Lissotriton vulgaris* i grzebieniastą *Triturus cristatus*, żabę wodną *Rana esculenta*, ropuchę szarą *Bufo bufo*, rzekotkę drzewną *Hyla arborea*; wśród gadów - jaszczurkę zwinkę *Lacerta agilis* żyworodną *Zootoca vivipara*, padalca *Anguis fragilis*, żmiję zygzakowatą *Vipera berus*, zaskrońca *Natrix natrix*; wśród ptaków – kowalika *Sitta europaea*, trznadla *Emberiza citrinella*, sikory: czubatkę *Lophophanes cristatus*, bogatkę *Parus major* i modraszka *Cyanistes caeruleus*, pęczacza leśnego *Certhia familiaris*, dzięcioły: dużego *Dendrocopos major*, średniego *D. medius*, zielonego *Picus viridis* i czarnego *Dryocopus martius*, sowy: uszatkę *Asio otus*, półdzięcioła *Athene noctua* i puszczyka *Strix aluco*; wśród ssaków - ryjówkę aksamitną *Sorex araneus*, mysz leśną *Apodemus flavicollis*, nornika burego *Microtus agrestis*, nornicę rudą *Myodes glareolus*, borsuka *Meles meles* oraz nietoperze: karlika malutkiego *Pipistrellus pipistrellus*, mopka *Barbastella* sp. i nocka rudego *Myotis daubentonii* (Zarzeczna i in. 2007).

Rezerwat „Łęg nad Młynówką” położony jest na terenie gminy Ciasna w powiecie lublinieckim i stanowi jedną z enklaw obszaru Natura 2000 OZW „Łęgi w lasach nad Liswartą” PLH240027 (fot. 9). Rezerwat nie ma otuliny. Rezerwat nie posiada planu ochrony, ale posiada Plan zadań ochronnych wprowadzony Zarządzeniem Nr 12/2018 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 10 maja 2018 r., w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody Łęg nad Młynówką”.

Rezerwat został powołany w celu zachowania (ze względów naukowych, przyrodniczych i dydaktycznych) biocenoz leśnych, wodnych i bagiennych w postaci naturalnego lasu łęgowego wraz z całym bogactwem gatunkowym flory i fauny (Hereźniak, 2002).

Na terenie rezerwatu dominującym zbiorowiskiem jest zespół podgórskiego łęgu jesionowego *Carici remotae-Fraxinetum*, występującego tu w postaci nieco zubożonej, nawiązującej do typowych płatów łęgu jesionowo-olszowego *Fraxino-Alnetum*. Zbiorowiska te cechuje wewnętrzne zróżnicowanie związane z uwilgotnieniem. W miejscach zabagnionych, bez odpływu wód, łęgi upodabniają się do zespołu olsu porzeczkowego *Ribeso nigri-Alnetum*, a w miejscach wyżej położonych – do zespołu grądu niskiego *Tilio-Carpinetum stachyetosum*.

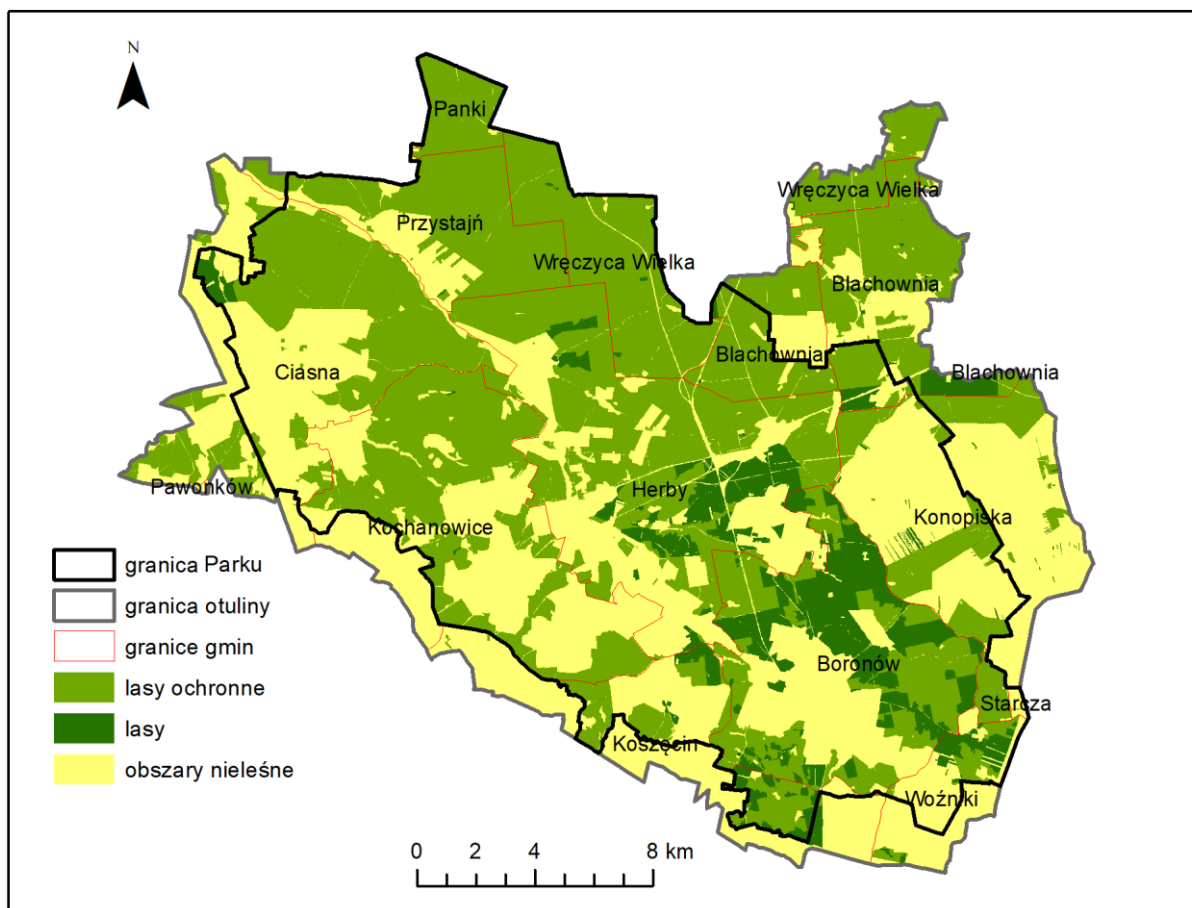
Na terenie rezerwatu przyrody odnaleziono 120 gatunków roślin naczyniowych, z których wyróżnia się grupa gatunków górskich i podgórskich np.: liczydło górskie *Streptopus amplexifolius*, wiechlina odległokłosa *Poa remota*, trzcinnik owłosiony *Calamagrostis villosa*, kozłek bżowy *Valeriana sambucifolia* itp. Chronione gatunki roślin rosnące w rezerwacie to: wawrzynek wilczczyko *Daphne mezereum*, bluszcz pospolity *Hedera helix*, barwinek pospolity *Vinca minor*, listera jajowata *Listera ovata*, kukułka plamista *Dactylorhiza maculata* i kukułka Fuchsa *D. fuchsii*. W faunie rezerwatu odnotowano występowanie 5 gatunków płazów, 5 gatunków gadów, 104 gatunków ptaków i 8

gatunków ssaków. Do występujących tu gatunków należą: kumak nizinny *Bombina bombina*, żmija zygzakowata *Vipera berus*, sóweczka *Glaucidium passerinum*, dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, błotniak zbożowy *Circus cyaneus*, muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*.

Fot. 9. Rezerwat „Łęg nad Młynówką i obszar Natura 2000 „Łęgi w lasach nad Liswartą” (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Poniższa mapa (map. 7) przedstawia rozmieszczenie **lasów ochronnych**. Lasy ochronne dominują wśród lasów zarządzanych przez poszczególne nadleśnictwa: Herby, Kłobuck, Koszęcin i Lubliniec. Ich powierzchnia wynosi 25083 ha, co stanowi 89% powierzchni lasów państwowych oraz prawie połowę powierzchni Parku wraz z otuliną.

Map. 5. Rozmieszczenie lasów ochronnych w obrębie PKLnGL i otuliny – cecha A3 (opracowanie własne na podstawie danych RDLP w Katowicach)

Fot. 10. Las w okolicach Brzozy (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Na terenie Parku i jego otuliny znajduje się 59 **pomników przyrody** (51 w Parku i 8 w otulinie). Podstawowe informacje o pomnikach przyrody wraz z podaniem lokalizacji w obrębie jednostek krajobrazowych przedstawia tabela 26.

Tab. 26. Pomniki przyrody na terenie PKLnGL i w jego otulinie

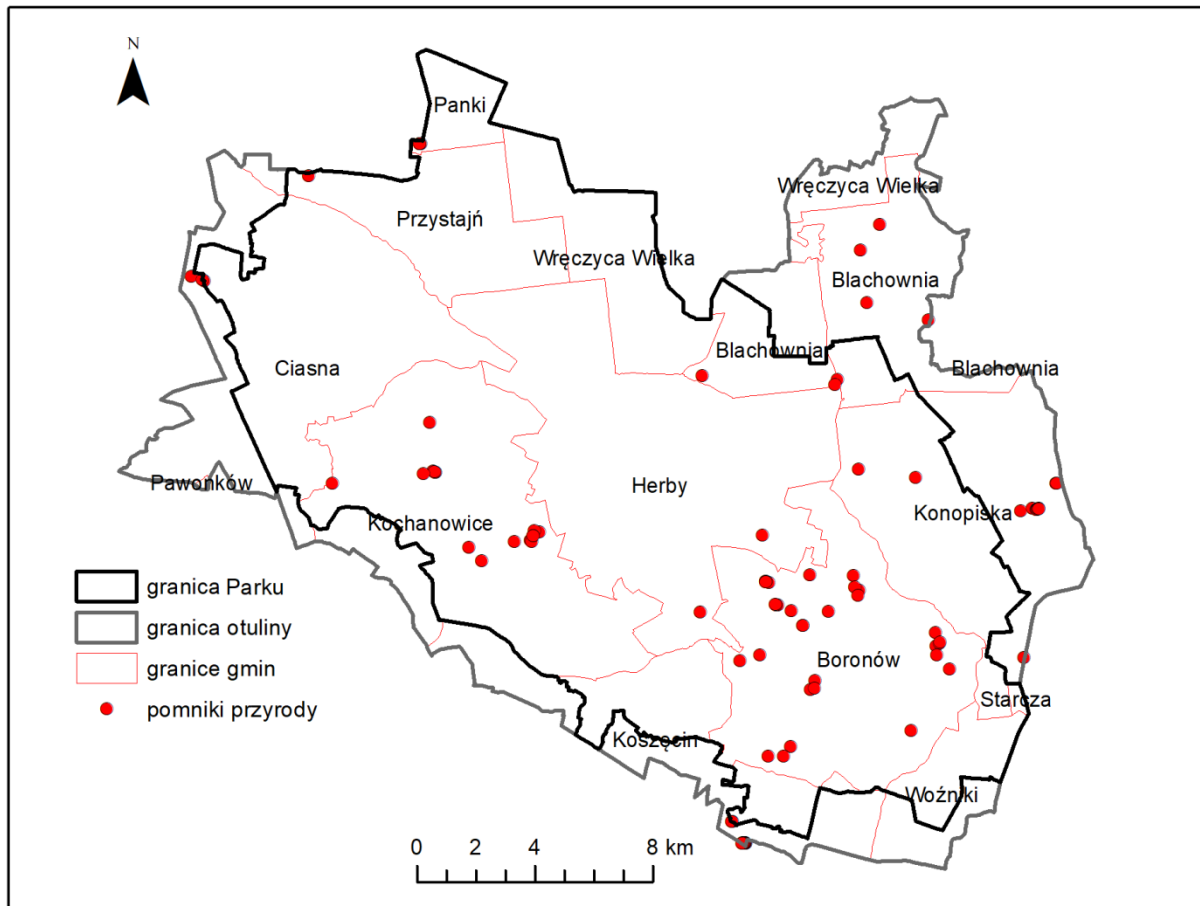
Lp.	Nazwa pomnika	Data utworzenia	Gmina	Jednostka	Rodzaj tworu	Opis
1.	Klon jawor	30.12.1994.	Błachownia	Bla_01	drzewo	Wysokość [m]: 18.0 Pierśnica [cm]: 125.0
2.	Lipa drobnolistna	30.12.1994.	Błachownia	Bla_01	drzewo	Wysokość [m]: 26.0 Pierśnica [cm]: 135.0 rośnie na ternie byłej gajówki w Pietrzakach
3.	Lipa drobnolistna	30.12.1994.	Błachownia	Bla_01	drzewo	Wysokość [m]: 27.0 Pierśnica [cm]: 113.0 czteropienna
4.	Buk pospolity	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 34.0 Pierśnica [cm]: 129.0
5.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 33.0 Pierśnica [cm]: 174.0
6.	Płat roślinności górskiej z liczydłem górkim	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	Płat roślinności	pomnik powierzchniowy
7.	Dąb bezszypułkowy	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 124.0 przy gajówce Szklana Huta
8.	Buk pospolity	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 7.0 Pierśnica [cm]: 166.0
9.	Cis pospolity	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 5.0 Pierśnica [cm]: 18.0
10.	Dwa buki pospolite	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	grupa drzew	Wysokość [m]: 33.0 Pierśnica [cm]: 145.0 Wysokość [m]: 29.0 Pierśnica [cm]: 124.0
11.	Buk pospolity	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 30.0 Pierśnica [cm]: 115.0
12.	Buk pospolity	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 29.0 Pierśnica [cm]: 103.0
13.	Dąb bezszypułkowy	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 21.0 Pierśnica [cm]: 88.0
14.	Buk pospolity	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 110.0

15.	Jodła pospolita	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 35.0 Pierśnica [cm]: 80.0
16.	Buk pospolity	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	drzewo	Wysokość [m]: 28.0 Pierśnica [cm]: 112.0
17.	Dwa buki pospolite	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	grupa drzew	Wysokość [m]: 29.0 Pierśnica [cm]: 105.0 Wysokość [m]: 30.0 Pierśnica [cm]: 109.0
18.	Grupa dębów szypułkowych	30.12.1994.	Boronów	Bor_01	grupa drzew	Wysokość [m]: 27.0 Pierśnica [cm]: 112.0 Wysokość [m]: 32.0 Pierśnica [cm]: 140.0 Wysokość [m]: 32.0 Pierśnica [cm]: 146.0 Wysokość [m]: 30.0 Pierśnica [cm]: 158.0
19.	Dwie lipy szerokolistne	30.12.1994.	Boronów	Bor_03	grupa drzew	Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 101.0 Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 110.0
20.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Boronów	Bor_03	drzewo	Wysokość [m]: 20.0 Pierśnica [cm]: 185.0 skrzyżowanie ul. Powstańców i Poznańskiej
21.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Boronów	Bor_03	drzewo	Wysokość [m]: 16.0 Pierśnica [cm]: 150.0 120 m od mostu na Liswarcie
22.	Lipa szerokolistna	30.12.1994.	Boronów	Bor_03	drzewo	Wysokość [m]: 23.0 Pierśnica [cm]: 154.0 ul. Wojska Polskiego 3
23.	Płat roślinności	30.12.1994.	Boronów	Bor_04	krzew	Płat roślinności podmokła olszyna z gat. ciemiężycza zielona, świerząbek orzęsony, trzcinnik owłosiony
24.	Buk pospolity	30.12.1994.	Boronów	Bor_04	drzewo	Wysokość [m]: 34.0 Pierśnica [cm]: 145.0
25.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Boronów	Bor_04	drzewo	Wysokość [m]: 35.0 Pierśnica [cm]: 161.0 Wiek 350 lat
26.	Lipa drobnolistna	30.12.1994.	Boronów	Bor_04	drzewo	Wysokość [m]: 16.0 Pierśnica [cm]: 172.0
27.	Stanowisko	30.12.1994.	Boronów	Bor_06	stanowisko	skupione w 3 płatach, na

	powierzchniowe długosza królewskiego				powierzchniowe	powierzchni około 0,01ha, liczebność populacji- około 30 osobników, przysiółek Doły
28.	Jesion wyniosły	30.12.1994.	Ciasna	Cia_02	drzewo	Wysokość [m]: 25.0 Pierśnica [cm]: 114.0 na terenie rezerwatu „łęg nad Młynówką”
29.	Wiąz szypułkowy	30.12.1994.	Ciasna	Cia_02	drzewo	Wysokość [m]: 27.0 Pierśnica [cm]: 123.0 na terenie rezerwatu „łęg nad Młynówką”
30.	Lipa drobnolistna	25.04.2008.	Herby	Her_01	drzewo	Wysokość [m]: 23.0 Pierśnica [cm]: 228.0
31.	Diabelski Kamień	27.06.1957	Herby	Her_12	głaz narzutowy	Granit czerwony na polanie ok. 50 m od budynku Nr 61 przy ulicy Jałowcowej
32.	Różanecznik katawbijski	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	krzew	Stanowisko –pow. 0,2ha.
33.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 193.0
34.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 151.0
35.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 26.0 Pierśnica [cm]: 110.0
36.	Lipa drobnolistna	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 31.0 Pierśnica [cm]: 103.0
37.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 31.0 Pierśnica [cm]: 124.0
38.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 29.0 Pierśnica [cm]: 132.0
39.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 19.0 Pierśnica [cm]: 127.0
40.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 23.0 Pierśnica [cm]: 123.0
41.	Trzy dęby szypułkowe	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	grupa drzew	Wysokość [m]: 23.0 Pierśnica [cm]: 135.0 Wysokość [m]: 19.0 Pierśnica [cm]: 153.0 Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 150.0
42.	Dwa dęby szypułkowe	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	grupa drzew	Wysokość [m]: 20.0

						Pierśnica [cm]: 110.0 Wysokość [m]: 23.0 Pierśnica [cm]: 105.0
43.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_02	drzewo	Wysokość [m]: 22.0 Pierśnica [cm]: 143.0
44.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_05	drzewo	Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 123.0
45.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Kochanowice	Koc_07	drzewo	Wysokość [m]: 22.0 Pierśnica [cm]: 102.0
46.	Lipa drobnolistna	30.12.1994.	Konopiska	Kon_02	drzewo	Wysokość [m]: 24.0 Pierśnica [cm]: 154.0 dwupienna
47.	Drzewo Bosego Pielgrzyma – kasztanowiec zwyczajny	11.10.2017.	Konopiska	Kon_02	drzewo	Wysokość [m]: 18.0 Pierśnica [cm]: 337.0
48.	Grupa drzew: dąb szypułkowy i sosna zwyczajna	01.01.1957.	Koszęcin	Kos_05	grupa drzew	Dąb: Wysokość [m]: 23.0 Pierśnica [cm]: 110.0
49.	Lipa drobnolistna	30.12.1994.	Panki	Pan_01	drzewo	Wysokość [m]: 26.0 Pierśnica [cm]: 126.0
50.	Trzy graby zwyczajne	30.12.1994.	Panki	Pan_01	grupa drzew	-
51.	Sosna zwyczajna	30.12.1994.	Przystajń	Prz_01	drzewo	Wysokość [m]: 19.0 Pierśnica [cm]: 63.0
52.	Buk pospolity	30.12.1994.	Błachownia (otulina)	O_Bla_01	drzewo	Wysokość [m]: 20.0 Pierśnica [cm]: 104.0
53.	Dąb szypułkowy	30.12.1994.	Ciasna (otulina)	O_Cia_01	drzewo	Wysokość [m]: 27.0 Pierśnica [cm]: 123.0
54.	Dąb szypułkowy	17.12.1998.	Ciasna (otulina)	O_Cia_09	drzewo	Wysokość [m]: 22.0 Pierśnica [cm]: 134.0
55.	Wiąz górski	28.09.2015.	Konopiska (otulina)	O_Kon_02	drzewo	Wysokość [m]: 16.0 Pierśnica [cm]: 108.0
56.	Grupa czterech drzew: 2 modrzewie, 1 świerk i 1 sosna	30.12.1994.	Konopiska (otulina)	O_Kon_02	grupa drzew	Świerk i sosna prawdopodobnie uległy zniszczeniu w wyniku uderzenia pioruna
57.	Aleja lipowa	30.12.1994.	Konopiska (otulina)	O_Kon_02	grupa drzew	Aleja składająca się z 17 szt. lip drobnolistnych (<i>Tilia cordata</i>). W 2015 roku zniesienie statusu pomnika przyrody z 7 drzew z uwagi na zapewnienie bezpieczeństwa

						powszechnego.
58.	Dąb szypułkowy	28.09.2015.	Konopiska (otulina)	O_Kon_02	drzewo	Wysokość [m]: 18.0 Pierśnica [cm]: 129.0
59.	Grupa dębów szypułkowych	01.01.1953.	Koszęcin (otulina)	O_Kos_02	grupa drzew	Grupa 11 drzew

Map. 6. Rozmieszczenie pomników przyrody w obrębie PKLnGL i jego otuliny – cecha A4(opracowanie własne)

Wśród pomników przyrody dominują drzewa i grupy drzew. Największa liczba pomników przyrody w granicach Parku i jego otuliny znajduje się na terenie gminy Boronów (24 pomniki przyrody). Duża ich liczba znajduje się także na terenie gminy Kochanowice (14 pomników przyrody). Uwzględniając pojedyncze obiekty (część pomników jest wieloobiektowa), duże znaczenie ta forma przyrody ma także na terenie gminy Koszęcin (grupa 11 dębów szypułkowych) i Konopiska (aleja lipowa).

Fot. 11. Stanowiska różanecznika katawbijskiego – pomnik przyrody (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Fot. 12. Dąb Napoleona – pomnik przyrody w Patoce (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Na terenie Parku znajduje się 5 **użytków ekologicznych**:

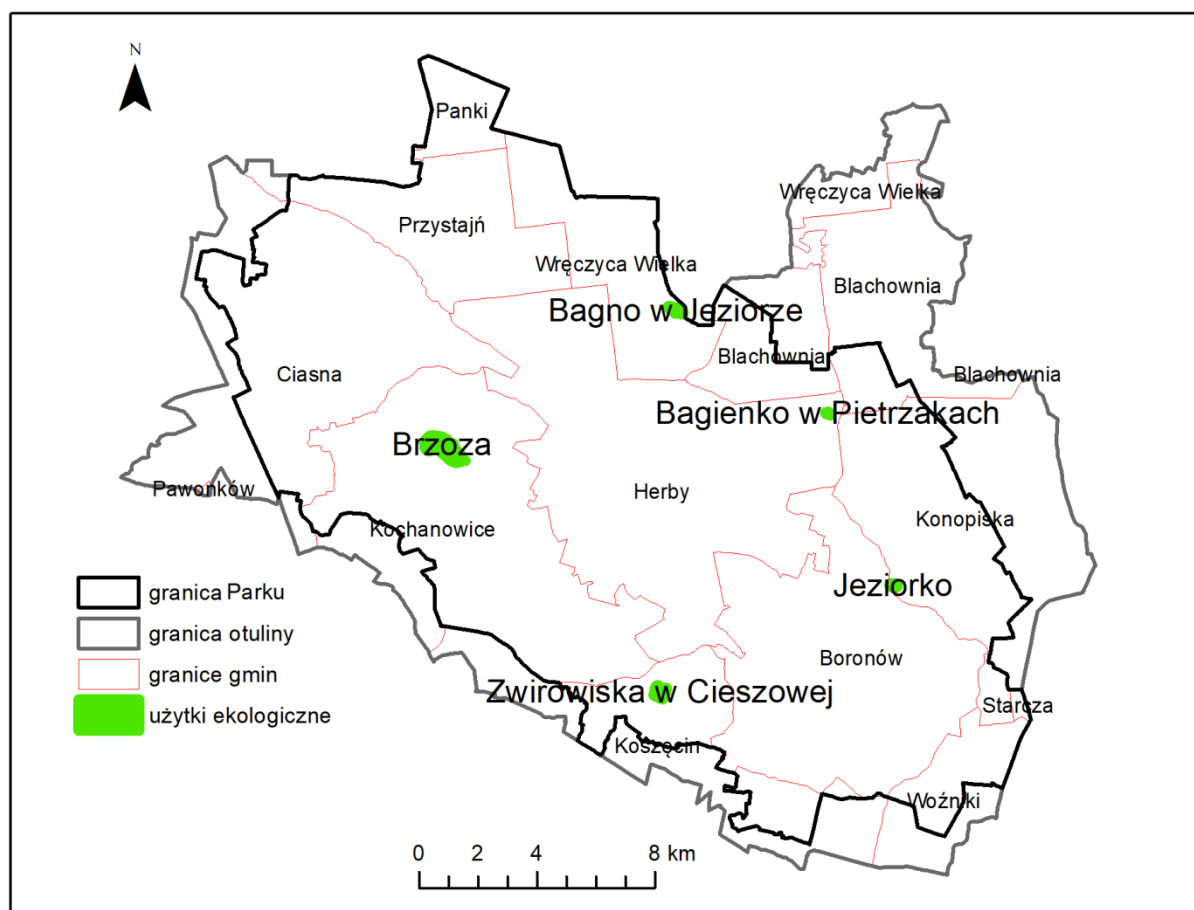
- Bagienko w Pietrzakach,
- Bagno w Jeziorze,

- Brzoza,
- Jeziorko,
- Żwirowiska w Cieszowej.

Podstawowe informacje o użytkach ekologicznych wraz z podaniem lokalizacji w obrębie jednostek krajobrazowych przedstawia tabela 27.

Tab. 27. Użytki ekologiczne na terenie PKLnGL

Lp.	Nazwa użytku ekologicznego	Powierzchnia [ha]	Data utworzenia, podstawa prawna	Położenie i kod jednostki krajobrazowej	Rodzaj
1.	Bagienko w Pietrzakach	0,94	23.03.2002. Rozporządzenie Nr 9/2002 Wojewody Śląskiego z dnia 28 lutego 2002 r. w sprawie uznania za użytek ekologiczny torfowiska niskiego „Bagienko w Pietrzakach” w gminie Herby	Herby, powiat lubliniecki Her_01	siedlisko przyrodnicze i stanowisko rzadkich lub chronionych gatunków
2.	Bagno w Jeziorze	6,53	23.12.1997. Rozporządzenie 33/96 Wojewody Częstochowskiego z dnia 23 grudnia 1996 r. w sprawie uznania za użytek ekologiczny	Wręczyca Wielka, powiat kłobucki Wre_01	siedlisko przyrodnicze i stanowisko rzadkich lub chronionych gatunków
3.	Brzoza	52,2279	31.07.2007. Rozporządzenie Nr 33/07 Wojewody Śląskiego z dnia 10 lipca 2007 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego pod nazwą „Brzoza” w gminie Kochanowice	Kochanowice, powiat lubliniecki Koc_02	siedlisko przyrodnicze i stanowisko rzadkich lub chronionych gatunków
4.	Jeziorko	2,5	23.12.1997. Rozporządzenie 33/96 Wojewody Częstochowskiego z dnia 23 grudnia 1996 r. w sprawie uznania za użytek ekologiczny	Konopiska, powiat częstochowski Kon_05	siedlisko przyrodnicze i stanowisko rzadkich lub chronionych gatunków
5.	Żwirowiska w Cieszowej	11,5816	21.11.2007. Rozporządzenie Nr 72/07 Wojewody Śląskiego z dnia 27 listopada 2007 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego pod nazwą „Żwirowiska w Cieszowej” w gminie Koszęcin	Koszęcin, powiat lubliniecki Kos_02	siedlisko przyrodnicze i stanowisko rzadkich lub chronionych gatunków

Map. 7. Rozmieszczenie użytków ekologicznych w obrębie PKLnGL i jego otuliny – cecha A4 (opracowanie własne)

Użytek ekologiczny „Bagienko w Pietrzakach” położony jest na południowy zachód od wsi Pietrzaki, na południe od torów kolejowych PKP i drogi nr 46, pomiędzy Herbami a Trzepizurami, przy wschodniej granicy gminy Herby. Celem ochrony jest zachowanie (ze względów przyrodniczych, naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych) torfowiska ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin.

Użytek ekologiczny stanowi śródleśne bagienko, przez które okresowo sączy swe wody strumyk leśny, wpadający poprzez sieć pośrednich strumyków do rzeki Stradomki. To naturalne obniżenie wypełnione jest roślinnością torfowiskowo-bagienną z klasy *Phragmitetea R.Tx. et Prsg 1942* (związek *Magnocaricion* Koch 1926) oraz klasy *Scheuchzerio-Caricetea nigrae* (Nordh. 1937) R.Tx. 1937 (związek *Caricion nigrae* Koch 1926 em. Klika 1934), z dominującą rolą turzyc: turzycy dzióbkwatej *Carex rostrata*, turzycy siwej *Carex canescens* i turzycy gwiazdkowatej *Carex echinata* oraz situ rozpięzchłego *Juncus effusus*. Część torfowiskowo-bagienna otoczona jest resztkami sosnowego boru bagiennego *Vaccinio uliginosi-Pinetum* Kleist 1929, z udziałem prawnie chronionego bagna zwyczajnego *Ledum palustre*, a także borówki bagiennnej *Vaccinium uliginosum*, wełnianki pochwowatej *Eriophorum vaginatum*, żurawiny błotnej *Oxycoccus palustris*, trzęślicy modrej *Molinia caerulea* i in. (Hereźniak 2005).

Użytek ekologiczny „Bagno w Jeziorze” położony jest na terenie gminy Wręczyca Wielka (fot. 13). Celem ochrony jest zachowanie (ze względów przyrodniczych, naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych) torfowiska i zbiornika wodnego, ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin.

Użytek obejmuje naturalny zbiornik wodny otoczony torfowiskiem przejściowym z dobrze wykształconymi płatami roślinności bagiennej i torfowiskowej, wśród której występują takie gatunki chronione jak rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne. Obiekt stanowi kompleks torfowisk mszysto-turzycowych. Od wschodu przylega do śródleśnego jeziora. Cechuje go mały stopień przekształcenia przez człowieka. Występują tu rośliny typowe dla torfowisk wysokich: rosiczka okrągłolistna, żurawina błotna, modrzewnica zwyczajna, bagno zwyczajne i borówka bagienna. Wokół zachował się naturalny bór bagienny o charakterze kontynentalnym z udziałem drzew uważanych za endemiczne – m.in. brzozy czarnej.

Fot. 13. Użytek ekologiczny „Bagno w Jeziorze” (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Użytek ekologiczny „Brzoza” położony jest 2 km na północ od miejscowości Lubockie (gmina Kochanowice) i obejmuje obszar śródleśnego zbiornika wodnego „Nowa Brzoza” (użytkowany staw rybny) (fot. 14). Celem jego utworzenia jest zachowanie ze względów przyrodniczych, naukowych, dydaktycznych, oczka wodnego ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin i zwierząt.

Brzeg zbiornika otacza pas roślinności szuwarowej, wśród której stwierdzono rzadki w regionie gatunek bagienny, charakterystyczny dla szuwarów właściwych ze związku *Phragmition* Koch 1926 – łączeń baldaszkowy *Butomus umbellatus* (Hereźniak 2005). Spośród szuwarów właściwych występuje tu m.in. szuwar: oczeretu jeziornego *Scirpetum lacustris* (Allorge 1922) Chouard 1924, jeżogłówek gałęzistej *Sparganietum erecti* Roll 1938, trzciny pospolitej *Phragmitetum australis* (Gams 1927) Schmale 1939, pałki szerokolistnej *Typhetum latifoliae* Soó 1927 oraz manny mielec *Glycerietum maximae* Hueck 1931. Odkryto tu także po raz pierwszy w tym rejonie stanowisko rzadkiej paproci wodnej – salwini pływającej *Salvinia natans*.

Na terenie użytku ekologicznego występują rzadkie gatunki flory: rzęsa trójrowkowa *Lemna trisulca* L., rzęsa drobna *Lemna minor* L., spirodela wielokorzeniowa *Spirodela polyrhiza* (L.) Schleid., wgłębkwiec powierzchniowy *Ricciocarpus natans*, salwinia pływająca *Salvinia natans*, grzybień

północny *Nymphaea candida*, rdestnica pływająca *Potamogeton natans* L., szalej jadowity *Cicuta virosa* L., ponikło jajowate *Eleocharis ovata* i turzycza ciborowata *Carex bohemica* Schreb.. Stwierdzono również takie gatunki zwierząt jak: piskorz *Misgurnus fossilis*, traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*, rzekotka drzewna *Hyla arborea*, padalec zwyczajny *Anguis fragilis*. Spośród ptaków zaobserwowano zimorodka *Alcedo atthis*, czaplę siwą *Ardea cinerea*, perkozka *Tachybaptus ruficollis*, żurawia *Grus grus*, wodnika *Rallus aquaticus*, błotniaka stawowego *Circus aeruginosus*, bociana czarnego *Ciconia nigra*, derkacza *Crex crex* i kszycyka *Gallinago gallinago*.

Fot. 14. Użytek ekologiczny „Brzoza” (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Użytek ekologiczny „Jeziorko” położony jest przy zachodniej granicy powiatu częstochowskiego w gm. Konopiska, w odległości 1 km od wsi Leśniaki i ok. 2 km w kierunku północno-zachodnim od wsi Korzonek (Hereźniak 2005). Jego celem jest zachowanie ze względów przyrodniczych, naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych torfowiska i zbiornika wodnego, ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin (fot. 15).

Użytek stanowią dwa stosunkowo duże zbiorniki wodne, o pow. około 0,5 ha, powstałe w wyniku eksploatacji torfu otoczone systemem torfowisk wysokich z klasy *OxycoccoSphagneteta* Br.-Bl. et R.Tx. 1943, mozaiką borów bagiennych *Vaccinio uliginosi* Pinetum Kleist 1929 i siedlisk szuwarowych. Objęte ochroną siedliska przyrodnicze należy uznać za dobrze wykształcone i właściwie zachowane oraz odpowiednio izolowane przez sąsiadujące rozległe lasy (głównie bory sosnowe). Cenna roślinność bagienna reprezentowana jest przede wszystkim przez licznie występującą rosziczkę okrągłolistną *Drosera rotundifolia*, modrzewnicę zwyczajną *Andromeda polifolia*, żurawinę błotną *Oxycoccus palustris*, borówkę bagienną *Vaccinium uliginosum*, przygielkę białą *Rhynchospora alba*, wełniankę wąskolistną *Eriophorum angustifolium* i pochwowatą *Eriophorum vaginatum* oraz mchy torfowce. Masowo i w dużych płatach wśród sosen występuje bagno zwyczajne *Ledum palustre*. Z ptaków objętych Dyrektywą Ptasią gnieźdzą się tu żuraw *Grus grus* i brodziec samotny *Tringa*

ochropus (Plaza 2012). Użytek jest jednocześnie strefą ochrony całorocznej ważki – iglicy małej *Nehalennia speciosa*.

Fot. 15. Użytek ekologiczny „Jeziorko” (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Użytek ekologiczny „Żwirowiska w Cieszowej” położony jest terenie wsi Cieszowa. Celem jego utworzenia jest zachowanie ze względów przyrodniczych, naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych ekosystemów hydrogenicznych, ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin.

Użytek obejmuje obszar po eksploatacji żwirów i piasków. Eksploatacja żwiru została tu zakończona na początku lat 70. XX w. Teren jest bardzo urozmaicony topograficznie i siedliskowo z licznymi oczkami wodnymi, płytkimi rozlewiskami i wysiękami wód. W zbiornikach wykształciły się płyty rdestnicy pływającej *Potamogetonum natantis*, a miejscami oczeretu jeziornego *Scirpetum lacustris*. W płytkich zatokach dominują zarośla łozowe *Salicetum pentandro-cinereae*. W zagłębieniach, na wilgotnym podłożu rozwinęły się inicjalne płyty torfowisk z widłaczkiem torfowym *Lycopodiella inundata*, rosiczką okrągłolistną *Drosera rotundifolia* i torfowcami *Sphagnum spp.* Na wyniesionych terenach dominuje suchy, ok. 20-letni, drzewostan sosnowy z chrobotkami *Cladonia spp.* i masowo występującym widłakiem goździstym *Lycopodium clavatum*. Zbiorniki na wyrobisku stanowią dogodny miejsce rozrodu płazów w tym rzekotki drzewnej *Hyla arborea* (gatunek wymieniony w Zał. IV do Dyrektywy Siedliskowej). Z uwagi na utratę wartości przyrodniczych, ze względu na które ustanowiono tę formę ochrony przyrody, uchwałą nr 80/IX/2015 Rady Gminy Koszęcin z dnia 23 czerwca 2015 r. nastąpiło pomniejszenie zasięgu użytku.

Rozmieszczenie cennych gatunków roślin i zwierząt (**gatunki Natura 2000**) przedstawiają poniższe mapy. Z monitoringu GIOŚ przeprowadzonego w roku 2011 wynika, że na obszarze Parku występują dwa **gatunki roślin będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty**: widłak *Lycopodium spp.* oraz bielista siwa *Leucobryum glaucum*. Ich monitorowane stanowisko znajduje się na terenie

użytku ekologicznego „Bagno w Jeziorze”. Stan populacji i siedliska widłaka został oceniony jako właściwy (ocena ogólna) FV, natomiast bielistki siwej jako niewłaściwy, zły (U2).

W dokumentacji do projektu planu ochrony Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” z 2007 r. można odnaleźć także informacje o występowaniu takich gatunków roślin ważnych dla Wspólnoty jak:

- sierpowiec błyszczący *Drepanocladus vernicosus* (stanowisko z 1977 r. w leśnictwie Boronów),
- torfowce *Sphangnum compactum* (stanowisko z 1977 r. w leśnictwie Aleksandria), *S. cuspidatum* (stanowiska z lat 70. XX w. r. w leśnictwie Lubockie, Aleksandria i Hutki), *S. fimbriatum* (stanowiska z lat 70. XX w. r. w leśnictwach Ciasna, Chwostek, Połamaniec i Dębowa Góra oraz w rezerwacie „Cisy w Łębkach”), *S. girgensohnii* (stanowiska z lat 70. XX w. r. w leśnictwach Ciasna, Lubockie, Braszczok, Lisów, Hutki i Pierzchno oraz w rezerwacie „Rajchowa Góra”), *S. nemoreum* (stanowiska z lat 70. XX w. r. w leśnictwach Ciasna i Zborowskie), *S. obtusum* (stanowisko z 1972 r. w leśnictwie Blachownia), *S. palustre* (stanowiska z lat 70. XX w. r. w leśnictwach Ciasna, Panoszów, Braszczok, Połamaniec, Dębowa Góra, Pająk k. Konopisk oraz w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”), *S. papillosum* (stanowiska z lat 70. XX w. r. w leśnictwach piła k. Konopisk i Jezioro), *S. recurvum* (stanowiska z lat 70. XX w. r. w leśnictwach Panoszów, Ciasna, Zborowskie, Braszczok, Lubockie, Połamaniec, Jezioro, Kutki, Pająk k. Konopisk oraz w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”), *S. teres* (stanowiska z lat 70. XX w. r. w leśnictwach Gac k. Blachowni i Dębowa Góra),
- śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis* stwierdzona w zaroślach w Boronowie.

Występowanie tych gatunków nie zostało wykazane w monitoringu GIOŚ w roku 2011.

Danych o **gatunkach zwierząt będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty** dostarczyły Inwentaryzacja Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej z 2008 r., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska i Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Dane te zostały zestawione przez Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska i przedstawione na poniższej mapie 10.

Z danych tych wynika, że na terenie Parku swoje stanowiska mają:

- owady: zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis* (9 stanowisk) i trzepla zielona *Phiogomphus cecilia*, lasy w okolicach Boronowa, Hadry i Leśniaków,
- płazy: rzekotka drzewna *Hyla arborea*, żaba jeziorkowa *Pelophylax lessonae*, żaba moczarowa *Rana arvalis* (2 stanowiska), żaba trawna *Rana temporaria*, żaba wodna *Pelophylax esculentus* oraz ropucha szara *Bufo bufo* (spoza listy gatunków Natura 2000), stanowisko staw „Nowa Brzoza”,
- z ssaków: nocek duży *Myotis myotis* (16 stanowisk) na terenie rezerwatu przyrody „Łęg nad Młynówką” oraz w okolicach Zborowskiego i Ciasnej.

Dodatkowo dokumentacja do projektu planu ochrony Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” z 2007 r. wskazuje na następujące lokalizacje w/w gatunków zwierząt:

- rzekotka drzewna *Hyla arborea* – na terenie gminy Ciasna, Blachownia i Koszęcin, na stawach Piłka, w użytku ekologicznym Żwirowiska w Cieszowej, proponowany obszar ochrony Łęgi i olsy nad Jeżowskim potokiem, Stawy i bagna Piłka, Kieszkowskie Bagno, Łąki i grądy koło Zump, na stawach w miejscowości Panoszów, Ciasna, Kochcice, Kochanowice, Hadra, Lisów – Piła, na północny wschód od miejscowości Wierzbie, na zachód od miejscowości Rzyce,

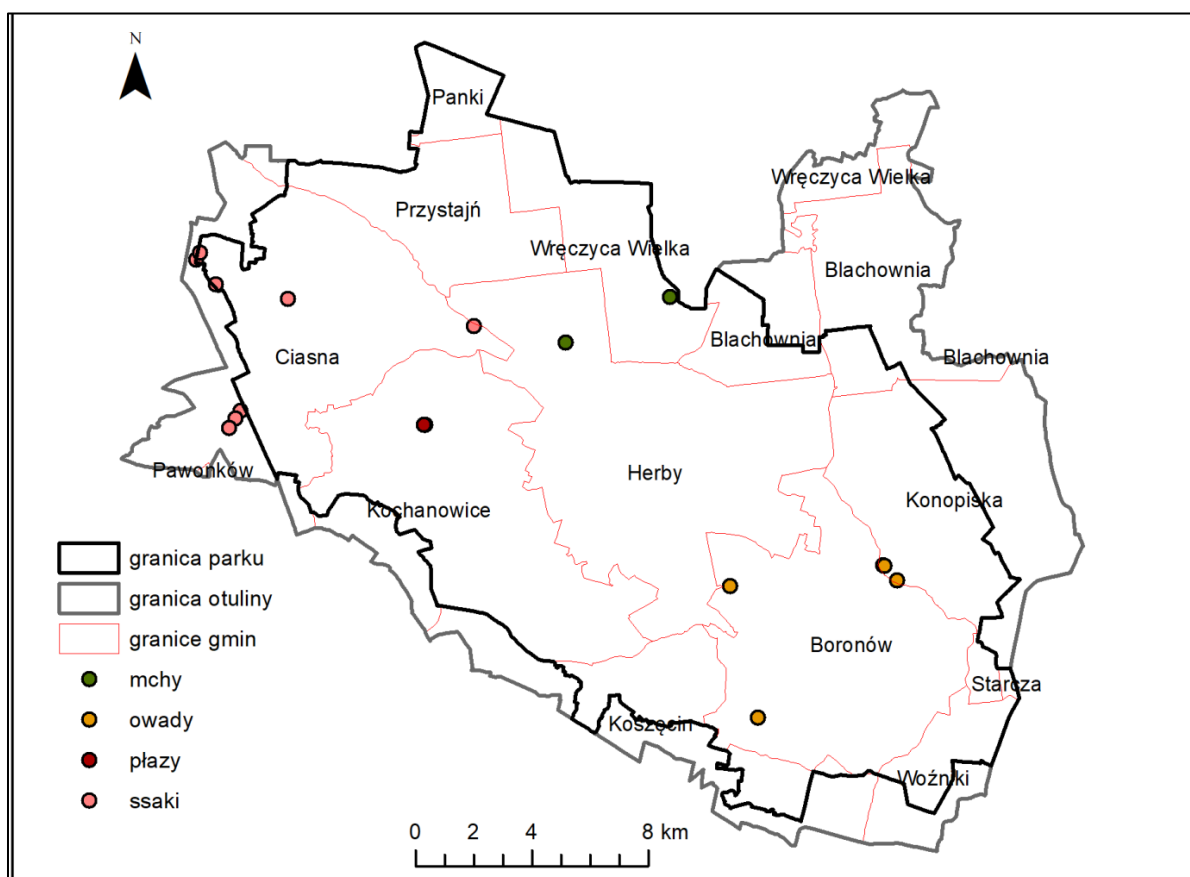
Walek, Leon, Gustaw, w rezerwach „Cisy w Łębkach” i „Cisy nad Liswartą”, na terenie dawnych parków dworskich w Aleksandrii,

- żaba jeziorkowa *Pelophylax lessonae* – na stawach Walek, Leon, Gustaw, Nowa Brzoza, na północny-wschód od miejscowości Wierzbie oraz na stawach w miejscowościach Lisów – Piła i Kamienica Śląska,
- żaba moczarowa *Rana arvalis* – na stawach w miejscowościach Aleksandria I, Olszyna, Lisów – Piła, Kochanowice, na stawach Walek, Leon, Gustaw, na północnych zachód od Blachowni, na terenie gminy Koszęcin i w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”,
- żaba trawna *Rana temporaria* – na stawach w miejscowościach Aleksandria I, Olszyna, Hadra, Lisów – Piła, Lisów, Boronów, Kochanowice, Kochcice, Bogdała, Ciasna, Panoszków, Kamienica Śląska, na terenie dawnych parków dworskich w Aleksandrii, na stawach Walek, Leon, Gustaw, na północny wschód od miejscowości Wierzbie, na zachód od miejscowości Rzyce, na północny zachód od Blachowni, na terenie gminy Koszęcin oraz w rezerwach „Cisy nad Liswartą” i „Rajchowa Góra”,
- żaba wodna *Pelophylax esculentus* – na stawach w miejscowościach Aleksandria I, Olszyna, Hadra, Lisów – Piła, Boronów, Kochanowice, Kochcice, Bogdała, Ciasna, Panoszków, Kamienica Śląska, na stawach Walek, Leon, Gustaw, na północny wschód od miejscowości Wierzbie, na zachód od miejscowości Rzyce, na północny zachód od Blachowni oraz w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”,
- nocek duży *Myotis myotis* – kościół w Herbach oraz na obszarze gmin Blachownia, Herby, Przystajń, Starcza i Woźniki (bez możliwości dokładnej lokalizacji).

W dokumentacji do projektu planu ochrony Parku z 2007 r. można odnaleźć także informacje o występowaniu takich gatunków zwierząt ważnych dla Wspólnoty jak:

- ślimak winniczek *Helix pomnata* – rozprzestrzeniony na obszarze całego Parku,
- piskorz *Misgurnus fossilis* – stwierdzony na stawach w miejscowości Aleksandria I, Kamienica Śląska, Ciasna i Kochanowice oraz na stawach Nowa Brzoza, Walek, Leon i Gustaw,
- kumak nizinny *Bombina bombina* – stanowiska na stawach w miejscowości Aleksandria I, Hadra, Boronów, Kochanowice, Ciasna, Lisów – Piła, Panoszków, na stawach Walek, Leon, Gustaw, Nowa Brzoza, na stawach hodowlanych na północny zachód od Blachowni oraz na terenie gminy Blachownia i Koszęcin,
- ropucha paskówka *Bufo calamita* – stanowiska na terenie gmin Blachownia i Koszęcin, na stawach w miejscowości Olszyna, Ciasna, Kochanowice, Lisów, Lisów – Piła, Hadra, w obrębie proponowanych form ochrony przyrody Stawy i bagna Piłka oraz Kieszekowskie Bagno, na stawach hodowlanych na północny zachód od Blachowni i na terenie dawnych parków dworskich w Aleksandrii,
- ropucha zielona *Bufo viridis* na stawach w miejscowości Aleksandria I, Olszyna, Hadra, Lisów, Lisów – Piła, Boronów, Kochanowice, Kochcice, Bogdała, Ciasna, Panoszków, Kamienica Śląska, na stawach Walek Leon i Gustaw na stawach na zachód od miejscowości Rzyce i za północny zachód od Blachowni, na terenie dawnych parków dworskich w Aleksandrii, na terenie gminy Koszęcin i w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”,
- trzaska grzebieniasta *Triturus cristatus* na terenie gminy Blachownia, na terenie dawnych parków dworskich w Aleksandrii, na stawie Nowa Brzoza, na stawach w miejscowości Aleksandria I, Bogdała, Ciasna, Kochcice, Kochanowice, Hadra, Lisów – Piła, Kamienica Śląska, na stawach Nowa Brzoza, Walek, Leon, Gustaw, na stawach na północny wschód od miejscowości Wierzbie, na zachód od miejscowości Rzyce, na północny zachód od Blachowni i w rezerwach „Cisy w Łębkach” i „Cisy nad Liswartą”,

- gniewosz plamisty *Coronella austriaca* podawany z gminy Blachownia, bez bliższego określenia stanowiska i w okolicach Rusinowic,
- jaszczurka zwinka *Lacerta agilis* – podawana z całego obszaru Parku, w tym w rejonie stawów w miejscowości Panoszków, Lisów – Piła, na północny zachód od Blachowni, na terenie dawnych parków dworskich w Aleksandrii i w rezerwacie „Rajchowa Góra”,
- żółw błotny *Emys orbicularis* na stawach hodowlanych na północny zachód od Blachowni w 1987 r. zaobserwowano jednego osobnika,
- bóbr europejski *Castor fiber* podawany z gminy Koszęcin oraz widoczne ślady jego działalności w źródłiskowych odcinku Liswarty (rok 2000),
- chomik *Critesus critesusna* obszarze gminy Starcza,
- kuna leśna *Martes Martes* w rezerwach „Cisy w Łębkach”, „Cisy nad Liswartą” i „Rajchowa Góra” oraz w gminach Ciasna, Koszęcin, Kochanowice, Przystajń, Panki, Woźniki i Blachownia,
- mopek *Barbastella barbastellus* w rezerwacie „Rajchowa Góra”,
- smużka leśna *Sicista betulina* podawana z gminy Kochanowice,
- tchórz zwyczajny *Mustela putorius* w rezerwacie „Rajchowa Góra” oraz na obszarze gmin Blachownia, Herby, Kochanowice, Koszęcin, Panki, Przystajń, Woźniki i na terenie dawnych parków dworskich w Aleksandrii,
- wydra *Lutra lutra* podawana z gminy Koszęcin oraz w rejonie stawów na wschód od Hadry, w stawach Piłka, Ludwik, z rejonu Kochcic, a także na proponowanym użytku ekologicznym Staw i bagna Piłka, Kieszkowskie Bagno, Stawy i bagna między Hadrą a Boronowem, na stawach w miejscowości Kochcice, Bogdała, Panoszków, na stawach Walek, Leon, Gustaw, Nowa Brzoza oraz na Liswarcie w Lisowie.

Map. 8. Rozmieszczenie cennych obiektów przyrodniczych – gatunki roślin i zwierząt Natura 2000 w obrębie PKLnGL i otuliny– cecha A5 i A6 (opracowanie własne)

Na terenie Parku zinwentaryzowana stanowiska następujących **gatunków wymienionych w czerwonych listach**, a niebędących gatunkami Natura 2000 (Czylok i in., 2005):

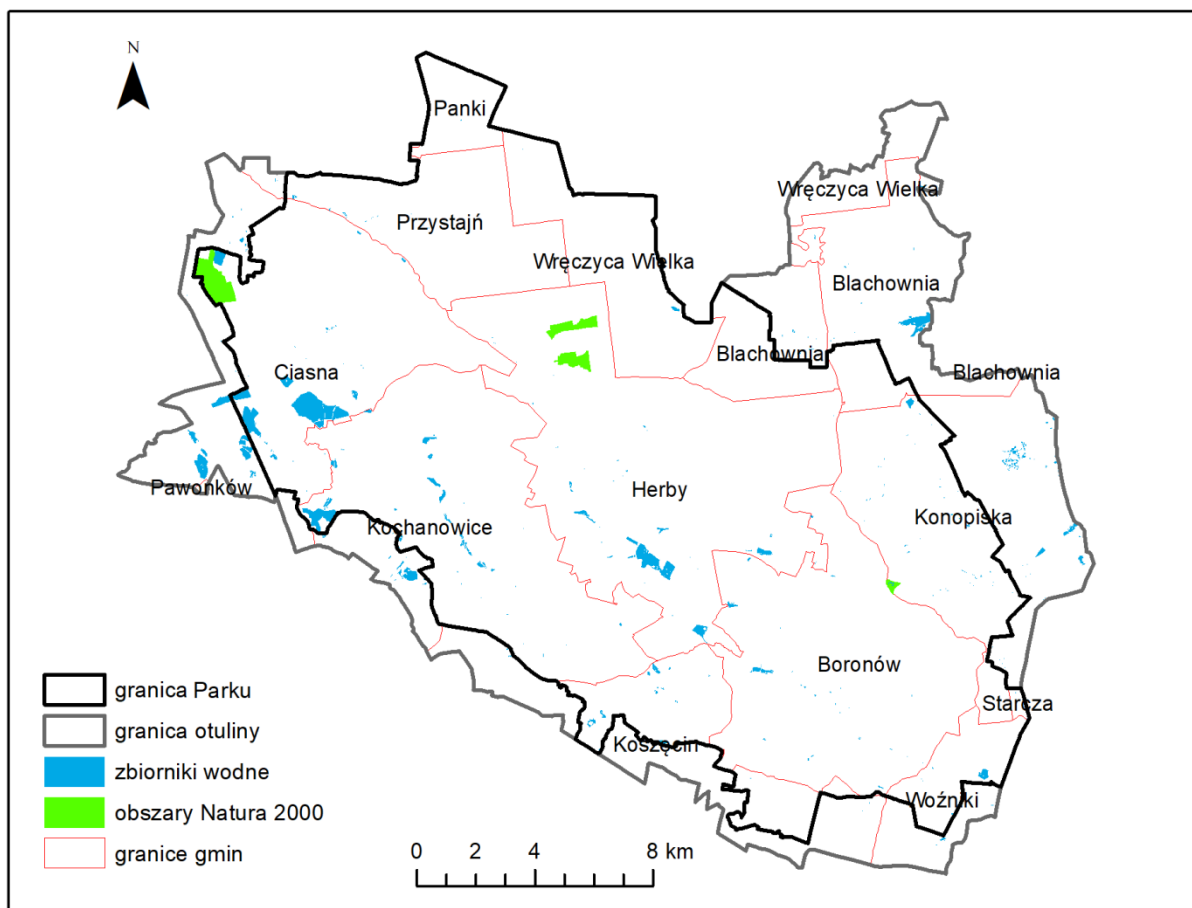
Gatunki roślin:

- buławik czerwony *Cephalanthera rubra* – w leśnictwie Herby, VU narażone, 2001,
- grzybieńie północne *Nymphaea candida* – stawy w Blachowni i jej okolicach, w Ciasnej, Panoszowie, Kochanowicach i miejscowości Wierzbie oraz staw Brzoza, NT gatunki bliskie zagrożenia, 2014,
- turzyca bagienna *Carex limosa* – w leśnictwie Chłostek oraz w proponowanym użytku ekologicznym „Kierzkowskie bagna”, gatunki niskiego ryzyka, 2001,
- turzyca pchła *Carex pulicaris* – wilgotna polana w dolinie rzeki Gorzelanki na południowy wschód od wsi Kalej oraz w dolinie cieką na terenie Aleksandrii I, EN – zagrożone, 2014.

Gatunki zwierząt:

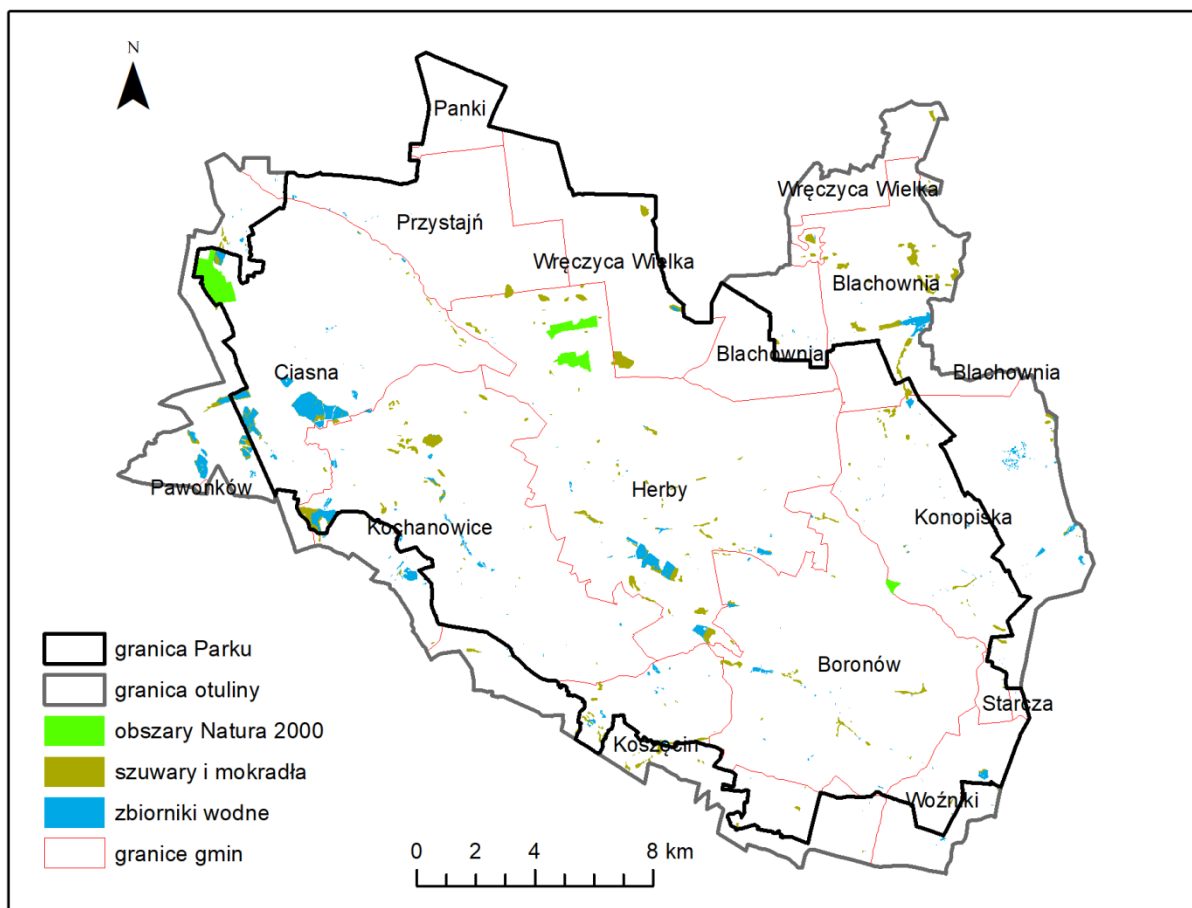
- rak szlachetny *Astacus astacus* – proponowane użytki ekologiczne „Stawy i bagna między Hadrą a Bronowem”, „Stawy i bagna Piłka” oraz „Kierzkowskie bagna” – VU – narażony,
- derkacz *Crex crex* – łąki w okolicach miejscowości Łębki – DD – słabo rozpoznany status,
- gadożer zwyczajny *Circaetus gallicus* – podawany z terenu gminy Koszęcin (dokładna lokalizacja niemożliwa) CR – gatunki skrajnie zagrożone,
- kraska *Coracias garrulus* – podawana z gminy Kochanowice bez określenia stanowiska i daty obserwacji – CR gatunki skrajnie zagrożone.

Cechą charakterystyczną Parku są licznie występujące stawy, zwłaszcza w gminach: Ciasna, Kochanowice i Herby, a także w Blachowni i Konopiskach. Poniższa mapa (map. 11) przedstawia **stawy nieobjęte siecią Natura 2000**. Dane o liczebności stawów w podziale na jednostki krajobrazowe przedstawia tabela inwentaryzacyjna na początku rozdziału (tab. 19).

Map. 9. Zbiorniki wodne w obrębie PKLnGL i jego otuliny nieobjęte siecią Natura 2000 (opracowanie własne)

Na terenie Parku licznie występują także mokradła i szuwary. Poniższa mapa (map. 12) przedstawia **obszary podmokłe nieobjęte siecią Natura 2000**. Dane o liczebności takich obszarów w podziale na jednostki krajobrazowe przedstawia tabela inwentaryzacyjna na początku rozdziału (tab. 20).

Map. 10. Obszary podmokłe w PKLnGL i otulinie nieobjęte siecią Natura 2000 (opracowanie własne)

Fot. 16. Staw przy ulicy Jałowcowej w Olszynie (Fot. Michał Sobala, luty 2018)

Fot. 17. Stawy Hadra (Fot. Michał Sobala, czerwiec 2018)

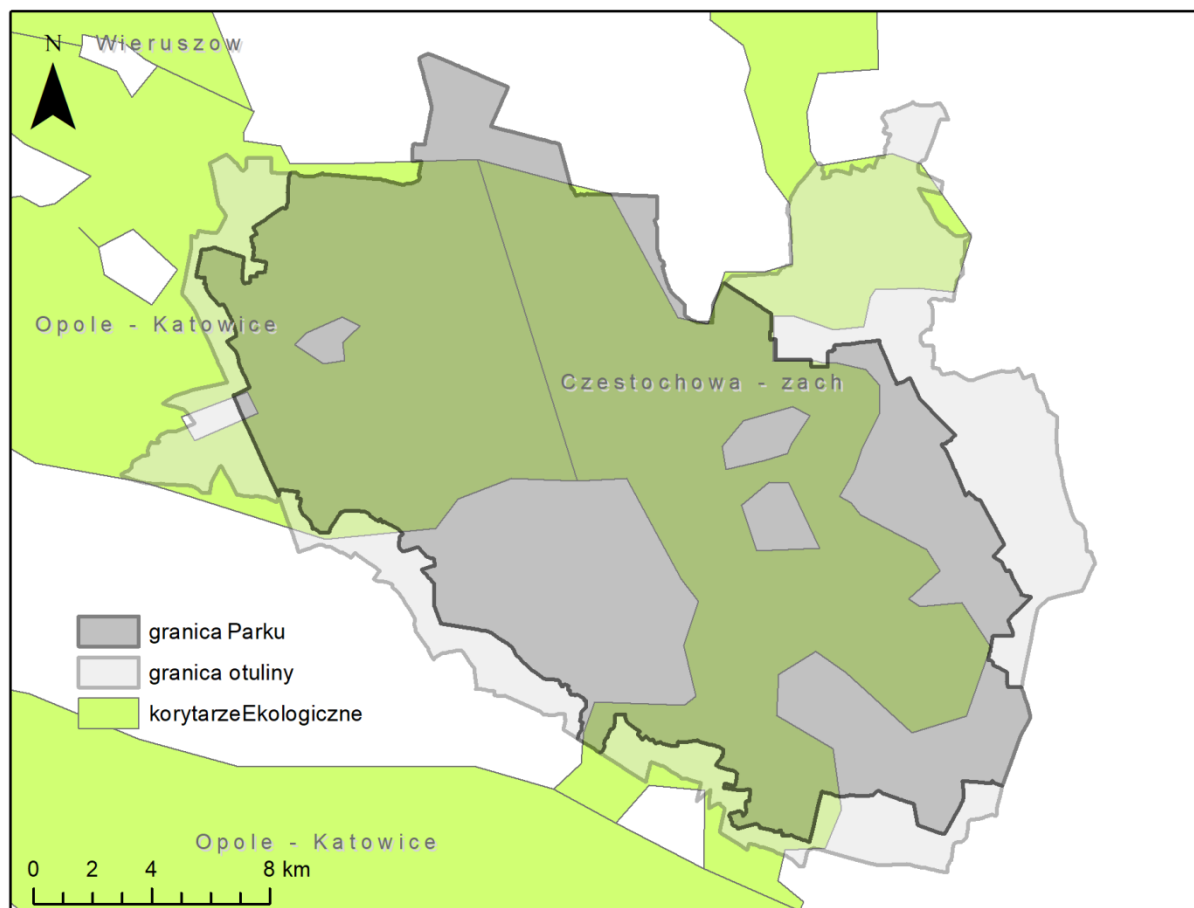

Fot. 18. Stawy w okolicach Pawełek (Fot. Michał Sobala, czerwiec 2018)

Fot. 19. Zbiornik Pająk w Konopiskach (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

Ostatnią cechą inwentaryzacyjną przyrodniczych walorów krajobrazu (cecha A) są **korytarze ekologiczne**. Poniższa mapa (map. 13) przedstawia krajową sieć korytarzy ekologicznych sieci ECONET (Liro, 1995), która została ujęta w podziale na jednostki krajobrazowe w tabeli inwentaryzacyjnej na początku rozdziału. Szczegółowy opis korytarzy ekologicznych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym został zawarty w następnym rozdziale dotyczących struktury ekologicznej Parku.

Map. 11. Krajowa sieć korytarzy ekologicznych sieci ECONET w rejonie PKLnGL (opracowanie własne na podstawie Liro, 1995)

4.2. Struktura ekologiczna Parku

4.2.1. Korytarze rangi ponadlokalnej

Park krajobrazowy „Lasy nad Górną Liswartą” stanowi „przejście zwartymi kompleksami” leśnymi pomiędzy obszarami węzłowymi o znaczeniu krajowym – 10K Bory Stobrawskie a obszarem Wyżyny Krakowsko–Częstochowskiej (30M). Obszar Parku stanowi ważny obszar węzłowy i korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym. Głównym celem wyznaczenia sieci korytarzy migracyjnych (ekologicznych) jest przeciwdziałanie izolacji obszarów przyrodniczo cennych, umożliwienie migracji zwierząt i roślin w skali Polski i Europy oraz ochrona i odbudowa bioróżnorodności zarówno na obszarach sieci Natura 2000, jak i innych terenach o dużej wartości przyrodniczej. Poszczególne obszary wchodzące w skład sieci Natura 2000 nie będą w stanie utrzymać swej różnorodności gatunkowej i genetycznej, jeśli nie zostanie zapewniona ich wzajemna łączność umożliwiająca migracje osobników i wymianę genów. Sieć korytarzy ekologicznych ma zapewnić taką łączność. Ponieważ jednak Natura 2000 nie obejmuje wszystkich cennych przyrodniczo obszarów Polski, sieć korytarzy ma szerszy zasięg. Aby uzyskać spójność całej sieci w skali kraju w jej granice włączono większość obszarów przyrodniczych prawnie chronionych (takich jak parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu), większość obszarów sieci Natura 2000, duże zwarte kompleksy leśne oraz całą sieć węższych pasów krajobrazu łączących poszczególne elementy. Zaproponowana sieć powinna być traktowana jako istotne uzupełnienie lub rozwinięcie Krajowego Systemu Obszarów Chronionych, zapewniające jego spójność i ochronę bioróżnorodności. Zaproponowana sieć ma charakter ogólny, a jej dalsze uszczegółowienie i uzupełnienie powinno być

wykonane na poziomie każdego województwa. Propozycja ta nie obejmuje wszystkich możliwości wyznaczenia korytarzy zapewniających łączność w skali lokalnej, gdyż wymagałoby to bardziej szczegółowych analiz (Jędrzejewski i in., 2005).

W nawiązaniu do sieci ekologicznej ECONET obszar PKLnGL stanowi obszar węzłowy o znaczeniu krajowym: Obszar Wyżyny Wieluńskiej (15k), charakteryzujący się dużym udziałem lasów. Jest on powiązany z następującymi korytarzami ekologicznymi o znaczeniu krajowym: 38k Sieradzki Warty 52k Częstochowski i 37k Proсны. Ponadto na terytorium Parku znajduje się ponadregionalna wyspa ekologiczna WP2 Lasy Herbskie o powierzchni 32120 ha.

Park Krajobrazowy „Lasy nad Górną Liswartą” połączony jest z zewnętrznym układem przyrodniczym dwoma korytarzami ekologicznymi (Czyłok i in., 2004):

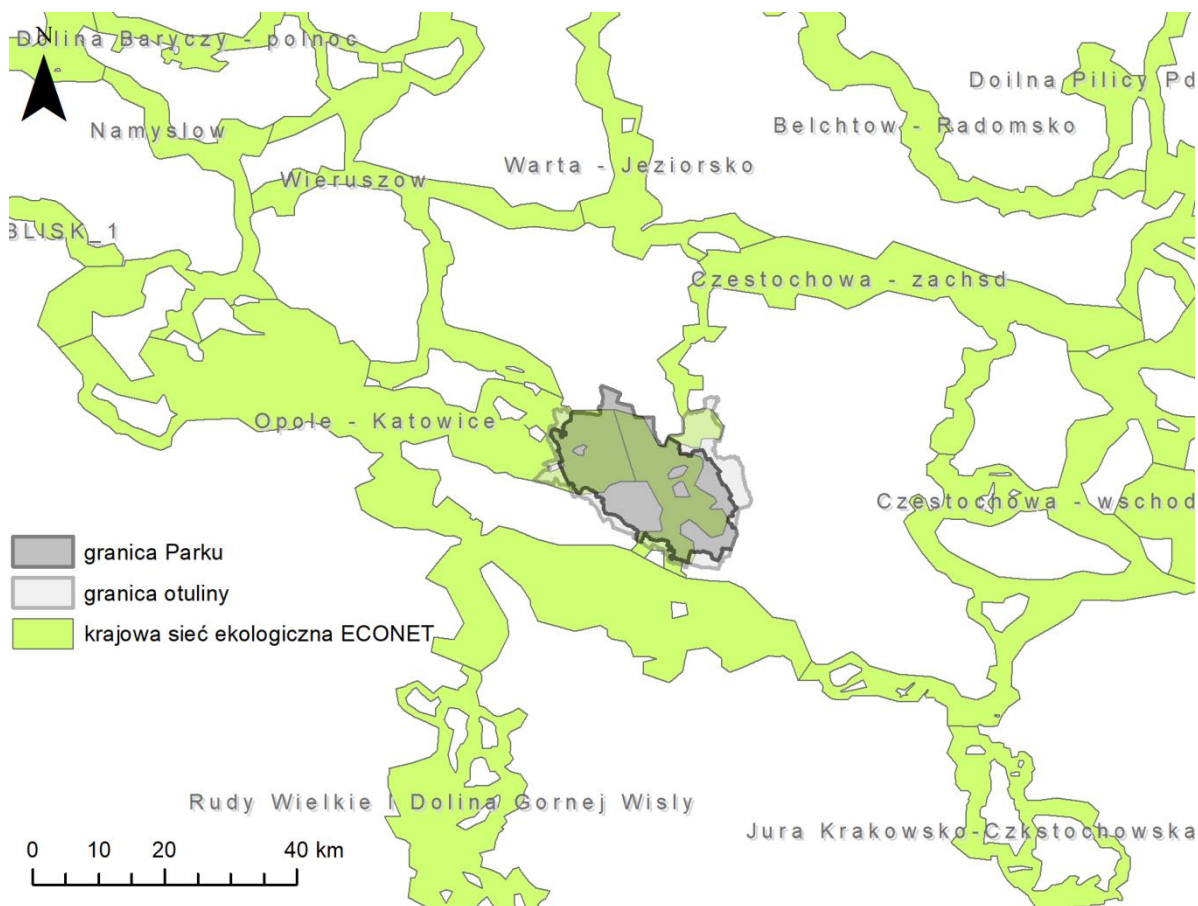
- korytarz dolinny rzeki Liswarty,
- korytarz dolinno-leśny Potoku Jeżowskiego („południowo-zachodni”).

Korytarz ekologiczny rzeki Liswarty obejmuje dno doliny Liswarty, począwszy od jej odcinka źródłowego, znajdującego się w południowo-wschodnim krańcu obszaru Parku, w okolicy Mzyk wraz z jej częściowo uregulowanym korytem w środkowym przebiegu, aż do ujścia Potoku Jeżowskiego (Młynówki). Dopływy Liswarty mają na ogół charakter cieków naturalnych. Z zasięgu korytarza wyłączone pola uprawne, lasy niezwiązane z siedliskami podmokłymi i tereny osadnicze. W zasięgu korytarza znajdują się wszystkie tereny zalewowe, tereny podmokłe, wody powierzchniowe (w tym stawy), fragmenty lasów olsowych i łęgowych, a także ekstensywnie urządzone tereny zieleni osadniczej (Boronów). Lasy w dolinie Liswarty to głównie wtórne olszyny. W dolinie rzeki i jej dopływów występują licznie miejsca po stawach przemysłowych (rejon przysiółka Doły i lasy w północno-zachodniej części gminy Boronów) w postaci zagłębień i reliktywów grobli czołowych, znacznych rozmiarów. Korytarz Liswarty wraz z dopływami (Leńcą, Olszynką i Turzą oraz licznymi bezimiennymi ciekami i rowami melioracyjnymi) stanowi jednocześnie oś hydrologiczną PKLnGL przecinającą go z południowego-wschodu na północny-zachód. Stanowi on też ważny szlak migracyjny, o znaczeniu regionalnym, dla wielu gatunków zwierząt, w tym ryb, a przede wszystkim dla migrujących ptaków. Najpoważniejsze zagrożenia dla funkcjonowania korytarza ekologicznego Liswarty to bariery jakie stanowią wysokie nasypy drogi krajowej nr 46 i linii kolejowych tras: Herby-Lubliniec i Herby-Kalety, utrudniające migrację zwierząt (głównie ssaków, płazów i gadów) (Czyłok i in., 2004).

Korytarz ekologiczny Potoku Jeżowskiego(południowo-zachodni) to korytarz rozczłonkowany, a główne ciągi migracji gatunków obejmują przede wszystkim doliny rzeczne, w tym od zachodu: Potoku Jeżowskiego (Młynówki), Potoku Kochcickiego i Potoku Kochanowickiego, a także kompleksy leśne rozmieszczone wzdłuż południowej granicy terenu Parku od miejscowości Wierzbie do lasów położonych na północny-zachód od Kochanowic. Ten, miejscami bardzo wąski, ciąg terenów leśnych wraz z łąkami śródleśnymi stanowi łącznik południowo-zachodniego korytarza ekologicznego z wielkim kompleksem leśnym Lasów Lublinieckich na południe od PKLnGL. Do omawianego korytarza włączono dno dolin cieków, przyległe łąki i pastwiska, tereny zabagnione oraz wody powierzchniowe – główne stawy oraz bezimienne cieki i rowy melioracyjne, a także fragmenty lasów olsowych i łęgowych w północno-zachodnim odcinku korytarza.

Do najważniejszych zagrożeń omawianego korytarza, który, niezależnie od funkcji łącznikowych, wyróżnia się własnymi wysokimi walorami przyrodniczymi, należą m.in. osuszanie i zanieczyszczenia wód powierzchniowych. Źródłem zanieczyszczeń są tu głównie nieskanalizowane tereny wiejskie

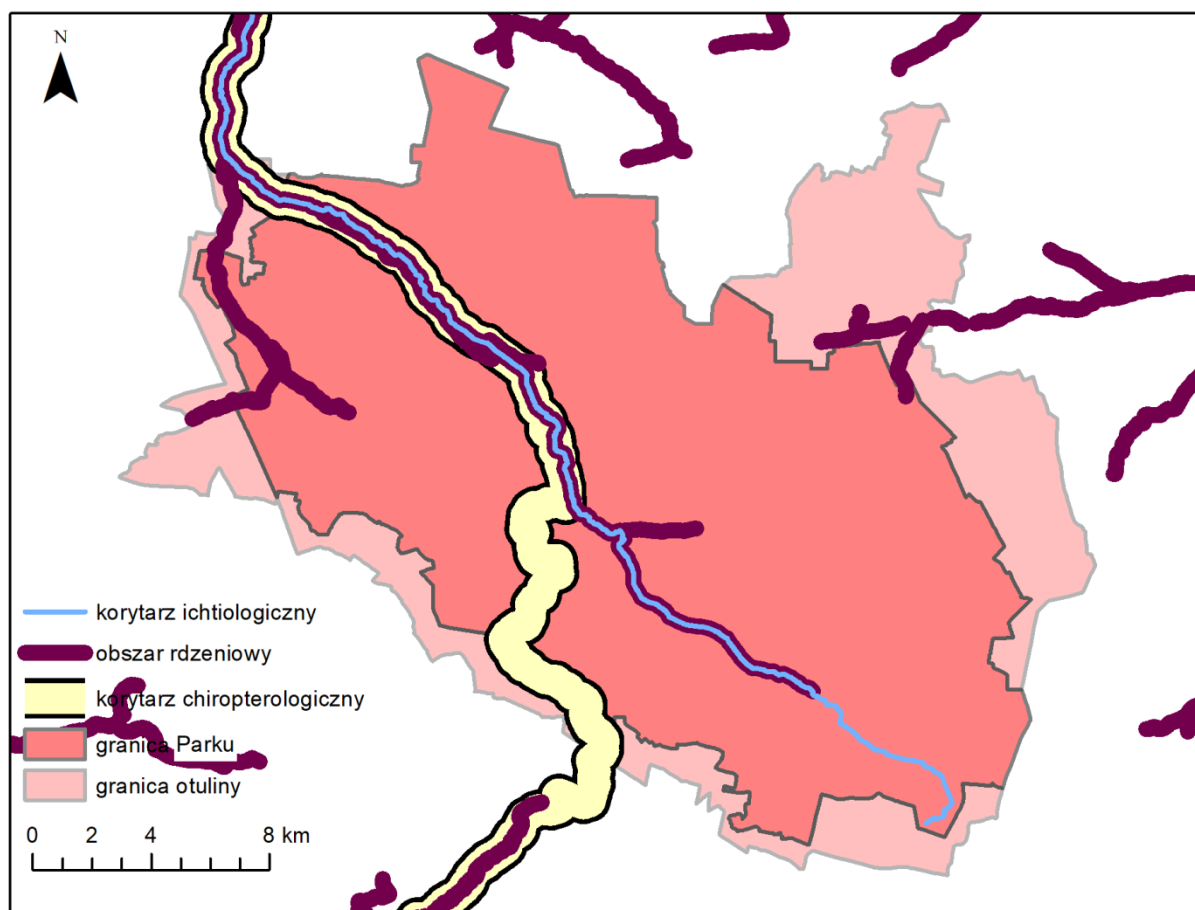
bogate w ciekі powierzchniowe. W ostatnich latach obserwuje się pogarszanie jakości wody wyrażone wzrostem ponadnormatywnych ilości azotanów (Czyłok i in., 2004).

Map. 12. Położenie PKLnGL na tle krajowej sieci ekologicznej ECINET (opracowanie własne na podstawie Liro, 1995)

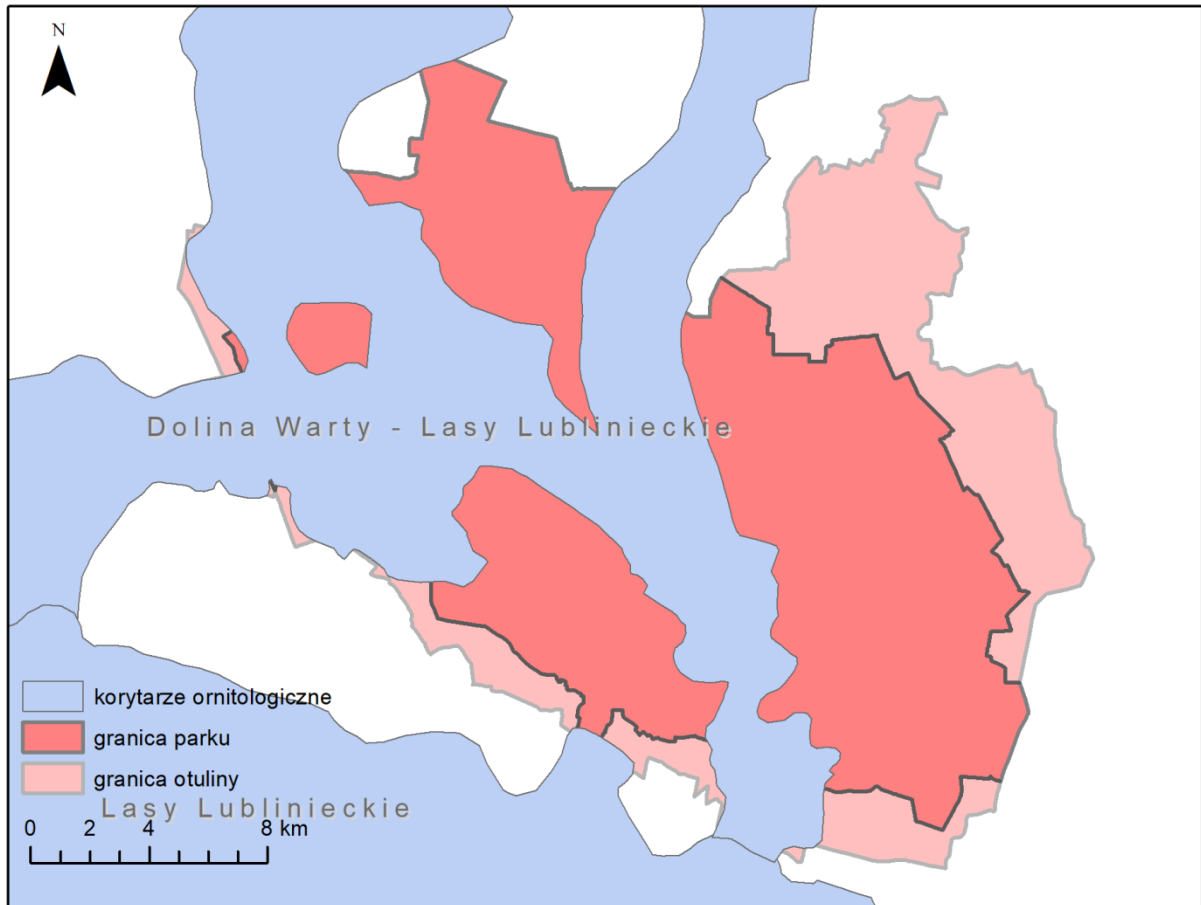
W odpowiedzi na przedstawioną powyżej potrzebę uszczegółowienia i uzupełnienia sieci ECINET na poziomie każdego województwa, Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska opracowało koncepcję regionalnej sieci korytarzy ekologicznych dla województwa śląskiego. Efektem jest sieć korytarzy uwzględniających specyfikę migracji poszczególnych grup gatunków (Parusel i in., 2003; Parusel i in., 2008).

Na terenie Parku rzeka Liswarta tworzy korytarz ekologiczny i obszar węzłowy (ostoja) dla ichtiofauny. W obrębie obszaru węzłowego znajdują się obszary rdzeniowe zapewniające warunki niezbędne do przetrwania cennych gatunków ryb, a zwłaszcza komunikację ekologiczną w obrębie ostoi oraz miejsca potrzebne do odbycia tarła, a także rozwoju i wzrostu wszystkich stadiów wiekowych tych gatunków. Korytarz ekologiczny dla ichtiofauny na pewnych odcinkach Liswarty jest niedrożny, co całkowicie lub częściowo ogranicza migracje organizmów wodnych.

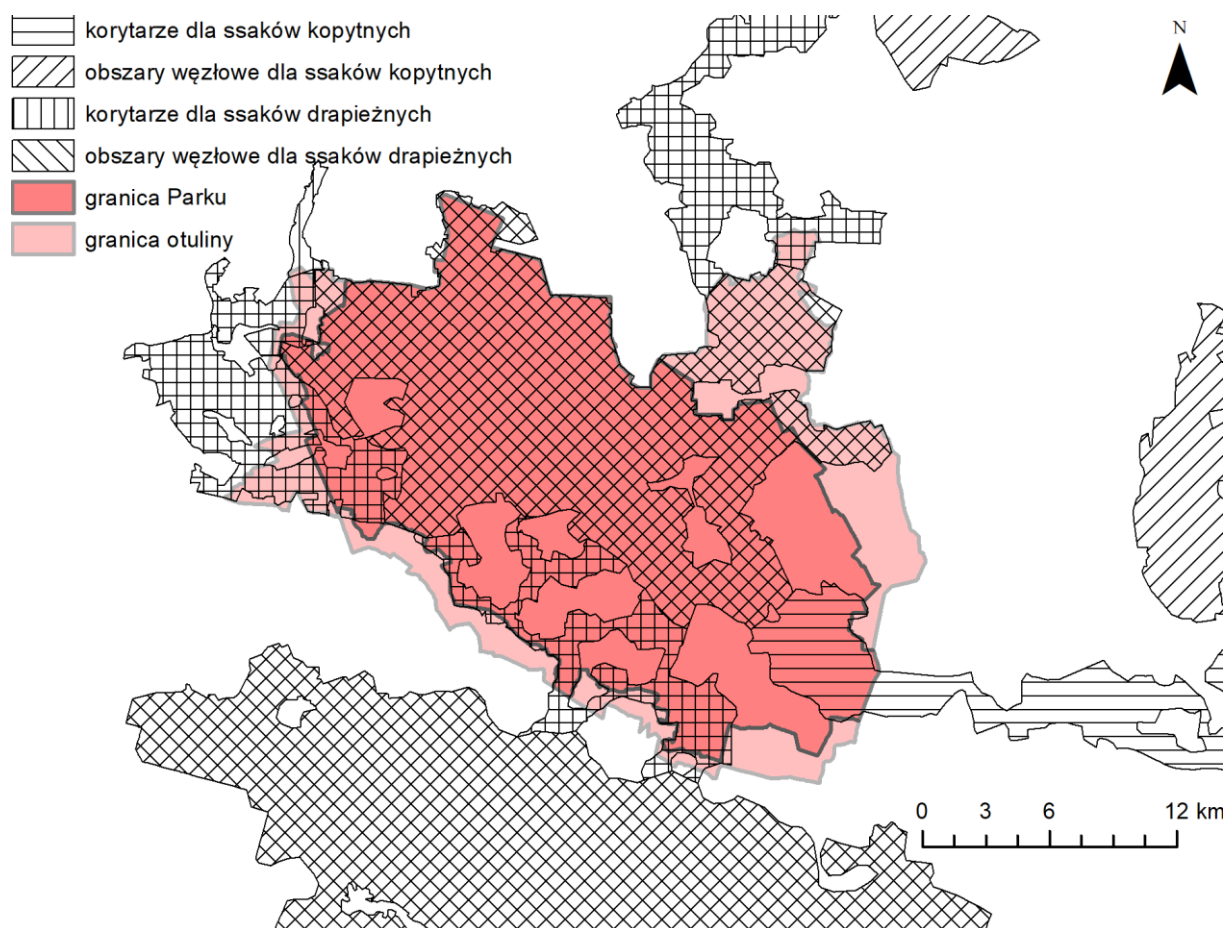
Map. 13. Korytarze ichtiologiczne i chiropterologiczne na terenie PKLnGL (opracowanie własne na podstawie Parusel i in., 2008)

Przez teren Parku przebiega regionalny szlak migracji ptaków Dolina Warty – Lasy Lublinieckie. Liczne zbiorniki wodne to miejsce gniazdowania wielu ptaków. Występuje tu m.in: bączek, bąk, bocian biały i czarny, błotniak łąkowy, stawowy i zbożowy, cyranka, czapla biała i siwa, dudek, dzięcioł czarny i zielonosiwy, kania czarna, lelek, łabędź krzykliwy i niemy, muchołówka mała, orlik krzykliwy, płomykówka, rybołów, ślepowron, trzmielozad, włośchatka, zimorodek i żuraw.

Map. 14. Korytarze ornitologiczne na terenie PKLnGL (opracowanie własne na podstawie na podstawie Parusel i in., 2008)

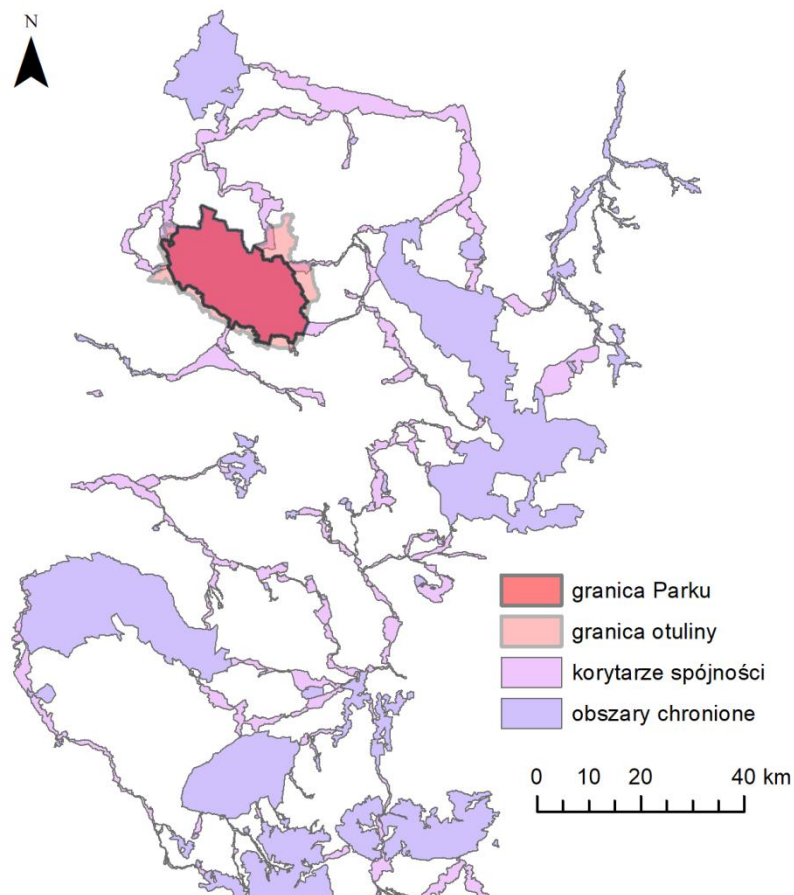
Znaczna część Parku stanowi obszar węzłowy oraz korytarz ekologiczny dla ssaków drapieżnych i kopytnych (korytarze teriologiczne). W obrębie PKLnGL znajduje się kilka punktów newralgicznych utrudniających przemieszczanie się zwierząt: okolice dróg krajowych numer 11 i 46 oraz linii kolejowych.

Map. 15. Korytarze teriologiczne na terenie PKLnGL (opracowanie własne na podstawie na podstawie Parusel i in., 2008)

Przez obszar Parku przebiega korytarz chiropterologiczny. Liniowymi elementami krajobrazu wykorzystywanymi najczęściej przez nietoperze, jako korytarze są rzeki, zwłaszcza te o zadrzewionych brzegach, oraz drogi. Ten ostatni element niesie jednak ze sobą duże zagrożenie dla nietoperzy, które nierzadko giną w wyniku kolizji z pojazdami. Na terenie PKLnGL korytarz biegnie w górę doliny Liswarty do Lisowa a następnie przez wąski pas lasu pomiędzy Lisowem a Lublińcem i Lublińcem a Koszęcinem. Korytarz ten łączy ze sobą ważniejsze miejsca bytowania nietoperzy (kolonie lęgowe, zimowiska, miejsca rojenia).

Dla zapewnienia wzajemnej łączności obszarów chronionych w województwie śląskim dokonano analizy przestrzennej, której celem było wyznaczenie korytarzy spójności obszarów chronionych, zgodnie z koncepcją Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych. W analizie uwzględniono tylko wieloprzestrzenne formy ochrony przyrody, utworzone na podstawie Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880 z późn. zm.): otulinę parku narodowego, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, rezerваты przyrody oraz obszary Natura 2000. Park Krajobrazowy „Lasy nad Górną Liswartą” posiada połączenie z Parkiem Krajobrazowym Orlich Gniazd i Załęczańskim Parkiem Krajobrazowym.

Map. 16. Park na tle korytarzy spójności (opracowanie własne na podstawie na podstawie Parusel i in., 2008)

4.2.2. Korytarze rangi lokalnej

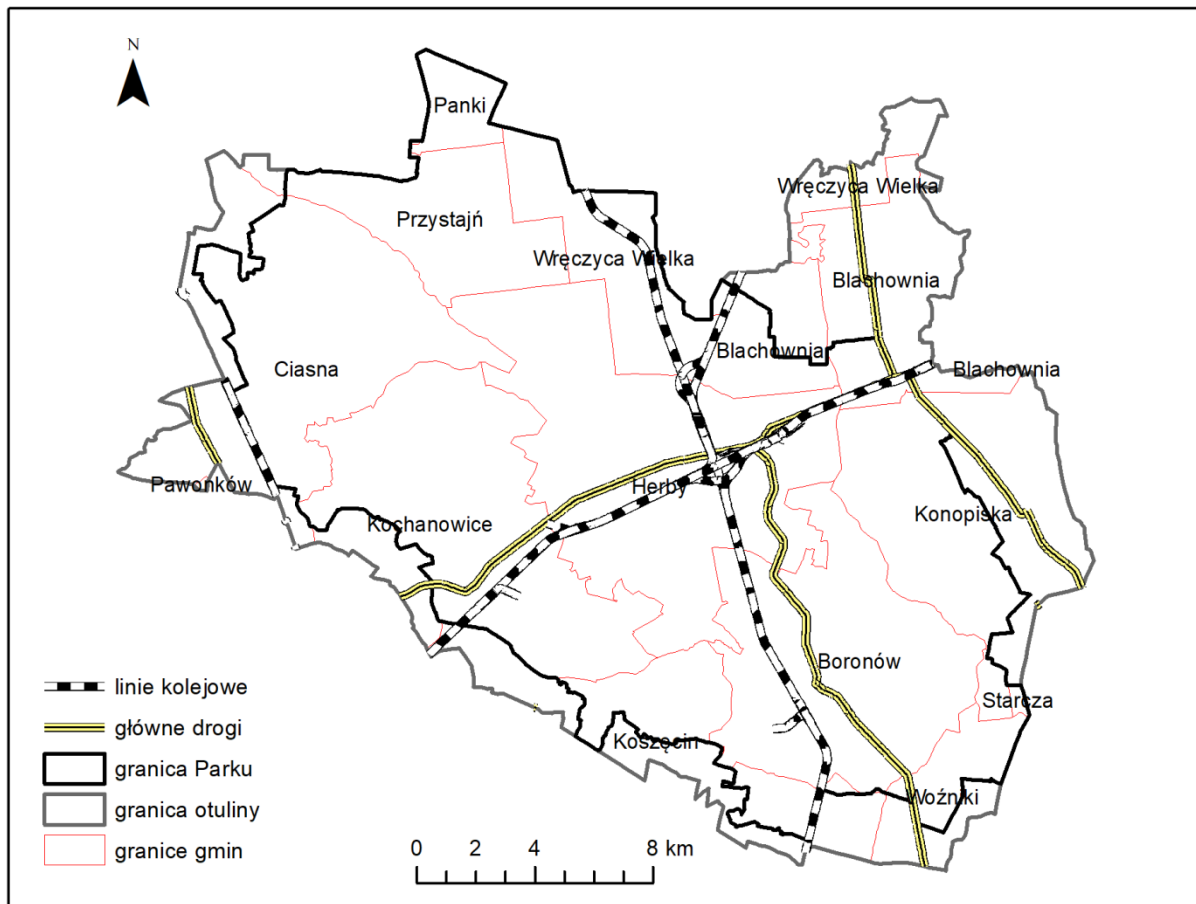
Korytarzami rangi lokalnej są przede wszystkim korytarze ekologiczne dla herpetofauny. Potencjalne korytarze, w szczególności dla płazów, zlokalizowane są wszędzie tam, gdzie te zwierzęta występują, a więc w zasadzie na obszarze całego Parku. Płazy i gady, jako małe zwierzęta naziemne, mają stosunkowo ograniczone możliwości przemieszczania się na duże odległości. Z tych dwóch gromad, tylko płazy wykształciły swego rodzaju system migracji związany z koniecznością rozmnażania się w środowisku wodnym. Wędrówki płazów mają charakter sezonowy i lokalny; ich migracja koncentruje się w promieniu kilku kilometrów od zbiorników wodnych, będących miejscem rozrodu. Gady są zdecydowanie bardziej stacjonarne i w sytuacji gdy ich siedlisko nie ulega drastycznym zmianom, nie mają one potrzeby przemieszczania się na większe odległości. Trudno jest więc wskazać konkretne miejsca spełniające funkcję korytarzy szczególnie istotnych z punktu widzenia tej grupy zwierząt (Parusel i in., 2008).

4.2.3. Bariery antropogeniczne

Na terenie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” i w jego bezpośrednim otoczeniu bariery antropogeniczne stanowią główne drogi krajowe i wojewódzkie oraz linie kolejowe:

- droga krajowa nr 46 na odcinku Lubliniec – Blachownia,
- droga krajowa nr 11 sąsiadująca z Parkiem od zachodu,
- droga wojewódzka nr 906 na odcinku Lubliniec – Koszęcin – Piasek sąsiadująca z Parkiem od południa,

- droga wojewódzka nr 908 na odcinku Koszęcin – Boronów – Konopska,
- droga wojewódzka nr 904 z Konopisk do Blachowni,
- droga wojewódzka nr 492 na odcinku Blachownia – Wręczyca Wielka,
- droga wojewódzka nr 905 na odcinku Piaski – Boronów – Herby,
- linia kolejowa na odcinku Lubliniec – Herby – Blachownia,
- linia kolejowa na odcinku Strzebiń – Boronów – Herby – Kuleje,
- linia kolejowa na odcinku Herby – Wręczyca Wielka,
- linia kolejowa na odcinku Koszęcin – Lubliniec – Sieraków Śląski sąsiadująca z Parkiem od zachodu i południa.

Map. 17. Drogi i linie kolejowe jako bariery antropogeniczne na terenie PKLnGL (opracowanie własne)

Potencjalną barierę antropogeniczną stanowi projektowane obwodnice: obwodnica Kochanowic oraz Herby w ciągu drogi krajowej nr 46 oraz obwodnica Boronowa w ciągu dróg wojewódzkich nr 905 i 907.

Główne przeszkody w migracji organizmów wodnych stanowią tamy na rzece Liswarcie – trzy tamy w okolicy Lisowa i jedna tama w okolicy Niwek. Problemem jest też zanieczyszczenie wód Liswarty i jej dopływów ze względu na niedostateczny stopień sanitacji terenów osadniczych i spływ zanieczyszczeń rolniczych, niedostateczny stopień oczyszczania ścieków przez istniejące oczyszczalnie komunalne i zakładowe, dopływ zanieczyszczeń przemysłowych, a także zrzuty zanieczyszczonych wód ze stawów rybnych (Czylok i in., 2004).

Należy wspomnieć o barierach wizualnych, jakie mogą tworzyć farmy wiatrowe. W przypadku Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” wiatraki zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie

Parku. Najbliżej położony wiatrak znajduje się w odległości 270 m od granicy PKLnGL. Na terenie parków krajobrazowych, lokalizacja farm wiatrowych może mieć miejsce pod warunkiem, że zakazu tego nie zawierają przepisy prawa lokalnego oraz że nie spowoduje ona utraty chronionych wartości przyrodniczych i krajobrazowych. Nie mniej jednak zaleca się omijanie parków krajobrazowych wraz z ich otulinami przez takie inwestycje. Precyzyjna ocena oddziaływania wiatraków wymaga analizy zagospodarowania terenu w sąsiedztwie obiektu, stopnia zurbanizowania, ukształtowania terenu. Zaleca się sporządzenie analizy krajobrazowej wraz z wizualizacjami, które dają możliwość poglądowego zilustrowania rzeczywistego wyglądu planowanej inwestycji. Brak jest aktów prawnych warunkujących w sposób precyzyjny i jednoznaczny minimalnych odległości od ww. obszarów dla planowanych projektów wiatrowych. Rekomenduje się lokalizowanie farm wiatrowych poza przedpolami osi oraz punktami widokowymi, zorientowanymi na cenne przyrodniczo oraz kulturowo obszary, w tym również cenne kulturowo dominanty i zabytki.

4.2.4. Luki powiązań w systemie przyrodniczym

Struktura ekologiczna Parku ma stosunkowo spójny charakter, co wynika przede wszystkim ze zwartego układu głównych jej elementów – obszar węzłowy Wyżyny Wieluńskiej (15k), charakteryzujący się dużym udziałem lasów i powiązany z następującymi korytarzami ekologicznymi o znaczeniu krajowym: 38k Sieradzki Warty 52k Częstochowski i 37k Proсны, a także ponadregionalna wyspa ekologiczna WP2 Lasy Herbskie.

W obrębie Parku można wyróżnić następujące luki w systemie przyrodniczym:

- przewężenie w paśmie leśnym między Hadrą a Boronowem. Rozwiązaniem problemu może być objęcie ochroną prawną najcenniejszych przyrodniczo fragmentów doliny Liswarty między Hadrą i Boronowem (proponowane użytki ekologiczne Stawy i bagna Hadra, Kierzkowskie Bagna i Stawy i bagna Piłka oraz rezerwat przyrody Łęgi i grądy koło Zump),
- miejscami zarastanie łąk wilgotnych. Rozwiązaniem problemu powinno być objęcie ochroną w formie użytku ekologicznego łąki z mieczykiem koło Zump. Zadrzewienia powinny być wprowadzane tylko w formie restytucji lasu łęgowego i olsu lub też pasowo wzdłuż cieków. Utrzymanie terenów siedliska łąk wilgotnych i innych terenów podmokłych i zabagnionych oraz niedopuszczanie do sukcesji leśnej zależy głównie od utrzymania wilgotności gleb torfowych oraz kontynuowania tradycyjnego systemu koszenia łąk wilgotnych zapobiegającego ich zarastaniu,
- liczne przewężenia płątów leśnych w południowo-zachodniej części Parku – rozwiązaniem problemu może być utworzenie użytków ekologicznych: Lubocki Łęgi i Staw Chmielok i rezerwatu Kochanowicki Grąd.

Dla poszczególnych typów korytarzy znaczenie w zakresie luk powiązań w systemie przyrodniczym mają (Parusel i in., 2008):

1. Dla korytarzy ichtiologicznych:
 - wyznaczenie oraz odtwarzanie i utrzymywanie drożności ekologicznej rzecznych korytarzy ekologicznych,
 - ochrona i zagospodarowanie całej doliny rzecznej w celu zmniejszenia dopływu zanieczyszczeń do cieków wodnych oraz zwiększenia zdolności ich samooczyszczania się.
2. Dla korytarzy herpetologicznych:
 - zachowanie i odtwarzanie w krajobrazie drobnych zbiorników wodnych w stanie sprzyjającym ich zasiedlaniu przez płazy,

- ochrona stref ekotonowych pomiędzy różnymi biocenozami w krajobrazie jako siedlisk sprzyjających herpetofaunie,
 - rewitalizacja zdegradowanych cieków wodnych, w tym tworzenie siedlisk dla herpetofauny,
 - zachowanie i zagospodarowanie mozaikowatej struktury ekosystemów rolnych i leśnych zapewniającej ochronę miejsc lęgowych i kryjówek dla herpetofauny,
3. Dla ochrony korytarzy ornitologicznych:
 - zapewnienie różnorodności siedlisk dla gniazdowania oraz migracji i zimowania ptaków we wszystkich typach ekosystemów,
 4. Dla korytarzy teriologicznych:
 - zapewnienie możliwości migracji zwierząt przez istniejące drogi i linie kolejowe,
 - utrzymywanie szerokich pasów zalesień.

4.3. Ocena stanu ochrony i przekształceń przyrodniczych walorów krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 10- lecia.

Wśród celów strategicznych Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” walorów krajobrazu należy wskazać przede wszystkim:

- 1) ochrona siedlisk hydrogenicznych jako najcenniejszych elementów struktury przyrodniczej Parku: zachowane fragmenty lasów lęgowych i olsowych, zbiorowiska źródliskowe, torfowiska i podmokłe łąki, cieki i zbiorniki wodne, w tym niektóre stawy;
- 2) zachowanie dużych kompleksów leśnych, przeciwdziałanie nadmiernej fragmentacji oraz ochrona zachowanych cennych drzewostanów tworzonych m.in. przez dęby, modrzewie, buki, jodły i jesiony;
- 3) ochrona charakterystycznej mozaiki leśno-łąkowo-polnej, w tym enklaw łąk i mokradel w dolinach Liswarty, Potoku Jeżowskiego, Stradomki, Turzy i Konopki, polan śródleśnych, cieków śródleśnych, naturalnych i antropogenicznych zbiorników wodnych;
- 4) ochrona historycznych elementów zagospodarowania w dolinie Liswarty, takich jak spiętrzenia rzek i potoków, stawy, groble, nasypy, kopce, aleje, zadrzewienia śródpolne;
- 5) ograniczanie istniejących i potencjalnych zagrożeń walorów Parku wynikających w szczególności z: występowania barier ekologicznych tworzonych przez liniowe elementy technicznej i komunikacyjnej infrastruktury, niektórych form intensywnego rolnictwa(hodowla i gospodarka stawowa), ekspansji zabudowy;
- 6) przywracanie wartości przyrodniczych utraconych lub naruszonych w wyniku działalności człowieka.

W projekcie planu ochrony dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” z 2007 r. (dostępna jest także wersja z 2005 r.) szczegółowe zapisy odnośnie ochrony krajobrazu pojawiły się w rozdziale 5 „Charakterystyka walorów i stanu krajobrazu”. Zwracano w nim uwagę na fakt, że obszar PKLnGL można ocenić jako atrakcyjny pod względem krajobrazowym, i szczególnie cenny w kontekście silnego przekształcenia krajobrazu obszarów sąsiadujących. Na obszarze Parku degradacji nie uległy tereny o najwyższych walorach przyrodniczych, co spowodowało, iż duże fragmenty terenu zachowały krajobraz zbliżony do naturalnego, bądź harmonijny krajobraz naturalno-kulturowy. Sprzyjającym ochronie elementem jest duża lesistość obszaru, która ogranicza inne, bardziej dla krajobrazu agresywne sposoby gospodarowania. Zwracano jednak uwagę na niekorzystne oddziaływanie gospodarki leśnej: zręby zupełne, wycinki najstarszych drzewostanów, powierzchnie zajęte przez młodniki i monokultury gatunkowe.

W dokumentacji do projektu planu ochrony z 2007 r. pod względem krajobrazowym wyróżniono obszary o:

- najwyższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych,
- wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych,
- średnich walorach przyrodniczo-krajobrazowych,
- najniższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Zgodnie z zapisami dokumentacji do projektu planu ochrony z 2007 r. na obszarach o najwyższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych dominować powinny formy ochrony biernej. Ochrona czynna miała ograniczać niepożądane procesy naturalnej sukcesji (np. lasu na tereny polan śródleśnych, które ze względów krajobrazowych powinny być zachowane). Z kolei dla obszarów o najniższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych przewidziano konieczność prowadzenia intensywnych zabiegów rekultywacyjnych, mających na celu przywrócenie im dawnych walorów.

Wśród czynników degradujących przyrodnicze walory krajobrazu wymieniono:

- ekspansję budownictwa, głównie letniskowego, na obszarach o krajobrazie naturalnym i naturalno-kulturowym, w lasach i w dolinie Liswarty,
- zanikanie rolniczego, ekstensywnego użytkowania enklaw śródleśnych i przyleśnych oraz wprowadzanie intensywnej gospodarki rolniczej prowadzącej do zaniku mozaiki krajobrazów,
- osuszanie terenów podmokłych i bagiennych, m.in. poprzez odprowadzanie wody do stawów hodowlanych,
- nielegalne składowiska odpadów i zaśmiecenie terenu (zwłaszcza w lasach), szczególnie terenów wzdłuż dróg, szlaków i tras widokowych oraz przylegających do obszarów zamieszkałych.

Dla ochrony walorów przyrodniczych krajobrazu zaproponowano:

- ograniczenie zabudowy w granicach istniejących i proponowanych układów osadniczych,
- wprowadzenie wymogu zachowania istniejących w krajobrazie otwartym historycznych elementów zagospodarowania (grole, stawy, spiętrzenia potoków, aleje drzew, pasy zadrzewień śródleśnych),
- wprowadzenie zaleceń dotyczących zachowania tradycyjnych sposobów gospodarowania oraz struktury użytkowania i podziałów gruntów, sprzyjających istniejącej mozaice krajobrazów,
- ograniczanie liczby stawów hodowlanych w dolinie Liswarty,
- likwidacja istniejących składowisk oraz skuteczniejsze egzekwowanie przepisów uniemożliwiających powstawanie nowych miejsc degradacji.

W ciągu ostatnich 10 lat podjęto działania mające na celu utworzenie form ochrony przyrody, zwłaszcza w obrębie obszarów podmokłych i bagiennych. W 2007 r. dla ochrony biocenoz leśnych, wodnych i bagiennych w postaci naturalnego lasu łęgowego wraz z całym bogactwem gatunkowym flory i fauny utworzono rezerwat „Łęg nad Młynówką”. Z kolei w roku 2011 powołano dwa obszary ochrony siedlisk Natura 2000 PLH240027 „Łęgi w lasach nad Liswartą” oraz PLH240029 „Bagno w Korzonku”. Tym samym ochroną objęto cenne siedliska przyrodnicze, takie jak: łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe, torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą, torfowiska wysokie zdegradowane,

zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzeria Caricetea*) oraz bory i lasy bagienne. Lista przedmiotów ochrony tych obszarów może ulec weryfikacji, ponieważ podjęto prace nad planami zadań ochronnych dla tych obszarów.

W 2007 r. utworzono także dwa użytki ekologiczne: „Brzoza”, dla ochrony oczka wodnego ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin i zwierząt, oraz „Żwirowiska w Cieszowej” dla ochrony ekosystemów hydrogenicznych, ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin. Z uwagi na utratę wartości przyrodniczych, ze względu na które ustanowiono tę formę ochrony przyrody, uchwałą nr 80/IX/2015 Rady Gminy Koszęcin z dnia 23 czerwca 2015 r. nastąpiło pomniejszenie zasięgu użytku.

Ponadto w ostatnich 10 latach utworzono cztery pomniki przyrody: lipa drobnolistna (2008 r., gmina Herby), dąb szypułkowy i wiąz górski (oba 2015 r., gmina Konopiska) i Drzewo Bosego Pielgrzyma (2017 r., gmina Konopiska).

Nie utworzono następujących form ochrony przyrody, zaproponowanych w dokumentacji do projektu planu ochrony z 2007 r.:

- 1) rezerваты przyrody:
 - a) Lubocki łąg – rezerwat leśno-wodno-błotny w gminie Kochanowice dla ochrony siedlisk leśnych i wodno-błotnych,
 - b) Rozlewiska bobrowe pod Górą Wilczarnia – rezerwat leśny faunistyczny w gminie Boronów dla ochrony siedlisk bobra oraz strefy źródlisk wraz z naturalnymi układami biocenotycznymi,
 - c) Kochanowicki Grąd – rezerwat leśny w gminie Kochanowice dla ochrony stanowisk rzadkich gatunków o charakterze górskim,
 - d) Łęgi i grądy koło Zump – rezerwat leśny w gminie Boronów dla ochrony specyficznych siedlisk leśnych (grądy, łęgi i olsy) oraz siedliska bociana czarnego i kilku gatunków płazów;
- 2) użytki ekologiczne:
 - a) Łąki z mieczykiem koło Zump – użytek ekologiczny w gminie Boronów dla ochrony stanowiska mieczyka dachówkowatego *Gladiolus imbricatus*,
 - b) Wrzosowiska w Aleksandrii-Pohulance – użytek ekologiczny w gminie Konopiska dla ochrony rozległego płatu wrzosowiska o znaczeniu krajobrazowym,
 - c) Podmokłe łąki w Aleksandrii – użytek ekologiczny w gminie Konopiska dla ochrony podmokłych bogatych florystycznie łąk ze stanowiskami rzadkich gatunków roślin, m.in. górskich,
 - d) Staw Chmielok – użytek ekologiczny w gminie Ciasna dla ochrony siedlisk roślinności wodno-błotnej i miejsca łągów płazów i ptaków wodno-błotnych,
 - e) Stawy i bagna Hadra, Stawy i bagna Piłka oraz Kierzkowskie Bagna (Stawy i bagna między Hadrą a Boronowem) – użytki ekologiczne w gminie Herby dla ochrony siedlisk wodno-błotnych.

Postulowano także objęcie ochroną następujących obiektów:

- 1) Dąbrowy w Herbach (gmina Herby) – ochrona rzadkiego zbiorowiska leśnego i stanowisk rzadkich, chronionych gatunków roślin,
- 2) Jodłowy nasiennik (gmina Herby) – zachowanie zasobów genowych miejscowego ekotypu jodły,
- 3) Łąki Czarna Smuga (gmina Herby) – ochrona roślinności śródleśnych, ekstensywnie użytkowanych, podmokłych łąk ze związku *Calthion* z kępami lasów łągowych oraz ostoja żurawia,
- 4) Szerokie Bagna (gmina Herby i Wręczyca Wielka) – ochrona podmokłych lasów i ostoi żurawia.

W ostatnich latach na terenie Parku prowadzone były następujące działania w ramach działalności Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego:

1. Prace w zakresie czynnej ochrony przyrody w ramach realizacji zadania „Zachowanie i wzbogacenie różnorodności biologicznej na wybranych obszarach chronionych ZPKWŚ”. Obejmowały one:
 - użytek ekologiczny „Brzoza” – ręczne wykaszanie lustra wody na powierzchni 1,5 ha, ręczne grobli stawu na powierzchni 0.5 ha oraz konserwację pomostu,
 - stawy Hadra – wykaszanie lustra wody na kompleksie stawów Hadra na powierzchni 4 ha oraz ręczne wykaszanie grobli stawów na powierzchni 1 ha.
2. Prace w zakresie czynnej ochrony przyrody w ramach realizacji zadania „Ochrona oraz zachowanie cennych przyrodniczo gatunków i ich siedlisk na obszarze Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego”, polegające na wykoszeniu łąk w okolicach miejscowości Chwostek w gminie Herby (0,3 ha) oraz w okolicach miejscowości Zumpy w gminie Boronów (0,98 ha).
3. Prace z zakresu czynnej ochrony przyrody w ramach realizacji zadania „Ochrona walorów przyrodniczych najcenniejszych obszarów wodno-błotnych Parku Krajobrazowego Lasy nad Górną Liswartą”, polegające na:
 - wykaszaniu zarastającego lustra wody na użytku ekologicznym „Brzoza” o powierzchni 4 ha,
 - wykaszaniu łąk wilgotnych w użytku ekologicznym „Brzoza” o powierzchni 4 ha.
4. Prace pielęgnacyjno-lecznicze na wybranych pomnikach przyrody oraz starodrzewiu wraz z usunięciem podrostów drzew i krzewów w ramach realizacji zadania: „Ochrona starodrzewu i wybranych pomników przyrody na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego”. Pracami objęto:
 - stanowisko różanecznika katawbijskiego,
 - 3 pomniki przyrody w gminie Konopiska.
5. Gromadzenie dokumentacji dotyczącej terenów źródliskowych na obszarze ZPKWŚ, obejmujące źródliska rzek Liswarta (okolice miejscowości Grojec – Mzyki) i Olszynka (okolice miejscowości Dębowa Góra) w celu przeciwdziałanie potencjalnym zagrożeniom terenów źródliskowych. Jako potencjalne zagrożenia określono meliorację terenu, osuszanie oraz odprowadzanie ścieków. Kontrole nie wykazały rzeczywistego istnienia tych zagrożeń. Wskazana jest dalsza obserwacja terenów źródliskowych.
6. Kontrola stanu, oznakowania i prace na wybranych istniejących formach ochrony przyrody.

Zachowanie przyrodniczych walorów krajobrazu powinno dotyczyć przede wszystkim ochrony siedlisk hydrogenicznych, dużych kompleksów leśnych przed nadmierną fragmentacją, zachowanych cennych drzewostanów oraz zbiorowisk nieleśnych.

W tym celu konieczne jest rozszerzenie systemu ochrony przyrody na terenie Parku o zaproponowane w dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) formy, a także kontynuacja oraz rozszerzenie dotychczasowych prac z zakresu czynnej ochrony przyrody. W celu ochrony ekosystemów na siedliskach hydrogenicznych powinno dążyć się do poprawy retencji wód w zbiornikach i mokradłach, poprzez renaturalizację koryt cieków oraz dążenie do zabagnienia osuszonych, a niewykorzystywanych rolniczo fragmentów dolin rzecznych. Dla ochrony ekosystemów leśnych Parku konieczne są działania z zakresu odbudowy retencji w zlewni Liswarty, poprzez ograniczenie lub zaniechanie melioracji wodnych, zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego i odtwarzanie śródleśnych zbiorników i cieków wodnych oraz zachowanie lasów na siedliskach mokradłowych.

4.4. Wyniki inwentaryzacji zasobów kulturowych w podziale na krajobrazy lokalne i gminy

Celem charakterystyki kulturowych walorów krajobrazowych zinwentaryzowano i zlokalizowano na mapie wybrane cechy kulturowe: obiekty archeologiczne, obiekty tradycyjnej zabudowy wiejskiej, infrastrukturę komunikacyjną, obiekty i kompleksy religijne, obiekty dawnej architektury przemysłowej, obiekty dawnej architektury rzemieślniczej, obiekty architektury dworskiej i rezydencjalnej, miejsca pamięci, zachowane ślady własności i ślady przebiegu granic oraz typy morfologiczne wsi wg M. Kiełczewskiej-Zaleskiej (1972). Obiekty kulturowe zlokalizowano na mapach w obrębie gmin oraz nadano im numerację odpowiadającą numeracji pozycji w tabelach. Poszczególnym jednostkom krajobrazu, zidentyfikowanym w etapie 1. (rozdział 3) przypisano w tabeli (tab. 28) znajdujące się w ich obrębie cechy kulturowe.

Tab. 28. Inwentaryzacja zasobów kulturowych w obszarze PKLnGL w podziale na krajobrazy lokalne

Kod krajobrazu lokalnego	Elementy kulturowe krajobrazu									
	B1 (liczba)	B7 (liczba)	B29 (długość w km)	B31 (liczba, powierzchnia w ha)	B43 (liczba)	B43 (liczba)	B49 (liczba, powierzchnia w ha)	B67 (liczba)	B85 (liczba, długość w km)	B95 (liczba)
Gmina Blachownia										
P_Bla_01	0	0	159,33	1	0	0	0	0	0	0
P_Bla_02	0	0	7,94	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Boronów										
P_Bor_01	0	0	367,98	1	0	0	0	0	0,31	0
P_Bor_02	0	1	13,23	2	0	0	0	0	0	0
P_Bor_03	1	10	217,04	8; 0,8 ha	1	0	0	2	1; 6,27	2
P_Bor_04	0	0	71,99	2	0	0	0	0	0	0
P_Bor_05	0	0	13,42	0	0	0	0	0	0	0
P_Bor_06	0	0	8,76	0	0	0	0	0	1,45	0
Gmina Ciasna										
P_Cia_01	0	0	7,89	0	0	0	0	0	1	0
P_Cia_02	0	0	378,56	1	1	0	0	0	0,13	0
P_Cia_03	0	0	5,41	0	0	0	0	0	2,13	0
P_Cia_04	0	0	3,19	0	0	0	0	0	0	0
P_Cia_05	0	0	9,62	0	0	0	0	0	2,03	0
P_Cia_06	0	1	171,94	7; 0,6 ha	1	1	0	0	1	1
P_Cia_07	0	0	9,6	0	0	0	0	0	0	0
P_Cia_08	0	0	8,61	0	0	0	0	0	0	0
P_Cia_09	0	0	13,35	0	0	0	0	0	0	0
P_Cia_10	0	0	14,14	0	0	0	0	0	0	0
P_Cia_11	0	0	1,88	0	0	0	0	0	0,26	0
Gmina Herby										
P_Her_01	0	1	653,56	6; 1,5 ha	1	0	0	1	0,59	0

P_Her_02	0	8	181,23	5; 0,6 ha	1	1	1	1	1; 8,32	2
P_Her_03	0	0	5,41	0	0	0	0	0	0	0
P_Her_04	0	0	14,68	0	0	0	0	0	0	0
P_Her_05	0	0	72,72	0	5	0	0	1	3	0
P_Her_06	0	0	23,92	0	0	0	0	0	2	0
P_Her_07	0	0	14,19	1	0	0	0	0	0	0
P_Her_08	0	0	14,18	1	0	0	0	0	0	0
P_Her_09	0	0	30,01	1	0	0	0	0	7,6	0
P_Her_10	0	0	19,63	1	0	0	1	0	0	1
P_Her_11	0	0	9,6	0	0	0	0	0	0	0
P_Her_12	0	1	114,8	5; 0,5 ha	0	0	0	2	1	3
P_Her_13	0	0	4,64	0	0	0	0	0	0	0
P_Her_14	0	0	3,32	0	0	0	0	0	0	0
P_Her_15	0	0	6,3	0	0	0	0	0	0	0
P_Her_16	0	3	16,99	1	0	0	0	0	0,15	0
P_Her_17	0	0	30,15	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Kochanowice										
P_Koc_01	0	0	37,16	1	0	0	0	0	0	0
P_Koc_02	0	0	387,37	0	0	0	0	0	0	0
P_Koc_03	0	0	0,06	0	0	0	0	0	0	0
P_Koc_04	0	1	6,17	0	0	0	0	0	0	0
P_Koc_05	0	0	212,06	7; 1,3 ha	1	0	4	4	0	2
P_Koc_06	0	1	110,32	2; 0,3 ha	0	0	0	0	0,73	2
P_Koc_07	0	0	11,72	1	0	0	0	0	0	0
Gmina Konopiska										
P_Kon_01	0	0	22,26	0	0	0	0	0	0	0
P_Kon_02	0	0	108,1	4	0	0	1	1	0	2
P_Kon_03	0	0	4,3	0	0	0	0	0	0	0
P_Kon_04	0	0	3,13	0	0	0	0	0	0	0
P_Kon_05	0	0	56,4	0	0	0	0	1	0	0
P_Kon_06	0	0	39,48	1	0	0	0	0	0	2
P_Kon_07	0	0	46,65	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Koszęcin										
P_Kos_01	0	0	18,48	0	0	0	0	0	0	0
P_Kos_02	0	0	86,73	2; 0,45 ha; 0,5 ha	0	0	0	0	0	1
P_Kos_03	0	0	38,37	0	0	0	0	0	0	0
P_Kos_04	0	0	16,01	0	0	0	0	0	0	0
P_Kos_05	0	0	38,03	0	0	0	0	0	0	0
P_Kos_06	0	0	7,49	1	0	0	0	0	0	0

Gmina Panki										
P_Pan_01	0	0	25,76	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Przystajń										
P_Prz_01	0	1	80,32	3	0	0	0	0	0	0
P_Prz_02	0	0	31,92	3	0	0	0	1	14,66	0
Gmina Starcza										
P_Sta_01	0	0	4,26	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Woźniki										
P_Woz_01	0	0	10,52	0	0	0	0	0	0	0
P_Woz_02	0	0	54,86	1	0	0	0	0	0	0
P_Woz_03	0	0	51,02	0	0	0	0	0	1,48	0
Gmina Wręczyca Wielka										
P_Wre_01	0	0	104,36	0	0	0	0	0	0	0

Tab. 29. Inwentaryzacja zasobów kulturowych w obszarze otuliny PKLnGL w podziale na krajobrazy lokalne

Kod krajobrazu lokalnego	Elementy kulturowe krajobrazu									
	B1 (liczba)	B7 (liczba)	B29 (długość w km)	B31 (liczba, powierzchnia w ha)	B43 (liczba)	B43 (liczba)	B49 (liczba, powierzchnia w ha)	B67 (liczba)	B85 (liczba, długość w km)	B95 (liczba)
Gmina Blachownia										
O_Bla_01	0	0	192,22	2	0	0	0	0	0	0
O_Bla_02	0	0	10,12	1	0	0	0	0	0	0
O_Bla_03	0	0	63,85	2; 2,4 ha	0	0	0	0	0	6
O_Bla_04	0	0	34,76	1	0	0	0	0	0	0
O_Bla_05	0	0	48,78	2	0	0	0	0	0	0
Gmina Boronów										
O_Bor_01	0	0	1,26	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Ciasna										
O_Cia_01	1	1	111,35	0	0	0	2; 1,5 ha; 3,9 ha	0	0	1
O_Cia_02	0	0	6,26	0	0	0	0	0	0	0
O_Cia_03	0	0	14,13	0	0	0	0	0	0	0
O_Cia_04	0	0	5,22	0	0	0	0	0	0	0
O_Cia_05	0	0	13,03	0	0	0	0	0	0	0
O_Cia_06	0	0	44,88	2; 0,6 ha	0	0	0	0	0	1
O_Cia_07	1	0	46,33	0	0	0	0	0	0	0
O_Cia_08	0	0	0,28	0	0	0	0	0	0	0
O_Cia_09	0	0	28,61	0	0	0	0	0	1	0
O_Cia_10	0	0	16,42	1	0	0	0	0	0	0
O_Cia_11	0	0	15,27	1	0	0	0	0	0	0

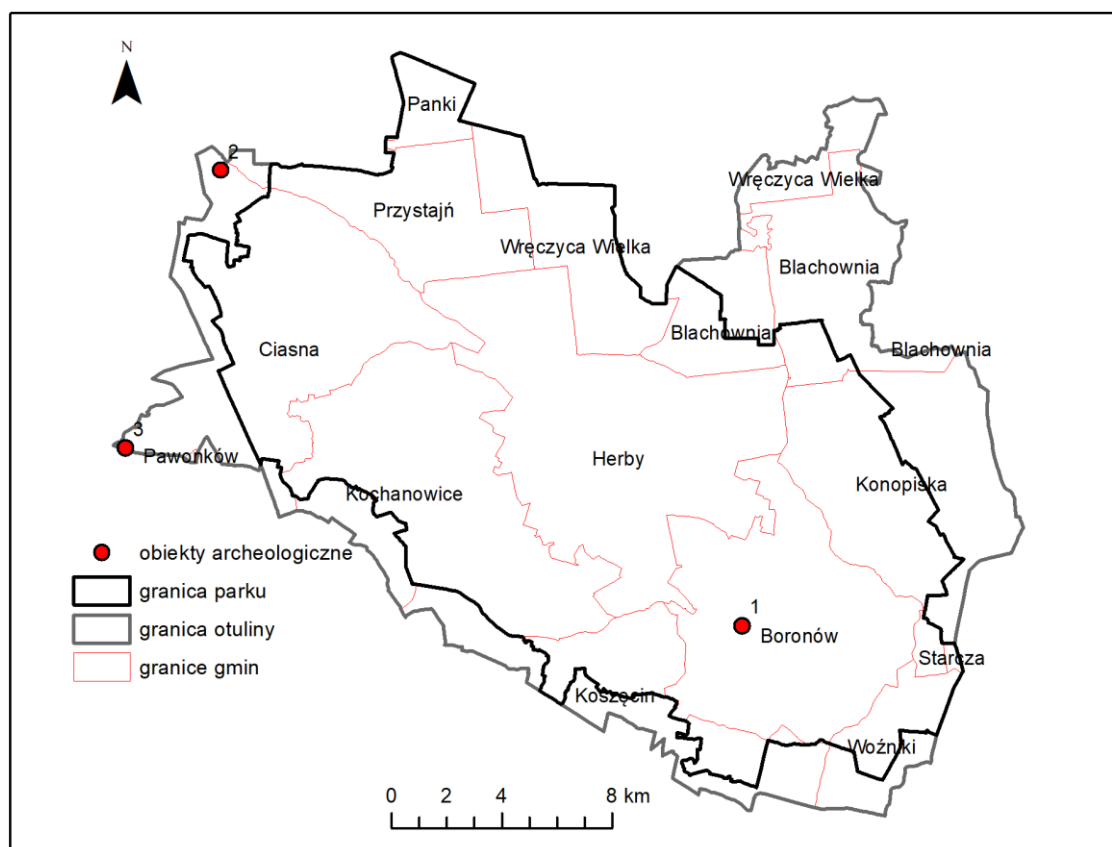
Gmina Kochanowice										
O_Koc_01	0	0	40,71	0	0	0	0	0	0	0
O_Koc_02	0	0	13,69	0	0	0	0	0	0	0
O_Koc_03	0	0	23,52	1	0	0	0	0	0	1
Gmina Konopiska										
O_Kon_01	0	0	55,44	1	0	0	0	0	0	0
O_Kon_02	0	0	166,34	6; 1,8 ha	2	0	1	5	0	9
O_Kon_03	0	0	4,67	0	0	0	0	0	0	0
O_Kon_04	0	0	38,66	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Koszęcin										
O_Kos_01	0	0	86,8	1	0	0	0	0	0	0
O_Kos_02	0	0	131,25	1	0	0	0	0	0	0
O_Kos_03	0	0	5,59	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Pawonków										
O_Paw_01	0	0	1,36	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Przystajń										
O_Prz_01	0	0	2,58	0	0	0	0	0	0	0
O_Prz_02	0	0	1,42	0	0	0	0	0	1,53	0
Gmina Woźniki										
O_Woz_01	0	1	92,88	2; 0,6 ha	0	0	0	0	0	1
Gmina Wręczyca Wielka										
O_Wre_01	0	0	29,58	1	0	0	0	1	0	0
O_Wre_02	0	0	1,11	0	0	0	0	0	0	0
O_Wre_03	0	0	2,69	0	0	0	0	0	0	0
O_Wre_04	0	0	0,44	0	0	0	0	0	0	0

Obiekty archeologiczne (B1)

W Parku Krajobrazowym „Lasy nad Górną Liswartą” zinwentaryzowano 3 obiekty archeologiczne, które zostały wpisane do Rejestru Zabytków przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Dwa z nich znajdują się w gminie Ciasna (Dzielna i Wędzina), zaś jeden w Boronowie (gm. Boronów). Stanowią je stanowiska archeologiczne o różnym okresie pochodzenia - starsze z okresu neolitu w Boronowie oraz młodsze – 2 gródki średniowieczne w gminie Ciasna. Pomimo bogactwa obszaru w znaleziska archeologiczne, o czym świadczą ewidencje stanowisk archeologicznych np. z gminy Boronów, Herby, Ciasna, Przystajń, Kochanowice, Wręczyca Wielka, w większości nie mają one wymiaru przestrzennego tzn. nie zostały zlokalizowane na mapach lub brak jest dostępnych materiałów z ich szczegółową lokalizacją. Dodatkowo w większości stanowią je pojedyncze ślady osadnictwa, rzadziej osady, punkty osadnicze, które z racji wielkości (zazwyczaj pojedyncze znaleziska) lub położenia (znajduwane pod ziemią, w czasie prac rolnych lub budowlanych) nie mają zasadniczego wpływu na krajobraz. Mogą jednakże stanowić jego ważny walor, wskazujący np. na długość osadnictwa w danym miejscu, a więc okres kształtowania krajobrazu kulturowego.

Tab. 30. Zestawienie obiektów archeologicznych w obrębie PKLnGL i otuliny (B1)

Wskaźnik B1 – obiekty archeologiczne							
Lp.	Gmina	Miejscowość	Rodzaj	Forma ochrony	Liczba/zajęta powierzchnia	Źródło danych	Uwagi
1.	Boronów	Boronów (pn.-zach. część wsi)	stanowisko archeologiczne nr 1 z epoki kamienia (obozowisko neolityczne)	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków. geoportal NID	Park
2.	Ciasna	Wędzina (wsch. część miejscowości)	stanowisko archeologiczne nr 1. gródek średniowieczny	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków, geoportal NID	otulina
3.	Ciasna	Dzielna	stanowisko archeologiczne – średniowieczny gródek stożkowy	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków, geoportal NID	otulina

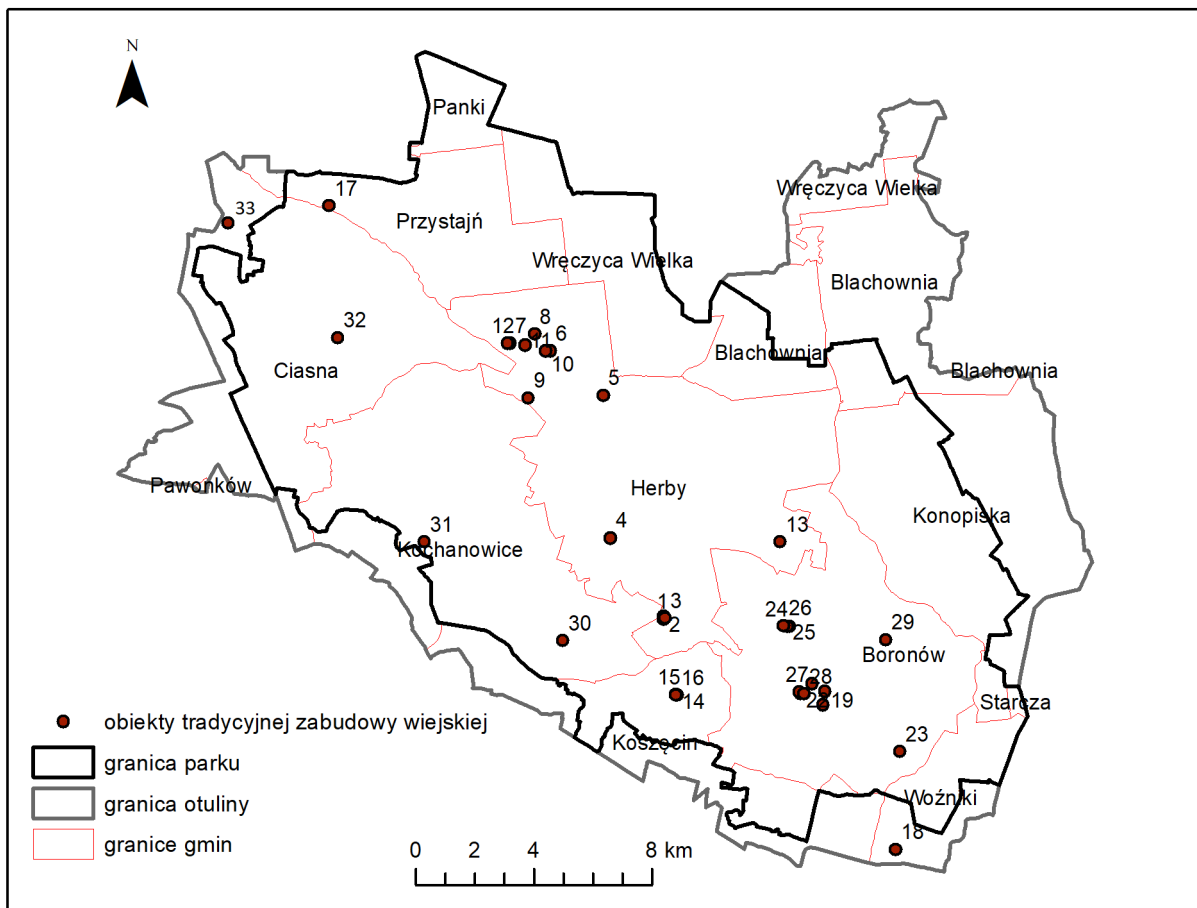

Map. 18. Lokalizacja obiektów archeologicznych w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Obiekty tradycyjnej zabudowy wiejskiej (B7)

Do obiektów tradycyjnej zabudowy wiejskiej zaliczono budynki mieszkalne (chałupy, czworaki, rządówki), wybudowane w miejscowym stylu (drewniane lub murowane), zabudowania gospodarskie (stodoły, spichlerze, studnie), a także obiekty użytku publicznego, ale charakterystyczne

dla terenów wiejskich np. karczmy, młyny. Ponadto za obiekty tradycyjnej architektury wiejskiej uznano leśniczówki. W obszarze Parku zinwentaryzowano 33 obiekty tego typu. Większość z nich stanowią tradycyjne domy mieszkalne murowane lub drewniane, o charakterystycznych dla regionu cechach architektonicznych. Ze względu na specyfikę położenia PKLnGL na terenie dwóch dawnych zaborów (lewobrzeżna część Liswarty – pruski i prawobrzeżna część Liswarty – rosyjski), w analizowanym obszarze ujawniają się obiekty o odmiennych cechach architektonicznych. Dla terenów byłego zaboru niemieckiego charakterystyczne są domy mieszkalne murowane, z czerwonej cegły, kryte dachówką (karpiówką). Nagromadzenie tych obiektów występuje w Boronowie, a także w Zumpach i Cieszowej. Dla terenów dawnego zaboru rosyjskiego charakterystyczne są domy drewniane, których najwięcej pozostało w Łębkach i Kamińsku (fot. 20). Poza zabudowaniami mieszkalnymi charakterystycznymi pod względem materiału budowlanego są: drewniany młyn wodny w Klucznie oraz murowany młyn wodny w Panoszowie. Cennym obiektem jest również drewniany spichlerz w Cieszowej (gmina Koszęcin). Większość z tych obiektów jest objęta ochroną prawną (rejestry zabytków, gminne ewidencje zabytków).

Map. 19. Lokalizacja obiektów tradycyjnej zabudowy wiejskiej w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Fot. 20. Tradycyjna drewniana zabudowa mieszkalna w Łebkach (lewe zdj.) i Kamińsku (prawe zdj.)(Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

Tab. 31. Zestawienie obiektów tradycyjnej zabudowy wiejskiej w obrębie PKLnGL i otuliny (B7)

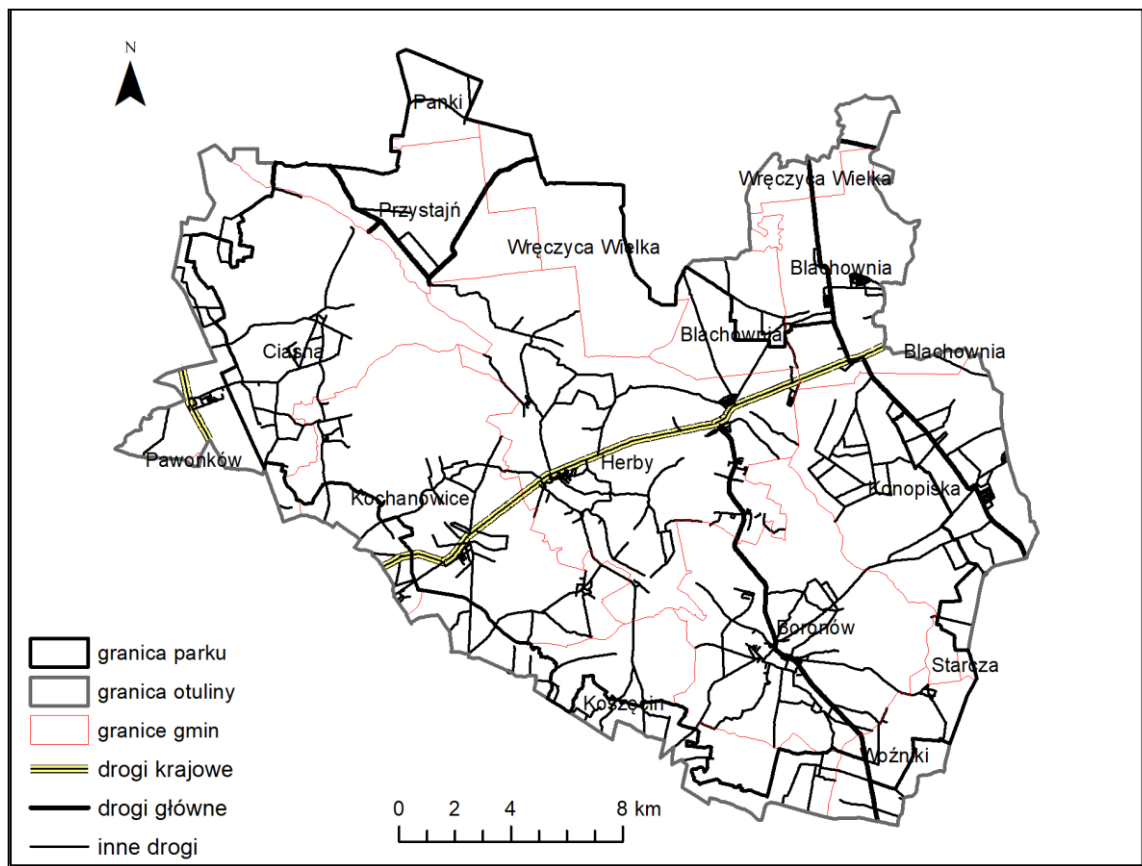
Wskaźnik B7 – Obiekty tradycyjnej zabudowy wiejskiej							
Lp.	Gmina	Miejscowość	Rodzaj	Forma ochrony	Liczba/zajęta powierzchnia (ha)	Źródło danych	Uwagi
1.	Herby	Hadra	Spichlerz murowany z pierwszej połowy XIX wieku	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków, geoportal NID	Park
2.	Herby	Hadra	Zabudowania folwarczne z pierwszej połowy XIX wieku (spichlerz i obora)	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków, geoportal NID	Park
3.	Herby	Hadra	Czworaki z XIX w. w dawnym zespole pofolwarczym	Wojewódzka ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
4.	Herby	Chwostek	Budynek mieszkalno-inwentarski	Przeznaczone do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
5.	Herby	Turza	Budynek mieszkalny drewniany z XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
6.	Herby	Łebki	Budynek mieszkalny drewniany z 1856 r.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
7.	Herby	Łebki	Budynek mieszkalny drewniany z XIX	Gminna ewidencja	1	Gminna ewidencja	Park

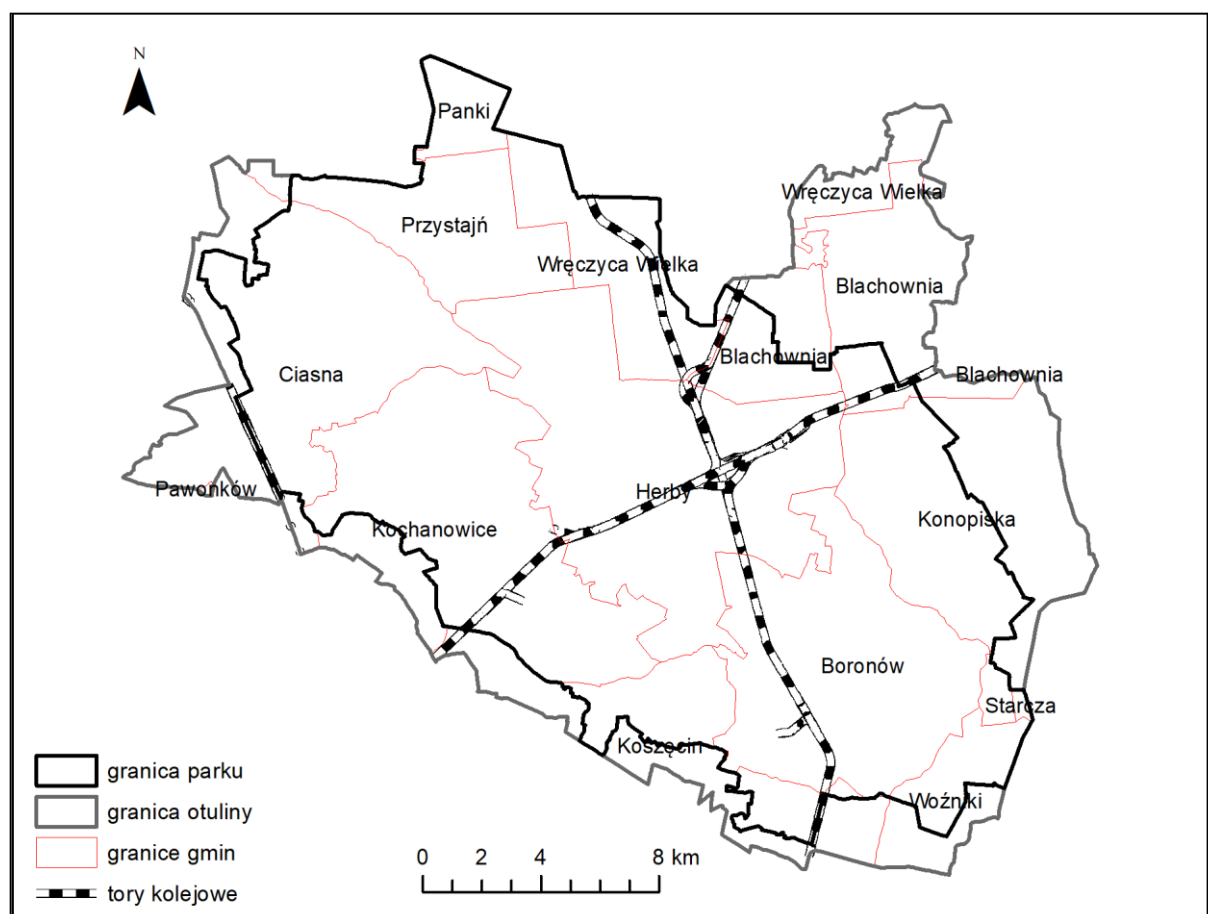
			w.	zabytków		zabytków	
8.	Herby	Łebki	Leśniczówka drewniana z XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
9.	Herby	Braszcok	Budynek mieszkalny – dawny folwark pocz. XX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
10.	Herby	Łebki	Drewniany budynek mieszkalny z XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
11.	Herby	Łebki	Drewniany budynek mieszkalny z XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
12.	Herby	Łebki	Drewniany budynek mieszkalny z XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
13.	Herby	Olszyna	Drewniany budynek mieszkalny z XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
14.	Koszęcin	Cieszowa	Dawne budynki folwarczne z pierwszej połowy XIX wieku, murowane	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków, geoportal NID	Park
15.	Koszęcin	Cieszowa	Czworak z I poł. XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
16.	Koszęcin	Cieszowa	Rządcówka z XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
17.	Przystajń	Kluczno	Drewniany młyn wodny na Liswarcie z połowy XIX w.	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków, geoportal NID	Park
18.	Woźniki	Babienica Zdzierałdowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	otulina
19.	Boronów	Boronów, ul. Wolności	Murowany młyn z pocz. XX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
20.	Boronów	Boronów, ul. Powstańców 1	Karczma murowana z końca XIX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
21.	Boronów	Boronów, ul.	Dom mieszkalny	Wpis do	1	Strona	Park

		3 maja 57	cegłany z pocz. XX w.	mpzp		internetowa UG	
22.	Boronów	Boronów, ul. Koszęcińska	Stodoła w zespole pofolwarczym z II poł. XIX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
23.	Boronów	Grojec 3	Czworak dawnego zespołu pofolwarczego z I poł. XIX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
24.	Boronów	Zumpy, ul. Kolonijna 3	Dom mieszkalny drewniany z XIX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
25.	Boronów	Zumpy, ul. Kolonijna 13	Dom mieszkalny murowany z XIX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
26.	Boronów	Zumpy, ul. Kolonijna 23	Dom mieszkalny murowany z XIX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
27.	Boronów	Boronów, ul. Koszęcińska	Obora w zespole pofolwarczym z II poł. XIX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
28.	Boronów	Boronów, ul. Wojska Polskiego	Stodoła murowana w zespole pofolwarczym z II poł. XIX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
29.	Boronów	Dębowa Góra 19	Murowany budynek mieszkalny z I połowy XX w.	Wpis do mpzp	1	Strona internetowa UG	Park
30.	Kochanowice	Harbułtowice	Zabudowania pofolwarcze	Gminna ewidencja zabytków	1	SUIKZ gminy Kochanowice	Park
31.	Kochanowice	Kochcice, Szklarnia	Leśniczówka	Gminna ewidencja zabytków	1	SUIKZ gminy Kochanowice	Park
32.	Ciasna	Zborowskie, przy kościele	Budynek straży pożarnej, kamienno-ceglany	Brak danych	1	Inwentaryzacja terenowa	Park
33.	Ciasna	Panoszów	Murowany młyn	bd	1	Inwentaryzacja terenowa	otulina

Infrastruktura komunikacyjna (B29)

Cecha kulturową krajobrazu jest gęstość sieci komunikacyjnej. W obszarze Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” długość sieci drogowej (bez dróg polnych, ścieżek pieszych) wynosi 4220 km (obliczenia własne na podstawie BDOT). W analizie uwzględniono drogi krajowe, powiatowe oraz lokalne (gminne). W analizowanym obszarze długość sieci kolejowej wynosi 163,7 km (obliczenia własne na podstawie BDOT).

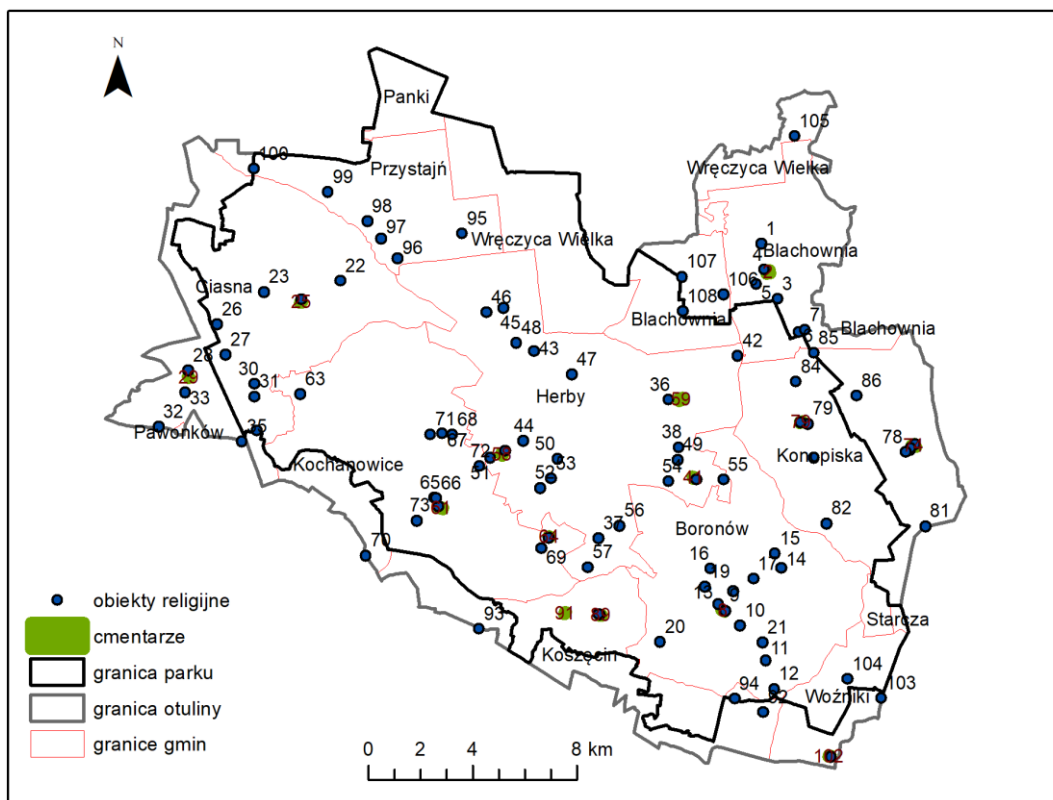

Map. 21. Przebieg sieci kolejowej w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Obiekty i kompleksy religijne (B31)

Park Krajobrazowy „Lasy nad Górną Liswartą” cechuje się występowaniem licznej i zróżnicowanej typologicznie grupy obiektów architektury sakralnej. Inwentaryzacją objęto wszystkie obiekty religijne na terenie Parku i otuliny, bez względu na ich wiek, wielkość i stopień zachowania. W sumie zinwentaryzowano 108 obiektów o funkcjach religijnych. Wśród zinwentaryzowanych obiektów dominują małe formy architektury sakralnej – kapliczki (murowane i drewniane), krzyże przydrożne, figury wolnostojące. Większość z nich znajduje się na skrzyżowaniach, przy drogach w wsiach lub drogach polnych (fot. 22). Spośród dużych obiektów występują kościoły zarówno drewniane jak i murowane oraz cmentarze. Na uwagę zasługują drewniane kościoły: Boronów (kompleks kościoła otoczonego cmentarzem i drewnianym ogrodzeniem) (fot. 21), Cieszowa oraz kaplica w Pawełkach, przeniesiona z Brzozy. Spośród cmentarzy część z nich została objęta ochroną (rejestr zabytków lub gminna ewidencja zabytków): cmentarz w Konopiskach z pocz. XIX w., w Cieszowej z XVII w. oraz kirkut w Cieszowej z XVIII w. Spośród obiektów dominują te należące do wyznania rzymskokatolickiego, a wyjątkiem jest żydowski kirkut. Ponadto w miejscowości Molna (gmina Ciasna) znajdował się cmentarz ewangelicki, jednakże współcześnie jest praktycznie niewidoczny w krajobrazie i znajduje się na terenie prywatnej działki.

Map. 22. Lokalizacja obiektów religijnych w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Fot. 21. Obiekty religijne – kościół w Zborowskiem (lewe zdj.) i Cieszowej (prawe zdj.) (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda i M. Sobala, kwiecień i maj 2018)

Fot. 22. Małe formy architektury sakralnej w Łębkach (lewe zdj.) i Lisowie (prawe zdj.) (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

Tab. 32. Zestawienie obiektów i kompleksów religijnych w obrębie PKLnGL i otuliny (B31)

Wskaźnik B31 – Obiekty i kompleksy religijne							
Lp.	Gmina	Miejscowość	Rodzaj	Forma ochrony	Liczba/zajęta powierzchnia	Źródło danych	Uwagi
1.	Blachownia	Malice	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	otulina
2.	Blachownia	Błaszczki	Cmentarz	bd	2,4 ha	Mapa Topograficzna	otulina
3.	Blachownia	Gać	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	otulina
4.	Blachownia	Błaszczki	Kościół rzymskokatolicki pw. Najświętszego Zbawiciela	bd	1	Mapy Google	otulina
5.	Blachownia	Cisie	Źródełko i kapliczka św. Huberta	bd	1	Mapy Google, Polska Niezwykła	otulina
6.	Blachownia	Trzepizury	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	otulina
7.	Blachownia	Trzepizury	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	otulina
8.	Boronów	Boronów	Drewniany kościół parafialny pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej, z XVII (1611 r.) wieku wraz z ogrodzeniem i cmentarzem wokół	Wpis do Rejestru Zabytków	0,8 ha	Rejestr Zabytków	Park
9.	Boronów	Boronów, ul. Wolności 1 (przy kościele parafialnym)	Kapliczka św. Jana Nepomucena z II poł. XVIII w.	wpis do mpzp	1	Strona Internetowa UG Boronów	Park
10.	Boronów	Boronów, ul. 3 Maja 105	Kapliczka murowana Matki Boskiej z pocz. XX wieku	wpis do mpzp	1	Strona Internetowa UG Boronów	Park
11.	Boronów	Hucisko, ul. Różana	Kapliczka św. Jana Nepomucena	wpis do mpzp	1	Strona Internetowa UG Boronów	Park
12.	Boronów	Sitki	Kapliczka św. Anny (obecnie Floriana) z 1828 r.	wpis do mpzp	1	Strona Internetowa UG Boronów	Park
13.	Boronów	Boronów, ul. Powstańców 1	Drewniana kapliczka św. Barbary z 1740 r.	wpis do mpzp	1	Strona Internetowa UG Boronów	Park

14.	Boronów	Dębowa Góra	Kapliczka św. Małgorzaty z 1774 r. (obecnie Serca Jezusowego)	wpis do mpzp	1	Strona Internetowa UG Boronów	Park
15.	Boronów	Dębowa Góra	Kapliczka św. Jana Nepomucena z 1769 r.	wpis do mpzp	1	Strona Internetowa UG Boronów	Park
16.	Boronów	Zumpy/Piasek przy DW 905	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
17.	Boronów	Boronów/Dębowa Góra przy DW 907	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
18.	Boronów	Boronów/Suszarnia	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
19.	Boronów	Boronów - Piasek	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
20.	Boronów	Boronów droga na Koszęcin DW 907	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
21.	Boronów	Boronów - Siodejko	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
22.	Ciasna	Zborowskie - Drędowa	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
23.	Ciasna	Zborowskie - Dolne	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
24.	Ciasna	Zborowskie	Kościół parafialny Podwyższenia Krzyża Św.	bd	1	Inwentaryzacja terenowa	Park
25.	Ciasna	Zborowskie	Cmentarz parafialny	bd	0,6 ha	Inwentaryzacja terenowa	Park
26.	Ciasna	Zborowskie - Kościelnica	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
27.	Ciasna	Ciasna - Świercze	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
28.	Ciasna	Ciasna	Kościół parafialny pw. Trójcy Św.	bd	1	Inwentaryzacja terenowa	otulina
29.	Ciasna	Ciasna	Cmentarz parafialny	bd	0,6 ha	Inwentaryzacja terenowa	otulina
30.	Ciasna	Ciasna - Bogdała	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
31.	Ciasna	Ciasna - Minerwa	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
32.	Ciasna	Ciasna - Pustkowie	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	otulina
33.	Ciasna	Ciasna – przy	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa	otulina

		drodze na Glinicę				Topograficzna	
34.	Ciasna	Ciasna - Brzezinkowe	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
35.	Ciasna	Ciasna - Brzezinkowe	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	otulina
36.	Herby	Herby, ul. Katowicka	Kościół. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa z 1939 r.	wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków	1	Plan zabytków gminy Herby	Park
37.	Herby	Hadra, ul. Piaskowa	Kościół (kaplica) pw. św. Anny	przeznaczony do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków	1	Plan zabytków gminy Herby	Park
38.	Herby	Kalina, ul. Lompy/Lipowa	Kapliczka przydrożna	przeznaczony do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków	1	Plan zabytków gminy Herby	Park
39.	Herby	Lisów, ul. Stawowa	Kapliczka przydrożna św. Jana Nepomucena	przeznaczony do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków	1	Plan zabytków gminy Herby	Park
40.	Herby	Olszyna, Klonowa	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny	proponowany do gminnej ewidencji zabytków	1	Plan zabytków gminy Herby	Park
41.	Herby	Olszyna, Klonowa	Cmentarz parafialny	proponowany do gminnej ewidencji zabytków	0,5 ha	Plan zabytków gminy Herby	Park
42.	Herby	Pietrzaki, Częstochowska	Żeliwny krzyż przydrożny	proponowany do gminnej ewidencji zabytków	1	Plan zabytków gminy Herby	Park
43.	Herby	Turza	Krzyż przydrożny	proponowany do gminnej ewidencji	1	Plan zabytków gminy Herby	Park

				zabytków			
44.	Herby	Lisów, Poprzeczna	Kościół parafialny pw. Najświętszej Maryi Panny Matki Kościola	bd	1	Inwentaryzacja a terenowa	Park
45.	Herby	Łebki, W lesie przy Łebkowskiej drodze na Węglowice	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
46.	Herby	Łebki, centrum wsi	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja a terenowa	Park
47.	Herby	Głąby	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
48.	Herby	Turza, przy wjeździe do lasu w kier. Łebek	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
49.	Herby	Kalina, ul. Lompy/zjazd na Diabelski Kamień	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja a terenowa	Park
50.	Herby	Oleksiki	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
51.	Herby	Lisów, przy DK 46	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
52.	Herby	Chwostek	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
53.	Herby	Kuźnica	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
54.	Herby	Olszyna, Jałowce	Kapliczka przydrożna	bd	1	Inwentaryzacja a terenowa	Park
55.	Herby	Olszyna, Klonowa (koniec ulicy)	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
56.	Herby	Kierzki	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
57.	Herby	Hadra - Niwa	Krzyż przydrożny	bd	1	Mapa Topograficzna	Park
58.	Herby	Lisów, Koszęcińska	Cmentarz parafialny	bd	0,6 ha	Inwentaryzacja a terenowa, Ortofotomapa	Park
59.	Herby	Herby, ul. Ogrodowa	Cmentarz parafialny	bd	1,5 ha	Inwentaryzacja a terenowa, Ortofotomapa	Park
60.	Kochanowice	Kochanowice, ul. Wiejska	Kościół parafialny pod wezwaniem Świętego	Rejestr Zabytków	1	Rejestr Zabytków	Park

			Wawrzyńca z pierwszej połowy XIX wieku, późno klasycystyczny				
61.	Kochanowice	Kochanowice, ul. Wiejska	Cmentarz parafialny	bd	1,3 ha	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
62.	Kochanowice	Pawełki, ul. Główna	Drewniany kościółek MB Fatimskiej z 1928 r.	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
63.	Kochanowice	Droniowice, ul. Lipowa	Kościół parafialny pw. Jadwigi Śląskiej	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
64.	Kochanowice	Droniowice, ul. Lipowa	Cmentarz parafialny	bd	0,3 ha	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
65.	Kochanowice	Kochanowice, ul. Częstochowska/Ostrowska	Kapliczka św. Jana Nepomucena (prawdopodobnie XVII w.)	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
66.	Kochanowice	Kochanowice, ul. Częstochowska/Ostrowska	Kapliczka św. Floriana (prawdopodobnie XVII w.)	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
67.	Kochanowice	Ostrów – Lubockie, ul. Wiejska	Kościół pw. Miłosierdzia Bożego	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
68.	Kochanowice	Ostrów, ul. Wiejska	Kapliczka przydrożna na skrzyżowaniu (słupowa)	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
69.	Kochanowice	Droniowice, ul. Lipowa	Kapliczka z św. Jana i Pawła z 1823 r.	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
70.	Kochanowice	Jawornica ul. Główna/Szkolna	Kapliczka pw. Najświętszej Maryi Panny z 1887 r.	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina
71.	Kochanowice	Lubockie, ul. Wiejska	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
72.	Kochanowice	Kochanowice – Swaciok	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
73.	Kochanowice	Kochanowice - Częstochowska	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
74.	Konopiska	Konopiska, ul. Częstochowska	Cmentarz rzymskokatolicki założony około	Rejestr Zabytków	1,8 ha	Rejestr Zabytków	otulina

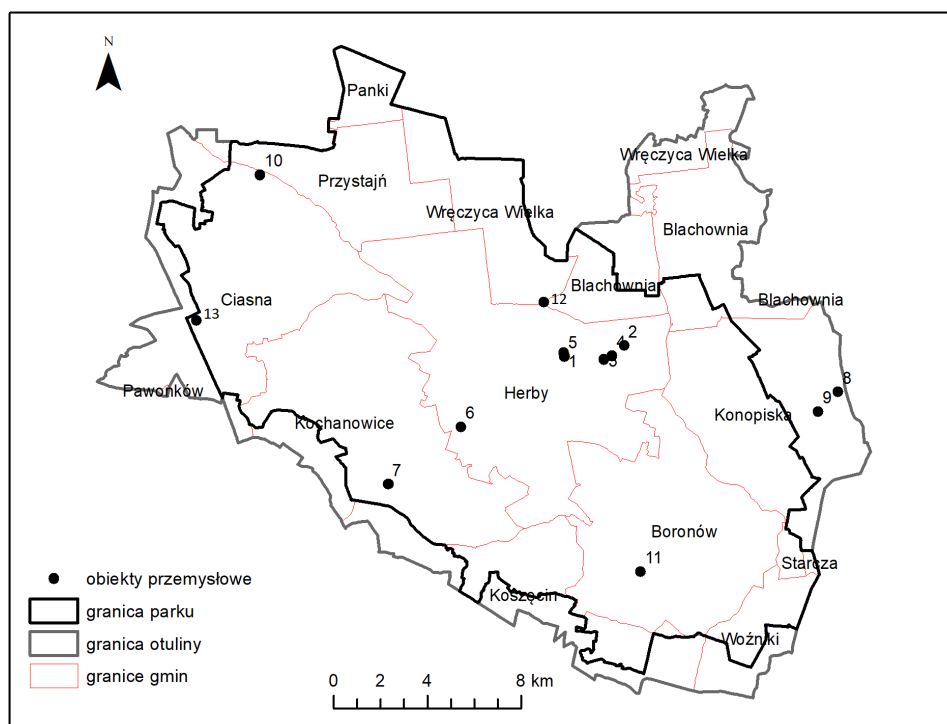
			1811 roku				
75.	Konopiska	Konopiska, ul. Częstochowska	Budynek kościoła parafialnego pod wezwaniem świętego Walentego, wzniesiony w latach 1903-1910 według projektu Franciszka Nowickiego w stylu neogotyckim	Rejestr Zabytków	1	Rejestr Zabytków	Park
76.	Konopiska	Konopiska, ul. Częstochowska	Kaplica cmentarna pw. św. Krzyża z 1879 r.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna Ewidencja Zabytków	Park
77.	Konopiska	Konopiska, ul. Częstochowska	Murowany budynek plebanii z 1899 r.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park
78.	Konopiska	Konopiska, ul. Częstochowska	Kapliczka św. Jana Chrzyciela z II poł. XVIII w., barokowa z zabytkowym wystrojem	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	otulina
79.	Konopiska	Aleksandria, ul. Gościnną 150	Kościół pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
80.	Konopiska	Aleksandria, ul. Strażacka	Cmentarz parafialny	bd	0,4 ha	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
81.	Konopiska	Rększowice	Krzyż przydrożny na skrzyżowaniu	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina
82.	Konopiska	Leśniaki, ul. Śląska	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
83.	Konopiska	Aleksandria, ul. Strażacka	Wzgórze krzyży na cmentarzu w Aleksandrii	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
84.	Konopiska	Aleksandria, ul. Zielona/Gościnną	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
85.	Konopiska	Aleksandria - Krzaki	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina
86.	Konopiska	Aleksandria - Majorowe	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina

87.	Konopiska	Aleksandria I - Pochulanka	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
88.	Koszęcin	Cieszowa, ul. Kasztanowa	Kościół filialny pod wezwaniem Świętego Marcina, z XVIII wieku, drewniany	Rejestr Zabytków	1	Rejestr Zabytków	Park
89.	Koszęcin	Cieszowa, ul. Kasztanowa	Cmentarz rzymsko-katolicki z XVII w.	Gminna ewidencja zabytków	0,5 ha	Gminna ewidencja zabytków	Park
90.	Koszęcin	Cieszowa, ul. Kasztanowa/K ościelna	Kapliczka św. Jana Nepomucena z poł. XIX w.	Gminna ewidencja zabytków	0,5 ha	Gminna ewidencja zabytków	Park
91.	Koszęcin	Cieszowa, ul. Kasztanowa	Cmentarz żydowski (kirkut) z XVIII w.	Gminna ewidencja zabytków	0,45 ha	Gminna ewidencja zabytków	Park
92.	Koszęcin	Łązy, ul. Kołłątaja	Kapliczka ceglana, murowana z XIX w. pw. Matki Boskiej Różańcowej	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	otulina
93.	Koszęcin	Wierzbie, ul. św. Anny/Główna	Kapliczka św. Anny z przełomu XIX i XX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	otulina
94.	Koszęcin	Łązy - Kurzychowe	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
95.	Przystajń	Kamińsko – Błękitny Krzyż (w lesie)	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
96.	Przystajń	Kamińsko – przy drodze w kierunku Łebek	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
97.	Przystajń	Kamińsko – w centrum wsi	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
98.	Przystajń	Kamińsko – w pn. zach. części wsi (droga na Kluczno)	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
99.	Przystajń	Kluczno	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
100	Przystajń	Kluczno – w dolinie Liswarty w zach. części	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park

		wsi					
101	Woźniki	Babienica, ul. Kościelna	Kościół parafialny św. Stanisława Biskupa	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
102	Woźniki	Babienica, ul. Kościelna	Cmentarz parafialny	bd	0,6 ha	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina
103	Woźniki	Kamienica Lisoki	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina
104	Woźniki	Kamienica Lipice	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	Park
105	Wręczyca Wielka	Wręczyca Wielka, Gaj Wilczy Dół	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina
106	Błachownia	Cisie, ul. Cisiańska	Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina
107	Błachownia	Cisie, ul. Cisiańska, przy drodze na Puszczewski Most	Krzyż przydrożny drewniany i kapliczka drewniana z 1903 r.	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina
108	Błachownia	Cisie, Nowiny	Krzyż przydrożny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa, Ortofotomapa	otulina

Obiekty dawnej architektury przemysłowej (B43)

Jako obiekty dawnej architektury przemysłowej zinwentaryzowano te, związane z górnictwem i hutnictwem żelaza na terenie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”. Są nimi budynki dawnego zarządu kopalni w Konopiskach oraz pomnik w formie wagonika upamiętniającego wydobycie rud żelaza w Konopiskach. Z hutnictwem żelaza jest związany także dawny piec hutniczy w Niwkach (gm. Ciasna). Ponadto do tej kategorii obiektów zaliczono również zabytki związane z koleją. W analizowanym obszarze pełnią one ważną funkcję, ze względu na lokalizację węzła kolejowego w Herbach. Do takich obiektów należą dworce kolejowe (Herby Nowe - fot. 23, Herby, Lisów i Boronów), budynki dyrekcji kolei, most oraz wieże ciśnień (Herby Nowe, Ciasna).

Map. 23. Lokalizacja obiektów architektury przemysłowej i kolejowej w obrębie PKL nGL i otuliny (opracowanie własne)

Fot. 23. Infrastruktura kolejowa – dworzec i wieża wodna w Herbach Nowych (Fot. Michał Sobala, luty 2018)

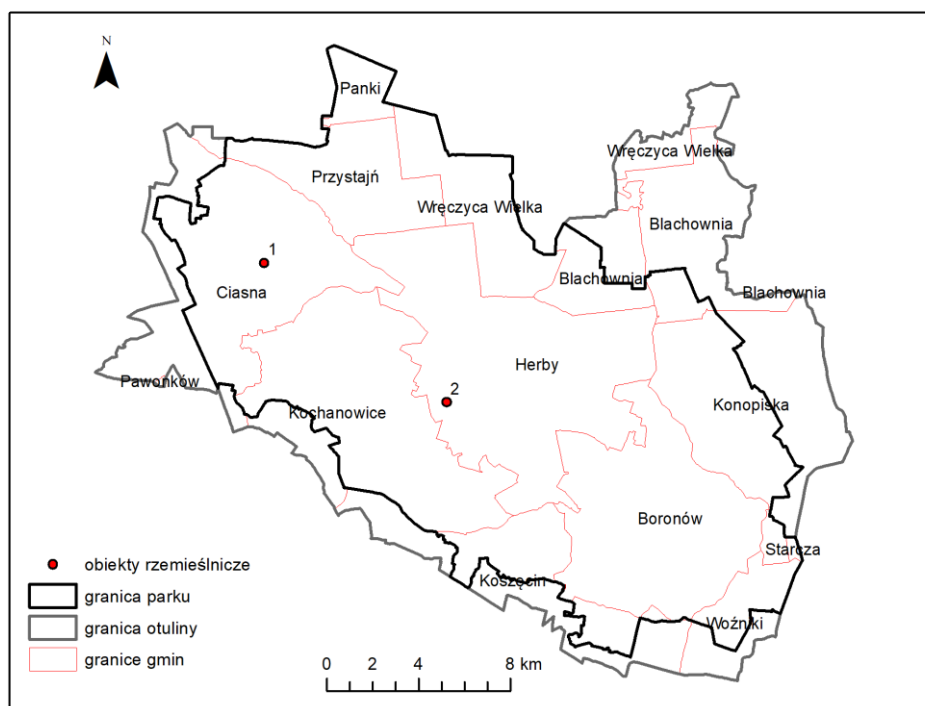
Tab. 33. Zestawienie obiektów dawnej architektury przemysłowej (B43)

Wskaźnik B43 – Obiekty dawnej architektury przemysłowej							
Lp.	Gmina	Miejscowość	Rodzaj	Forma ochrony	Liczba/zajęta powierzchnia	Źródło danych	Uwagi
1.	Herby	Herby, ul. Wieczorka przy dworcu PKP Herby Nowe	Wieża ciśnieniowa – wieża wodna z 1926 r.	Wojewódzka ewidencja zabytków	1	Plan ochrony zabytków gminy Herby	Park

2.	Herby	Herby, ul. Lubliniecka	Budynek Dyrekcji Kolei Wschodniopruskiej obecnie Urząd Gminy Herby	przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej	1	Plan ochrony zabytków gminy Herby	Park
3.	Herby	Herby, ul. Dworcowa	Budynek kolei wschodniopruskiej, z ok. 1903 r.	przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej	1	Plan ochrony zabytków gminy Herby	Park
4.	Herby	Herby, ul. Krótka	Wieża wodna z 1903 r.	przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej	1	Plan ochrony zabytków gminy Herby	Park
5.	Herby	Herby, ul. Dworcowa	Budynek dworca kolejowego Herby Nowe z 1926 r.	przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej	1	Plan ochrony zabytków gminy Herby	Park
6.	Herby	Lisów, ul. Dworcowa	Budynek dworca PKP z XIX w.	gminna ewidencja zabytków	1	Plan ochrony zabytków gminy Herby	Park
7.	Kochanowice	Kochanowice, ul. Dworcowa	Budynek stacji kolejowej PKP	gminna i wojewódzka ewidencja zabytków	1	SUIKZ Gminy Kochanowice	Park
8.	Konopiska	Konopiska, Os. Górka	Budynek dawnego zarządu kopalni z XVIII, XIX i nadbudowany w pocz. XX w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna Ewidencja Zabytków gminy Konopiska	otulina
9.	Konopiska	Konopiska, przed Urzędem Gminy na skwerze	Tablica oraz wagonik (w formie pomnika) upamiętniającego górnictwo rud żelaza i górników w Konopiskach	Brak danych	1	Strategia rozwoju gminy Konopiska	otulina
10.	Ciasna	Niwki, nad kanałem hutniczym	Dawny piec hutniczy z XIX w.	Brak danych	1	Mapa „Park krajobrazowy Lasy nad Górną Liswartą” Galileos, Studio Wyd. Plan	Park
11.	Boronó	Boronów, ul.	Zespół budynków	wpis do	1	Strona	Park

	w	Dworcowa	PKP (kasa, magazyn, rampa) z 1927 r.	mpzp		Internetowa UG Boronów	
12.	Herby	Herby, pn-zach. część miejscowości	Żelazny most w miejscu przecięcia torów kolejowych	bd	1	Inwentaryzacja terenowa	Park
13.	Ciasna	Ciasna, okolice dworca PKP	Wieża wodna	bd	1	Inwentaryzacja terenowa	Park

Obiekty dawnej architektury rzemieślniczej (B43)

Map. 24. Lokalizacja obiektów architektury przemysłowej i kolejowej w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Za obiekty dawnej architektury rzemieślniczej uznano budynki związane z tradycyjną działalnością rękodzielniczą oraz zajęciami gospodarstwa wiejskiego. Zinventaryzowano dwa obiekty, a jako pierwszą zabytkową fabrykę fajek z XVIII w., zlokalizowaną w centrum wsi Zborowskie (gm. Ciasna) (fot. 24). Jest to drewniany budynek, obecnie zagospodarowany na cele wystawiennicze z ekspozycją starych fajek i urządzeń do ich odlewu. Drugim obiektem jest budynek starej rzeźni w Lisowie, zlokalizowany w dolinie Liswarty w zachodniej części miejscowości (fot. 24). Dwupiętrowy, ceglany budynek obecnie pełni funkcję restauracji.

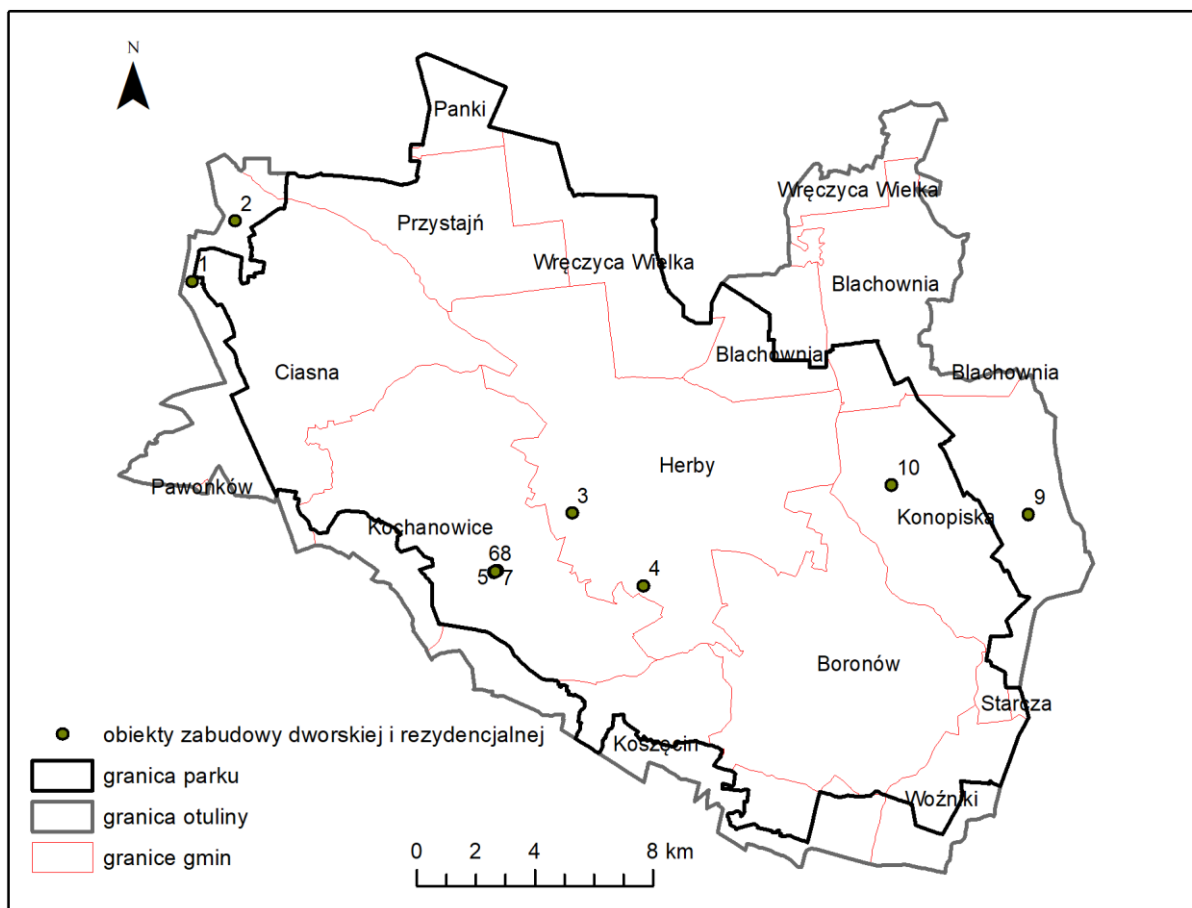
Fot. 24. Dawna fabryka fajek w Zborowskim (lewe zdj.) i dawna rzeźnia w Lisowie (prawe zdj.) (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda i Anna Żemła-Siesicka, styczeń i kwiecień 2018)

Tab. 34. Zestawienie obiektów dawnej architektury rzemieślniczej w obrębie PKLnGL i otuliny (B43)

Wskaźnik B43 – Obiekty dawnej architektury rzemieślniczej							
Lp.	Gmina	Miejscowość	Rodzaj	Forma ochrony	Liczba/zajęta powierzchnia	Źródło danych	Uwagi
1.	Ciasna	Zborowskie	Fabryka fajek, wzniesiona w XVIII wieku, przebudowana w 1860 roku, drewniana	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków	Park
2.	Herby	Lisów	Budynek dawnej rzeźni z XIX w., ceglany, murowany	Przeznaczony do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków	1	UG Herby	Park

Obiekty architektury dworskiej i rezydencjalnej (B49)

Do obiektów architektury dworskiej i rezydencjalnej należą zabytkowe założenia pałacowo-parkowe, budynki pałaców, dworów oraz zabudowy im towarzyszącej (spichlerze podworskie, zabudowę gospodarską związaną z funkcjonowaniem dworu, mieszkalną dla służby). Do tej kategorii obiektów zaliczono również pozostałości parków podworskich. Zespoły pałacowo-parkowe znajdują się w zachodniej części Parku, w gminie Ciasna. Należą do nich: pałac wraz z parkiem w Patoce oraz dwór w otoczeniu parku w Panoszowie. Ponadto w miejscowości Ciasna znajduje się kompleks pałacowo-parkowy, który graniczy z otuliną PKLnGL, jednakże znajduje się już poza terenem objętym analizą. Ponadto w Lisowie znajduje się dawny pałac, obecnie pełniący funkcje mieszkalne. W Kochanowicach znajduje się kompleks pałacowo-parkowy jednakże każdy z jego elementów pełni odrębne funkcje, co doprowadziło do zatracenia czytelności układu zespołu pałacowo-parkowego. Pałac w Kochanowicach został zaadaptowany na szkołę podstawową, a otaczający go park na otoczenie i zaplecze wokół szkoły (fot. 25). Zabudowania gospodarskie przypałacowe obecnie przechodzą w stan ruiny (spichlerz i obora). Ponadto pozostałości parku dworskiego znajdują się w Mochale, Konopiskach i Aleksandrii Drugiej. Pomimo objęcia ich ochroną (gminna ewidencja zabytków) zatraciły swój rezydencjalny charakter i są mało czytelne w krajobrazie jako obiekty podworskie.

Map. 25. Lokalizacja obiektów dworskich i pałacowych w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

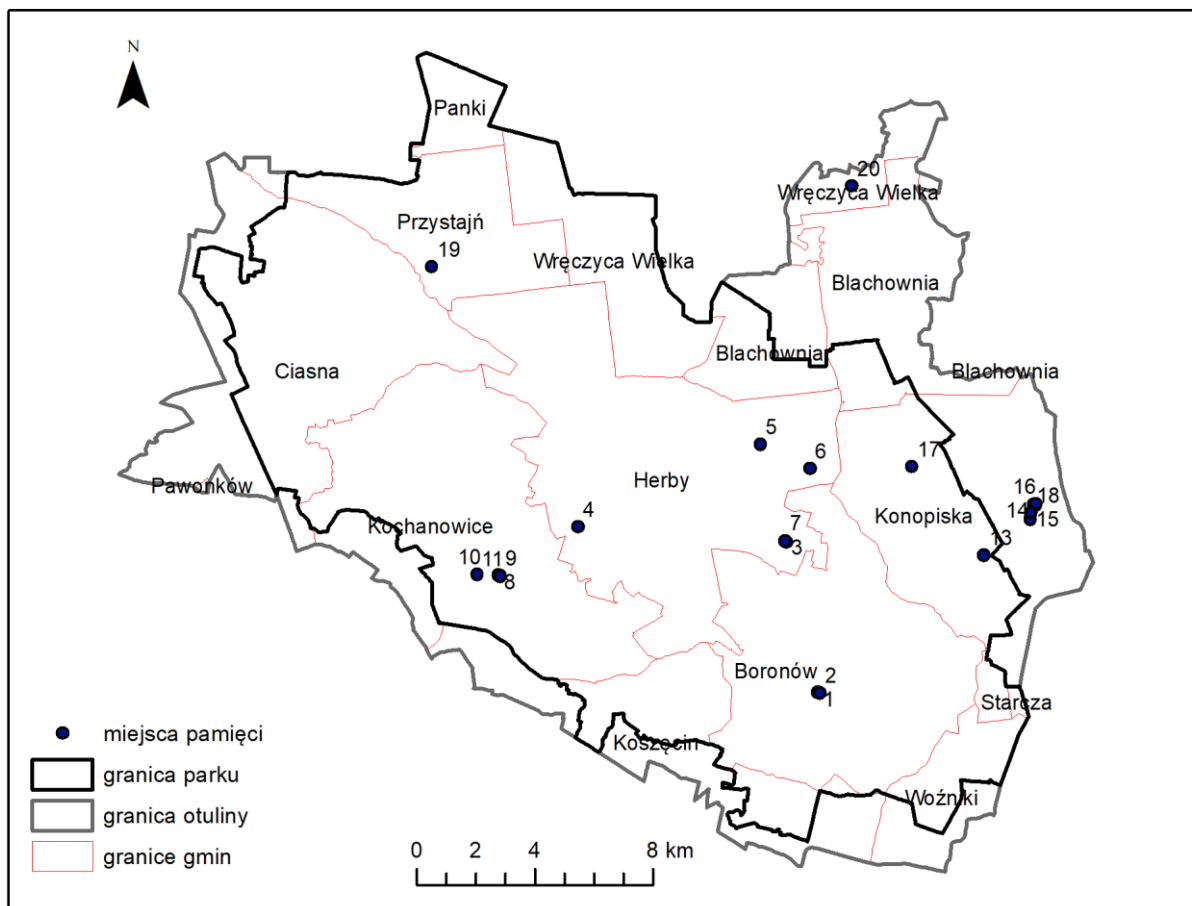
Fot. 25. Pałac w Kochanowicach (lewe zdj.) i budynek pałacu w Lisowie (lewe zdj.) (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda i M. Sobala, kwiecień i maj 2018)

Tab. 35. Zestawienie obiektów architektury rezydencjalnej i dworskiej w obrębie PKLnGL i otuliny (B49)

Wskaźnik B49 – Obiekty architektury dworskiej i rezydencjalnej							
Lp	Gmina	Miejscowość	Rodzaj	Forma ochrony	Liczba/zajęta powierzchnia	Źródło danych	Uwagi
1.	Ciasna	Patoka	Zespół pałacowo-parkowy – pałac z przełomu XIX i XX wieku	Rejestr zabytków	3,9 ha	Rejestr zabytków	otulina
2.	Ciasna	Panoszów	Zespół dworsko-parkowy – dwór wzniesiony na początku XIX wieku	Rejestr zabytków	1,5 ha	Rejestr zabytków	otulina
3.	Herby	Lisów	Budynek pałacu w Lisowie z XIX w.	Przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej zabytków	1	UG Herby	Park
4.	Herby	Mochała	Pozostałości parku w obszarze zainwestowania z XIX i XX w. (park z 1924 r.)	Gminna ewidencja zabytków	1	UG Herby	Park
5.	Kochanowice	Kochanowice, ul. Szkolna	Pałac (obecnie szkoła), z początku XIX wieku wraz z dawnymi zabudowaniami folwarcznymi	Rejestr zabytków	1	Rejestr zabytków	Park
6.	Kochanowice	Kochanowice, ul. Szkolna	Spichlerz z 1817 r.	Rejestr zabytków	1	NID portal mapowy	Park
7.	Kochanowice	Kochanowice, ul. Szkolna	Obora podworska	Gminna ewidencja zabytków	1	SUIKZG Kochanowice	Park
8.	Kochanowice	Kochanowice	Budynek mieszkalny podworski w Kochanowicach	Gminna ewidencja zabytków	1	SUIKZG Kochanowice	Park
9.	Konopiska	Konopiska	Pozostałość parku dworskiego z XVIII w.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	otulina
10.	Konopiska	Aleksandria Druga, ul. Strażacka	Pozostałość parku dworskiego z 1880 r.	Gminna ewidencja zabytków	1	Gminna ewidencja zabytków	Park

Miejsca pamięci (B67)

Na terenie Parku znajduje się 20 miejsc pamięci, ujętych w Ewidencji Miejsc Pamięci Województwa Śląskiego. Są wśród nich pojedyncze groby wojenne, zbiorowe mogiły żołnierzy, oraz pomniki i tablice upamiętniające ważne z punktu widzenia regionu wydarzenia historyczne. Najwięcej miejsc pamięci znajduje się w Konopiskach (gm. Konopiska) i Kochanowicach (gm. Kochanowice). Są skupione głównie w wschodniej części obszaru (teren dawnego zaboru rosyjskiego) – gminy Herby, Konopiska, Wręczyca Wielka.

Map. 26. Lokalizacja miejsc pamięci w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Fot. 26. Miejsce pamięci w Lisowie koło dworca PKP (lewe zdj.) i Kamińsku na dawnym pensjonacie Anna, obecnie Dom pod Modrzewiami (prawe zdj.) (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

Tab. 36. Zestawienie miejsc pamięci w obrębie PKLnGL i otuliny (B67)

Wskaźnik B67 – Miejsca pamięci							
Lp.	Gmina	Miejscowość	Rodzaj	Forma ochrony	Liczba/zajęta powierzchnia	Źródło danych	Uwagi
1.	Boronów	Boronów	Grób zbiorowy wojenny 6 żołnierzy 74 Pułku Piechoty z Lublińca, którzy zginęli w okolicach Boronowa 1 września 1939 roku - pom. nagr.	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
2.	Boronów	Boronów	Kwatera wojenna (mogiła zbiorowa oraz 3 mogiły pojedyncze) żołnierzy niemieckich poległych w styczniu 1945 roku	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
3.	Herby	Olszyna	Tablica ku czci 11 Polakom przywiezionym z więzienia w Lublińcu, powieszonym przez hitlerowców 3 października 1944 roku	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
4.	Herby	Lisów	Pomnik na miejscu egzekucji, upamiętniający Alojzego Szczecha, poległego w II Powstaniu Śląskim 20 sierpnia 1920 roku	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
5.	Herby	Herby	Pomnik wdzięczności dla żołnierzy Wojska Polskiego i żołnierzy Armii Czerwonej poległych w czasie II wojny światowej	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
6.	Herby	Herby/Aleksandria	Grób zbiorowy wojenny 8 żołnierzy LWP, poległych podczas rozminowania w czerwcu 1945 roku	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park

			terenów leśnych wokół Herb i nieznanego pilota radzieckiego, poległego 19 stycznia 1945 roku - pom. nagr.				
7.	Herby	Olszyna	Mogiła zbiorowa wojenna 13 jeńców radzieckich poległych podczas ucieczki z transportu Herby-Lisów w 1944 roku i 2 żołnierzy niemieckich rozstrzelanych w 1945 roku	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
8.	Kochanowice	Kochanowice	Grób zbiorowy wojenny 4 żołnierzy Wojska Polskiego: Kazimierza Ciszka, Antoniego Marszałka i 2 nieznanymi, poległych 1 września 1939 roku - pom. nagr.	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
9.	Kochanowice	Kochanowice	Grób wojenny Jana Gambusia, poległego w czasie III Powstania Śląskiego 19 maja 1921 roku - pom. nagr.	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
10.	Kochanowice	Kochanowice	Pomnik upamiętniający męczeńską śmierć 10 Polaków zamordowanych 10 czerwca 1944 roku w odwet za rozstrzelanie w Lubeckach niemieckiego leśniczego	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
11.	Kochanowice	Kochanowice	Mogiła zbiorowa wojenna 2 żołnierzy niemieckich: Hans Faber i Ludwig Ladei, poległych we wrześniu 1939 roku	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park

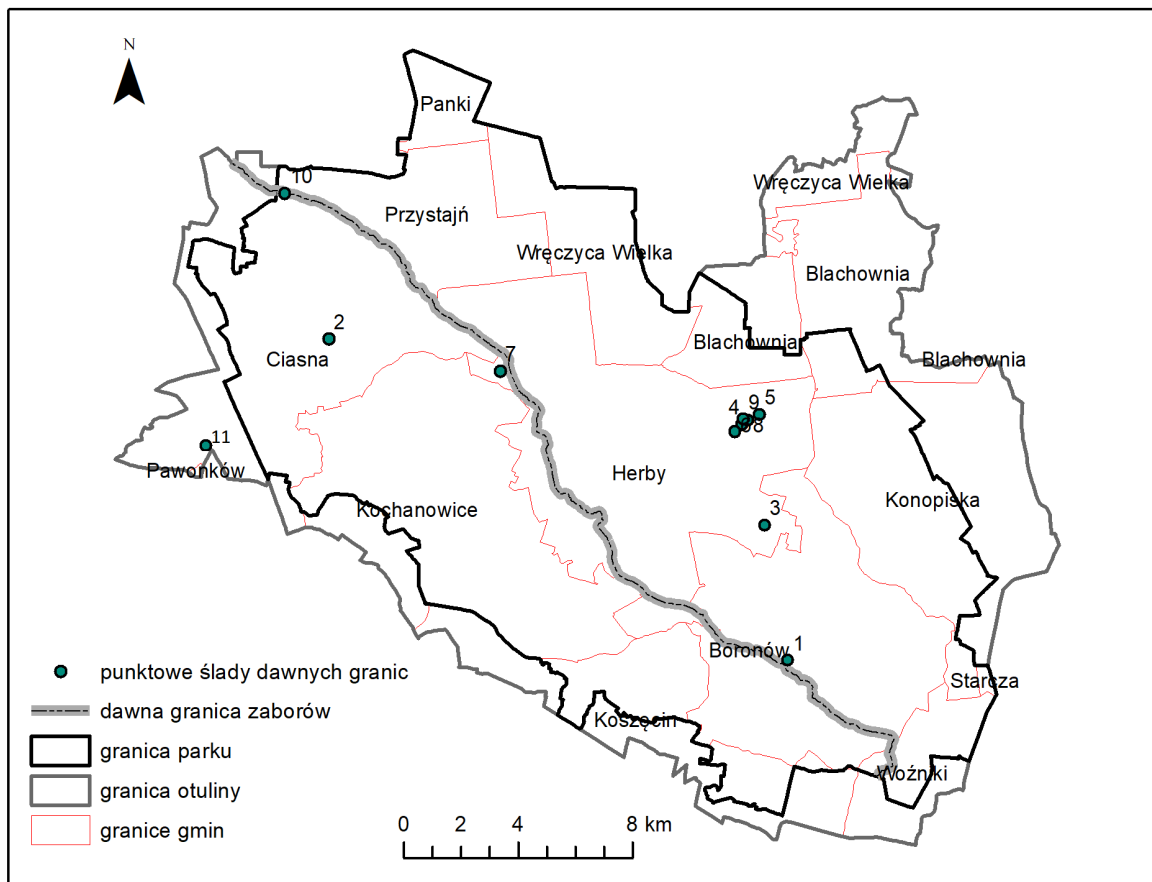
12	Konopiska	Konopiska	Mogiła zbiorowa wojenna 3 żołnierzy Wojska Polskiego rozstrzelanych we wrześniu 1939 roku we wsi Łaziec	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
13	Konopiska	Korzonek	Mogiła wojenna nieznanego żołnierza niemieckiego poległego w styczniu 1945 roku	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
14	Konopiska	Konopiska	Grób i tablica Wojciecha Korwina Szymanowskiego, uczestnika Powstania Styczniowego	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	otulina
15	Konopiska	Konopiska	Tablica upamiętniająca mieszkańców dawnej gminy Dźbów i Rększowic poległych w walkach z bolszewikami, na frontach II wojny światowej oraz pomordowanych w obozach w latach 1939-1945	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	otulina
16	Konopiska	Konopiska	Grób Józefa Wieczorka (pochówek rodzinny), wójta gminy Dźbów; Grób Stanisława Wróblewskiego „zasłużonego dla sprawy polskiej w Ameryce”; Grób Aleksandra Wajznera (najstarszy grób na cmentarzu w Konopiskach)	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	3	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	otulina
17	Konopiska	Aleksandria	Tablica upamiętniająca Damazego Jeziorskiego - kierownika szkoły zamordowanego w KL Auschwitz i	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park

			innych mieszkańców Aleksandrii pomordowanych w czasie II wojny światowej				
18	Konopiska	Konopiska	Pomnik poświęcony mieszkańcom gminy Konopiska, którzy polegali w wojnie bolszewickiej oraz w czasie II wojny światowej	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	otulina
19	Przystajń	Kamińsko	Płyta upamiętniająca śmierć 10 osób: Stefana Anczyka, Stefana Augustynowicza, Włodzimierza Giełdę, Wiktora Hucia, Walentego Kaczmarczyka, Pawła Nicpocia, Alojzego Nicpocia, Piotra Radlaka, Józefa Szymanka i Bronisława Wręczyckiego rozstrzelanych przez hitlerowców w dniu 22 kwietnia 1944 roku	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	Park
20	Wręczyca Wielka	Wręczyca Wielka	Mogiła symboliczna upamiętniająca miejsce na którym 1 września 1939 roku poległo 3 nieznanymi żołnierzy polskich	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	1	Ewidencja miejsc pamięci woj. śląskiego	otulina

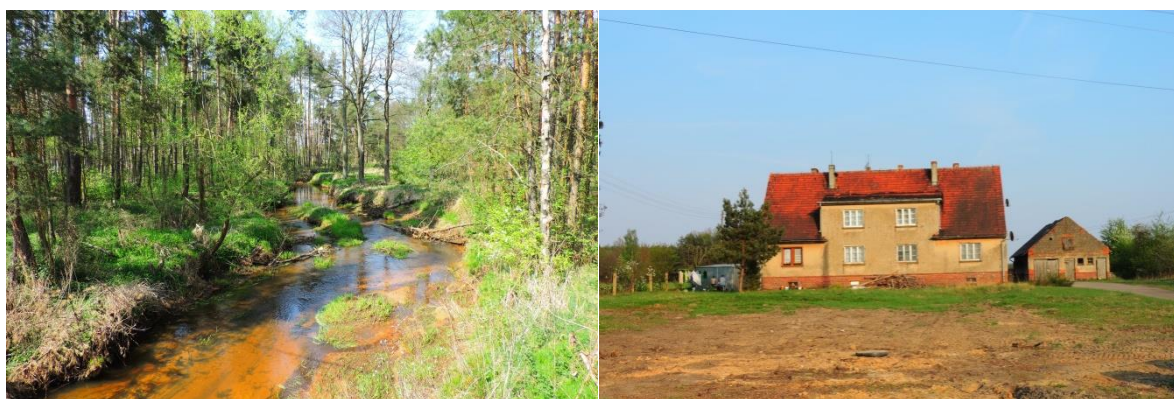
Zachowane ślady własności i ślady przebiegu granic państwa (B85)

Ze względu na specyficzne położenie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”, w miejscu dawnej granicy pomiędzy zaborami, w jego obszarze występują liczne ślady przebiegu granic. Granicę pomiędzy zaborami pruskim i rosyjskim stanowiła rzeka Liswarta (fot. 27). Lewobrzeżna część obszaru (gminy Ciasna, Kochanowice, Koszęcin, pd. część Boronowa, Woźnik) należały do zaboru pruskiego (Niemiec). Prawobrzeżna część obszaru (gminy Herby – prawie całe, Boronów – część pn., Wręczyca Wielka, Przystajń, Blachownia, Konopiska i Starcza) należały do zaboru rosyjskiego. W wielu miejscowościach zachowały się budynki dawnych posterunków granicznych (Ciasna, Zborowskie – fot. 27, Braszczok), komór celnych (Boronów, Herby). Ponadto charakterystyczną miejscowością, z punktu widzenia położenia nadgranicznego były Herby, w których znajdowało się kolejowe przejście graniczne. Dlatego w Herbach znajdują się podwójne dworce kolejowe – kolei wschodniopruskiej

i rosyjskiej, które są dowodem istnienia dawnej granicy. Jako ślad przebiegu granic uznano również rzekę Liswartę, która pełniła funkcję faktycznej granicy między zaborami.

Map. 27. Lokalizacja śladów własności i przebiegu dawnych granic w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Fot. 27. Rzeka Liswarta – granica między zaborami oraz dawny posterunek celny w Zborowskiem (Fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

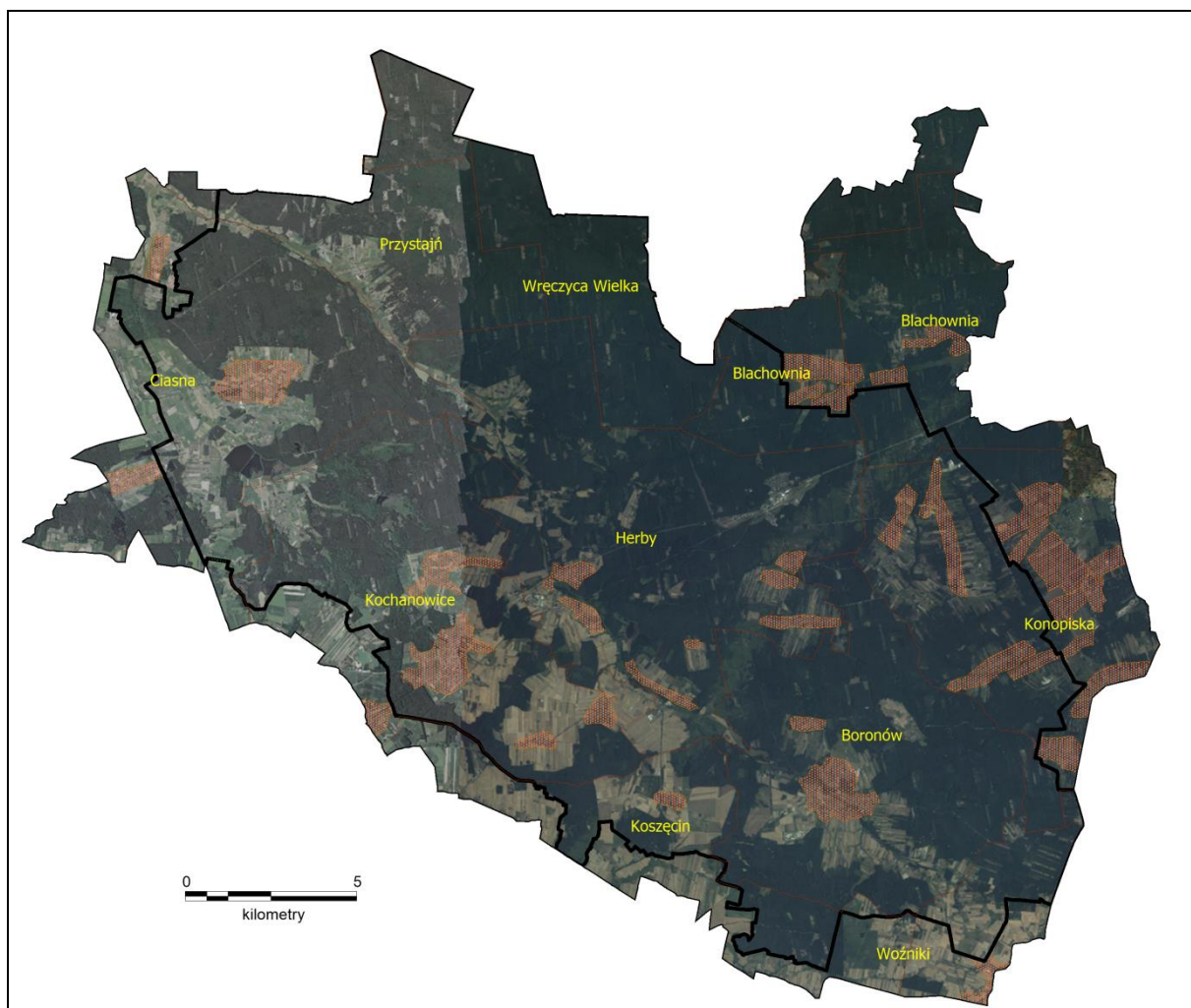
Tab. 37. Zestawienie zachowanych śladów własności i przebiegu dawnych granic w obrębie PKLnGL i otuliny (B85)

Wskaźnik B85 – Zachowane ślady własności, ślady przebiegu granic państwa							
Lp.	Gmina	Miejscowość	Rodzaj	Forma ochrony	Liczba/zajęta powierzchnia	Źródło danych	Uwagi
1.	Boronów	Boronów, ul. Boczna 5	Komora celna i posterunek straży granicznej z II poł. XIX w.	wpis do mpzp	1	strona internetowa UG	Park
2.	Ciasna	Zborowskie, ul. Polna	Dawny Urząd Celny		1	mapa PKLnGL wyd. ZPKWŚ, Inwentaryzacja terenowa	Park
3.	Herby	Olszyna, ul. Klonowa 7	Dawna pruska komora celna, budynek ceglany z XIX w.	przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej	1	dane z UG Herby	Park
4.	Herby	Herby, ul. Lubliniecka	Budynek Dyrekcji Kolei Wschodniopruskiej obecnie Urząd Gminy Herby	przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej	1	dane z UG Herby	Park
5.	Herby	Herby, ul. Lubliniecka 11	Budynek kolei wschodniej z ok. 1903 r.	przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej	1	dane z UG Herby	Park
6.	Herby	Herby, ul. Dworcowa	Budynek kolei wschodniopruskiej, z ok. 1903 r.	przeznaczony do ujęcia w ewidencji wojewódzkiej	1	dane z UG Herby	Park
7.	Herby	Braszcok	Były posterunek graniczny obecnie budynek komunalny, 1937 r.	gminna ewidencja zbytków	1	dane z UG Herby	Park
8.	Herby	Herby, ul. Lubliniecka 31	Pruska komora celna, bud. murowany z XIX w.	gminna ewidencja zbytków	1	dane z UG Herby	Park
9.	Herby	Herby, ul. Lubliniecka 38	Rosyjska komora celna, bud. murowany z XIX w.	gminna ewidencja zbytków	1	dane z UG Herby	Park
10.	Ciasna	Niwki	Zabudowa pruskiego urzędu celnego	brak danych	1	Inwentaryzacja terenowa	Park

11	Ciasna	Ciasna - Col	Budynek graniczny	bd	1	Inwentaryzacja terenowa	otulina
----	--------	--------------	-------------------	----	---	-------------------------	---------

Typ morfologiczny wsi (B95)

Obszary wiejskie analizowano pod kątem układów przestrzennych wsi. Za wzorcowe uznano typy morfologiczne wsi, wyznaczone przez M. Kiełczewską-Zaleską (1972): łańcuchówki (wsie leśno-łanowe), okolnice, wsie placowe, rzędówki, szeregówki, ulicówki, wielodrożnice, widlice oraz wsie w typie mieszanym. W obszarze Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” występuje 5 z 9 typów. Cechują się różnym stanem zachowania, od wsi z widocznym układem przestrzennym do tych, w których charakterystyczny układ się zaciera. W sumie analizowano 38 układów wsi (map. 30). W zachodniej, południowej i centralnej części Parku dominują ulicówki np. Ciasna, Cieszowa, Hadra, Kierzki, Olszyna, Kalina, Panoszków, z których część ma zacierający się układ. Ulicówki są wsiami jednodrożnymi o zwartej zabudowie po obu stronach drogi. Jest to powszechnie występujący typ wsi, który powstawał w różnych okresach historycznych. Cechą ulicówek jest odległe położenie pól od działek z zagrodami, do których należą (Kiełczewska-Zaleska, 1972). Drugim wyróżnionym typem morfologicznym wsi są wielodrożnice. Jest to jeden z najstarszych kształtów wsi w Europie. Cechuje się nieregularnym przebiegiem dróg, przy których w sposób zwarty zlokalizowane są domy i budynki gospodarcze, jednakże całość zabudowy sprawia wrażenie chaotycznej. Do wielodrożnic można zaliczyć Kochanowice, Zborowskie, Boronów, Lisów. Charakterystycznym typem dla północno-wschodniej części PKLnGL jest wieś leśno-łanowa (łańcuchówka). Jest to typ wsi jednodrożnej, z charakterystycznym łanowym układem pól, najczęściej występujący w obszarach górskich. Wzdłuż drogi, po obu stronach znajdują się zazwyczaj luźno rozmieszczone zagrody, zaś za nimi łany pól prostopadłych do drogi, o charakterystycznych wydłużonych kształtach (Kiełczewska-Zaleska, 1972). Pomimo odmiennej lokalizacji tego typu wsi od klasycznie występujących w dolinach górskich, ze względu na charakter morfologiczny (wąskie, długie działki z domami po obu stronach drogi, zazwyczaj jednej, głównej w danej wsi oraz układ łanowy pól) określono je jako wsie łańcuchowe. Łańcuchówkami są Aleksandria Druga, część Konopisk, Jamki, Rększowice, Korzonek i Cisie. Wyjątkowym typem morfologicznym wsi jest Aleksandria Pierwsza. Pomimo charakterystycznego układu łanowego pól, jest wsią widlicą, ponieważ zabudowa wsi zlokalizowała się wzdłuż drogi rozwidlającej się na dwie odnogi. Ponadto na skutek niekontrolowanego rozrostu układów wsi powstały wsie w typie mieszanym np. Konopiska, w których centrum ma charakter wielodrożnicy, zaś dzielnice oddalone od niego – łańcuchówek.

Map. 28. Wsie o zidentyfikowanym typie morfologicznym w obrębie Parku i otuliny (opracowanie własne)⁴

Tab. 38. Określone typy morfologiczne wsi w krajobrazach lokalnych w obrębie PKLnGL i otuliny

Wskaźnik B95 – Typ morfologiczny wsi						
Nr	Gmina	Kod jednostki	Typ wsi/ stopień zachowania	Liczba w jednostce	Źródło danych	Uwagi
1.	Ciasna	O_Cia_01	F	1	Ortofotomapa	otulina
2.	Ciasna	O_Cia_06	F (zatarty)	1	Ortofotomapa	otulina
3.	Kochanowice	O_Koc_03	I (zatarty)	1	Ortofotomapa	otulina
4.	Woźniki	O_Woź_01	F (zatarty)	1	Ortofotomapa	otulina
5.	Konopiska	O_Kon_02	A+I	8+1	Ortofotomapa	otulina
6.	Błachownia	O_Bla_03	A+I	5+1	Ortofotomapa	otulina

⁴ W podkładzie wykorzystano ortofotomapę i Bazę Danych o Terenie udostępnione NFOŚ przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii

7.	Ciasna	P_Cia_06	G	1	Ortofotomapa	Park
8.	Kochanowice	P_Koc_05	G	2	Ortofotomapa	Park
9.	Herby	P_Her_02	F+G	1+1	Ortofotomapa	Park
10.	Kochanowice	P_Koc_06	F+G	1+1	Ortofotomapa	Park
11.	Herby	P_Her_10	F	1	Ortofotomapa	Park
12.	Koszęcin	P_Kos_02	F	1	Ortofotomapa	Park
13.	Boronów	P_Bor_03	G	2	Ortofotomapa	Park
14.	Konopiska	P_Kon_06	A	2	Ortofotomapa	Park
15.	Konopiska	P_Kon_02	A+H	1+1	Ortofotomapa	Park
16.	Herby	P_Her_12	F+G	2+1	Ortofotomapa	Park
17.	Herby	P_Her_11	F	1	Ortofotomapa	Park

Wyjaśnienie skrótów:

A – łańcuchówka (wieś leśno-łanowa)

B – okolnica

C – wieś placowa (owalnica)

D – rzędówka

E – szeregowka

F – ulicówka

G – wielodrożnica

H – widlica

I – typ mieszany

4.5. Cechy syntetyczne krajobrazu (tożsamość, tradycja, swojskość, unikatowość)

Cechy syntetyczne krajobrazu określono na podstawie obserwacji i inwentaryzacji terenowych, uwzględniających regionalne cechy krajobrazu. Tabela 39 i 40 prezentują zestawienie cech syntetycznych dla poszczególnych krajobrazów lokalnych oraz gmin w obrębie Parku i otuliny.

Tab. 39. Inwentaryzacja cech syntetycznych (C) w obrębie PKLnGL w podziale na krajobrazy lokalne

Kod krajobrazu lokalnego	Cechy syntetyczne krajobrazu			
	Tożsamość	Tradycja	Swojskość	Unikatowość
Gmina Blachownia				
P_Bla_01	0	0	0	0
P_Bla_02	0	0	0	0
Gmina Boronów				
P_Bor_01	1	0	0	0
P_Bor_02	1	1	1	0
P_Bor_03	0	0	1	0
P_Bor_04	0	0	0	0
P_Bor_05	0	0	0	0
P_Bor_06	0	0	0	1

Gmina Ciasna				
P_Cia_01	1	1	0	1
P_Cia_02	1	0	0	1
P_Cia_03	0	0	0	0
P_Cia_04	0	0	0	0
P_Cia_05	0	0	0	0
P_Cia_06	1	1	1	0
P_Cia_07	0	0	0	1
P_Cia_08	0	1	0	1
P_Cia_09	0	0	0	0
P_Cia_10	0	0	0	0
P_Cia_11	0	0	0	0
Gmina Herby				
P_Her_01	0	0	0	1
P_Her_02	1	1	1	1
P_Her_03	0	0	0	0
P_Her_04	1	1	0	0
P_Her_05	0	0	0	0
P_Her_06	0	0	0	0
P_Her_07	0	0	0	0
P_Her_08	0	0	0	0
P_Her_09	0	0	0	1
P_Her_10	1	1	1	0
P_Her_11	1	1	0	0
P_Her_12	0	1	1	0
P_Her_13	0	0	0	0
P_Her_14	0	0	0	0
P_Her_15	0	0	0	0
P_Her_16	1	1	1	1
P_Her_17	0	0	0	0
Gmina Kochanowice				
P_Koc_01	1	1	0	0
P_Koc_02	0	0	0	1
P_Koc_03	0	0	0	1
P_Koc_04	0	0	0	0
P_Koc_05	0	1	1	0
P_Koc_06	1	1	1	0

P_Koc_07	0	0	0	0
Gmina Konopiska				
P_Kon_01	0	0	0	0
P_Kon_02	0	0	0	0
P_Kon_03	0	0	0	0
P_Kon_04	0	0	0	0
P_Kon_05	0	0	0	1
P_Kon_06	0	0	0	0
P_Kon_07	0	0	0	0
Gmina Koszęcin				
P_Kos_01	0	0	0	0
P_Kos_02	1	1	1	0
P_Kos_0	0	0	0	0
P_Kos_04	0	0	0	0
P_Kos_05	0	0	0	0
P_Kos_06	0	0	0	0
Gmina Panki				
P_Pan_01	0	0	0	0
Gmina Przystajń				
P_Prz_01	0	0	0	0
P_Prz_02	1	1	0	1
Gmina Starcza				
P_Sta_01	0	0	0	0
Gmina Woźniki				
P_Woz_01	0	1	0	0
P_Woz_02	0	0	0	0
P_Woz_03	0	0	0	0
Gmina Wręczyca Wielka				
P_Wre_01	0	0	0	0

Tab. 40. Inwentaryzacja cech syntetycznych (C) w obrębie otuliny PKLnGL w podziale na krajobrazy lokalne

Kod krajobrazu lokalnego	Cechy syntetyczne krajobrazu			
	Tożsamość	Tradycja	Swojskość	Unikatowość
Gmina Blachownia				
O_Bla_01	0	0	0	0
O_Bla_02	0	0	0	0

O_Bla_03	0	1	0	0
O_Bla_04	0	0	0	0
O_Bla_05	0	0	0	0
Gmina Boronów				
O_Bor_01	0	0	0	0
Gmina Ciasna				
O_Cia_01	1	1	0	0
O_Cia_02	0	0	0	0
O_Cia_03	0	0	0	0
O_Cia_04	0	0	0	0
O_Cia_05	0	0	0	0
O_Cia_06	0	0	0	0
O_Cia_07	0	0	0	0
O_Cia_08	0	0	0	1
O_Cia_09	0	0	0	0
O_Cia_10	0	0	0	0
O_Cia_11	0	0	0	0
Gmina Kochanowice				
O_Koc_01	0	0	0	0
O_Koc_02	0	0	0	0
O_Koc_03	0	0	0	0
Gmina Konopiska				
O_Kon_01	0	0	0	0
O_Kon_02	0	0	0	0
O_Kon_03	0	0	0	0
O_Kon_04	0	0	0	0
Gmina Koszęcin				
O_Kos_01	0	0	0	0
O_Kos_02	0	0	0	0
O_Kos_03	0	0	0	0
Gmina Pawonków				
O_Paw_01	0	0	0	0
Gmina Przystajń				
O_Prz_01	0	0	0	0
O_Prz_02	0	0	0	0
Gmina Woźniki				
O_Woz_01	1	0	0	0

Gmina Wręczyca Wielka				
O_Wre_01	0	0	0	0
O_Wre_02	0	0	0	0
O_Wre_03	0	0	0	0
O_Wre_04	0	0	0	0

Tożsamość krajobrazu

Zgodnie z definicją z instrukcji opracowywania audytów krajobrazowych (Solon i in., 2014) tożsamość cechuje krajobrazy, w których istnieje przestrzenny zapis identyfikacji społeczności z obszarem (z cechami materialnymi i niematerialnymi krajobrazu, przekonaniem, poglądami oraz kulturowymi obyczajami). Krajobrazy noszą wyraz tożsamości, jeśli identyfikację z miejscem deklaruje 75% mieszkańców. W przypadku deklaracji na poziomie 26-74% krajobrazy tracą swoją tożsamość, natomiast jeśli wynosi ona 25% i mniej, krajobrazy nie posiadają tożsamości. Tożsamość określa się na podstawie badania ankietowego, ale można ją również ocenić na podstawie trwałości i tradycji krajobrazu. Tożsamość krajobrazu w obszarze Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” oceniono na podstawie trwałości i kulturowania tradycji. Stwierdzono, że objawia się ono poprzez utrzymywanie w krajobrazie charakterystycznych typów zabudowy (tradycja architektoniczna), cech związanych z dawną przynależnością ziem do zaborów pruskiego i rosyjskiego np. sposób użytkowania terenu, typy wsi, rodzaj obiektów religijnych (np. protestanckie w zachodniej części Parku). Ponadto jako cechy materialne lub niematerialne (przejawiane np. w toponimii) zachowywana jest tradycja dawnego górnictwa i hutnictwa żelaza (piec hutniczy w Niwkach, tablice dydaktyczne nt. hutnictwa w rezerwacie „Rajchowa Góra” oraz nazwy Hucisko, Hutki, Szklana Huta). Na tej podstawie wytypowano krajobrazy lokalne posiadające swoją tożsamość (tab. 41).

Tab. 41. Krajobrazy lokalne PKLnGL i otuliny posiadające tożsamość

Tożsamość krajobrazu	
Kod krajobrazu lokalnego	Miejscowości
P_Cia_01	Niwki
P_Cia_02	+ las z hutnictwem koło Niwek
P_Bor_01	Szklana Huta i Rajchowa Góra
O_Cia_01	Molna
P_Her_02	Łębki, Tanina i Braszczok
P_Prz_02	Kamińsko
P_Cia_06	Zborowskie
P_Koc_01	Pawełki
P_Kos_02	Cieszowa
P_Koc_06	Droniowice
P_Her_11	Kierzki
P_Her_16	Hadra
P_Her_10	Mochała
P_Bor_02	Dębowa Góra

P_Her_04	Kolonia Lisów
P_Cia_01	Niwki

Tradycja krajobrazu

Krajobrazy tradycyjne charakteryzuje występowanie cech materialnych, fizjonomicznych i symbolicznych, które są dowodami lokalnej (lub regionalnej) tradycji społeczności je zamieszkującej. Cechy te mogą występować punktowo, jako ciągi lub zbiory na ponad 50% obszaru (Solon i In., 2014). Uznawane są jako ogólnie rozumiane dziedzictwo kulturowe zapisane w przestrzeni i utrwalone w społeczeństwie. Tradycja krajobrazu może przybrać cechy materialne i fizjonomiczne w formie regionalnych wzorców architektonicznych, budowlanych, stylistycznych lub sposobów użytkowania ziemi. Może również przejawiać się jako zestaw cech niematerialnych i być obecna w postaci obrzędów i zwyczajów. Dodatkowo mogą występować cechy symboliczne, związane z regionalną tradycją w tym szczególnie jako *genius loci*. Za tradycyjne uznano krajobrazy w których występują materialne i niematerialne cechy związane z regionalnymi wzorcami zabudowy (ceglane domy w części zachodniej, drewniane chałupy w wschodniej), układami wsi (ulicówki w części zachodniej i łańcuchówki w wschodniej), charakterystyczne obiekty religijne (sfera sacrum), a także związane z lokalnymi podaniami, legendami, a utrzymywane w przestrzeni np. Diabelski Kamień, Dąb Napoleona, Dąb Henryka. Ponadto za tradycyjną cechą materialną uznano historyczne drogi np. Droga Huciańska, Droga Kamińska, Droga Wilczogórska, Chyrowski Dukt, Furmańska Droga. Krajobrazy lokalne noszące cechę tradycyjności prezentuje tabela 42.

Tab. 42. Krajobrazy lokalne tradycyjne w obrębie PKLnGL i otuliny

Tradycja	
Kod jednostki	Miejscowości
O_Cia_01	Panoszów, Molna
P_Cia_06	Zborowskie
P_Koc_01	Pawełki
P_Koc_05	Lubockie i Ostrów
P_Her_02	Tanina, Braszczok, Łebki
P_Prz_02	Kamińsko
P_Koc_06	Droniowice
P_Her_16	Hadra
P_Kos_02	Cieszowa
P_Her_11	Kierzki
P_Her_12	Olszyna, Kalina
P_Her_10	Mochała
P_Bor_02	Dębowa Góra
P_Her_04	Kolonia Lisów
P_Woz_01	Niwy
O_Bla_03	Cisie
P_Cia_01	Niwki

P_Cia_08	Bogdała
----------	---------

Swojskość krajobrazu

Swojskość krajobrazu określa się na podstawie stopnia związku przynależności i przywiązania ludności do swojego miejsca zamieszkania. Krajobraz można uznać za swojski, jeśli ponad 75% mieszkańców stwierdziło związek przynależności i przywiązania. Jeśli 26-74% mieszkańców deklaruje taki związek, krajobrazy są określane jako tracące swojskość, natomiast jeśli 25% lub mniej, krajobrazy nie posiadają cechy swojskości. Swojskość krajobrazu bezpośrednio można ocenić na podstawie ankiet wśród mieszkańców, a pośrednio na podstawie tradycji i trwałości krajobrazu (Solon i In., 2014). Za krajobrazy posiadające cechę swojskości uznano te, które pełnią funkcje wyłącznie dla lokalnych mieszkańców np. pozbawione są drugich domów, ośrodków turystycznych. Ponadto cechuje je pewien stopień odizolowania przestrzennego (np. oddalenie od głównych dróg, stacji kolejowych), który pozwolił na zachowanie lokalnego charakteru, kolorytu, poczucia przywiązania mieszkańców do swojej miejscowości oraz jest w przewadze autentyczny – nie doszło do przenikania obcych wzorców (architektonicznych, stylistycznych, ale też wzorców kultury masowej, w tym m.in. mody stylistycznej i budowlanej). Krajobrazy lokalne uznane za swojskie przedstawia tabela 43, w której określono zarówno krajobrazy swojskie, jak i tracące swojskość.

Tab. 43. Krajobrazy lokalne cechujące się swojskością w obrębie PKLnGL i otuliny

Swojskość krajobrazu	
Kod jednostki	Miejscowości
P_Her_02	Tanina, Łebki, Braszczok
P_Bor_02	Dębowa Góra
P_Her_16	Hadra
P_Her_10	Mochała
P_Koc_06	Droniowice
P_Kos_02	Cieszowa
P_Koc_05	Lubockie i Ostrów
P_Cia_06	Zborowskie
Tracące swojskość	Pawelki
P_Her_12	Kalina, Olszyna
O_Woz_01	Babienica
P_Bor_03	Boronów

Unikatowość krajobrazu

Krajobrazy unikatowe charakteryzuje występowanie na min. 75% ich obszaru syntetycznych wyjątkowych cech i właściwości. Krajobrazy unikatowe są rzadko spotykane, odrębne, wyjątkowe. Są reprezentatywne dla swojego regionu lub typu krajobrazu, mogą być uznane za wzorcowe. Zazwyczaj nie są spotykane nigdzie indziej i cechują się wyrazistym stylem krajobrazowym i dobrym stanem jego zachowania (Solon i in., 2014). Wyróżniono krajobrazy unikatowe w skali Parku, do których należy Dolina Liswarty, stawy i bagna w Hadrze i Mochale, wiejski krajobraz Łebków, Kamińska oraz Niwek. Jako unikatowe w typie wiejski (typ 6) uznano także krajobrazy Zborowskiego, Cieszowej i Łebek, a unikatowe w typie leśnym (typ 3) krajobraz użytku ekologicznego „Brzoza” oraz rezerwatów i

obszaru Natura 2000 „Cisy w łębkach” i „Cisy nad Liswartą”. Poniższa tabela prezentuje unikatowe krajobrazy lokalne.

Tab. 44. Unikatowe krajobrazy lokalne w obrębie PKLnGL i otuliny

Unikatowość	
Kod jednostki	Miejscowości
P_Her_09, P_Bor_06, P_Prz_02	Dolina Liswarty z wsiami
P_Her_16	Hadra
P_Her_02	Braszczok, Łębki z doliną
P_Prz_02	Kamińsko
P_Cia_01	Niwki
P_Cia_08	Bogdała
P_Koc_03	Biały Ług
P_Koc_02	Brzoza
P_Cia_07	Ciasna – Ola
O_Cia_08	Ciasna - Rogacz
Cia_02, Her_01, Kon_05, Her_01, Cia_02	powierzchniowe formy ochrony przyrody

4.6. Ocena stanu ochrony i przekształceń walorów kulturowych, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 10-lecia

Zgodnie z zapisami celów strategicznych dokumentacji do projektu planu ochrony z 2007 r. dotyczących walorów kulturowych, najważniejsza była:

Ochrona walorów kulturowych i krajobrazowych poprzez ustalenie odpowiednich zasad zabudowy i zagospodarowania terenów w tym w szczególności dotyczących:

- zabytkowych układów przestrzennych wsi,
- zespołów pałacowych i dworsko-parkowych z folwarkami,
- obiektów architektonicznych reprezentatywnych dla Parku,
- cmentarzy i miejsc pamięci,
- historycznych elementów zagospodarowania przemysłowego w dolinie Liswarty takich jak spiętrzenia rzek i potoków, stawy, groble, nasypy, kopce,
- alej, zadrzewień śródpolnych, dróg historycznych,
- obszarów pogórniczych i stref obserwacji archeologicznej,
- panoram, wnętrza i dominant krajobrazowych oraz przedpola ekspozycji biernej.

Z głównego celu strategicznego wynikały szczegółowe ustalenia do planu ochrony, odnoszące się do walorów kulturowych, które znalazły się w rozdziale 5.4. Pierwsze z nich dotyczyły utrzymania tożsamości kulturowej obszaru w zakresie:

- ochrony stanowisk archeologicznych, szczególnie tych, narażonych na niszczenie na skutek eksploatacji materiałów budowlanych, prowadzenia prac rolnych, technicznych. Ponadto podano warunki prowadzenia prac w strefach obserwacji archeologicznej i stanowiskach

archeologicznych oraz określono możliwości sprawowania nadzoru archeologicznego nad prowadzonymi pracami,

- ochrony historycznie ukształtowanych cech krajobrazu wiejskiego,
- ochrony i rewitalizacji obiektów zabytkowych oraz zasługujących na miano zabytku w oparciu o wytyczne konserwatorskie. Ochrona przed rozbiórką wartościowych zabudowań wiejskich poprzez wsparcie dla zmiany ich funkcji np. na letniskową, agroturystyczną itp.,
- ochrony zespołów pałacowych oraz dworsko-parkowych i folwarcznych,
- zachowania i dbałości o kaplice i krzyże przydrożne powiązane z zachowaniem zabytkowego charakteru i lokalizacji,
- zachowania i rewitalizacji cmentarzy zwłaszcza innych wyznań (ewangelicki, żydowski), szczególnie oznaczenie tablicami informacyjnymi, brak wprowadzania innych funkcji i ogrodzenie,
- opieki nad miejscami pamięci,
- podtrzymywaniu regionalnej kultury niematerialnej np. gwary śląskiej, muzyki, zwyczajów
- inwentaryzacji i aktualizacji przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Wojewódzką Służbę Ochrony Zabytków obiektów nieuwzględnionych w rejestrach, a zasługujących na miano zabytku,
- promocji powstania katalogu projektów dla Parku na podstawie wzorców lokalnej zabytkowej zabudowy. Zaproponowano obiekty maksymalnie 2-kondygnacyjne, z dachami dwuspadowymi lub naczółkowymi o odpowiednim nachyleniu, kryte dachówką, z tradycyjnymi materiałami wykorzystanymi do wykończenia elewacji np. cegła licowa, cegła, tynk i drewno.

W zakresie kształtowania regionalnego osadnictwa wiejskiego celami szczegółowymi były:

- zachowanie w krajobrazie czytelnych elementów zagospodarowania historycznego (spiętrzenia rzek, potoków, stawy, groble i nasypy),
- zachowanie i uzupełnienie historycznego zadrzewienia w formie alei przydrożnych, pasów wiatrochronnych, remizów z uwzględnieniem pierwotnego składu gatunkowego,
- zachowanie fortyfikacji po II wojnie światowej (rów w Herbach),
- zachowanie historycznych dróg, dróg granicznych,
- zachowanie historycznych układów wsi,
- sytuowanie nowych budynków w miejscach starych siedlisk, zachowując tradycyjny układ budynków w stosunku do drogi i w zagrodach,
- prowadzenie remontów zespołów pałacowo-parkowych i dworsko-parkowych w celu zabezpieczenia przed niszczeniem,
- adaptowanie i zagospodarowanie pustostanów zabytkowych zespołów pałacowo- i dworsko-parkowych oraz uporządkowanie terenów podwórz,
- zachowanie w przypadku nowych budynków skali, charakteru i lokalizacji zgodnej z tradycyjnymi układami zespołów pałacowo- i dworsko-parkowych,

- przywrócenie zespołom pałacowo- i dworsko-parkowym jedności kompozycyjnej oraz czytelności układów parkowych poprzez usuwanie samosiewów, nowych budynków, urządzeń technicznych,
- pielęgnacja i zachowanie w dobrym stanie sanitarnym drzew w Parku oraz zakaz ich wycinania i dosadzania w przypadkowych miejscach nowych roślin,
- konsultacje z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w sprawach remontów, adaptacji i renowacji zabytkowych zespołów pałacowo i dworsko-parkowych.

Dokumentacja do projektu planu ochrony z 2007 r. zakładała następujące cele szczegółowe w zakresie ochrony obiektów architektury i budownictwa:

- zachowanie i otoczenie opieką wiejskich chat drewnianych i ceglanych oraz zachowanie ich w dobrym stanie technicznym, a razie potrzeby przenoszenie w nowe miejsce zamiast rozbiórki,
- uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków kwestii remontów i modernizacji obiektów murowanych i drewnianych pod względem: utrzymania charakteru bryły budynku, kształtu i nachylenia dachu, stosowania tradycyjnych materiałów, tradycyjnych technologii, pastelowej, harmonizującej z otoczeniem kolorystyki fasad, zachowania oryginalnego układu okien i drzwi, zachowania detali dekoracyjnych oraz konsultacji w sytuacji zmiany funkcji obiektu i sposobu jego adaptacji do nowej funkcji,
- w kwestii otoczenia obiektów zabytkowych wstrzymanie się od prowadzenia robót przyczyniających się do zeszpecenia otoczenia zabytku oraz nielocalizowanie w otoczeniu obiektów zabytkowych elementów kontrastujących i rażących z ich charakterem, a także stosowanie w ogródkach i parkach okalających zabytek roślinności rodzimej, nadającej swojski klimat,
- nowo powstające budynki powinny harmonijnie wpisywać się w otoczenie istniejącej zabudowy i przyrody, powinny nawiązywać kształtem, lokalizacją, gabarytem do tradycyjnej regionalnej zabudowy oraz nie powinny powielać zagranicznych, obcych architektonicznie wzorców budownictwa, powinny być zgodne z przyjętymi dla obszaru Parku wzorcami architektonicznymi z zastosowaniem tradycyjnych elementów konstrukcji i dekoracji, ogrodzenia nowych budynków powinny być dopasowane do charakteru zabudowy i wykonane z tradycyjnych materiałów.

Jako czynniki degradujące krajobraz, za wyjątkiem obiektów przemysłowych, energetycznych, linii przesyłowych i składowisk odpadów – wskazano: złe budownictwo, zarówno stare jak i nowe, o złym stanie technicznym. Zauważono, że na terenie Parku istnieje wiele niszczących obiektów o cechach zabytkowych, w tym zespoły pałacowo-parkowe, dworsko-parkowe. Jako przyczynę podano brak kryteriów i wymogów w realizacji nowej zabudowy oraz remontowania i adaptacji starych obiektów, co powoduje chaos przestrzenny i stylistyczny. Stwierdzono, że charakter i stan zachowania zabudowy jest najsłabszym elementem krajobrazu, który w znacznym stopniu obniża jego jakość.

Jako wskazania odnoszące się do zachowania walorów kulturowych w projekcie planu ochrony z 2007 r. wskazano:

1. Dla chaosu stylistycznego w budownictwie mieszkalnym, letniskowym i usługowym – dbałość o estetykę i stylistykę nowych oraz modernizowanych zabudowań i ich ogrodzeń, wprowadzenie stylu budownictwa nawiązującego do tradycyjnych, historycznych wzorów architektury oraz zakaz lokalizacji obiektów nienawiązujących formą do zachowanych historycznych zespołów.

2. Dla dewastacji tradycyjnego stylu budownictwa poprzez niekontrolowaną i nieprzemyślaną modernizację – opracowanie planów realnej pomocy i zachęty dla ludzi, chcących odbudować stare zabudowania, przestrzeganie stosowania w modernizacji tradycyjnych materiałów budowlanych.
3. Dla ekspansji budownictwa letniskowego w krajobrazach naturalnych i naturalno-kulturowych – ograniczenie zabudowy w granicach istniejących układów osadniczych, wprowadzenie wymogu zachowania historycznych elementów zagospodarowania (związanych z gospodarką rybną, rolną).
4. Dla zanikania rolniczego, ekstensywnego użytkowania enklaw śródleśnych i przyleśnych – zalecenia tradycyjnych sposobów gospodarowania, struktury użytkowania i podziału gruntów, sprzyjającej mozaice krajobrazowej.

W ciągu ostatnich 10. lat wykonano następujące prace, mające na celu ochronę walorów kulturowych krajobrazu w następujących aspektach:

- 1) objęcie ochroną konserwatorską obiektów zabytkowych:
 - a) opracowanie gminnej ewidencji zabytków wraz z szczegółowymi kartami zabytków np. dla gminy Konopiska w 2012 r. i rozszerzenie w 2014 r. – inwentaryzacja walorów kulturowych gminy, dla gminy Herby, Woźniki, Ciasna,
 - b) objęcie ochroną w formie wpisu do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gmin Panki, Kochanowice, Ciasna, Boronów, Konopiska,
 - c) ustanowienie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego stref ochrony konserwatorskiej i stref ochrony krajobrazu kulturowego dla najcenniejszych przestrzeni w obrębie gmin (Kochanowice, Konopiska, Ciasna, Panki),
 - d) ustanowienie stref obserwacji archeologicznej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (Kochanowice, Ciasna, Panki, Konopiska);
- 2) remonty i modernizacje obiektów zabytkowych:
 - a) przejęcie obiektów zabytkowych przez gminę, gruntowny remont i zmiana funkcji np. Fabryka Fajek w Zborowskim (remont w 2015 r.),
 - b) remont zabytkowego kościoła w Boronowie wraz z jego otoczeniem (ogrodzenie i cmentarz parafialny) w 2013 r. (podczas remontu odkryto pod tynkiem malowidła);
- 3) poprawa estetyki:
 - a) uwzględnienie w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin zapisów odnoszących się do estetyki i stylistyki powstających budynków proponowanych w projekcie planu ochrony z 2007 r.
- 4) zachowanie tradycyjnych elementów krajobrazu:
 - a) w 2010 r. przed Urzędem Gminy w Konopiskach postawiono pomnik, upamiętniający górnictwo i hutnictwo żelaza na terenie gminy,
 - b) wyłożenie kostką brukową, wyposażenie w stylowe lampy tzw. traktu Królewskiego w Konopiskach w 2006 r., a przez to wyeksponowanie alei lipowej (starodrzew). Dokumentacja projektowa do planu ochrony (2007) zakładała zachowanie cennego starodrzewia oraz alei lipowej.

Pomimo zapisów w projekcie planu ochrony z 2007 r., w ciągu ostatnich 10. lat nie udało się przeprowadzić wszystkich prac, mających na celu ochronę walorów kulturowych. W wyniku tego diagnozuje się następujące procesy:

1. W ciągu ostatnich 10 lat do Rejestru Zabytków nie wpisano żadnego obiektu położonego na terenie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”. W dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) znajdował się zapis o ujęciu w Rejestrze Zabytków wodociągowej wieży ciśnień w Herbach Nowych (zalecenie konserwatorskie) – wieża jest wpisana do ewidencji zabytków. Nie wprowadzono do Rejestru Zabytków kirkutu w Cieszowej.
2. Obiekty zabytkowe wpisane do Rejestru Zabytków znajdują się w złym stanie technicznym, ponadto są obiektami niezagospodarowanymi i popadającymi w ruinę np. dwór w Panoszowie (w dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) ujęto zapis o zaleceniu konserwatorskim w sprawie ukończenia remontu pałacu), budynki folwarczne w Cieszowej, kirkut w Cieszowej, zabudowania gospodarcze przy pałacu w Kochanowicach (spichlerz i obora), a także obiekty, które znajdują się w miejscowych ewidencjach zabytków – zespół dworsko-pałacowy w Aleksandrii. Dokumentacja projektowa do planu ochrony (2007) zakładała pilny remont spichlerza w Kochanowicach, który nie został zrealizowany. Ponadto wobec parku w Aleksandrii zalecano jego zagospodarowanie.
3. Przeznaczanie obiektów zabytkowych na funkcję mieszkalną wraz z zmianą właściciela np. pałac w Lisowie, młyn w Panoszowie.
4. Brak działań na rzecz przywrócenia czytelności układów zespołów parkowo-pałacowych np. Kochanowice (pałac pełni funkcję szkoły, zabudowania gospodarcze popadają w ruinę, a park nie pełni funkcji integralnej z nimi). W dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) planowano zachowanie i prace pielęgnacyjne w parku przypałacowym w Kochanowicach oraz jego rekonstrukcję.
5. Zanikanie obiektów kulturowych na skutek braku prac remontowych np. stary piec hutniczy w Niwkach lub zmiany właściciela np. cmentarz ewangelicki w Molnej (teren prywatnej działki). Według zapisów w dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) planu ochrony (2005 r.) widoczne były pozostałości dawnego ogrodzenia kościelnego oraz 4 nagrobki.

5. CHARAKTERYSTYKA WALORÓW ESTETYCZNO-FIZJONOMICZNYCH KRAJOBRAZU

5.1. Ogólna charakterystyka walorów estetyczno-fizjonomicznych

Park charakteryzuje się dużym urozmaiceniem wód powierzchniowych oraz mozaiką leśno-łąkowo-pólną. Cechą charakterystyczną fizjonomii krajobrazu PKLnGL jest rozbudowana sieć rzeczna wraz z ekstensywnie użytkowanymi stawami hodowlanymi. Zbiorniki wodne o zróżnicowanych wielkościach powierzchni, często położone na terenach lasów tworzą charakterystyczne i cenne wnętrza krajobrazowe. Liczne niewielkie doliny dopływów Liswarty oraz Potoku Jeżowskiego wraz z towarzyszącymi zadrzewieniami tworzą malownicze układy liniowe wśród pól i łąk.

Szczególne znaczenie estetyczno-fizjonomiczne posiadają obszary położone w południowo-wschodniej i wschodniej części Parku. W związku z występowaniem mozaiki, rozległych pól i łąk obszary te są cenne ze względu na liczne dalekie widoki: punkty, otwarcia i ciągi krajobrazowe.

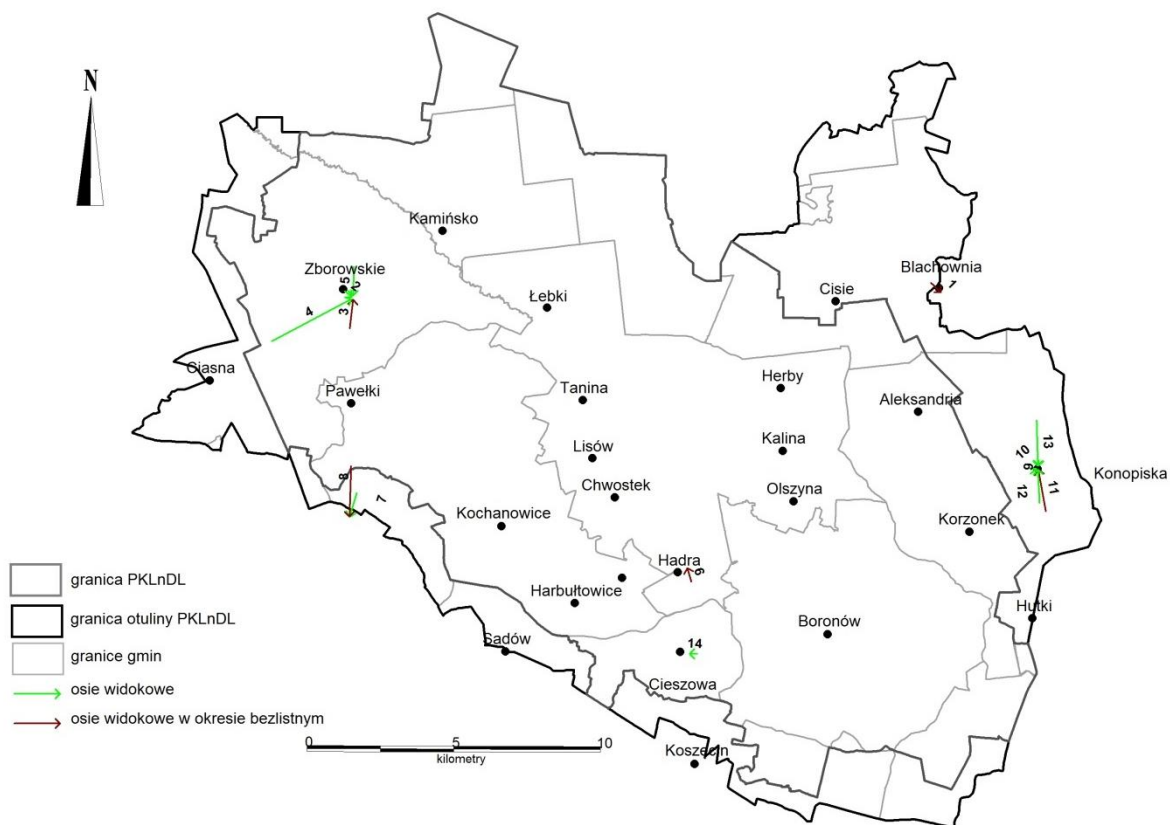
Cennym elementem kompozycyjnym krajobrazu są aleje drzew, które stanowią wyraźne układy liniowe urozmaicające krajobraz otwarty (np. okolice Babienicy).

Na obszarze PKLnGL dominuje krajobraz kulturowy rolniczy oraz wiejski. Liczne są pozostałości po dawnych zabudowaniach pałacowych, folwarkach, młynach. Ich stan zachowania oraz użytkowanie jest bardzo zróżnicowane. W przypadku cennych obiektów historycznych istotne znaczenie w odbiorze wizualnym odgrywa nie tylko stan zachowania ale również sposób użytkowania otoczenia. Jako pozytywny przykład można podać pałac w Kochcicach, który otoczony jest parkiem (choć należy wspomnieć o zaburzonej osi kompozycyjnej - brama wjazdowa prowadząca do pałacu jest zamknięta, wjazd na teren parku prowadzi z boku pałacu, w ten sposób niewykorzystywana jest główna oś widokowa). Negatywny przykład stanowi folwark zespołu pałacowego w Lisowie, który położony jest w bezpośrednim sąsiedztwie składów i parkingów (oznaczonych jako elementy dysharmonijne).

W Parku występuje w wielu miejscach chaos przestrzenny. Na obszarze PKLnGL zlokalizowanych jest wiele obiektów stanowiących negatywne dominanty. Szczególnie wyeksponowany jest budynek produkcji pasz w Kochanowicach o masywnej bryle widocznej z kilku miejsc. Liczne są tereny nieuporządkowane: składy materiałów budowlanych, farmy, zakłady przetwórstwa rolniczego. Często widoczne z daleka są silosy gospodarstw produkcyjnych na obszarach wiejskiej zabudowy. Bardziej uporządkowany charakter posiadają miejscowości Ostrów, Zborowskie, Pawełki i Lubeckie, które stanowi szczególnie cenny krajobraz kulturowy z dominującą siedliskową zabudową ceglana z towarzyszącym starodrzewiem.

5.2. Osie widokowe

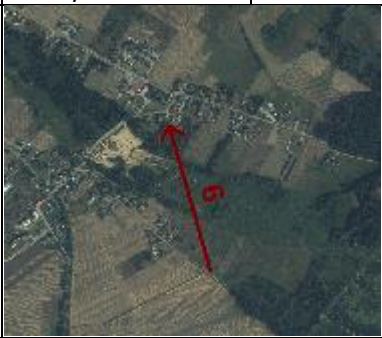
Na obszarze Parku wyznaczono 14 osi widokowych związanych przede wszystkim z położonym na wzniesieniu Kościołem Podwyższenia Krzyża Świętego w Zborowskim oraz wysoką strzelistą wieżą Kościoła św. Walentego w Konopiskach. Kolejne osie wyznaczono w kierunku kościoła pw. Św. Anny w Hadrze i drewnianego Kościoła św. Marcina w Cieszowej. Wyznaczono również oś widokową na wieżę gorzelnii w folwarku Kochcice. Folwark położony jest poza granicami PKLnGL, ale wieża widoczna jest z drogi na Pawełki położonej w obrębie Parku. Część osi jest widoczna jedynie w okresie bezlistnym.

Map. 29. Osie widokowe w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Tab. 45. Zestawienie osi widokowych w obrębie PKLnGL i otuliny

Lp.	Gmina	Miejscowość	Lokalizacja	Zasięg widoczności	Uwagi
1	Blachownia	Blachownia	z grobli między stawami	widok na kościół pw. Św. Michała Archanioła	Otulina w okresie bezlistnym, oś będzie przez Jezioro Blachownia i tereny zieleni
2	Ciasna	Zborowskie	wzdłuż ul. Fabrycznej	widok na kościół Podwyższenia Krzyża w Zborowskiem	Park krótka oś, zawarta w analizie szczegółowej
3	Ciasna	Zborowskie	wzdłuż ul. Polnej	widok na kościół Podwyższenia Krzyża w Zborowskiem -	Park w okresie bezlistnym, długa oś
4	Ciasna	Płaszczak	z drogi polnej	widok na kościół Podwyższenia	Park długa oś z

				Krzyża w Zborowskiem	przedpole ekspozycji, zawarta w analizie szczegółowej
5	Ciasna	Zborowskie	z drogi polnej od wejścia do lasu	widok na kościół Podwyższenia Krzyża w Zborowskiem	zawarta w analizie szczegółowej jako otwarcie widokowe, osi towarzyszy też panorama i przedpole ekspozycji
					
6	Herby	Hadra			
			z drogi nad Staw Hadra	widok na kościół pw. Św. Anny w Hadrach -	Park w okresie bezlistnym, oś biegnie przez dolinę Liswarty
7	Kochanowice	Kochcice	wzdłuż ul. Zamkowej	widok na wieżę ciśnię gorzelni w folwarku	Otulina wyraźna oś wzdłuż drogi
8	Kochanowice	Biały Ług	przy Stawie	widok na wieżę	Otulina

			Kochcickim	ciśnień gorzelni w folwarku	w okresie bezlistnym, oś biegnie przez staw i zadrzewienia
9	Konopiska	Konopiska	wzdłuż ul. Stawowej	widok na kościół pw. Św. Walentego w Konopiskach	Otulina krótka oś wzdłuż ulicy
10	Konopiska	Konopiska	wzdłuż ul. Opolskiej	widok na kościół pw. Św. Walentego w Konopiskach	Otulina krótka oś wzdłuż ulicy
11	Konopiska	Jamki	Pd. brzeg Zalewu Pająk	widok na kościół pw. Św. Walentego w Konopiskach	Otulina w okresie bezlistnym, długa oś, biegnie przez Zalew Pająk
12	Konopiska	Jamki	wzniesienie nad Zalewem Pająk	widok na kościół pw. Św. Walentego w Konopiskach	Otulina długa oś, biegnie przez łąki
13	Konopiska	Konopiska	z ul. Rolniczej	widok na kościół pw. Św. Walentego w Konopiskach	Otulina przez łąki, długa oś

	Koszęcin	Cieszowa			
14			koniec ul. Kasztanowej	widok na kościół Św. Michała	Park krótka oś wzdłuż ulicy,

Szczegółowa analiza wybranych osi widokowych:

Oś widokowa nr 2 na kościół w Zborowskim

Lokalizacja: Zborowskie, ul. Fabryczna, oś widokowa wzdłuż drogi na kościół.

Krótką charakterystyka: wewnątrz konkretne o ścianach utworzonych przez historyczną zabudowę naprowadzającą na kościół, oś lekko przesunięta w stosunku do osi drogi, widoczne elementy antropogeniczne negatywne (zaniedbane i niepasujące do historycznej zabudowy ogrodzenia); bardzo cenna oś widokowa o charakterze kulturowym historycznym.

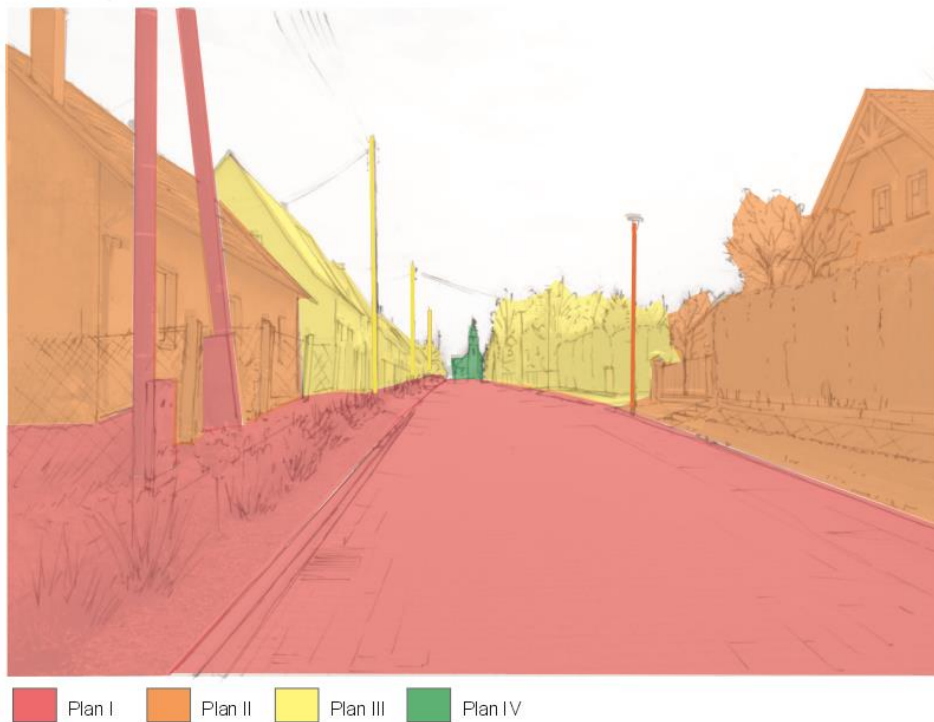
Wskazania: oś czytelna, elementy wnętrza utrzymane w dobrym stanie, wskazane jest dalsze porządkowanie przestrzeni – likwidacja nieestetycznych ogrodzeń, utrzymanie zieleni przydrożnej.

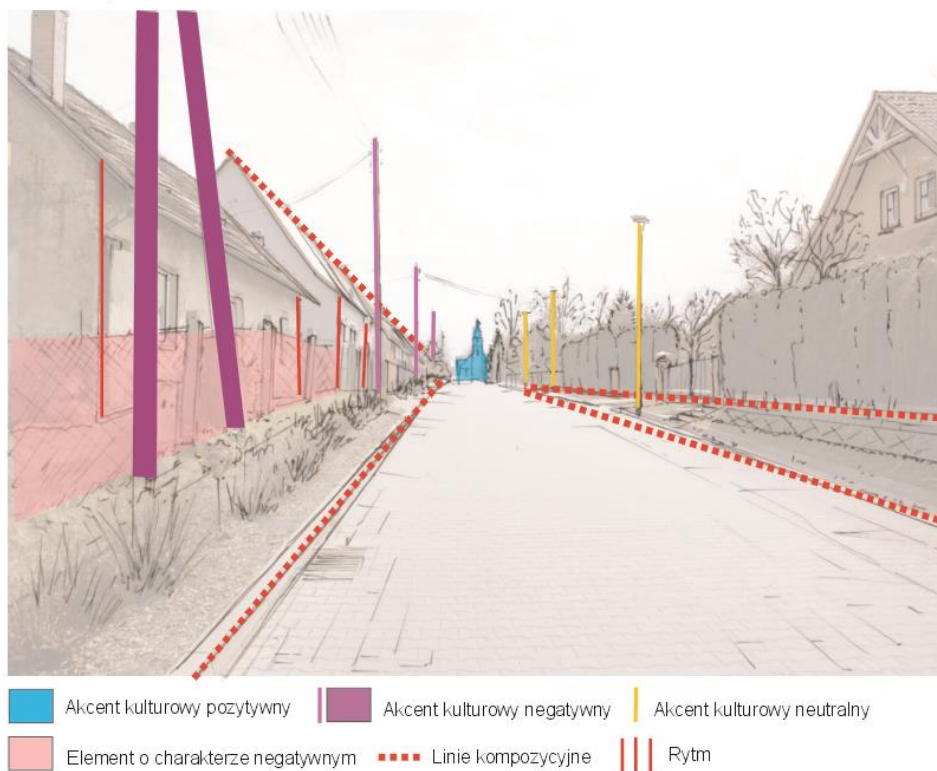
Fot. 28. Oś widokowa na kościół w Zborowskim wzdłuż ul. Fabrycznej (fot. Anna Żemła-Siesicka, kwiecień 2018)

Ryc. 11. Analiza pokrycia terenu – oś widokowa na kościół w Zborowskim wzdłuż ul. Fabrycznej (opracowanie własne)

Ryc. 12. Analiza planów widokowych – oś widokowa na kościół w Zborowskim wzdłuż ul. Fabrycznej (opracowanie własne)

Ryc. 13. Analiza kompozycyjna – oś widokowa na kościół w Zborowskim wzdłuż ul. Fabrycznej (opracowanie własne)

Tab. 46. Analiza osi widokowej na kościół w Zborowskim wzdłuż ul. Fabrycznej

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy			
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV
Elementy wnętrza				
Płaty/ Formy pokrycia terenu	Droga z kostki betonowej, zieleń niska, infrastruktura techniczna (słupy energetyczne)	Zabudowania ul. Fabrycznej, zieleń urządzona, infrastruktura techniczna (latarnie)	Zabudowania ul. Fabrycznej, zieleń urządzona, infrastruktura techniczna (latarnie)	kościół
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)	Słupy energetyczne (AKN),	latarnie (AKU)	Słupy energetyczne (AKN), latarnie (AKU)	Kościół (AKP)
Elementy kulturowe liniowe (EKL), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	-	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	Ogrodzenie (EKN)	Ogrodzenie (EKN)	-
Rytm	-	Krawędzie ścian budynków i okien, latarnie	Krawędzie ścian budynków i okien, Słupy energetyczne i latarnie	-
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Krawężnik, granica drogi i zieleni niskiej (LD)	Linia dachów	Linia dachów	-

Oś widokowa nr 4 – kościół w Zborowskim z przysiółka Płaszczak

Lokalizacja: Płaszczak, za zabudowaniami – oś widokowa wzdłuż drogi gruntowej na kościół w Zborowskim.

Krótką charakterystyka: widoczny kościół na wzniesieniu otoczony zadrzewieniami; jedna z osi widokowych naprowadzająca na kościół w Zborowskim; wieloplanowy widok; wewnątrz obiektywne – ściany utworzone ze ściany lasu; widoczne pola stanowią również przedpole ekspozycji dla przysiółka Płaszczak.

Wskazania: konieczność zachowania przedpole ekspozycji dla przysiółka Płaszczak oraz osi widokowej na kościół poprzez ustalenie zakazu zabudowy; wskazane jest także prowadzenie sieci infrastruktury jako sieci podziemnych w celu likwidacji szpecących słupów konkurujących widokowo z kościołem.

Fot. 29. Oś widokowa na kościół w Zborowskim z przysiółka Płaszczak (fot. Anna Żemła-Siesicka, kwiecień 2018)

Ryc. 14. Analiza pokrycia terenu – oś widokowa na kościół w Zborowskim z przysiółka Płaszczak (opracowanie własne)

Ryc. 15. Analiza planów widokowych – oś widokowa na kościół w Zborowskim z przysiółka Płaszczak (opracowanie własne)

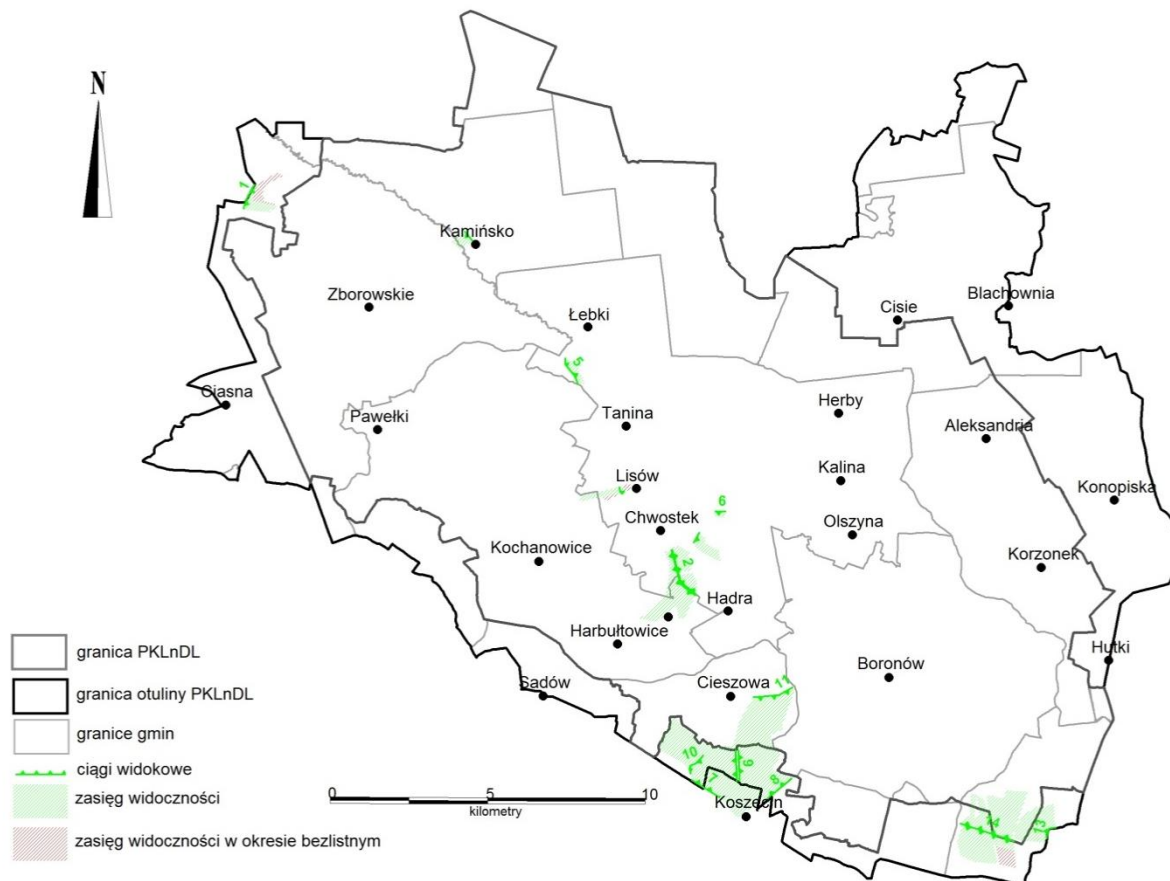
Ryc. 16. Analiza kompozycyjna – oś widokowa na kościół w Zborowskim z przysiółka Płaszczak (opracowanie własne)

Tab. 47. Analiza osi widokowej na kościół w Zborowskim z przysiółka Płaszczak

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy						
	Plany widoku	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V	PLAN VI
Płaty/ Formy pokrycia terenu		Pola uprawne z drogą gruntową, słupy energetyczne	Pola uprawne i łąki z pojedynczymi zadrzewieniami	Grupy drzew i fragmenty lasu	Grupy drzew i fragmenty lasu	Wzniesienie z kościołem otoczonym zadrzewieniami,	Linia lasu
Grupy kompozycyjne	-	-	-	-	-	-	-
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	-	Kościół na wzniesieniu – dominanta pozytywna (DK)	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)		Infrastruktura techniczna - słupy energetyczne (AKN)	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe liniowe (EKL), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	-	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-	-	-	-	-
Kulisy widoku	-	-	-	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	Ściana lasu	Ściana lasu	Ściana lasu	-	-	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)		Droga (LD)	Granica lasu (LH)	Granica lasu (LH)	-	-	Linia lasu (LH)

5.3. Ciągi widokowe

Ciągi widokowe na obszarze Parku wyznaczone zostały jedno- lub dwustronnie z dróg o charakterze widokowym. Z reguły z ciągów rozlega się daleki widok na pola z łąkami i zadrzewieniami z zamknięciem widokowym w postaci odległej ściany lasu (np. szczególnie malownicza droga w Rzycach) oraz na doliny rzek: Liswarty (Lisów, Chwostek, Braszczok) i Potoku Jeżowskiego (Panoszów). Wyznaczono 14 ciągów jedno- lub dwustronnych wraz z zasięgiem widoczności w okresie ulistnionym oraz bezlistnym.

Map. 30. Ciągi widokowe w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Tab. 48. Zestawienie ciągów widokowych w obrębie PKLnGL i otuliny

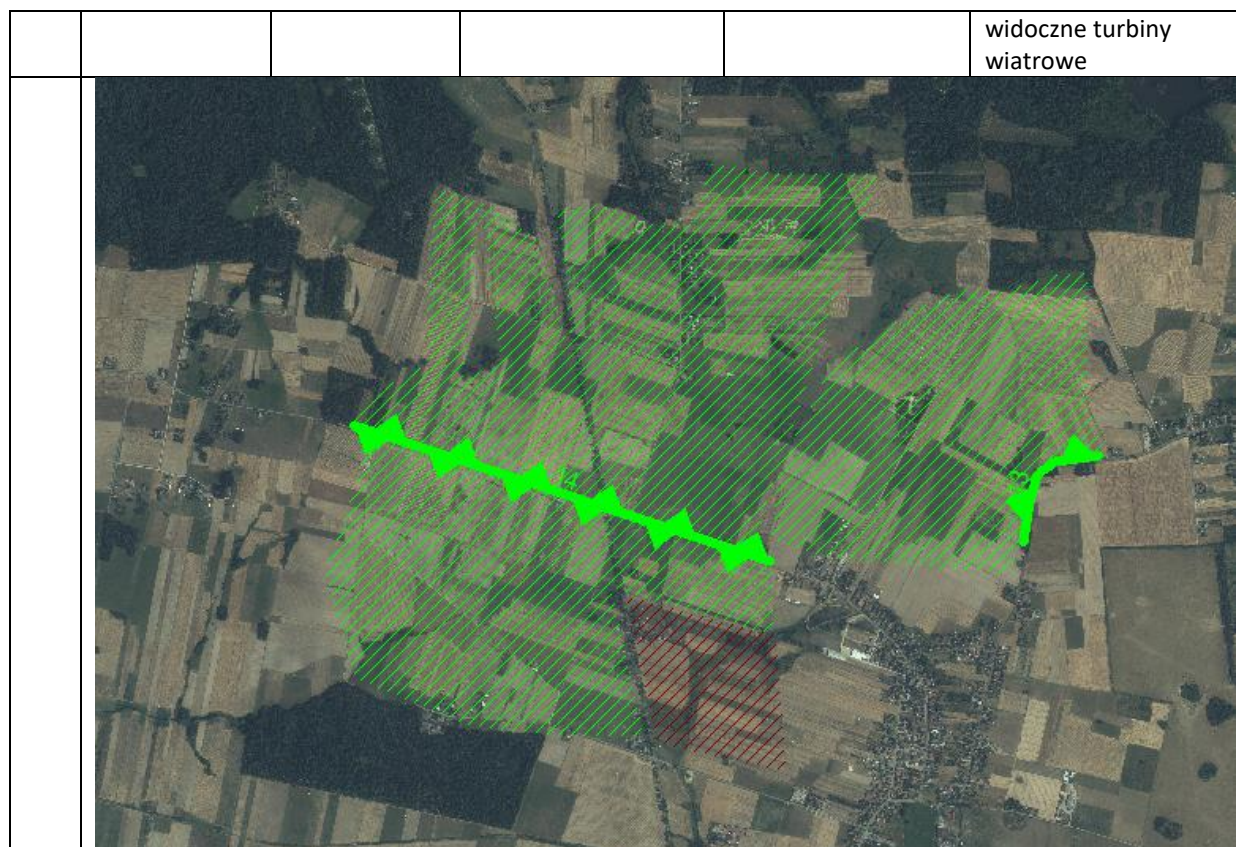
Lp.	Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Zasięg widoczności	Uwagi
1	Ciasna	Panoszów	szlak niebieski	dolina Potoku Jeżowskiego z młynem wodnym	Otulina cenny widok na dolinę z zadrzewieniami z historycznym obiektem
2a	Herby	Chwostek	ul. G. Morcinka, droga Hadra-	poła, w tle dolina Liswarty z	Park cenny widok na dolinę

			Chwostek	zadrzewieniami	Liswarty oraz zabagnienia z kosaćcem
2b	Herby	Chwostek	ul. G. Morcinka, droga Hadra-Chwostek	pola, ściana lasu, zabudowania Droniowic, zabagnienia z kosaćcem	Park cenny widok na dolinę Liswarty oraz zabagnienia z kosaćcem
					
	Herby	Lisów	szlak niebieski	dolina Liswarty	Park otwarty teren z widokiem na Liswartę z zadrzewieniami
3					
4	Herby	Piłka	szlak niebieski na grobli	Staw Odrzykoń	Park widok na wodną

					platformę widokową z zamknięciem lasu
5	Herby	Braszcok	szlak niebieski		
				dolina Liswarty	Park cenny widok na pola uprawne z zabudowaniami, z Liswartą w tle
6	Herby	Drapacz	droga Drapacz-Oleksiki		
				pola, stawy w oddali, zamknięcie ścianą lasu	Park niewielkie wnętrze krajobrazowe
7	Koszęcin	Koszęcin	ul. Lubliniecka, trasa Koszęcin-Lubliniec	dalekie otwarcia, pola, w tle lasy PK	Otulina widok częściowo przesłonięty przez aleję drzew, większa widoczność w okresie bezlistnym, Ciąg zawiera przedpole ekspozycji Koszęcina
8	Koszęcin	Koszęcin	ul. Boronowska, trasa Koszęcin-Boronów	dalekie otwarcia, pola, w tle lasy PK	Otulina widoczne słupy wysokiego napięcia, Ciąg zawiera przedpole ekspozycji Koszęcina
9a	Koszęcin	Koszęcin	ul. Cieszowska, trasa Koszęcin-Cieszowa	dalekie otwarcia, pola, Rzyce	Otulina widoczne słupy wysokiego napięcia, Ciąg zawiera przedpole ekspozycji Koszęcina

9b	Koszęcin	Koszęcin	ul. Cieszowska, trasa Koszęcin-Cieszowa	dalekie otwarcia, pola, w tle lasy PK	Otulina widoczne słupy wysokiego napięcia, Ciąg zawiera przedpole ekspozycji Koszęcina
10	Koszęcin	Rzyce	droga na Rzyce od ul. Lublinieckiej	pola, w tle lasy PK, panorama Koszęcina z kościołem	Otulina widoczne słupy wysokiego napięcia, Ciąg zawiera przedpole ekspozycji Koszęcina, ciąg zawarty w analizie szczegółowej
					
11	Koszęcin	Cieszowa	żółty szlak trasa Cieszowa-Boronów	dalekie otwarcia, pola, panorama Koszęcina	Park widoczna wieża kościoła w Koszęcinie, szczególnie w okresie bezlistnym

					
12	Przystajń	Kamińsko	droga na Łębki		
				pola, ściana lasu za doliną Liswarty	Park cenny widok na dolinę Liswarty
	Woźniki	Babienica	ul. Główna, trasa Kamienica-Babienica	pola, w tle lasy	Otulina daleki widok
	Woźniki	Babienica	ul. Stawowa, trasa Babienica-Łazy	na pd., pola z zadrzewieniami, widok na G. Grójec	Otulina daleki widok, widoczne turbiny wiatrowe
	Woźniki	Babienica	ul. Stawowa, trasa Babienica-Łazy	na płn., przez pola na lasy	Otulina daleki widok,

Szczegółowa analiza wybranego ciągu widokowego:

Ciąg widokowy nr 10 – Rzyce - widok na Koszęcin – w ujęciu wybranego punktu sekwencji widokowej w kierunku Koszęcina

Lokalizacja: Rzyce droga na Rzyce od ul. Lublinieckiej.

Krótką charakterystyka: ciąg widokowy biegnący wzdłuż ul. Rzyce o malowniczym przebiegu; widok obejmuje wzniesienie pokryte polami uprawnymi z zadrzewieniami i zakrzewieniami z panoramą kościoła w Koszęcinie w tle; charakterystycznym elementem jest też aleja drzew biegnąca wzdłuż ul. Lublinieckiej; liczne są elementy infrastruktury technicznej – słupy wysokiego napięcia i słupy energetyczne, szczególnie wyraźne w tym obszarze ze względu na ich położenie na wzniesieniu; zaletą widoku jest wieloplanowość.

Wskazania: konieczność zachowania przedpola ekspozycji dla panoramy Koszęcina, w tym zasięgu widoczności dla ciągu widokowego. Wskazane jest prowadzenie sieci infrastruktury jako sieci podziemnych w celu likwidacji szpecących i szczególnie licznych w tym obszarze słupów wysokiego napięcia.

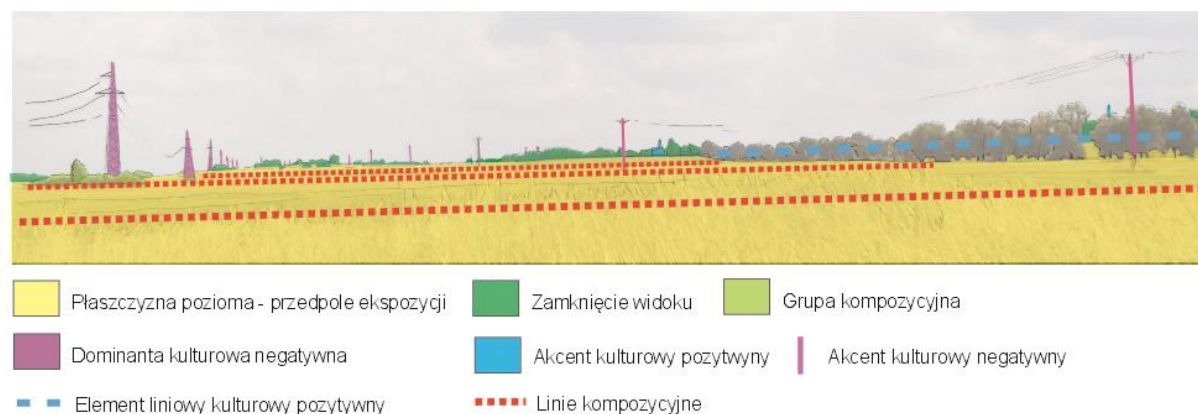
Fot. 30. Ciąg widokowy– Rzyce - widok na Koszęcin (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

Ryc. 17. Analiza planów widokowych – ciąg widokowy– Rzyce - widok na Koszęcin (opracowanie własne)

Ryc. 18. Analiza pokrycia terenu – ciąg widokowy– Rzyce - widok na Koszęcin (opracowanie własne)

Ryc. 19. Analiza kompozycyjna – ciąg widokowy– Rzyce - widok na Koszęcin (opracowanie własne)

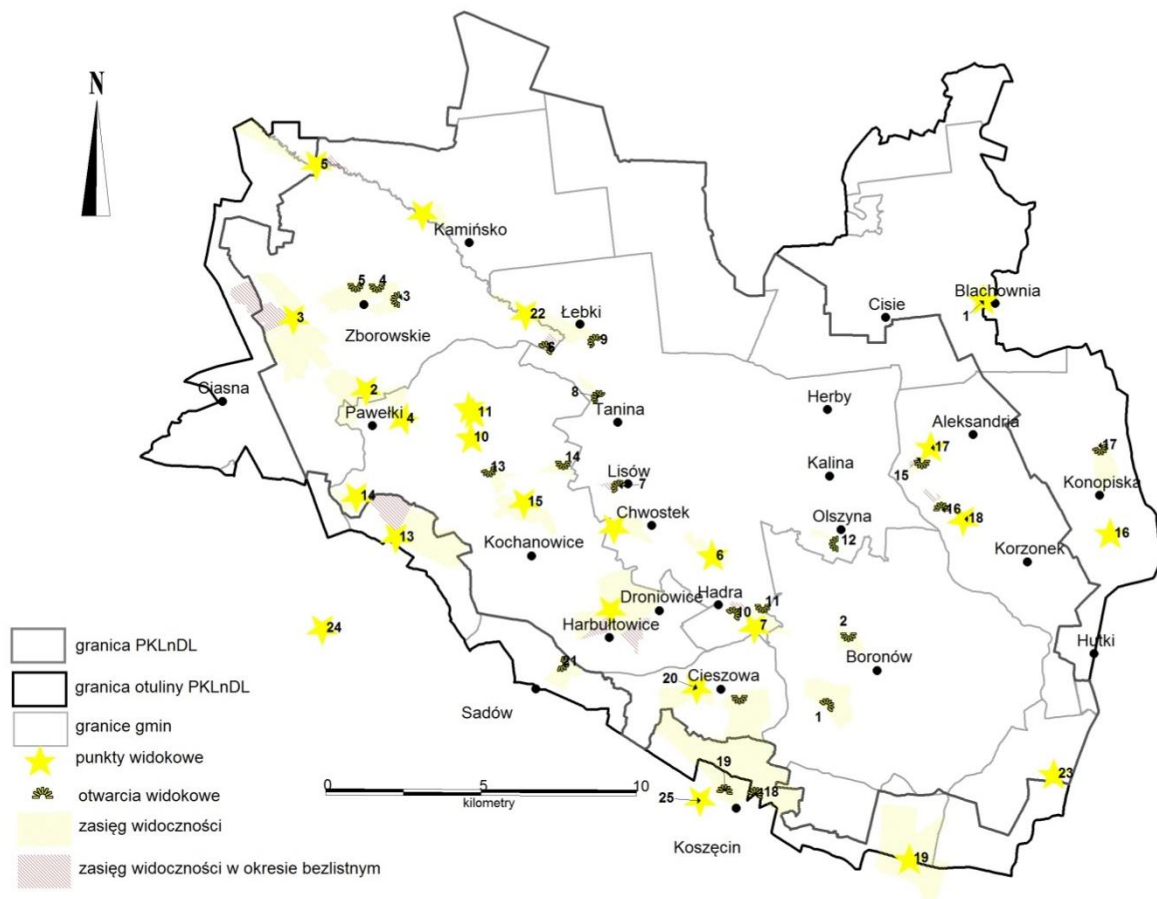
Tab. 49. Analiza ciągu widokowego– Rzyce - widok na Koszęcin

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy					
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V	PLAN VI
Platy/ Formy pokrycia terenu	łąka	Pola uprawne i aleja drzew	Pola uprawne i aleja drzew, słupy energetyczne	Pola uprawne i aleja drzew, słupy energetyczne	Mozaika zabudowa i zadrzew zad z kościołem w Koszęcinie	Zadrzewienia i zakrzewienia, słupy energetyczne
Płaszczyzna pozioma	łąka	Pola uprawne	Pola uprawne	Pola uprawne	-	-
Grupy	-	-	Grupa	-	-	-

kompozycyjne			zakrzewień			
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe pozytywne (DKP) dominanty kulturowe negatywne (DKN)	-	-	słupy wysokiego napięcia (DKN)	słupy wysokiego napięcia (DKN)	-	słupy wysokiego napięcia (DKN)
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)	-	-	Słupy energetyczne (AKN)	Słupy energetyczne (AKN)	-	Słupy energetyczne (AKN)
Elementy kulturowe liniowe pozytywne(EKLP), Elementy kulturowe liniowe negatywne(EKLN), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	Aleja drzew (EKLP)	Aleja drzew (EKLP)	Aleja drzew (EKLP)	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-	-	-	-
Kulisy widoku	-	-	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	-	-	Ściana lasu	Ściana zadrzewień i zakrzewień
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Granica łąki i pola (LH)	Granice łąków pól uprawnych (LH)	Granice łąków pól uprawnych (LH)	-	-	-

5.4. Punkty widokowe

Na obszarze Parku wyznaczono zarówno punkty jak i otwarcia widokowe. Punkty widokowe zlokalizowane są w miejscach naturalnych wyniesień (np. Cieszowa, Kochcice, Ameryka), urządzonych punktów – wież i platform widokowych (Staw Hadra, stanowisko różanecznika, pomost nad Pająkiem), mostów nad rzekami (np. Niwki, Molna) oraz widoków na wodne platformy widokowe jeśli widok rozpościera się w różne strony z grobli (np. Kierzki). Wyznaczono 21 otwarć widokowych oraz 23 punkty widokowe na obszarze Parku oraz 2 punkty położone poza Parkiem – widok z Góry oraz z wieży widokowej. Oznaczone zostały na mapie ze względu na szczególne znaczenie w odniesieniu do walorów estetycznych i zasięg widoczności, który w znacznej mierze obejmuje Park. Dla punktów i otwarć wyznaczono zasięgi widoczności w okresie bezlistnym oraz ulistnionym.

Map. 31. Punkty i otwarcia widokowe w obrębie PKL nDL i otuliny (opracowanie własne)

Punkty widokowe

Tab. 50. Zestawienie punktów widokowych w obrębie PKL nDL i otuliny

Lp.	Gmina	Miejscowość	Lokalizacja	Zakres widoczności	Uwagi
1	Błachownia	Błachownia	grobla	Jeziro Błachownia i stawy, widok na kościół	Otulina wodne platformy widokowe
2	Ciasna	Pawełki	grobla między stawami	stawy: Nowy, Wanda, Marian, Wyrwidąb, zabudowania Pawełek, Paryża, Bogdali	Park wodne platformy widokowe, punkt zawarty

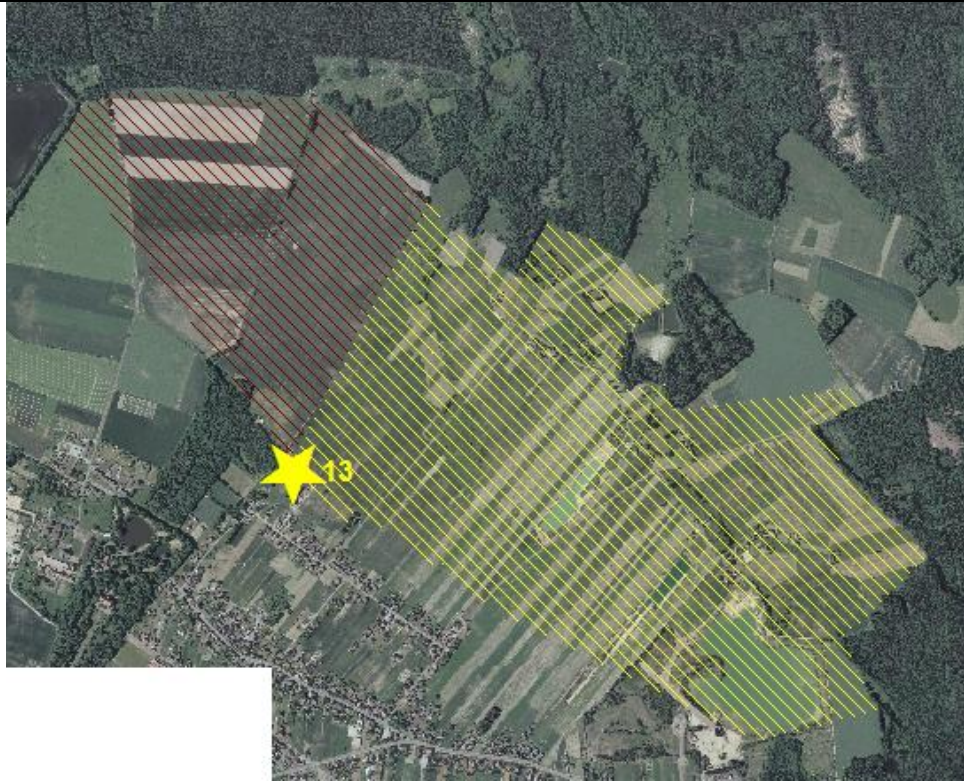

					w analizie szczegółowej
					
3	Ciasna	Molna	most na Potoku Jeżowskim	dolina potoku, pola uprawne, luźna zabudowa Molnej, Płaszczaków, Bogdali	Park rozległy widok

4	Kochanowice	Pawetki	most na dopływie Potoku Jeżowskiego	<p>wnętrze doliny potoku z łąkami, otoczone lasem, zabudowania Paryża</p>	<p>Park wąskie wnętrze krajobrazowe</p>
5	Ciasna	Niwki	most na drodze	dolina Liswarty	<p>Park daleki widok w kierunku zachodnim, cenne wnętrze</p>

					krajobrazowe
					
	Herby	Kierzkowskie Bagna	grobla		
6				Staw Odrzykoń z szuwarami	Park wodna platforma widokowa
7	Herby	Staw Hadra	Staw Hadra - wieża	rozległe wnętrze ze Stawem Hadra z	Park wodna

				szuwarami	platforma widokowa, punkt zawarty w analizie szczegółowej	
8	Herby	Ameryka	droga Chwostek-Ameryka		pola uprawne, zabudowa Chwostka, wewnątrz zamknięte lasami	Park daleki widok
9	Kochanowice	Droniowice	droga Droniowice-Kochanowice	pola uprawne, wewnątrz zamknięte lasami	Park bardzo rozległe wewnątrz, punkt	

					zawarty w analizie szczegółowej
10	Kochanowice	Staw Nowa Brzoza	grobla między stawem a szuwarami	Staw, szuwary turzycowiskowe	Park cenne wnętrze pod względem przyrodniczym
11	Kochanowice	Staw Brzoza	pomost	Staw wraz z wyspami	Park cenne wnętrze pod względem przyrodniczym
12	Kochanowice	Stanowisko różanecznika	wieża widokowa	Zarośla różanecznika	Park mikrownętrze
					

13	Kochanowice	Kochcice-Kierchówek	wzniesienie Kierchówek	poła uprawne, wnętrze zamknięte lasami	Otulina rozległe wnętrze, widoczne kopalnie odkrywkowe
					
14	Kochanowice	Biały Ług	grobla między stawami		
				Stawy: Ludwika i Kochcicki, poła uprawne, Kochcice	Park wodne platformy widokowe
15	Kochanowice	Ostrów	droga polna na wzniesieniu	poła uprawne z zabudową	Otulina rozległe wnętrze

			Ostrów, wewnątrz zamknięte lasami	krajobrazowe		
16	Konopiska	Jamki		pomost przy C.S.iR.	Zalew Pająk	Otulina wodna platforma widokowa
17	Konopiska	Aleksandria I		łagodne wzniesienie	poła uprawne, zabudowa wsi	Otulina niewielkie wewnątrz krajobrazowe
18	Konopiska	Pajdowa Góra		Aleksandria, projektowana wieża widokowa	wzniesienie w lesie	Park mikrownętrze z borem sosnowym
19	Koszęcin	Strzebiń		kolej wąskotorowa/	Strzebiń, łązypola,	Otulina rozległy widok

			droga na łązy	zabudowania, zadrzewienia	
					
	Koszęcin	Cieszowa	wzniesienie		Park daleki widok
20					
21	Przystajń	Kamińsko	most na Liswarcie	dolina Liswarty z polami	Park cenne, długie wnętrze

				uprawnymi	krajobrazowe
22	Przystajń	Stasiowe	Szlak Liswarciański wzdłuż Liswarty	dolina Liswarty z polami uprawnymi i zabudowaniami Stasiowych	Park cenne, długie wnętrze krajobrazowe, zawarty w analizie szczegółowej
					
23	Woźniki	Staw Widawa			
				ścieżka wzdłuż stawu	wnętrze - Staw Widawa
24	Lubliniec	Lubliniec	Lipska Górka	panorama pd-	Poza Parkiem

				zach. części Parku	
25	Koszęcin	Koszęcin	Ul. Gąski – wieża widokowa	panorama Koszęcina i Rzyc	poza Parkiem

Szczegółowa analiza wybranych punktów widokowych:

Punkt widokowy nr 2 – Pawełki-Wyganiacz

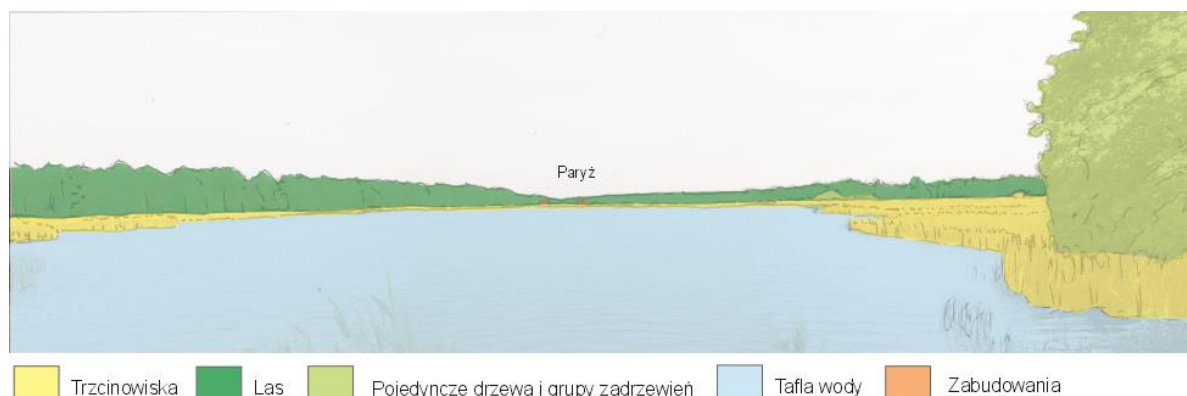
Lokalizacja: grobla między stawami: Wanda i Nowym, widok w kierunku wschodnim - Stawu Wanda i Paryża.

Krótką charakterystyka: wodna platforma widokowa; widok na zarastający trzcinami staw otoczony lasem, za stawem widoczne nieliczne zabudowania Paryża; cenny widok z elementami naturalnymi i kulturowymi; krajobraz kulturowy charakterystyczny dla Parku; wewnątrz obiektywne o wyraźnych ale niskich ścianach utworzonych z lasu i podłozie utworzonej z tafli wody i trzcinowisk.

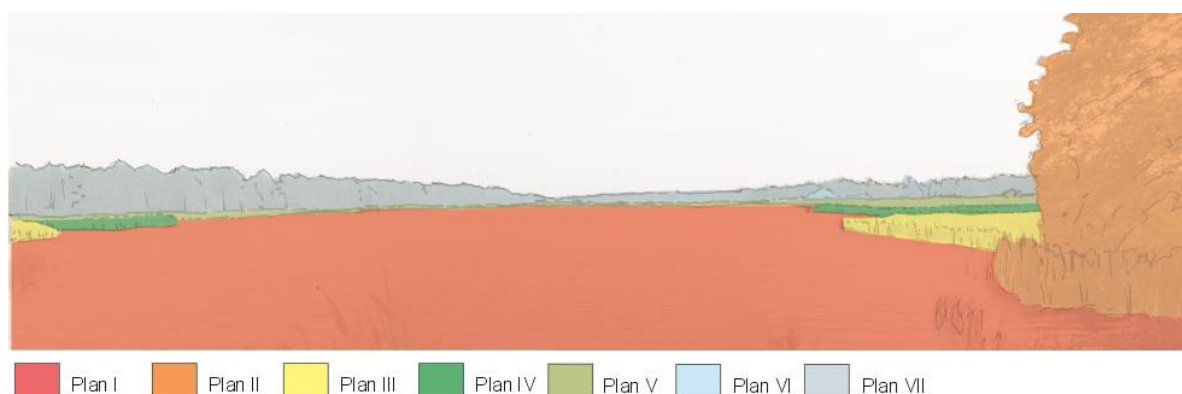
Wskazania: utrzymanie tafli wody poprzez ograniczanie rozwoju trzcin, utrzymanie tradycyjnej zabudowy przysiółka Paryż; proponuje się urządzenie punktu obserwacyjnego – biegnącej przez trzcinowiska kładki drewnianej z wieżą widokową.

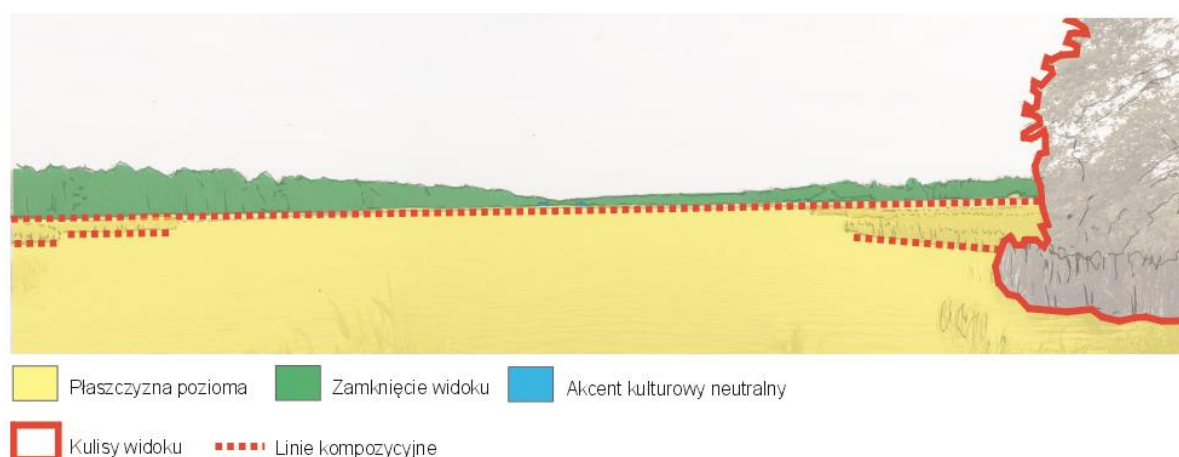
Fot. 31. Punkt widokowy– widok na Staw Wanda (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

Ryc. 20. Analiza pokrycia terenu – punkt widokowy– widok na Staw Wanda (opracowanie własne)

Ryc. 21. Analiza planów widokowych – punkt widokowy– widok na Staw Wanda (opracowanie własne)

Ryc. 22. Analiza kompozycyjna – punkt widokowy– widok na Staw Wanda (opracowanie własne)

Tab. 51. Analiza punktu widokowego– widok na Staw Wanda

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy						
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V	PLAN VI	PLAN VII
Platy/ Formy pokrycia terenu	Tafla wody Stawu Wanda	Pojedyncze drzewo	trzciniowisko	trzciniowisko	trzciniowisko	Pojedyncze zabudowania Paryża,	Las
Płaszczyzna pozioma	Tafla wody i trzciniowiska	-	trzciniowisko	trzciniowisko	trzciniowisko	-	-
Grupy kompozycyjne	-	-	-	-	-	-	-
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	-	-	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN),	-	-	-	-	-	Zabudowa (AKU)	-

akcenty kulturowe neutralne (AKU)							
Elementy kulturowe liniowe pozytywne(EKLP), Elementy kulturowe liniowe negatywne(EKLN), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	-	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-	-	-	-	-
Kulisy widoku	Pojedyncze drzewo z trzcinami	-	-	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	-	-	-	-	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Granice tafli wody i trzcinowisk (LH)	-	-	-	-	-	-

Punkt widokowy nr 7 – wieża widokowa na Stawach w Hadrze

Lokalizacja: Hady – widok na Staw Hady z w kierunku północno-zachodnim, z wieży widokowej.

Krótką charakterystyką: wnętrze obiektywne o wyraźnych ale niskich ścianach z platformą wodną zamkniętą linią lasu; malownicze wnętrze o charakterze naturalnym ze zbiornikiem wodnym otoczonym szuwarami trzcinowiskowymi.

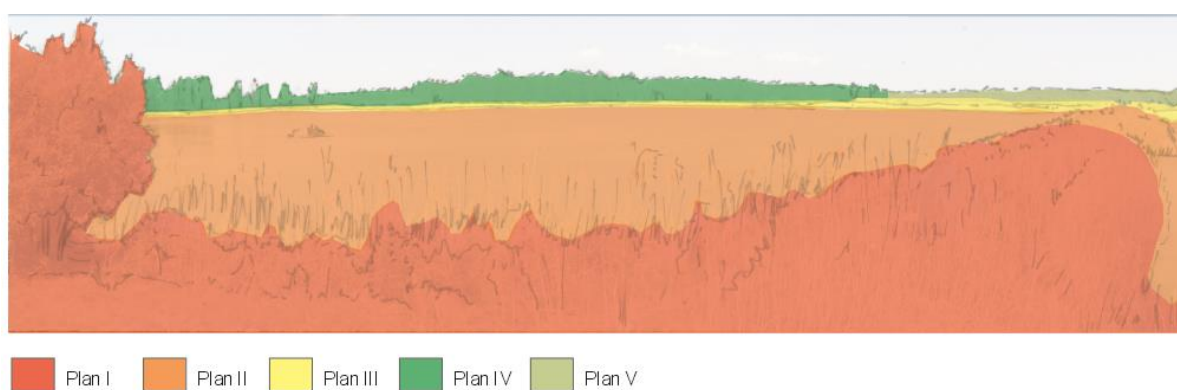
Wskazania: w celu zachowania wartości przyrodniczych i wizualnych proponuje się utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego obejmującego Stawy oraz bagna położone na północ od Stawów.

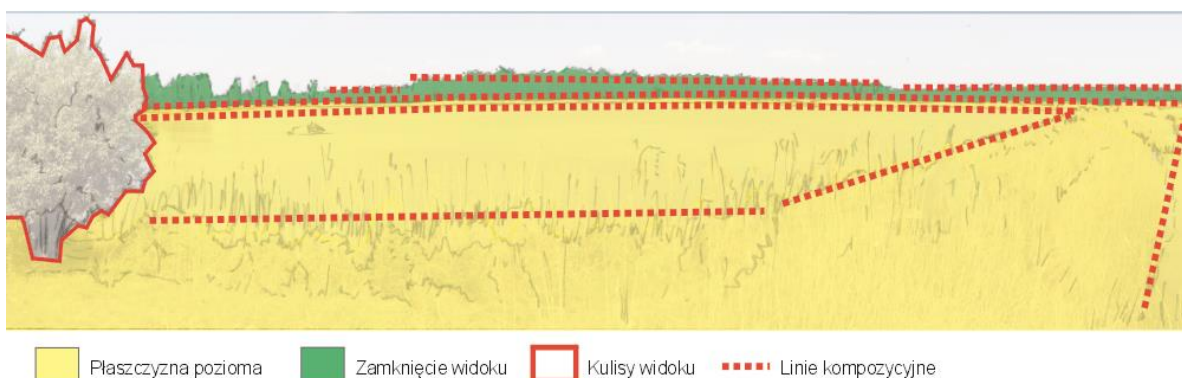
Fot. 32. Punkt widokowy– wieża widokowa na Stawach w Hadrze (fot. Anna Żemła-Siesicka, maj 2018)

Ryc. 23. Analiza pokrycia terenu – punkt widokowy– wieża widokowa na Stawach w Hadrze (opracowanie własne)

Ryc. 24. Analiza planów widokowych – punkt widokowy– wieża widokowa na Stawach w Hadrze (opracowanie własne)

Ryc. 25. Analiza kompozycyjna – punkt widokowy– wieża widokowa na Stawach w Hadrze (opracowanie własne)

Tab. 52. Analiza punktu widokowego– wieża widokowa na Stawach w Hadrze

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy				
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V
Platy/ Formy pokrycia terenu	Zakrzewienia, trawy i szuwary trzcinowiskowe	Tafla wodna, grobla z szuwarami	Szuwary trzcinowiskowe	Zadrzewienia	Las
Płaszczyzna pozioma	szuwary	Tafla wody z	szuwary	-	-

	trzciniowiskowe	groblą	trzciniowiskowe		
Grupy kompozycyjne	-	-	-	-	-
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	-	--
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe liniowe (EKL), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-	-	-
Kulisy widoku	-	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	-	Ściana lasu	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Linie wertykalne naturalne-trzciny (LW)	Linie horyzontalne – linia tafli wody (LH)	Linie horyzontalne – linia szuwarów (LH)	Linie horyzontalne – linia lasu (LH)	-

Punkt widokowy nr 9 – Droniowice

Lokalizacja: lekkie wzniesienie na drodze z Droniowic do Kochanowic.

Krótką charakterystyka: bardzo rozległe wnętrze krajobrazowe o otwartym charakterze – wnętrze subiektywne, ściany utworzone z lasu ale bardzo niskie (w oddali); widok mało zróżnicowany na pola uprawne, cennym elementem jest aleja lipowa na drodze Droniowice-Harbułtowice.

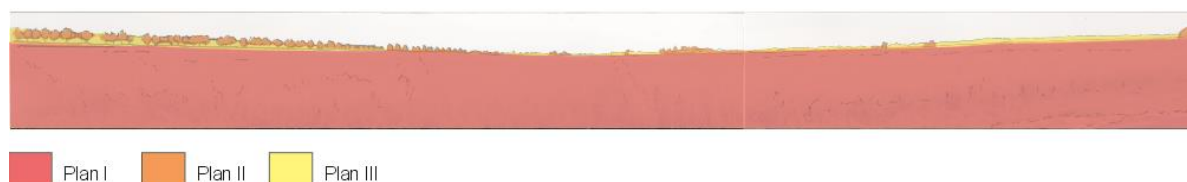
Wskazania: zachowanie alei lipowej, nie zabudowywanie otwartego terenu w zasięgu widoku.

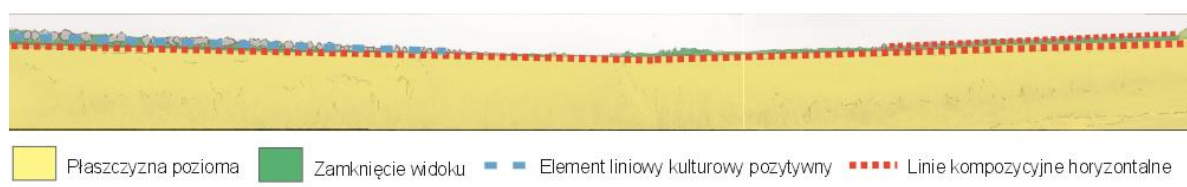
Fot. 33. Punkt widokowy– Droniowice (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

Ryc. 26. Analiza pokrycia terenu – punkt widokowy– Droniowice (opracowanie własne)

Ryc. 27. Analiza planów widokowych – punkt widokowy– Droniowice (opracowanie własne)

Ryc. 28. Analiza kompozycyjna – punkt widokowy– Droniowice (opracowanie własne)

Tab. 53. Analiza punktu widokowego– Droniowice

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy		
	PLAN I	PLAN II	PLAN III
Plany widoku			
Płaty/ Formy pokrycia terenu	Pola uprawne	Aleja drzew, mozaika drzew i zabudowy, płaty zadrzewień	Las
Płaszczyzna pozioma	Pola uprawne	-	-
Grupy kompozycyjne	-	-	-
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)	-	-	-
Elementy kulturowe liniowe pozytywne(EKLP), Elementy kulturowe liniowe negatywne(EKLN), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	Aleja drzew (EKLP)	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-
Kulisy widoku	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Granice pól uprawnych LH)	linia alei drzew (LH)	-

Punkt widokowy nr 22– Stasiowe

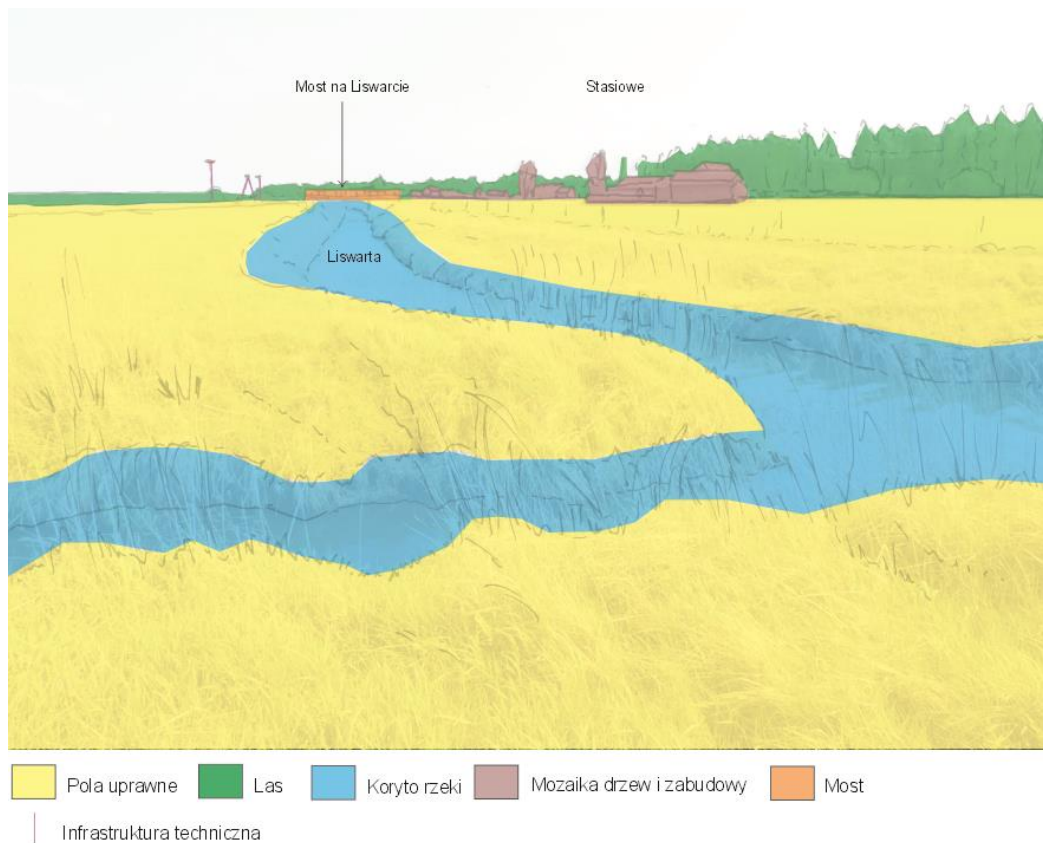
Lokalizacja: Stasiowe w kierunku Kamińska, trasa Liswarciańskiego Szlaku Rowerowego wzdłuż Liswarty.

Krótką charakterystyka: rozległe, długie wnętrze krajobrazowe– wnętrze obiektywne, ściany utworzone z lasu bliżej i dalej położonego; widok na pola i łąki w dolinie Liswarty i Młynówki oraz na nieliczne zabudowania Stasiowych.

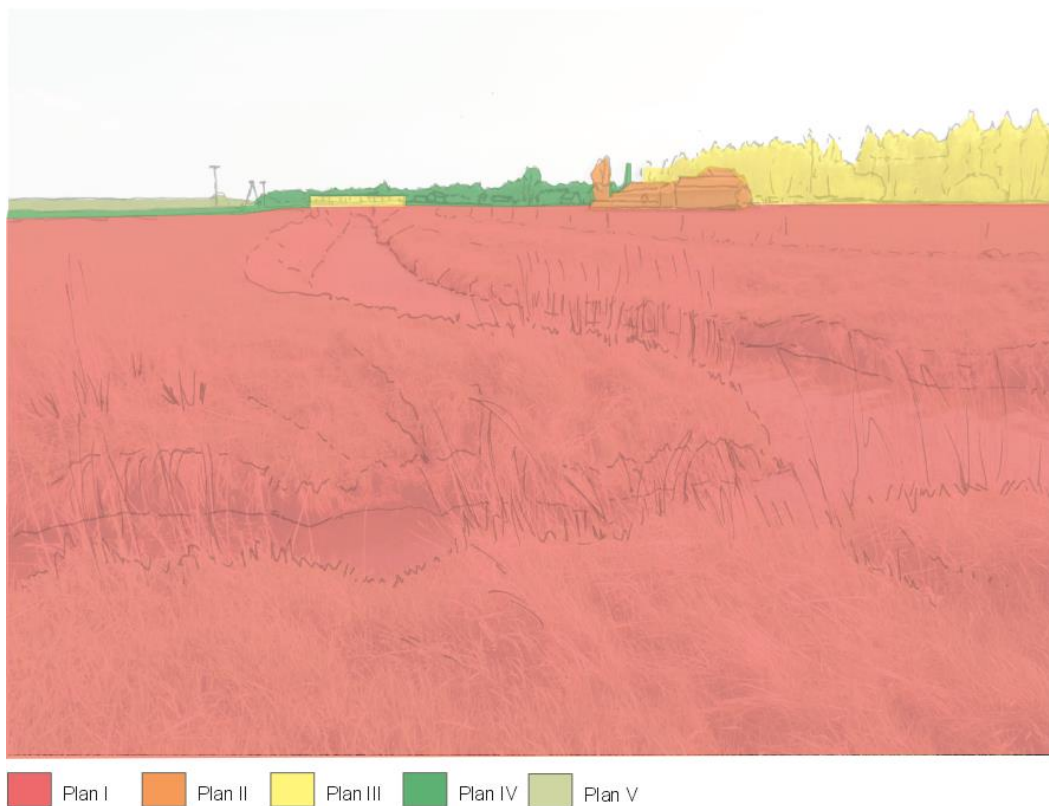
Wskazania: zachowanie otwartego charakteru doliny, dalsze tradycyjne użytkowanie, ograniczenie zabudowy, w miarę możliwości prowadzenie sieci podziemnych w celu uniknięcia negatywnych akcentów w postaci słupów.

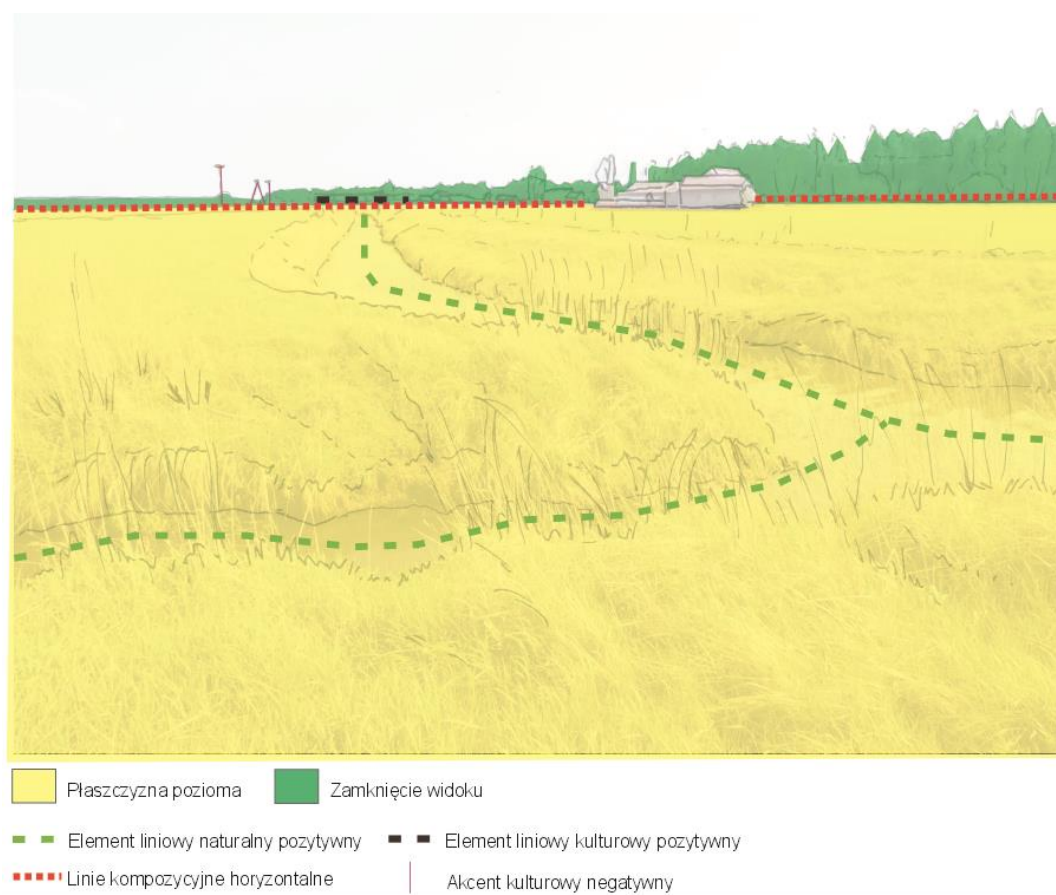
Fot. 34. Punkt widokowy– Stasiowe (fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

Ryc. 29. Analiza pokrycia terenu – punkt widokowy– Stasiowe (opracowanie własne)

Ryc. 30. Analiza planów widokowych – punkt widokowy– Stasiowe (opracowanie własne)

Ryc. 31. Analiza kompozycyjna – punkt widokowy– Stasiowe (opracowanie własne)

Tab. 54. Analiza punktu widokowego– Stasiowe

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy				
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V
Plany widoku					
Płaty/ Formy pokrycia terenu	Pola uprawne, koryto Liswarty i Młynówki	Zabudowania wiejskie	Las, most na Liswarcie	Mozaika zabudowy i zadrzewień, las	Las
Płaszczyzna pozioma	Pola uprawne, koryto Liswarty i Młynówki	-	-	Pola uprawne	-
Grupy kompozycyjne	-	-	-	-	-
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe liniowe pozytywne (EKLP), elementy naturalne liniowe	Koryto Liswarty i Młynówki (ENLP)	-	Most na Liswarcie (EKLP)	-	-

pozytywne (ENLP)					
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-	-	-
Kulisy widoku	-	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	Ściana lasu	Ściana lasu	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Granica pól uprawnych (LH)	-	-	-	-

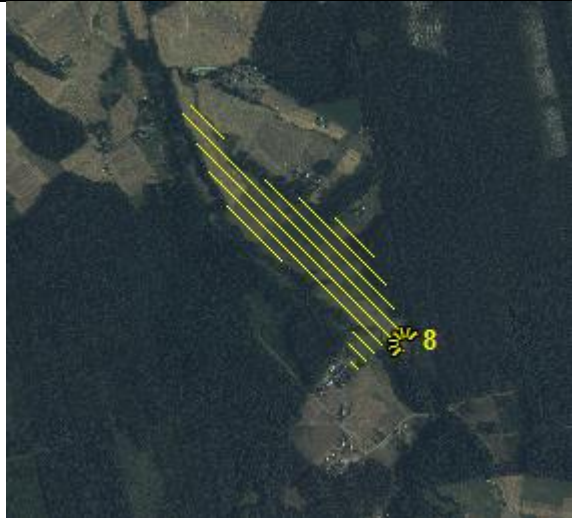
Otwarcia widokowe

Otwarcia widokowe wyznaczano w miejscach o ograniczonym kącie widoku, zwykle na brzegu lasu, po wyjściu z którego otwiera się rozległy widok. Wyznaczono 22 otwarcia widokowe.

Tab. 55. Zestawienie otwarć widokowych

Lp.	Gmina	Miejscowość	Lokalizacja	Zakres widoczności	Uwagi
1	Boronów	Boronów	trasa Boronów-Koszęcin, dr 907	 <p>poła z zadrzewieniami, linia lasu i zabudowy Boronowa</p>	Park daleki widok pokrywający się z widokiem z ciągu widokowego oraz przedpołem ekspozycji dla Koszęcina
2	Boronów	Zumpy	droga na wzniesieniu na pd od zabudowań	obszerne wnętrze z łąkami i polami, zamknięcie	Park

				lasem	
3	Ciasna	Zborowskie	ul. Górna przy wejściu do lasu	panorama wsi Zborowskie z kościołem	Park rozległy widok z przedpołem ekspozycji
4	Ciasna	Zborowskie	ścieżka edukacyjna, wzniesienie przy wejściu do lasu	panorama wsi Zborowskie z kościołem	Park zawarta w analizie szczegółowej, otwarciu towarzyszy oś widokowa, panorama i przedpole ekspozycji
5	Ciasna	Zborowskie	szlak niebieski, wzniesienie przy wejściu do lasu	panorama wsi Zborowskie z kościołem	Park rozległy widok z przedpołem ekspozycji
					
6	Ciasna	Stasiowe	niebieski szlak	widok na	Park

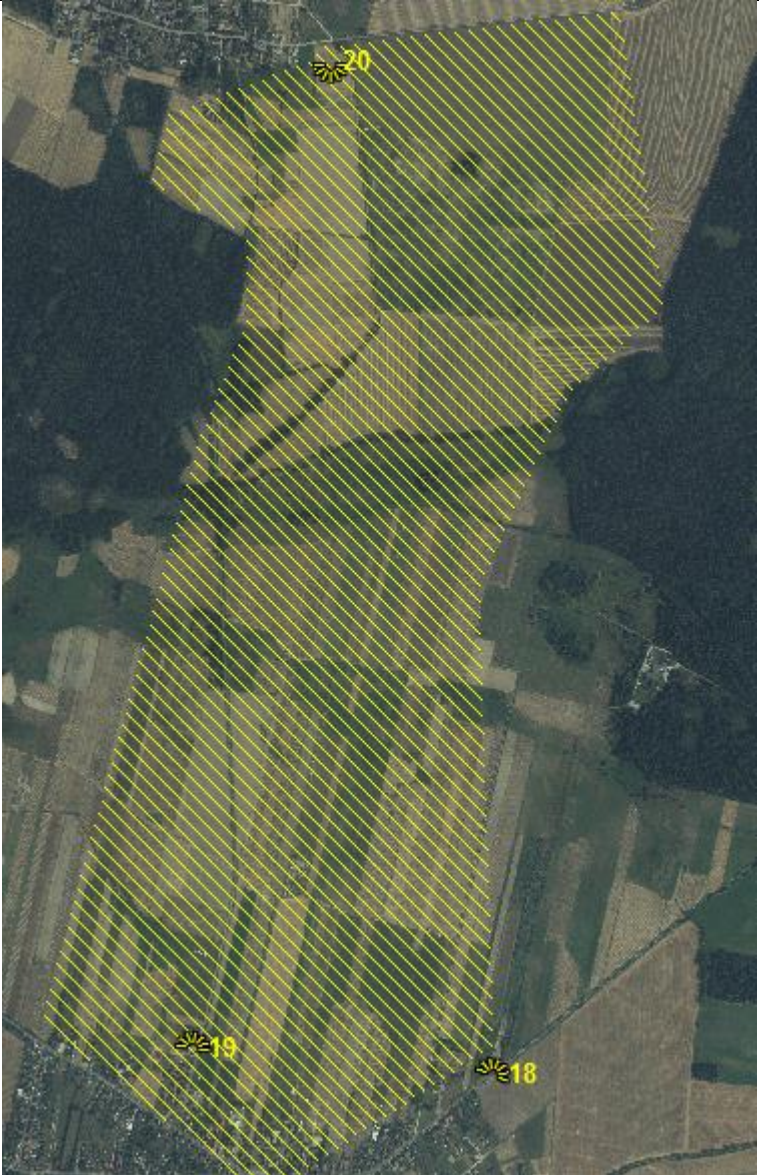

				zabudowania Stasiowych	niewielki wgląd krajobrazowy, w okresie bezlistnym
7	Herby	Lisów	most na drodze nr 46	dolina Liswarty	Park wgląd krajobrazowy w dolinę, zróżnicowany widok, szczególnie w okresie bezlistnym
					
8	Herby	Tanina	droga na Taniny	dolina Liswarty,	Park Otwarcie zawarte w analizie szczegółowej, cenny wgląd na dolinę Liswarty
					
9	Herby	Łebki	droga Łęg-Łebki	łąki doliny Liswarty	Park cenny wgląd na dolinę

					Liswarty
10	Herby	Hadra	droga do parkingu nad stawem Hadra	dolina Liswarty	Park cenny wgląd na dolinę Liswarty, szczególnie w okresie bezlistnym
11	Herby	Hadra	niebieski szlak	zabagniona dolina Liswarty, w tle stawy Hadra	Park cenny wgląd na dolinę Liswarty, otwarcie zawarte w analizie szczegółowej,
					
12	Herby	Olszyna	droga do Boronowa, most nad Olszynką	dolina Olszynki i Staw przy ulicy Jałowcowej w Olszynie	rozległy widok na dolinę Olszynki, Staw przy ulicy Jałowcowej w Olszynie i zabudowania na płn. brzegu
13	Kochanowice	Lubockie	przy leśniczówce	pola z zadrzewieniami, zabudowa	Park cenne otwarcie na tradycyjny

				siedliskowa Lubeckie	krajobraz wsi, otwarcie zawarte w analizie szczegółowej
14	Kochanowice	Ostrów	droga na Niwy	pola uprawne, panorama Ostrów	Park otwarcie zawarte w analizie szczegółowej
					
15	Konopiska	Aleksandria Druga	róg ul. Pięknj	pola z zadrzewieniami, kierunek Cztery Kopy	Park
16	Konopiska	Aleksandria Druga	róg ul. Księżycowej i Granicznej	pola z zadrzewieniami, kierunek płn.	Park
					
17	Konopiska	Konopiska	ul. Rolnicza	pola i łąki -	Otulina

				panorama Konopisk z dominantą kościoła	
18	Koszęcin	Koszęcin	Koszęcin - trasa na Boronów	poła, w tle lasy PK	Otulina rozległe wnętrze, także ciąg widokowy i przedpole ekspozycji
19	Koszęcin	Koszęcin	Koszęcin - trasa na Cieszową	poła, w tle lasy PK	Otulina rozległe wnętrze, także ciąg widokowy i przedpole ekspozycji

20	Koszęcin	Cieszowa	koniec ul. Kasztanowej	pola z zadrzewieniami,	Park rozległe wnętrze z

				<p>panorama na kościół w Koszęcinie</p>	<p>widokiem na Koszęcin, szczególnie w okresie bezlistnym</p>
<p>21</p>	<p>Koszęcin</p>	<p>Sadów</p>	<p>droga do Harbuttowic</p>	<p>poła z lasem w tle</p>	<p>Otulina Widoczna wieża telekomunikacyjna</p>
					

Szczegółowa analiza wybranych otwarć widokowych:

Otwarcie widokowe nr 11– Hadra – niebieski szlak

Lokalizacja: Hadra – widok na wilgotne łąki w kierunku Stawów, z niebieskiego szlaku.

Krótką charakterystyka: daleki widok wieloplanowy – wewnątrz obiektywne o niskich, ale zwartych ścianach; widok na wilgotne łąki z łożowiskami, zamknięcie widoku osią lasu; cenny widok pod względem estetycznym, również wartościowy pod względem przyrodniczym (proponowany zespół przyrodniczo-krajobrazowy).

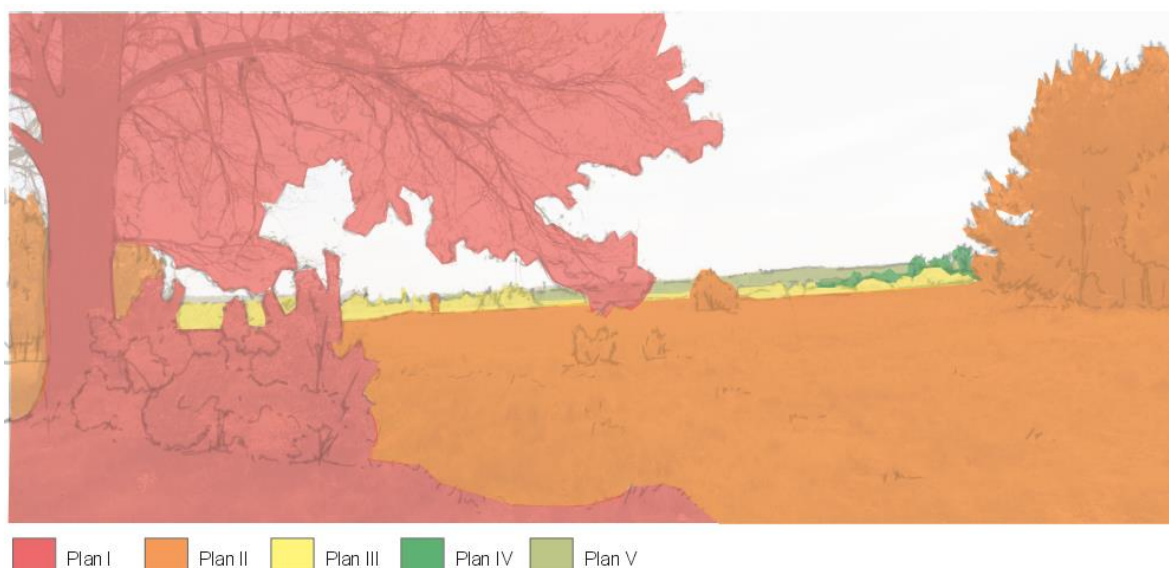
Wskazania: w celu zachowania wartości przyrodniczych i wizualnych proponuje się utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego obejmującego wilgotne łąki oraz Stawy Hadra; zakaz lokalizacji zabudowy, zalesień oraz zmiany stosunków wodnych.

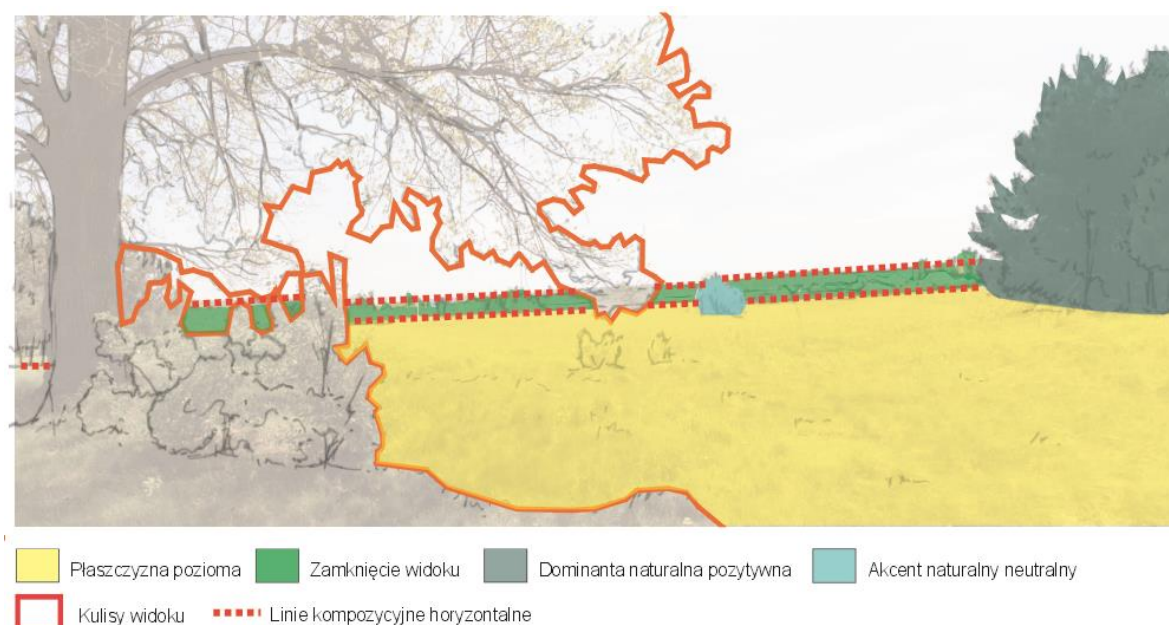
Fot. 35. Otwarcie widokowe– Hadra, niebieski szlak (fot. Anna Żemła-Siesicka, maj 2018)

Ryc. 32. Analiza pokrycia terenu – otwarcie widokowe– Hadra, niebieski szlak (opracowanie własne)

Ryc. 33. Analiza planów widokowych – otwarcie widokowe– Hadra, niebieski szlak (opracowanie własne)

Ryc. 34. Analiza kompozycyjna – otwarcie widokowe– Hadra, niebieski szlak (opracowanie własne)

Tab. 56. Analiza otwarcia widokowego – Hadra, niebieski szlak

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy					
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V	PLAN VI
Platy/ Formy pokrycia terenu	Zadrzewienia – okazały dąb szypułkowy, zakrzewienia	Kępa drzew - Sosna zwyczajna, wilgotne łąki z pojedynczymi zakrzewieniami	łozowska i kępy drzew	Kępy drzew i krzewów	Kępy drzew	Linia lasu
Płaszczyzna pozioma	-	wilgotne łąki	-	-	-	-
Grupy kompozycyjne	Soliter – dąb	Kępy drzew	-	-	-	-

Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	Soliter – dąb (DN)	Kępa drzew (DN)	-	-	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)	-	Zakrzewienia	-	-	-	-
Elementy kulturowe liniowe (EKL), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-	-	-	-
Kulisy widoku	Soliter – dąb	Kępy drzew				
Zamknięcie widoku	-	-	-	-	-	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	-	Linie dzielące łąki od łożowisk (LH)	-	-	-	Linia lasu (LH)

Otwarcie widokowe nr 8 – Tanina

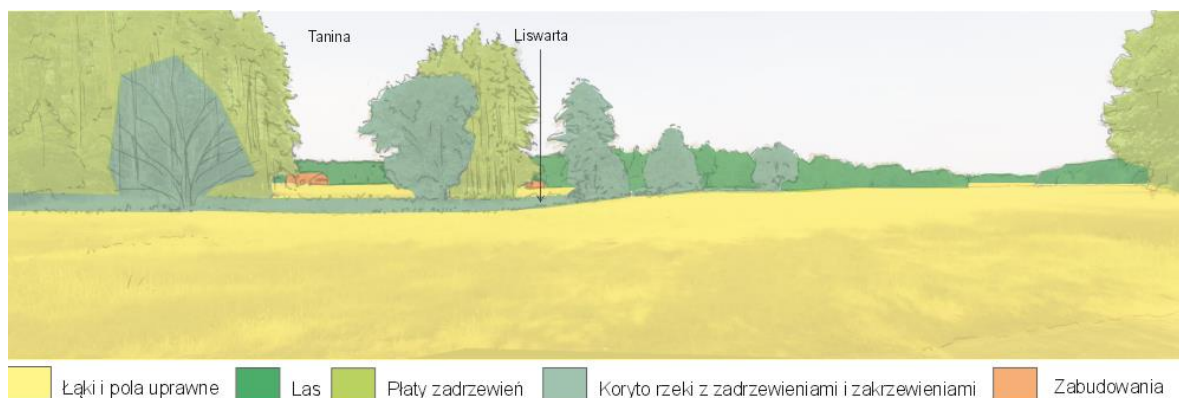
Lokalizacja: Tanina, droga na łębki – widok na dolinę Liswarty.

Krótką charakterystyka: wieloplanowy widok na dolinę Liswarty z towarzyszącymi jej zadrzewieniami i lasem zamykającym widok; wewnątrz obiektywne o częściowo wysokich, częściowo niskich ścianach i podłodze utworzonej z łąk i pól towarzyszących dolinie Liswarty w obrębie miejscowości Tanina. Ze względu na wieloplanowość oraz zróżnicowanie pokrycia, zadrzewienia i zakrzewienia w bezpośrednim sąsiedztwie koryta Liswarty – jedno z cenniejszych widokowo wewnątrz w obrębie doliny.

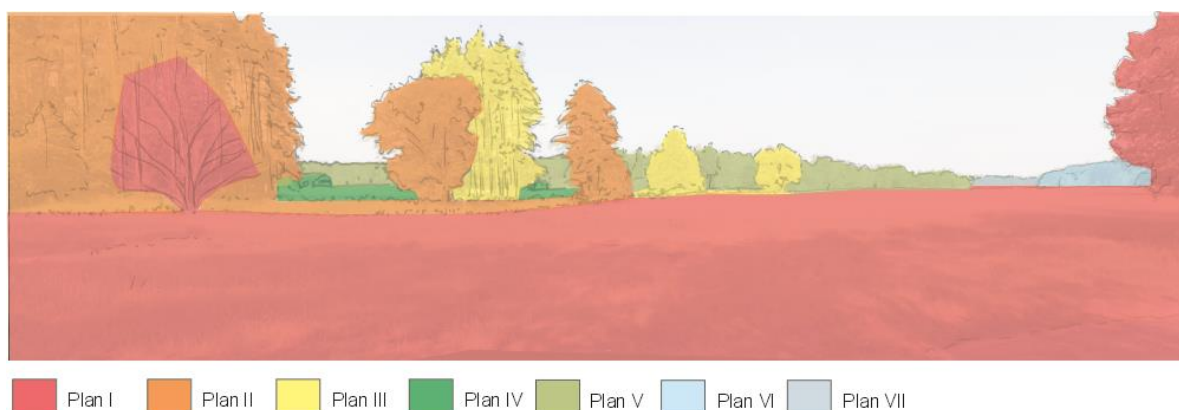
Wskazania: Utrzymanie tradycyjnego użytkowania łąk, zachowanie zadrzewień towarzyszących rzece.

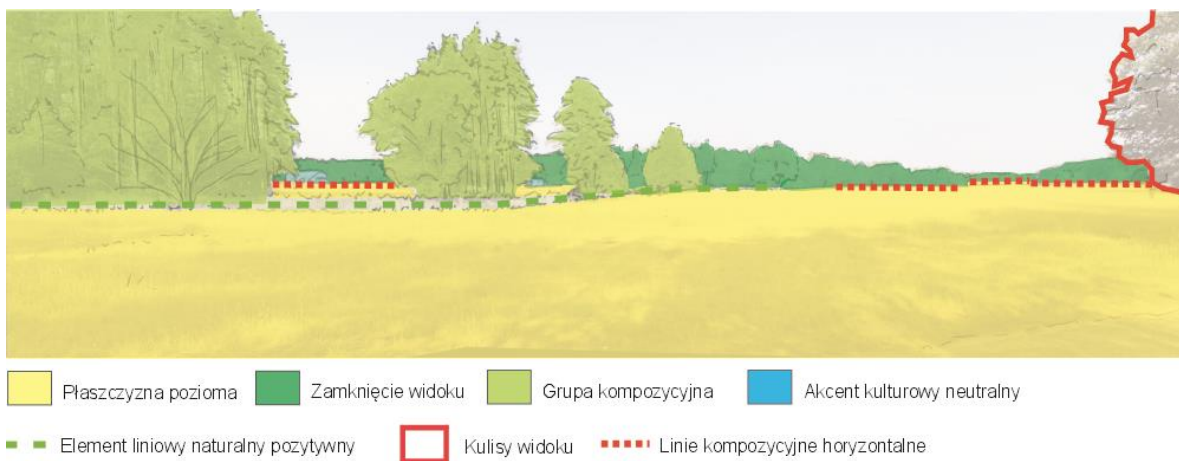
Fot. 36. Otwarcie widokowe– Tanina (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

Ryc. 35. Analiza pokrycia terenu – otwarcie widokowe– Tanina (opracowanie własne)

Ryc. 36. Analiza planów widokowych – otwarcie widokowe– Tanina (opracowanie własne)

Ryc. 37. Analiza kompozycyjna – otwarcie widokowe– Tanina (opracowanie własne)

Tab. 57. Analiza otwarcia widokowego– Tanina

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy						
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V	PLAN VI	PLAN VII
Plany widoku							
Płaty/ Formy pokrycia terenu	łąki i pola uprawne, pojedyncze zadrzewienia i	Dolina Liswarty z zadrzewieniami i	Płaty zadrzewień i zakrzewień	łąki i pola uprawne i pojedyncze zabudowani	Las	Las	Las

	zakrzewienia	fragmentem lasu		a Taniny			
Płaszczyzna pozioma	łąki i pola uprawne	-	-	łąki i pola uprawne	-	-	-
Grupy kompozycyjne	Zadrzewienia i zakrzewienia	Grupy drzew i krzewów	Grupy drzew i krzewów	-	-	-	-
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	-	-	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)	-	-	-	Zabudowa (AKU)	-	-	-
Elementy kulturowe liniowe pozytywne(EKLP), Elementy kulturowe liniowe negatywne(EKLN), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	Dolina Liswarty (ENLP)	Dolina Liswarty (ENLP)	-	-	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-	-	-
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-	--	-	-	-
Kulisy widoku	Pojedyncze drzewo	-	-	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	-	-	Ściana lasu	Ściana lasu	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	-	-	-	-	Granica lasu i pól (LH)	Granica lasu i pól (LH)	Granica lasu i pól (LH)

Otwarcie widokowe nr 13, panorama nr 5 i przedpole ekspozycji nr 8 – Lubockie

Lokalizacja: Lubockie, przy leśniczówce, widok w kierunku zabudowań.

Krótką charakterystyka: daleki widok wieloplanowy – wewnątrz obiektywne o zróżnicowanych ścianach, z elementami wolnostojącymi w postaci starodrzewia; widok na tradycyjny układ wsi – pola uprawne (przedpole ekspozycji) z charakterystyczną zabudową siedliskową, cenne wnętrza krajobrazowe z panoramą wsi Lubockie.

Wskazania: utrzymanie siedliskowej tradycyjnej zabudowy wsi Lubockie wraz z polami uprawnymi, zachowanie alei drzew; proponowana wieża widokowa.

Fot. 37. Otwarcie widokowe– Lubockie (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

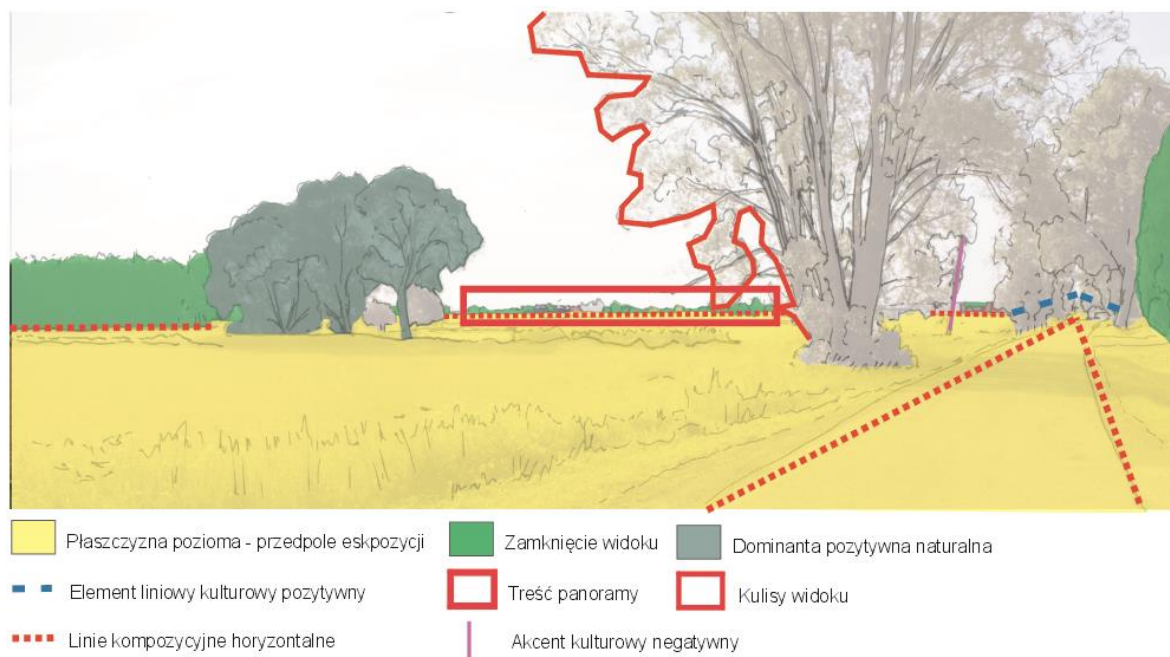
- Pola uprawne
- Las
- Platy zadrzewień i zakrzewień
- Aleja drzew
- Zieleni urządzona
- Mozaika drzew i zabudowy
- Droga asfaltowa
- Infrastruktura techniczna

Ryc. 38. Analiza pokrycia terenu – otwarcie widokowe– Lubockie (opracowanie własne)

- Plan I
- Plan II
- Plan III
- Plan IV
- Plan V
- Plan VI

Ryc. 39. Analiza planów widokowych – otwarcie widokowe– Lubockie (opracowanie własne)

Ryc. 40. Analiza kompozycyjna – otwarcie widokowe– Lubockie (opracowanie własne)

Tab. 58. Analiza otwarcia widokowego– Lubockie

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy					
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V	PLAN VI
Plany widoku						
Płaty/ Formy pokrycia terenu	Droga z zielenią przydrożną	Pola uprawne z pojedynczymi zadrzewieniami	Grupy drzew, pola uprawne, płaty zadrzewień, aleja drzew	Pola uprawne, las, płaty zadrzewień	Mozaika zabudowy i zadrzewień, płaty zadrzewień	Las
Płaszczyzna pozioma	Droga z zielenią przydrożną	Pola uprawne	Pola uprawne	Pola uprawne	-	-
Grupy kompozycyjne	-	-	-	-	-	-
Dominanty naturalne (DNP)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	Grupa starodrzewia (płaty zadrzewień) (DNP)	-	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)	-	-	Infrastruktura techniczna - słup energetyczny (AKN)	-	-	-
Elementy kulturowe liniowe pozytywne (EKLP), elementy naturalne liniowe	-	-	Aleja drzew (EKLP)	-	-	-

(ENL)						
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	-	-	Mozaika zabudowy i zadrzewień	-
Kulisy widoku	-	Pojedyncze drzewo - dąb	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	-	Ściana lasu	-	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Droga (LD)	Granica pól uprawnych (LH)	-	Granica pól uprawnych (LH)	-	-

Otwarcie widokowe nr 14– Ostrów

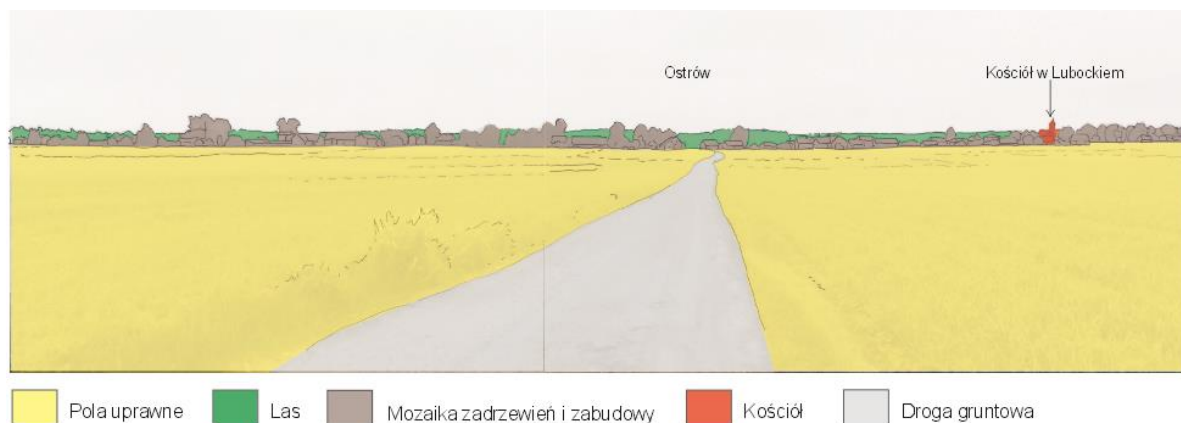
Lokalizacja: Ostrów, od strony lasu na północ od Ostrów, wzdłuż drogi Ostrów-Niwki.

Krótką charakterystyka: daleki widok na zwartą zabudowę wsi Ostrów oraz częściowo wsi Lubockie (kościół); wewnątrz subiektywne o niskich ścianach utworzonych przez las i zabudowę wsi; malownicze wewnątrz ze względu na widok na zwartą zabudowę wsi.

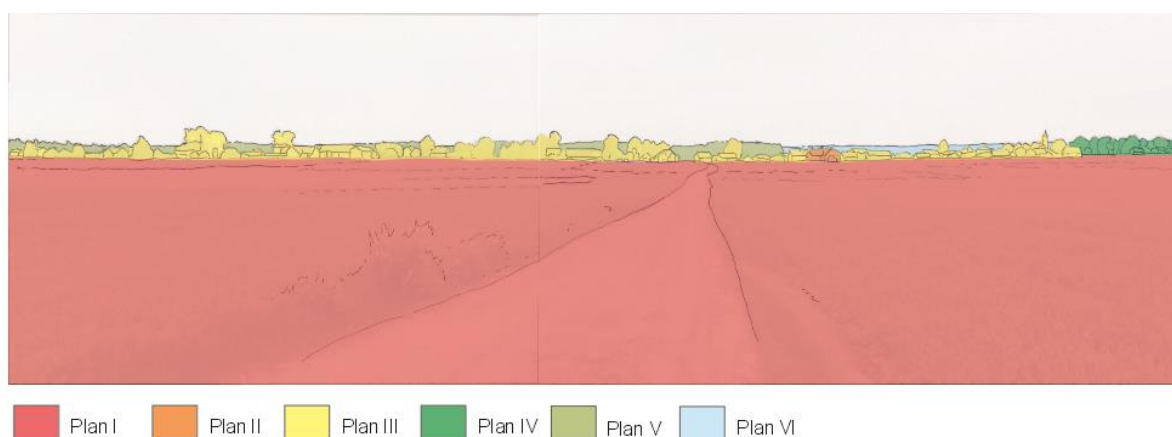
Wskazania: utrzymanie siedliskowej tradycyjnej zabudowy wsi Lubockie wraz z polami uprawnymi, zachowanie alei drzew.

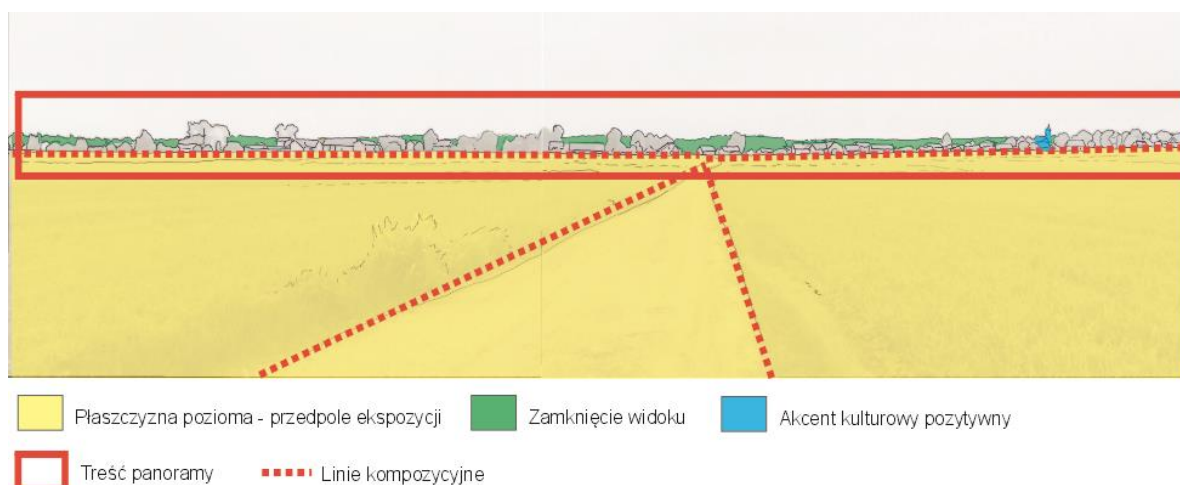
Fot. 38. Otwarcie widokowe– Ostrów (fot. Anna Żemła-Siesicka, maj 2018)

Ryc. 41. Analiza pokrycia terenu – otwarcie widokowe– Ostrów (opracowanie własne)

Ryc. 42. Analiza planów widokowych – otwarcie widokowe– Ostrów (opracowanie własne)

Ryc. 43. Analiza kompozycyjna – otwarcie widokowe– Ostrów (opracowanie własne)

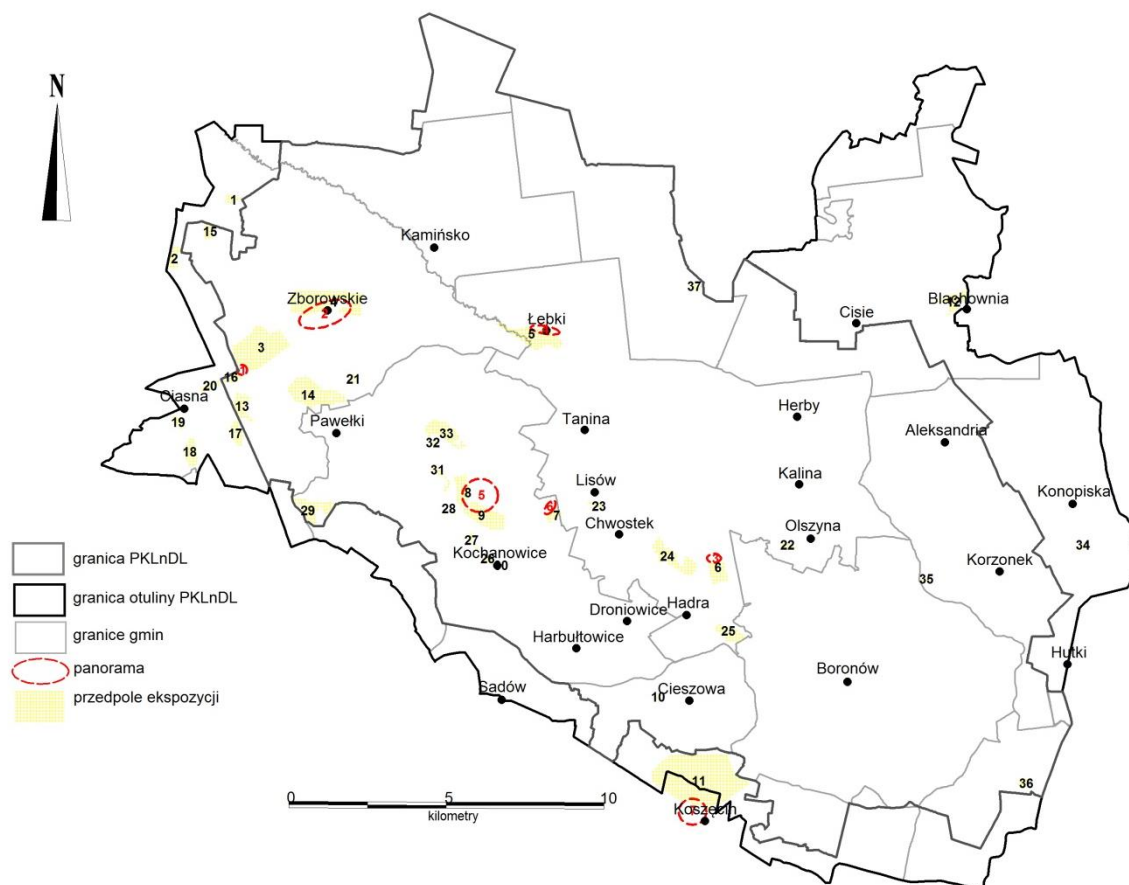
Tab. 59. Analiza otwarcia widokowego– Ostrów

Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy					
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V	PLAN VI
Płaty/ Formy pokrycia terenu	Droga z polami uprawnymi	Pojedyncze zabudowania	Mozaika zadrzewień i zabudowy	Mozaika zadrzewień i zabudowy	Las	Las
Płaszczyzna pozioma	Droga z polami uprawnymi	-	-	-	-	-
Grupy kompozycyjne	-	-	-	-	-	-
Dominanty naturalne pozytywne (DNP)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	-	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne (AKP), akcenty kulturowe	-	-	Kościół (AKP)	-	-	-

negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)						
Elementy kulturowe liniowe pozytywne (EKLP), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	-	Mozaika zabudowy i zadrzewień	Mozaika zabudowy i zadrzewień	-	-
Kulisy widoku	-	-	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	-	-	Ściana lasu	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Droga (LD), granica pól uprawnych (LH)	-	-	-	-	-

5.5. Panoramy i przedpola ekspozycji

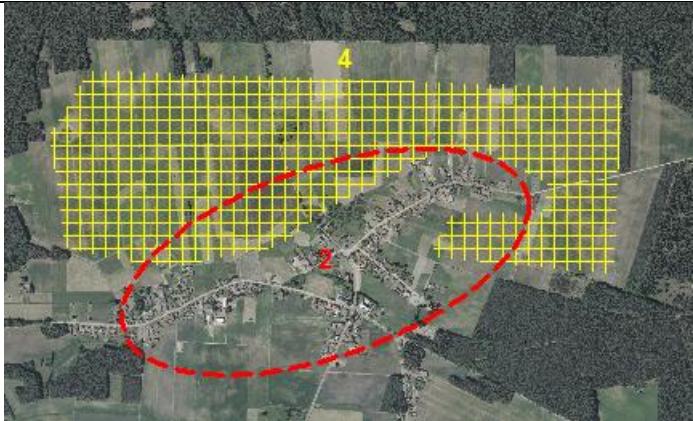
Szczególnie cennymi walorami estetyczno-fizjonomicznymi są w przypadku Parku panoramy miejscowości. Zwarta lub luźna zabudowa z zadrzewieniami i w niektórych przypadkach dominantami w postaci kościołów tworzą widoczne z daleka malownicze fragmenty krajobrazu kulturowego. Wyznaczono panoramy dla 7 miejsc wraz z przedpolem ekspozycji. W przypadku gminy Ciasna przedpola zostały wyróżnione już w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Przedpola ekspozycji wyznaczone zostały także dla stawów jako wodne platformy widokowe.

Map. 32. Panoramy i przedpola ekspozycji w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Tab. 60. Zestawienie panoram w obrębie PKLnGL i otuliny

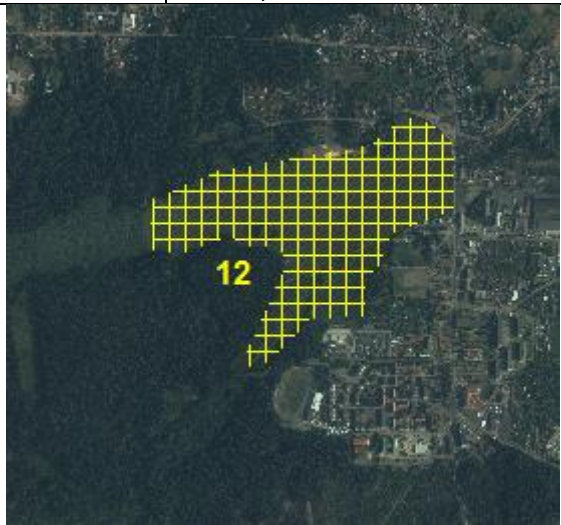
Lp.	Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Opis	Uwagi
1	Ciasna	panorama wsi Płaszczak	czytelna z drogi Zborowskie-Molna	zwarta zabudowa kilku gospodarstw, ceglane stodoły	Park niewielki przysiółek o tradycyjnej zwartej zabudowie, ceglane stodoły
2	Ciasna	panorama Zborowskiem	czytelna z dróg i ścieżek przy wejściu do lasu	zwarta zabudowa z dominantą -	Park cenna

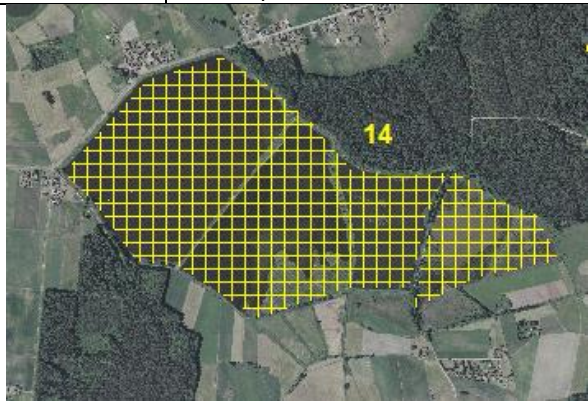
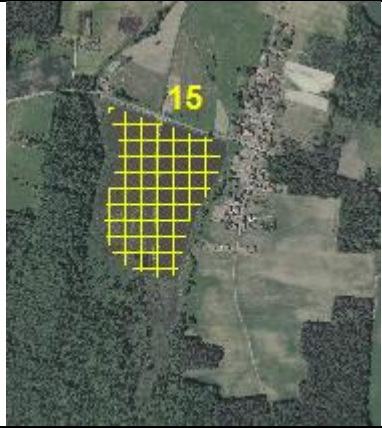

		kościółem na wzniesieniu	panorama historycznej zabudowy i tradycyjnego układu osadniczego, panorama zawarta w analizie szczegółowej	
3	Herby panorama wsi Kierzki	czytelna z drogi prowadzącej do wsi	zwarta tradycyjna zabudowa	niewielka, zwarta wieś – enklawa zabudowy i pól uprawnych w lesie
4	Herby panorama wsi Łębki	czytelna z drogi Taniny-Łębki	nieliczne zabudowania ulicówki	Park panorama wsi ulicówki z drewnianą zabudową
5	Kochanowice panorama Lubockiego	czytelna z dróg i leśniczówki	malownicza luźna zabudowa siedliskowa	Park cenna panorama tradycyjnej mozaiki zabudowy siedliskowej ze starodrzewiem i polami uprawnymi
6	Kochanowice panorama	czytelna z drogi krajowej	zwarta zabudowa wsi	przez przedpole

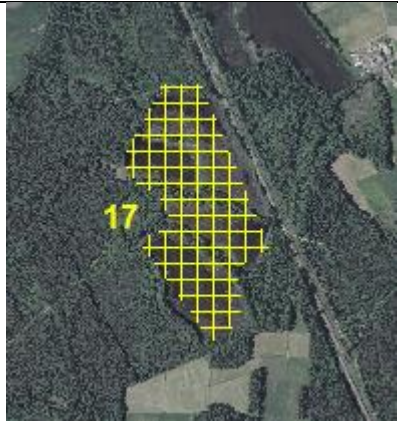
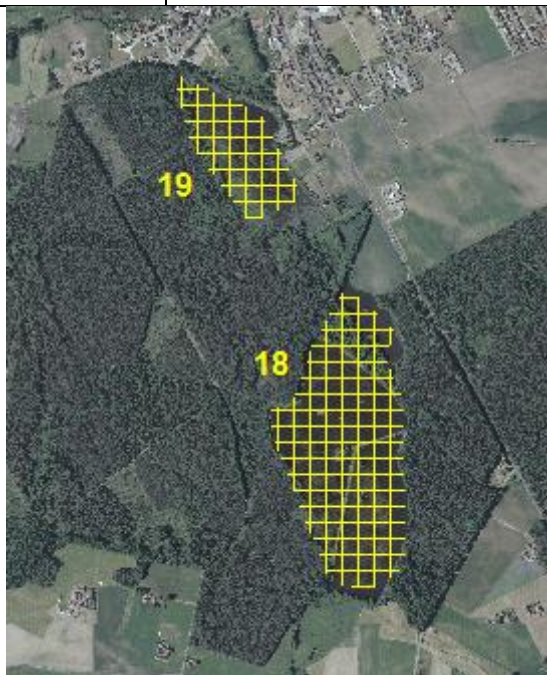
		Swacioka			Park ekspozycji panoramy biegnie projektowana obwodnica
7	Koszęcina	panorama Koszęcina	czytelna z drogi na Rzyce, ul. Cieszowskiej i drogi na wsch. od Cieszowa	zwarta zabudowa z dominantą - kościołem na wzniesieniu	Poza parkiem cenna dominanta kościoła na wzniesieniu

Tab. 61. Zestawienie przedpola ekspozycji w obrębie PKLnGL i otuliny

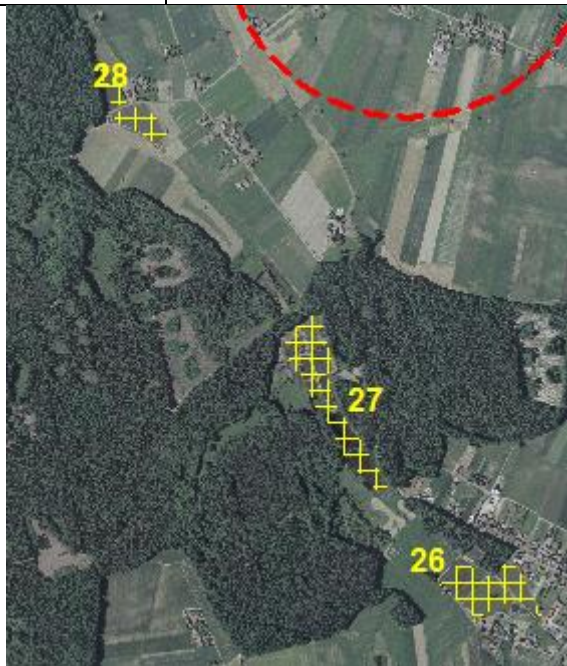
Lp.	Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Uwagi
1	Ciasna	przedpole ekspozycji dla dworu	Panoszów	Otulina wskazane w Studium u.i.k.z.p., dwór w bardzo złym stanie
				
2	Ciasna	przedpole ekspozycji dla pałacu	Patoka	Otulina wskazane w Studium u.i.k.z.p.,
				
3	Ciasna	przedpole ekspozycji dla panoramy przysiółka Płaszczak	Płaszczak-Kościelnica	Park pola i łąki szerokiej doliny Potoku Jeżowskiego
4	Ciasna	przedpole ekspozycji dla panoramy wsi Zborowskie	Zborowskie	Park pomiędzy zabudową a lasem, pola uprawne, przedpole zawarte w analizie szczegółowej
5	Herby	przedpole ekspozycji dla panoramy wsi Łębki	Łębki	Park między Liswartą a zabudowaniami, dolina z łąkami i polami uprawnymi
6	Herby	przedpole ekspozycji dla panoramy wsi Kierzki	Kierzki	Park pola uprawne otoczone lasami, panorama wsi widoczna ze wzniesienia na drodze
7	Kochanowice	przedpole ekspozycji dla panoramy przysiółka Swaciok	Swaciok	Park między drogą krajową a zabudowaniami, planowana obwodnica Kochanowic
8	Kochanowice	przedpole ekspozycji dla panoramy zabudowy	Lubockie	Park określone orientacyjnie ze

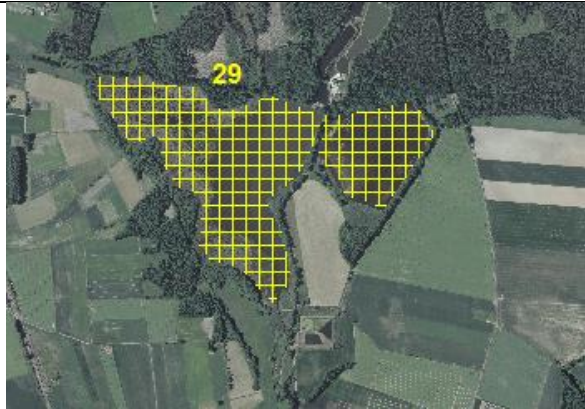

		Lubockiego		względu na zabudowę siedliskową
9	Kochanowice	przedpole ekspozycji dla panoramy zabudowy Lubockiego	Lubockie	Park określone orientacyjnie ze względu na zabudowę siedliskową
10	Koszęcin	przedpole ekspozycji dla cmentarza żydowskiego	Cieszowa	Park między drogą gruntową a cmentarzem
				
11	Koszęcin	przedpole ekspozycji dla panoramy Koszęcina	Koszęcin	Otulina między lasami PKLnGL a północnymi zabudowaniami Koszęcina, pola uprawne
12	Błachownia	wodna platforma widokowa	Błachownia, Jezioro Błachownia	Otulina ściany z zadrzewień, lasu i niskiej zabudowy, liczne wglądy,
				
13	Ciasna	wodna platforma widokowa	Staw Ola, Ciasna	Park

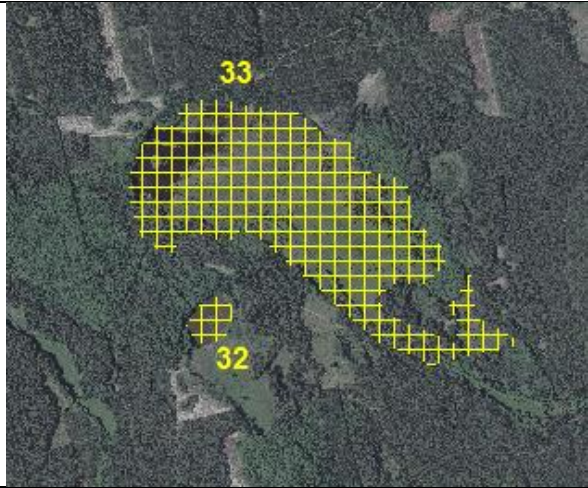

			ściany fragmentaryczne z zadrzewień i lasu, możliwość oglądu z drogi
14	Ciasna wodna platforma widokowa 	Stawy w Pawełkach: Staw Wanda, Wyrwidąb, Marian, Nowy	Park ściany utworzone przez las, możliwość oglądu z grobli i drogi w Wyganiaczu, panorama zabudowy Paryża, Pawełek
15	Ciasna wodna platforma widokowa- mikrownętrze 	Panoszów	Park ściany utworzone przez las od str. zach., ogrodzenie - bariera widokowa
16	Ciasna wodna platforma widokowa 	Staw Kolejowy II w Ciasnej	Park ściany z lasu, możliwość oglądu z drogi na Molną
17	Ciasna wodna platforma widokowa	Ciasna, stawy w lesie	Otulina

			przy torach kolejowych	ściany z lasu,
18	Ciasna	wodna platforma widokowa	Staw Rogacz w Ciasnej	Otulina ściany z lasu, możliwość oglądu z drogi
19	Ciasna	wodna platforma widokowa	Staw Kacper w Ciasnej	Otulina ściany z lasu, część brzegów otwarta
				
20	Ciasna	wodna platforma widokowa	Staw Kolejowy I w Ciasnej	Otulina ściany z lasu, część brzegów otwarta
21	Ciasna	wodna platforma widokowa - mikrownętrze	Staw Chmielok	Park ściany z lasu, cenne

				mikrownętrze	
22	Herby	wodna platforma widokowa		Staw przy ulicy Jałowcowej w Olszynie	Park ściany z lasów od południa, od północy zabudowa, wewnątrz ze stawem i łąkami
23	Herby	wodna platforma widokowa - mikrownętrze		Staw na Liswarcie, Lisów	Park ściany utworzone przez las i zadrzewienia, możliwość oglądu z drogi (ul. Stawowa)
24	Herby	wodna platforma widokowa		Zespół stawów (Staw Odrzykoń), Piłka	Park ściany utworzone przez las i zadrzewienia, możliwość oglądu z grobli, w tym szlaku niebieskiego i ścieżki
25	Herby	wodna platforma widokowa	Hadra - stawy	Park	

				ściany z lasu, możliwość oglądu z wieży widokowej
26	Kochanowice	wodna platforma widokowa	Stawy w Kochanowicach, ul. Ogrodowa	Park fragmentaryczne ściany utworzone przez zadrzewienia, widok na zabudowę jednorodzinną,
27	Kochanowice	wodna platforma widokowa	zespół stawów na Potoku Kochanowickim	Park ściany utworzone przez las, możliwość oglądu z grobli, nieliczne wglądy z drogi (ul. Leśna)
28	Kochanowice	wodna platforma widokowa	zespół stawów na Potoku Kochanowickim, Lubockie	Park ściany utworzone przez las, panorama zabudowy Lubockiego, możliwość oglądu z grobli
27, 28				
29	Kochanowice	wodna platforma widokowa	Biały Ług, Staw	Park

		Kochcicki i Ludwika	ściany utworzone przez las, panorama zabudowy Kochanowic (w stanie bezlistnym), możliwość oglądu z grobli i ścieżki
30	Kochanowice	wodna platforma widokowa - przedpole ekspozycji pałacu	
			Staw przy pałacu w Kochanowicach Park ekspozycja dla historycznej zabudowy, w tym pałacu, konieczność poszerzenia przedpola dla pałacu
31	Kochanowice	wodna platforma widokowa- mikrownętrze	
			Staw Wałek, Lejo i Gustaw, las w Lubockiem Park ściany utworzone przez las, możliwość oglądu ze szlaku żółtego (widok w okresie bezlistnym) i ścieżek
32	Kochanowice	wodna platforma widokowa- mikrownętrze	Staw Brzoza, las w Lubockiem Park ściany utworzone przez las, możliwość oglądu ze szlaku żółtego (widok w okresie bezlistnym) i grobli
33	Kochanowice	wodna platforma widokowa- mikrownętrze	Staw Brzoza, użytek ekolog. Park ściany utworzone przez

				las, możliwość oglądu ze szlaku żółtego i z platformy widokowej	
34	Konopiska	wodna platforma widokowa - mikrownętrze		Zalew Pająk, Jamki	Otulina ściany utworzone przez las, możliwość oglądu ze wszystkich stron
35	Konopiska	wodna platforma widokowa - mikrownętrze		Jeziorko, Leśniaki, użytek ekologicz.	Park ściany utworzone przez las, brak możliwość oglądu, niewielkie wglądy
36	Woźniki	wodna platforma widokowa - mikrownętrze		Staw Widawa, Widawa	Park ściany utworzone przez las, możliwość oglądu z brzegów wsch. i półn.
37	Wręczyca Wielka	wodna platforma widokowa - mikrownętrze	użytek ekologiczny „Bagno w Jeziorze”, Jezioro	Park ściany utworzone przez las, możliwość oglądu z	

				pomostów
--	---	--	--	----------

Panorama nr 2, przedpole ekspozycji nr 4 i otwarcie widokowe nr4 – Zborowskie

Lokalizacja: widok wsi Zborowskie, ze skraju lasu na ścieżce edukacyjnej, widok w kierunku południowym.

Krótką charakterystyka: daleki widok wieloplanowy na zwartą zabudowę Zborowskiego (mozaika zabudowy i zadrzewień) otoczoną polami uprawnymi, wewnątrz obiektywne o niskich, ale zwartych ścianach; cenny widok pod względem estetycznym, cenna panorama zabudowy o charakterze regionalnym z przedpolem ekspozycji.

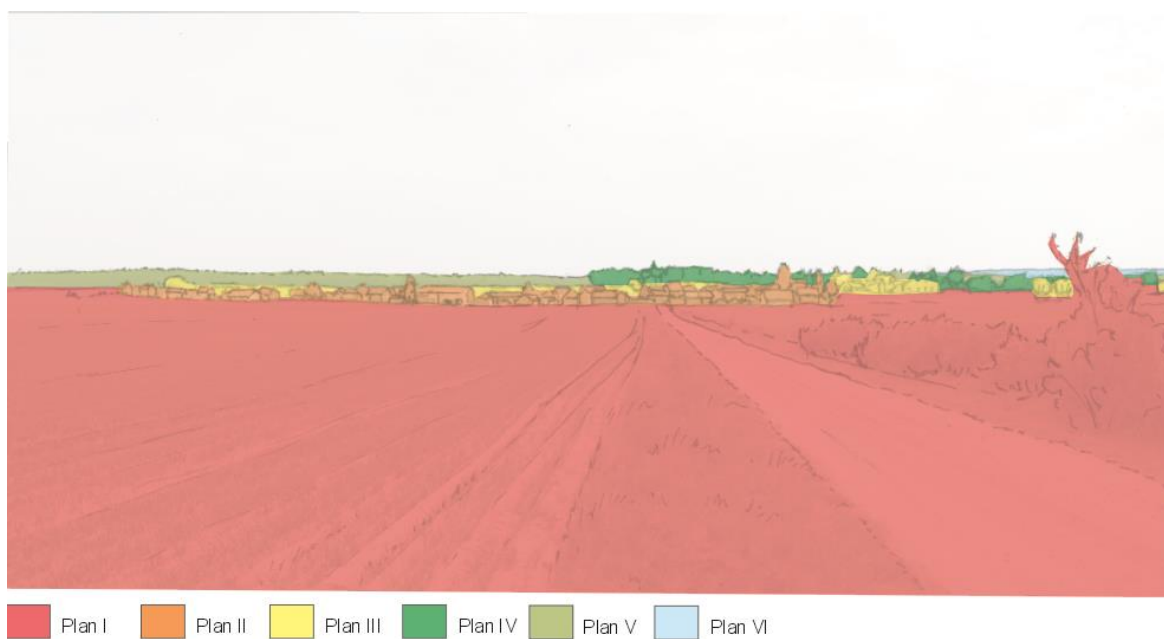
Wskazania: zakaz zabudowy i zalesień w przedpolu ekspozycji, zachowanie tradycyjnego układu wsi.

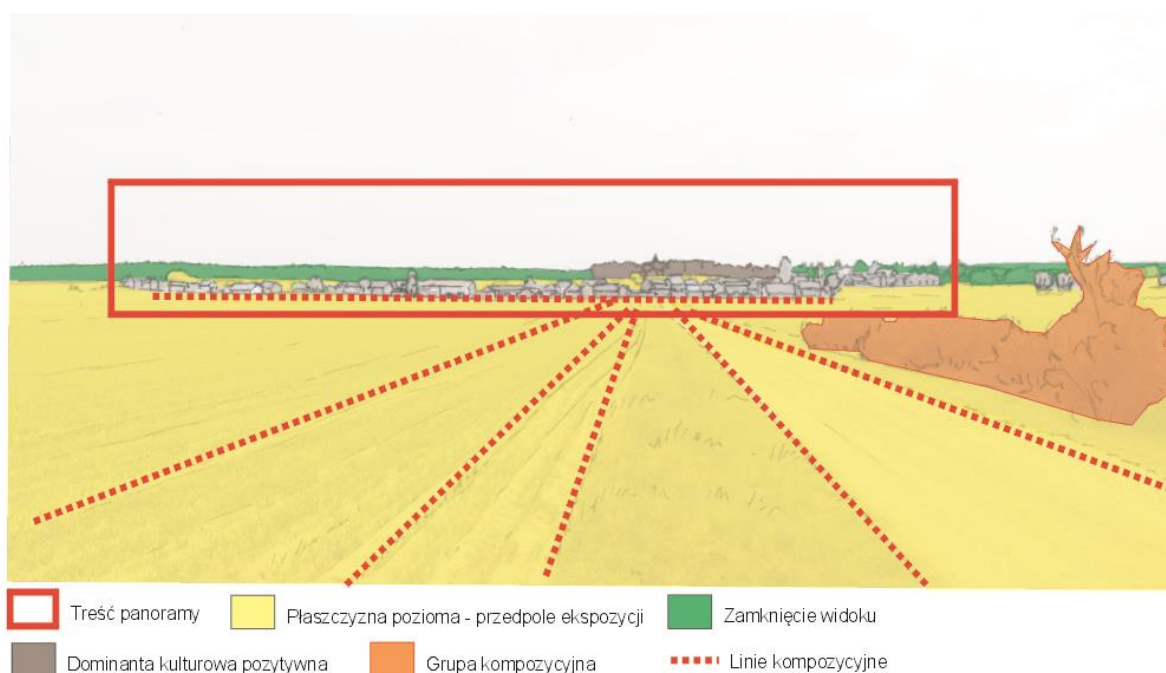
Fot. 39. Otwarcie widokowe - panorama i przedpole ekspozycji – Zborowskie (fot. Anna Żemła-Siesicka, maj 2018)

Ryc. 44. Analiza pokrycia terenu – otwarcie widokowe - panorama i przedpole ekspozycji – Zborowskie (opracowanie własne)

Ryc. 45. Analiza planów widokowych – otwarcie widokowe - panorama i przedpole ekspozycji – Zborowskie (opracowanie własne)

Ryc. 46. Analiza kompozycyjna – otwarcie widokowe - panorama i przedpole ekspozycji – Zborowskie (opracowanie własne)

Tab. 62. Analiza otwarcia widokowego - panorama i przedpole ekspozycji – Zborowskie

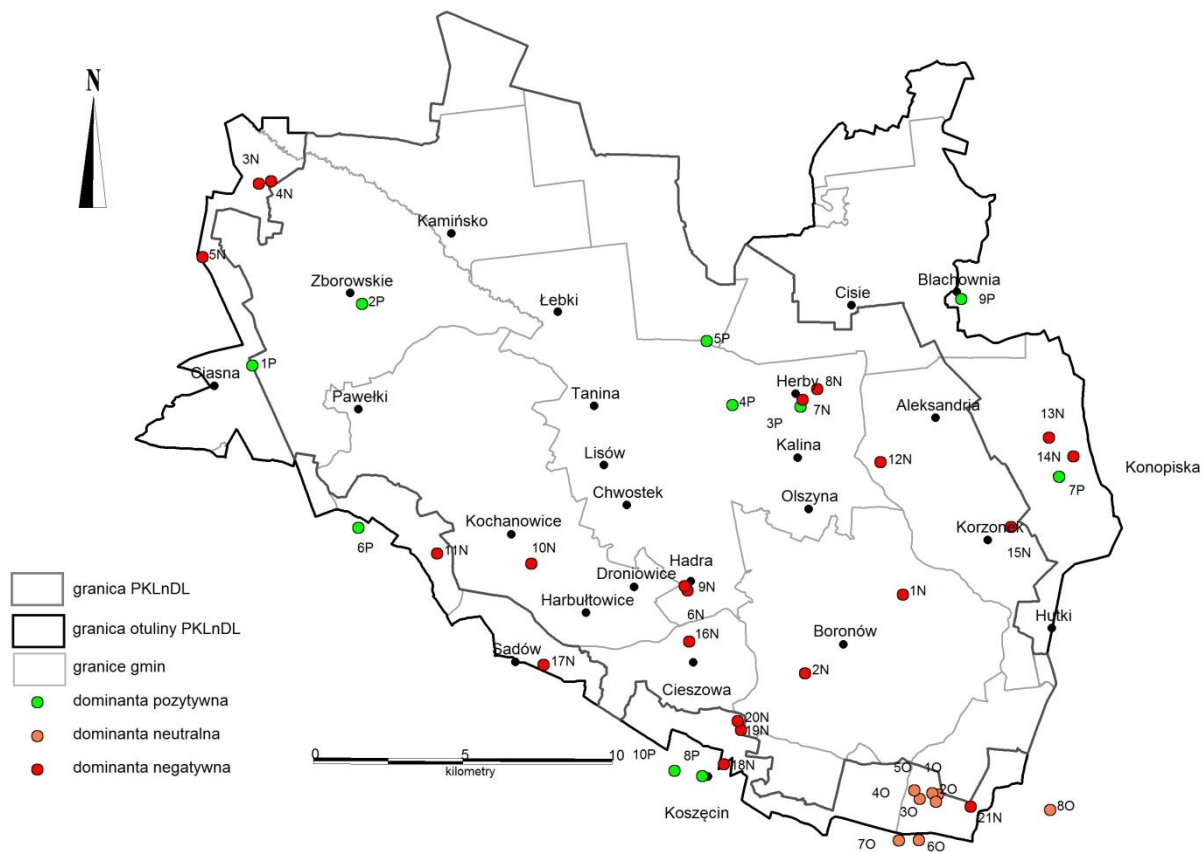
Cechy charakterystyczne widoku/panoramy	Plany panoramy					
	PLAN I	PLAN II	PLAN III	PLAN IV	PLAN V	PLAN VI
Platy/ Formy pokrycia terenu	Pola uprawne z drogą gruntową i zakrzewieniami wzdłuż fragmentu drogi	Mozaika zabudowy i zadrzewień	Pola uprawne położone na południowy-wschód od zabudowy, mozaika zabudowy położona na zachód od centrum wsi	Wzniesienie z kościołem otoczonym zadrzewieniami, zadrzewienia	Linia lasu	Linia lasu
Płaszczyzna pozioma	Pola uprawne z drogą gruntową – przedpole ekspozycji	-	Pola uprawne	-	-	-
Grupy kompozycyjne	Grupa krzewów	-	-	-	-	-
Dominanty naturalne (DN)/ dominanty kulturowe (DK)	-	-	-	Wzniesienie z zadrzewieniami i kościołem – pozytywna (DK)	-	-
Akcenty naturalne (AN), akcenty kulturowe pozytywne	-	-	-	-	-	-

(AKP), akcenty kulturowe negatywne (AKN), akcenty kulturowe neutralne (AKU)						
Elementy kulturowe liniowe (EKL), elementy naturalne liniowe (ENL)	-	-	-	-	-	-
Elementy kulturowe negatywne (EKN)	-	-	-	-	-	-
Treść panoramy	-	Mozaika zabudowy i zadrzewień	-	Wzniesienie z zadrzewieniami i kościołem	-	-
Kulisy widoku	-	-	-	-	-	-
Zamknięcie widoku	-	-	-	-	Płaty zadrzewień i zakrzewień	Ściana lasu
Linie prowadzące: diagonalne (LD), horyzontalne (LH), wertykalne (LW)	Linie uprawy (LD)	Granica zabudowy (LH)	-	-	-	Linia lasu (LH)

5.6. Dominanty krajobrazowe

Szczególnie widocznymi elementami są występujące licznie dominanty krajobrazowe, zarówno pozytywne jak i negatywne. Do dominant pozytywnych zaliczono kościoły, wieże wodne oraz wieżę gorzelni. Za pozytywną dominantę uznano także, być może kontrowersyjnie, zespół mostów kolejowych położonych w lesie na płn.-zach. od Herbów, na trasie niebieskiego szlaku rowerowego. Pomimo ich złego stanu technicznego, stanowią element atrakcyjny turystycznie i krajobrazowo. Za dominanty negatywne uznano przede wszystkim liczne widoczne z daleka wieże przekaźnikowe oraz szczególnie wyeksponowane w terenie, obiekty wieloprzestrzenne związane z produkcją. W części południowej, w tym poza granicami Parku, zlokalizowane są farmy wiatrakowe, które zaliczono do dominant neutralnych.

Oprócz zinwentaryzowanych dominant na obszarze PKLnGL zlokalizowane są liczne linie energetyczne, w tym trasy wysokiego napięcia. Są one często dobrze widoczne i wpływają negatywnie na odbiór krajobrazu. Szczególnie wyróżnia się linia wysokiego napięcia w Koszęcinie, która zlokalizowana jest na wzniesieniu w strefie wyznaczonej jako przedpole ekspozycji. Oznaczono 21 dominant negatywnych, 8 neutralnych i 10 pozytywnych. Wszystkie oznaczone dominanty są dominantami kulturowymi (antropogenicznymi).

Map. 33. Dominanty krajobrazowe w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Fot. 40. Przykład dominanty negatywnej – produkcja pasz w Kochanowicach (fot. Anna Żemła-Siesicka, marzec 2018)

Fot. 41. Przykład dominanty neutralnej – wiatraki w okolicach Babienicy (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

Fot. 42. Przykład dominanty pozytywnej – mosty kolejowe w okolicach Herb (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

Tab. 63. Zestawienie dominant w obrębie PKLnGL i otuliny oraz w bezpośrednim sąsiedztwie Parku

Lp.	Gmina	Rodzaj	Lokalizacja	Funkcja	Widoczność	Uwagi
NEGATYWNE						
1N	Boronów	dominanta negatywna	Dębowa Góra	wieża przekaźnikowa	z Dębowej Góry	Park
2N	Boronów	dominanta	Boronów	skład kruszyw	od strony torów kolejowych	Park

		negatywna			w Boronowie, z drogi na Doły	
3N	Ciasna	dominanta negatywna	Panoszów	produkcja rolna	z Panoszowa	Otulina
4N	Ciasna	dominanta negatywna	Panoszów	wieża, ferma	z Panoszowa	Otulina
5N	Ciasna	dominanta negatywna	Patoka	komin cegielni	z Patoki	Otulina
6N	Herby	dominanta negatywna	Hadra	gosp. rolne, silosy	z drogi na Hadry, z drogi na Staw Hadry, z Droniowic	Park
7N	Herby	dominanta negatywna	Herby Stare	wieża przekaźnikowa	z przejazdu kolejowego, z drogi Herby-Blachownia	Park
8N	Herby	dominanta negatywna	Herby Stare	wieża przekaźnikowa	z przejazdu kolejowego	Park
9N	Herby	dominanta negatywna	Hadra	wieża przekaźnikowa	z drogi na Hadry, z drogi na Staw Hadry, z Droniowic	Park
10N	Kochanowice	dominanta negatywna	Kochanowice	produkcja pasz	z drogi Lisów-Kochanowice, z drogi Droniowice-Kochanowice	Park
11N	Kochanowice	dominanta negatywna	Kochcice	wieża przekaźnikowa	z Jawornicy, z Kochcic	Otulina
12N	Konopiska	dominanta negatywna	Aleksandria	wieża przekaźnikowa	z Aleksandrii	Park
13N	Konopiska	dominanta negatywna	Konopiska	wieża przekaźnikowa	z Konopisk	Otulina
14N	Konopiska	dominanta negatywna	Konopiska	wieża przekaźnikowa	z Konopisk	Otulina
15N	Konopiska	dominanta negatywna	Korzonek	wieża przekaźnikowa	z Korzonka	Park
16N	Koszęcin	dominanta negatywna	Cieszowa	materiały budowlane	z drogi na Hadry, z drogi na Staw Hadry	Park
17N	Koszęcin	dominanta negatywna	Sadów	wieża przekaźnikowa	z Sadowa, drogi Wierzbie-Sadów, z Cieszowej	Otulina
18N	Koszęcin	dominanta negatywna	Koszęcin	transformator i słup energetyczny	z drogi Koszęcin-Boronów	Otulina
19N	Koszęcin	dominanta negatywna	Koszęcin	wieża przekaźnikowa	z drogi Koszęcin-Boronów i Koszęcin-Cieszowa	Otulina
20N	Koszęcin	dominanta negatywna	Koszęcin	wieża przekaźnikowa	z drogi Koszęcin-Boronów i Koszęcin-Cieszowa	Otulina
21N	Woźniki	dominanta negatywna	Babienica	wieża przekaźnikowa	z Babienicy	Otulina
NEUTRALNE						
10	Woźniki	dominanta neutralna	Babienica	wiatrak	z Babienicy, Łazów, Mzyków	Otulina
20	Woźniki	dominanta neutralna	Babienica	wiatrak	z Babienicy, Łazów, Mzyków	Otulina
30	Woźniki	dominanta neutralna	Babienica	wiatrak	z Babienicy, Łazów, Mzyków	Otulina
40	Woźniki	dominanta neutralna	Babienica	wiatrak	z Babienicy, Łazów, Mzyków	Otulina
50	Woźniki	dominanta neutralna	Babienica	wiatrak	z Babienicy, Łazów, Mzyków	Otulina
60	Woźniki	dominanta neutralna	Psary	wiatrak	z Babienicy, Łazów,	Poza Parkiem
70	Woźniki	dominanta	Strzebiń	wiatrak	z Babienicy, Łazów,	Poza

		neutralna				Parkiem
8O	Woźniki	dominanta neutralna	Kamienica (poza planem)	wiatrak	z okolic Stawu Widawa	Poza Parkiem
POZYTYWNE						
1P	Ciasna	dominanta pozytywna	Ciasna	wieża ciśnień	z drogi Ciasna-Zborowskie	Park
2P	Ciasna	dominanta pozytywna	Zborowskie	Kościół	z Wyględowa, spod lasu w płn. części Zborowskiego, z Płaszczaka	Park
3P	Herby	dominanta pozytywna	Herby Stare	wieża ciśnień	z przejazdu kolejowego	Park
4P	Herby	dominanta pozytywna	Herby Nowe	wieża ciśnień	z Herbów Nowych	Park
5P	Herby	dominanta pozytywna	Herby Nowe	mosty kolejowe	Z niebieskiego szlaku rowerowego	Park
6P	Kochanowice	dominanta pozytywna	Kochcice,	wieża gorzelni	z drogi Kochcice-Pawełki, z terenów na zach. i pd. od folwarku	Poza Parkiem
7P	Konopiska	dominanta pozytywna	Konopiska	kościół	z Jamek, z ul. Rolnej, z dróg prowadzących do centrum Konopisk	Otulina
8P	Koszęcin	dominanta pozytywna	Koszęcin	kościół	z drogi na Lubliniec, z Rzyc, ze szlaku żółtego Cieszowa-Boronów	Park
9P	Blachownia	dominanta pozytywna	Blachownia,	kościół	znad stawów w Blachowni	Poza Parkiem
10P	Koszęcin	dominanta pozytywna	Koszęcin,	wieża widokowa	z terenów otwartych między Koszęcinem a lasem Parku	Poza Parkiem

5.7. Elementy dysharmonijne

Na obszarze Parku tereny charakteryzujące się chaosem przestrzennym położone są głównie wzdłuż drogi krajowej Częstochowa-Lubliniec, w szczególności w okolicach Lisowa i Herbów. Są to obszary produkcyjne mniej lub bardziej uporządkowane. Większość z nich wyraźnie obniża wartość krajobrazową Parku. Zwykle są to tereny składów w postaci utwardzonych placów z chaotycznie umieszczonymi składowanymi materiałami. Część terenów przemysłowych wykorzystywana jest również jako składy (materiałów budowlanych, opału, złomu) Bardzo często są to pozostawione niszczące, rdzewiejące wielkogabarytowe metalowe elementy konstrukcyjne, m.in. fragmenty suwnic i maszyn rolniczych. Do elementów dysharmonijnych zaliczono także osiedla z wielkiej płyty, (dawne osiedla mieszkaniowe budowane dla pracowników PGR) wpływające negatywnie na tradycyjny krajobraz wiejski. Dodatkowo jako elementy dysharmonijne działają dominanty w postaci kominów, wież przekaźnikowych, a także rozpoczęte i od lat niekończone budowy różnych obiektów i inne wymienione już uprzednio jako dominanty negatywne. Poniżej zestawiono obszary o oddziałujące negatywnie na estetykę PKLnGL, o funkcjach nieprzystających do Parku; zwrócono uwagę na ewentualne niewłaściwe sąsiedztwo.

W poniższym zestawieniu opisano funkcje elementów dysharmonijnych, opisano ich stan wizualny i oceniono subiektywnie wartość wpływu na krajobraz Parku biorąc pod uwagę wielkość terenu, gabaryty obiektów, stopień uporządkowania oraz zasięg widoczności elementu.

Fot. 43. Przykład obszaru dysharmonijnego – Herby – recykling metali (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

Fot. 44. Przykład obszaru dysharmonijnego – Boronów – tereny składów (fot. Anna Żemła-Siesicka, czerwiec 2018)

Tab. 64. Zestawienie elementów dysharmonijnych w obrębie PKLnGL i otuliny

Lp.	Gmina	Lokalizacja	Zagospodarowanie	Uwagi	Wpływ na walory estetyczno-fizjonomiczne	Uwagi
1	Boronów	Boronów	skład paliw płynnych, wieloprzestrzenne zbiorniki,	teren uporządkowany, w obniżeniu terenu, słabo widoczny z dróg,	niski	Park
2	Boronów	Boronów	teren składu,	teren dobrze widoczny	średni	Park

			stolarnia, skład kruszyw	położony przy drodze Boronów-Konopiska		
3	Ciasna	Patoka	skład budowlany, produkcja wierzby energetycznej	sąsiedztwo pałacu, teren zaburzający ekspozycję obiektu o charakterze historycznym, tereny oddalone od drogi	średni	Otulina
4	Ciasna	Zborowskie	rozległe tereny niskiej zabudowy produkcyjnej, produkcja kotłów	teren oddalony od drogi, słabo widoczny	niski	Park
5	Herby	Hadra	tereny wyrobisk, piaskownia	teren położony przy drodze, dominują zwały piasku i żwiru, wielkoprzestrzenne urządzenia	średni	Park
6	Herby	Hadra	budynki produkcyjne zwierząt hodowlanych, gospodarstwo rolne	teren zawiera również dominanty negatywne – silosy, kominy, widoczny z wielu miejsc	wysoki	Park
7	Herby	Herby	rozległe tereny przemysłowe, recykling metalu	wielkoprzestrzenne obiekty i konstrukcje widoczne z drogi krajowej	wysoki	Park
8	Herby	Herby	teren hal magazynowych, skup złomu	teren uporządkowany, słabo widoczny z drogi	niski	Park
9	Herby	Herby	teren hal magazynowych i produkcyjnych, produkcja przetworów	teren słabo widoczny z drogi	niski	Park
10	Herby	Lisów	skład materiałów, sprzedaż opału	teren nieuporządkowany, widoczny z drogi	wysoki	Park
11	Herby	Lisów	rozległe tereny przemysłowe, produkcja kostki betonowej, artykuły metalowe	teren nieuporządkowany, obiekty wielkoprzestrzenne widoczne z daleka,	wysoki	Park
12	Herby	Lisów	teren składu, skład kruszyw,	sąsiedztwo dworu, teren zaburzający ekspozycję obiektu o charakterze historycznym	wysoki	Park
13	Herby	Mochała	niskie budynki produkcyjne - nieczynny zakład	teren położony przy bocznej drodze	średni	Park
14	Konopiska	Aleksandria	obiekt produkcyjny, produkcja i skład kostki betonowej	przy bocznej drodze, przy terenach leśnych, wielkoprzestrzenny obiekt, teren uporządkowany	średni	Park
15	Koszęcin	Sadów	wysypisko śmieci	teren położony na	niski	Otulina

				skraju lasu, słabo widoczny z drogi		
Dominanty negatywne						
1N	Boronów	Dębowa Góra	wieża przekaźnikowa	widoczne z niewielkiej przestrzeni	niski	Park
2N	Boronów	Boronów	skład kruszyw	położone na wzniesieniu - wyeksponowane	wysoki	Park
3N	Ciasna	Panoszów	produkcja rolna	widoczne z Panoszowa, zły stan	średni	Otulina
4N	Ciasna	Panoszów	wieża, ferma	widoczne z Panoszowa	średni	Otulina
5N	Ciasna	Patoka	komin cegielni	widoczne z drogi w Patoce (na obszarze dysharmonijnym nr 3)	średni	Otulina
6N	Herby	Hadra	gospodarstwo rolne, silosy	widoczne z licznych dróg na Hadry, z drogi na Staw Hadry, z Droniowic (na obszarze dysharmonijnym nr 6)	wysoki	Park
7N	Herby	Herby Stare	wieża przekaźnikowa	z przejazdu kolejowego, z drogi Herby-Blachownia	niski	Park
8N	Herby	Herby Stare	wieża przekaźnikowa	z przejazdu kolejowego	niski	Park
9N	Herby	Hadra	wieża przekaźnikowa	z drogi na Hadry, z drogi na Staw Hadry, z Droniowic (na obszarze dysharmonijnym nr 6)	wysoki	Park
10N	Kochanowice	Kochanowice	produkcja pasz	bardzo dobrze wyeksponowany i widoczny z drogi Lisów-Kochanowice, z drogi Droniowice-Kochanowice	wysoki	Park
11N	Kochanowice	Kochcice	wieża przekaźnikowa	z Jawornicy, z Kochcic	niski	Otulina
12N	Konopiska	Aleksandria	wieża przekaźnikowa	z Aleksandrii	niski	Park
13N	Konopiska	Konopiska	wieża przekaźnikowa	z Konopisk	niski	Otulina
14N	Konopiska	Konopiska	wieża przekaźnikowa	z Konopisk	niski	Otulina
15N	Konopiska	Korzonek	wieża przekaźnikowa	z Korzonka	niski	Park
16N	Koszęcin	Cieszowa	materiały budowlane	z drogi na Hadry, z drogi na Staw Hadry	średni	Park
17N	Koszęcin	Sadów	wieża przekaźnikowa	z Sadowa, drogi Wierzbie-Sadów, z Cieszowej	średni	Otulina
18N	Koszęcin	Koszęcin	transformator i słup energetyczny	z drogi Koszęcin-Boronów	wysoki	Otulina
19N	Koszęcin	Koszęcin	wieża przekaźnikowa	z drogi Koszęcin-Boronów i Koszęcin-Cieszowa	Niski	Otulina
20N	Koszęcin	Koszęcin	wieża przekaźnikowa	z drogi Koszęcin-Boronów i Koszęcin-Cieszowa	Niski	Otulina
21N	Woźniki	Babienica	wieża przekaźnikowa	z Babienicy	niski	Otulina

5.8. Ocena stanu ochrony i przekształceń walorów estetyczno-fizjonomicznych krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 10-lecia.

Przekształcenia walorów estetyczno-fizjonomicznych wiążą się w bardzo dużej mierze z przekształceniami walorów przyrodniczych i kulturowych i są z nimi nierozzerwalnie związane. Biorąc pod uwagę jedynie wizualne aspekty dotyczące wnętrza krajobrazowych, panoram i przedpola ekspozycji oraz punktów i otwarć widokowych można się odnieść do następujących punktów wymienionych w dokumentacji do projektu planu ochrony (2007):

- 1) zachowanie i tworzenie mozaiki krajobrazów we wnętrzach widokowych;
- 2) kształtowania różnorodnej struktury ekologicznej krajobrazu zapewniającej pożądaną zmienność widoków;
- 3) ochrony atrakcyjnych panoram i przedpola ich ekspozycji;
- 4) udostępniania wartości wizualnych krajobrazu poprzez:
 - a) aktywne utrzymywanie i kształtowanie panoram postrzeganych z miejsc i tras widokowych położonych w obrębie Parku i otuliny (ochrona i kształtowanie elementów ekspozycji biernej); stawianie wież widokowych (elementów ekspozycji czynnej),
 - b) zachowanie widoków rozciągających się z punktów widokowych leżących w granicach Parku,
 - c) dbałość o należyte sąsiedztwo obiektów zabytkowych i innych atrakcyjnych wizualnie; usuwanie elementów szpecących i nieharmonijnych.

W dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) określono w diagnozie charakterystykę ekspozycyjną krajobrazów. Wyznaczono trasy i punkty widokowe oraz panoramy (które pokrywają się z widokami z tras widokowych i punktów widokowych).

Trasy widokowe:

- trasę widokową wzdłuż drogi Kalina – Jałowce z pięknym widokiem na zabudowania wiejskie i letniskowe wsi, malowniczo położone wśród łąk doliny rzeki Olszynki,
- trasę widokową wzdłuż drogi Cieszowa – Hadra – Mochała z widokiem na dolinę Liswarty i zabudowania wiejskie, atrakcyjną również ze względu na stare zadrzewienia przydrożne,
- trasy widokowe wzdłuż dróg wylotowych z Koszęcina w kierunku Boronowa, Cieszowej i Lublińca, prowadzące przez malownicze łąki i pastwiska w dolinie rzeki Leśnicy, z widokiem na ścianę lasu będącą granicą PKLnGL,
- trasę widokową wzdłuż grobli wysadzonej drzewami pomiędzy Stawami Ludwika i Kochcickim,
- trasy widokowe w dolinie Liswarty – Tanina – Łębki – Stasiowe, z których roztaczają się widoki na malownicze łąki i zadrzewienia w szerokiej dolinie rzeki,
- trasę widokową wzdłuż grobli w kompleksie stawów koło miejscowości Wyganiacz.

W stosunku do tras widokowych można uznać, że w większości ich stan nie zmienił się i nadal stanowią istotny element walorów widokowych Parku. Należy zwrócić uwagę na jedyną znaczną zmianę w trasie Kalina-Olszyna, gdzie otwarte tereny ulegają sukcesywnemu zarastaniu.

Punkty widokowe:

- we wsi Jałowce z widokiem na zalew na rzece Olszynie i wilgotne łąki w dolinie rzeki,

- w Zumpach z widokiem na łąki i ścianę lasu w dolinie Liswarty,
- na trasie ścieżki dydaktycznej Kierzkowskie Bagna z widokiem na staw i cenne torfowisko przejściowe (projektowany użytek ekologiczny) – proponowana platforma widokowa,
- na mostku na Liswarcie w miejscowości Tanina z widokiem na koryto rzeki i łąki w dolinie Liswarty,
- na drogach wylotowych z Koszęcina w kierunku Boronowa, Cieszowej i Lublińca z malowniczymi widokami na łąki i pastwiska w dolinie rzeki Leśnicy oraz ścianę lasu będącą granicą Parku,
- w Kochcicach z widokiem na opadające w kierunku ściany lasu malownicze wilgotne łąki (granica Parku),
- Biały Ług (proponowana platforma widokowa) z widokiem na stawy Ludwika i Kochcicki oraz aleję drzew,
- na wzniesieniu w okolicach miejscowości Sadów z panoramą na łąki i pastwiska w dolinie Lublinicy i ścianę lasu,
- na grobli w kompleksie stawów koło miejscowości Wyganiacz z widokiem na stawy otoczone bogatą roślinnością trzcinowisk i nadbrzeżnych zadrzewień,
- na skraju lasu w miejscowości Zborowskie z rozległym widokiem na polanę śródleśną zajęta przez zabudowania wsi i inne.

W dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) proponowano zlokalizowanie wież widokowych (platform obserwacyjnych), umożliwiających podziwianie widoków i obserwacje przyrodnicze - przy drodze w okolicach wsi Droniowice, w pobliżu Leśniczówki Lubockie, w pobliżu wsi Pawełki nad stawem Wanda oraz w pobliżu mostu na Liswarcie (Łebki – Stasiowe), niedaleko proponowanego parkingu. Urządzenia te nie zostały zrealizowane. Ich powstanie w znacznym stopniu przyczyniłoby się do zwiększenia atrakcyjności obszaru.

W stosunku do wyznaczonych punktów widokowych również nie nastąpiły znaczące zmiany. Wymienione punkty uległy znaczącej degradacji. Podobnie jak w przypadku tras widokowych, za obniżenie walorów można uznać zarastanie i zmianę stosunków wodnych łąk i utratę wartości przyrodniczych o znaczeniu fizjonomicznym na łąkach w Zumpach. Jest to proces wymagający powstrzymania. Kolejną zmianą jest stopniowe przekształcanie widoku w dół wzniesienia w Kochcicach, gdzie wkraczają kopalnie odkrywkowe zmieniając tradycyjnie rolniczo użytkowane tereny.

Za istotną zmianę negatywną należy uznać usunięcie alei drzew Dębowej Górze. Aleje są charakterystycznym i cennym elementem Parku i wymagają zachowania lub odtworzenia.

Poniżej odniesiono się w aspekcie przekształceń do wymienionych w planie ochrony Parku z 2007 r. czynników degradujących Park:

- chaos stylistyczny w budownictwie mieszkaniowym, letniskowym i usługowym i dewastacja tradycyjnego stylu budownictwa poprzez niekontrolowane modernizacje- obecnie pojawiają się okazjonalnie jaskrawe elewacje lub dachy oraz zróżnicowana stylistycznie zabudowa w miejscach o natężonej presji budownictwa,
- obecność uciążliwych dla krajobrazu obiektów o charakterze przemysłowo-usługowym – jest to nadal istotny problem; nadal w krajobrazie Parku liczne są obiekty uciążliwe, nieosłonięte

wizualnie i nieuporządkowane, degradujące aspekt wizualny, szczególnie wzdłuż drogi krajowej Częstochowa-Lubliniec,

- zanikanie wartościowych panoram i wnętrz krajobrazowych w wyniku ich zarastania – zbiorniki wodne oraz polany i łąki ulegają nadal sukcesywnemu zarastaniu, przeciwdziałą temu zjawisku ZPKWŚ prowadząc ochronę czynną,
- linie energetyczne przecinające Park i maszty sieci komórkowej – są to nadal elementy widoczne z niemal każdego miejsca Parku, dodatkowo pojawiły się niewskazywane w dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) turbiny wiatrowe. Ich lokalizacja może obniżać walory fizjonomiczne Parku. Obecnie turbiny zlokalizowane są w południowo-wschodniej części Parku w jego otulinie.

Podsumowując, walory estetyczno-fizjonomiczne PKLnGL nie uległy znacznym przekształceniom, choć zjawiska wymieniane w dokumentacji do projektu planu ochrony (2007) jako negatywne utrzymują się nadal. W celu zachowania wartości krajobrazowych należy zintensyfikować działania poprawiające estetykę Parku w obszarach związanych z budownictwem tradycyjnym, utrzymaniem otwartych terenów, mozaiki łąkowo-uprawnej, zbiorników wodnych oraz likwidacją i ograniczeniem występowania negatywnych dominant powierzchniowych i wysokościowych.

6. WALORYZACJA KRAJOBRAZOWA

6.1. Atrakcyjność ogólna krajobrazu

W celu określenia atrakcyjności ogólnej krajobrazu wzięto pod uwagę wszystkie walory krajobrazowe, scharakteryzowane w operacie: cechy przyrodnicze (A), cechy kulturowe (B), cechy syntetyczne (C), cechy estetyczno-fizjonomiczne oraz destymulanty. Do głównych cech charakterystycznych Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” należą:

- 1) kompleksy leśne zarówno borów jak i lasów liściastych, które w większości pełnią funkcje ochronne;
- 2) zbiorniki wodne o różnej funkcji –kompleksy stawów hodowlanych, małe zbiorniki wodne (w dolinach rzek, oczka śródleśne) oraz zbiorniki rekreacyjne (łowiska i kąpieliska);
- 3) liczne powierzchniowe i punktowe formy ochrony przyrody (rezerваты, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne, pomniki przyrody);
- 4) dolina rzeki Liswarty wraz z dopływami, stanowiąca główną oś przyrodniczą i krajobrazową Parku;
- 5) aleje i starodrzewia (głównie lipy) zlokalizowane w większości wsi;
- 6) liczne walory kulturowe (obiekty zabudowy dworskiej, religijnej, wiejskiej obiekty dawnego przemysłu, rzemiosła i miejsca pamięci);
- 7) zachowane tradycyjne układy wsi (z dominacją typu ulicówki, wielodrożnic) wraz z przyległymi tradycyjnie użytkowanymi terenami rolniczymi;
- 8) pozostałości dawnego budownictwa i wzorców architektonicznych, czytelnych zarówno w pojedynczych obiektach, jak i układach przestrzennych;

- 9) Osady śródleśne o niewielkim stopniu przekształcenia przez współczesne procesy urbanizacji (rozlewanie się osadnictwa, lokalizacja osiedli drugich domów), przekładające się na wysoki stopień swojskości krajobrazu;
- 10) liczne punkty widokowe, otwarcia widokowe, panoramy i osie widokowe;
- 11) pozytywne dominanty krajobrazowe w postaci wież kościołów.

Na terenie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” zinventaryzowano również cechy negatywnie wpływające na krajobraz (destymulanty). Są nimi przede wszystkim:

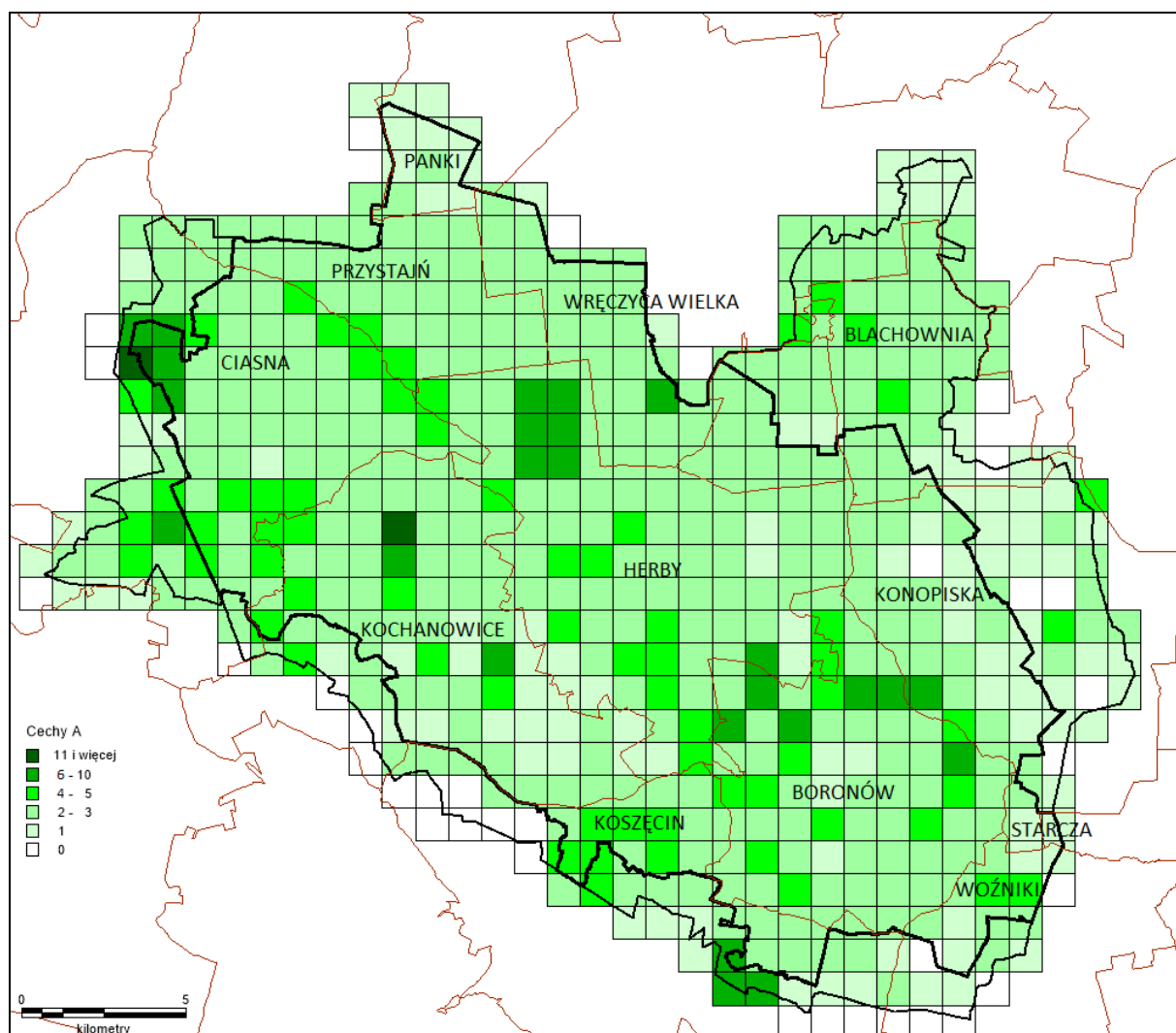
- 1) negatywne dominanty krajobrazowe (wielkogabarytowe zakłady przemysłowe, składy, magazyny, zbiorniki paliwowe, wieże i maszty przekaźnikowe);
- 2) miejsca występowania tzw. chaosu przestrzennego (beźładu przestrzennego).

6.2. Kryteria i mierniki atrakcyjności krajobrazu - wyniki waloryzacji

Kryteriami i miernikami uwzględnianymi w waloryzacji krajobrazu były wybrane cechy przyrodnicze, kulturowe, syntetyczne, estetyczno-fizjonomiczne oraz destymulanty krajobrazu.

Cechy A – walory przyrodnicze krajobrazu

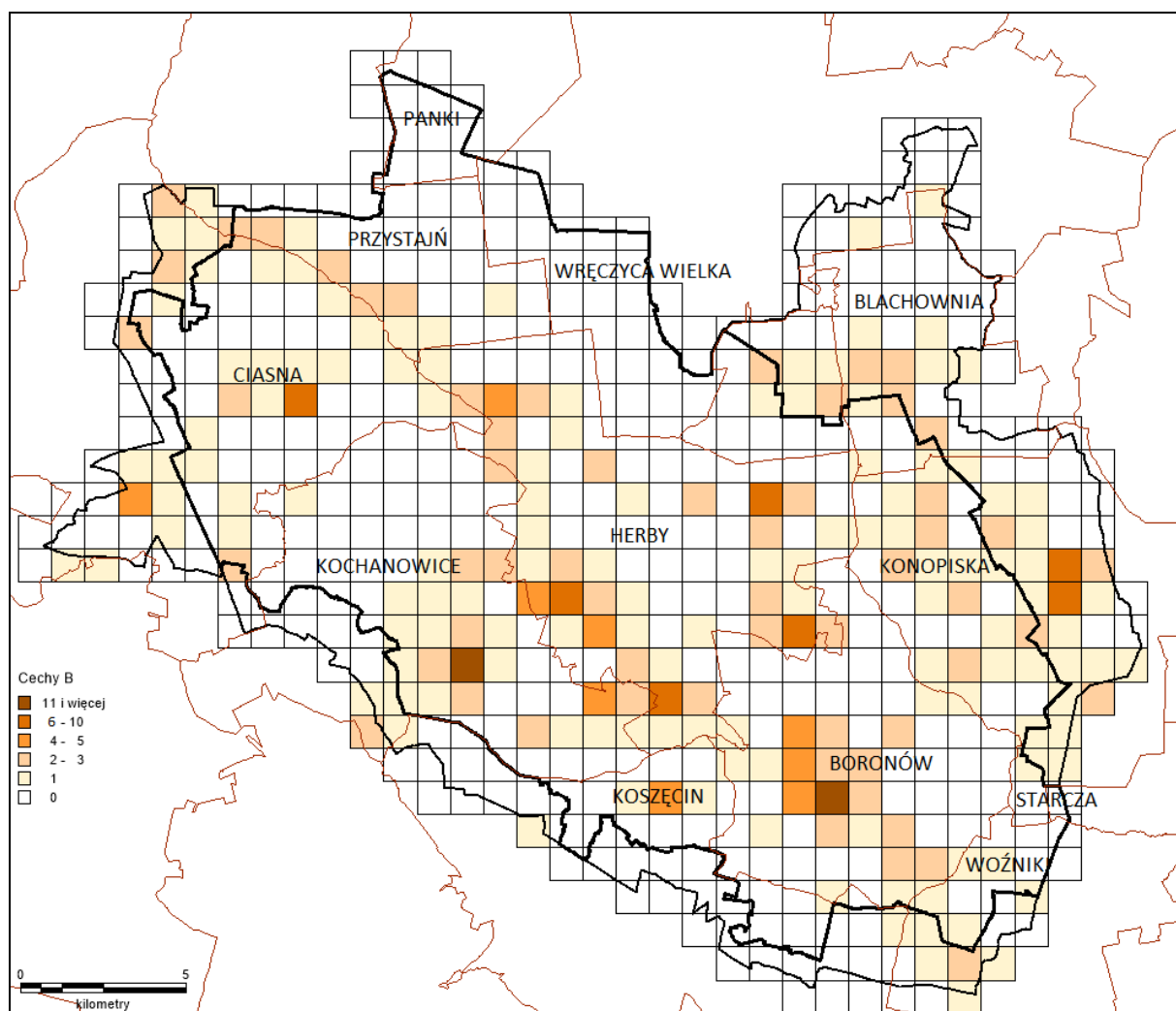
W waloryzacji krajobrazu uwzględniono występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody (rezerваты przyrody, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne), punktowych form ochrony przyrody w postaci pomników przyrody (głównie pojedyncze drzewa lub grupy drzew i krzewów) oraz miejsca występowania gatunków Natura 2000. Walorem krajobrazowym o cechach przyrodniczych są również kompleksy leśne (lasy ochronne), korytarze ekologiczne oraz elementy pokrycia terenu, cenne pod względem siedliskowym i przyrodniczym (szuwały, mokradła i zbiorniki wodne). Kartogram (Map. 36) przedstawia natężenie występowania przyrodniczych walorów krajobrazu w poszczególnych polach podstawowych i gminach. Najwyższym natężeniem walorów wyróżniają się miejsca występowania form ochrony przyrody (rezerваты „Cisy nad Liswartą” i „Cisy w Łebkach”, „Łęg nad Młynówką” i „Rajchowa Góra”, obszary Natura 2000 - „Cisy nad Liswartą” i „Cisy w Łebkach”, „Łęg nad Młynówką” oraz użytki ekologiczne), a także miejsca występowania zbiorników wodnych.

Map. 34. Przyrodnicze walory krajobrazu w obrębie PKLnGL i otuliny (cechy A) (opracowanie własne)

Cechy B – walory kulturowe krajobrazu

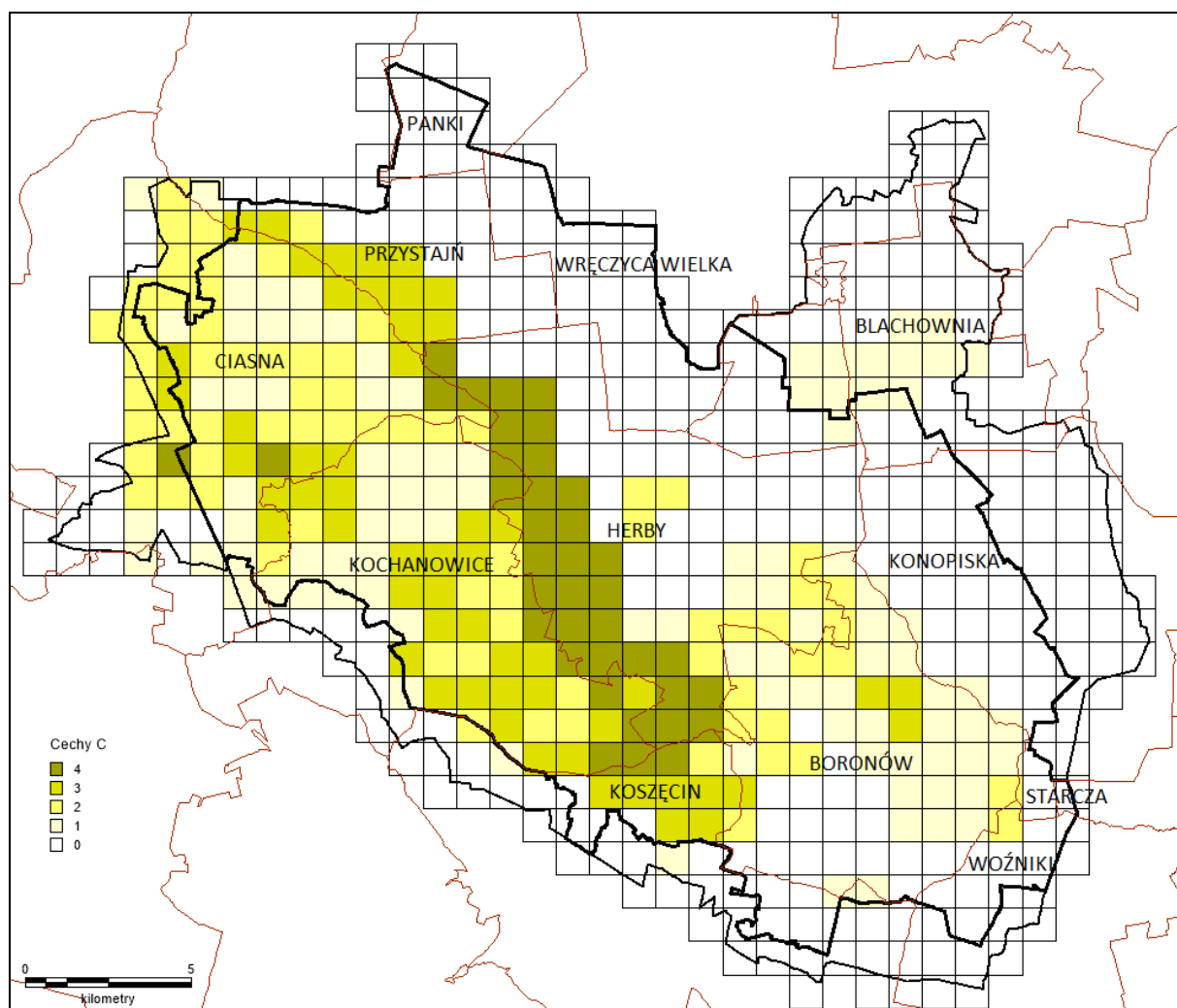
Kulturowymi walorami krajobrazu (cechy B) są obiekty archeologiczne, dworskie i rezydencjalne, religijne, wiejskie, dawnego przemysłu i rzemiosła, miejsca pamięci oraz ślady dawnych granic występujące zarówno jako obiekty punktowe, jak i liniowe. Dodatkowym kulturowym walorem krajobrazu są zachowane (dobrze lub zacierające się) typy genetyczne wsi. Kartogram (Map. 37) przedstawia natężenie kulturowych walorów krajobrazu na tle podziału administracyjnego. Największym natężeniem walorów kulturowych charakteryzują się: centrum Konopisk, Boronowa, Cieszowej (gmina Koszęcin), Zborowskiego (gmina Ciasna), Kochanowic, Lisowa, Łebek oraz Herb (gmina Herby). Wynika to z nagromadzenia obiektów religijnych (zabytkowych lub współczesnych) wraz z obiektami dworskimi (Kochanowice, Lisów), przemysłowymi lub rzemieślniczymi (Zborowskie, Cieszowa, Konopiska) i wiejskimi (Łebki, Boronów, Cieszowa w gminie Koszęcin).

Map. 35. Kulturowe walory krajobrazu w obrębie PKLnGL i otuliny (cechy B) (opracowanie własne)

Cechy C – cechy syntetyczne krajobrazu

Jako syntetyczne cechy krajobrazu waloryzowano tożsamość, tradycję, swojskość i unikatowość. Cechy syntetyczne związane są z sposobem użytkowania krajobrazu i stopniem zachowania cech tradycyjnych. Kartogram prezentuje natężenie cech syntetycznych krajobrazu. Generalnie, występowaniem cech syntetycznych krajobrazu cechuje się zachodnia część obszaru (lewobrzeżna część doliny Liswarty). Najwyższym stopniem występowania tożsamości, tradycji, swojskości i unikatowości krajobrazu cechuje się dolina Liswarty, na odcinku od Lisowa aż do Łebek, a następnie Kamińsko (gm. Przystajń) i Niwki (gm. Ciasna). Wysoka wartość cech syntetycznych krajobrazu występuje również w Ciasnej, okolicach Pawełek (gm. Kochanowice) i Cieszowej (gm. Koszęcin) (map. 38).

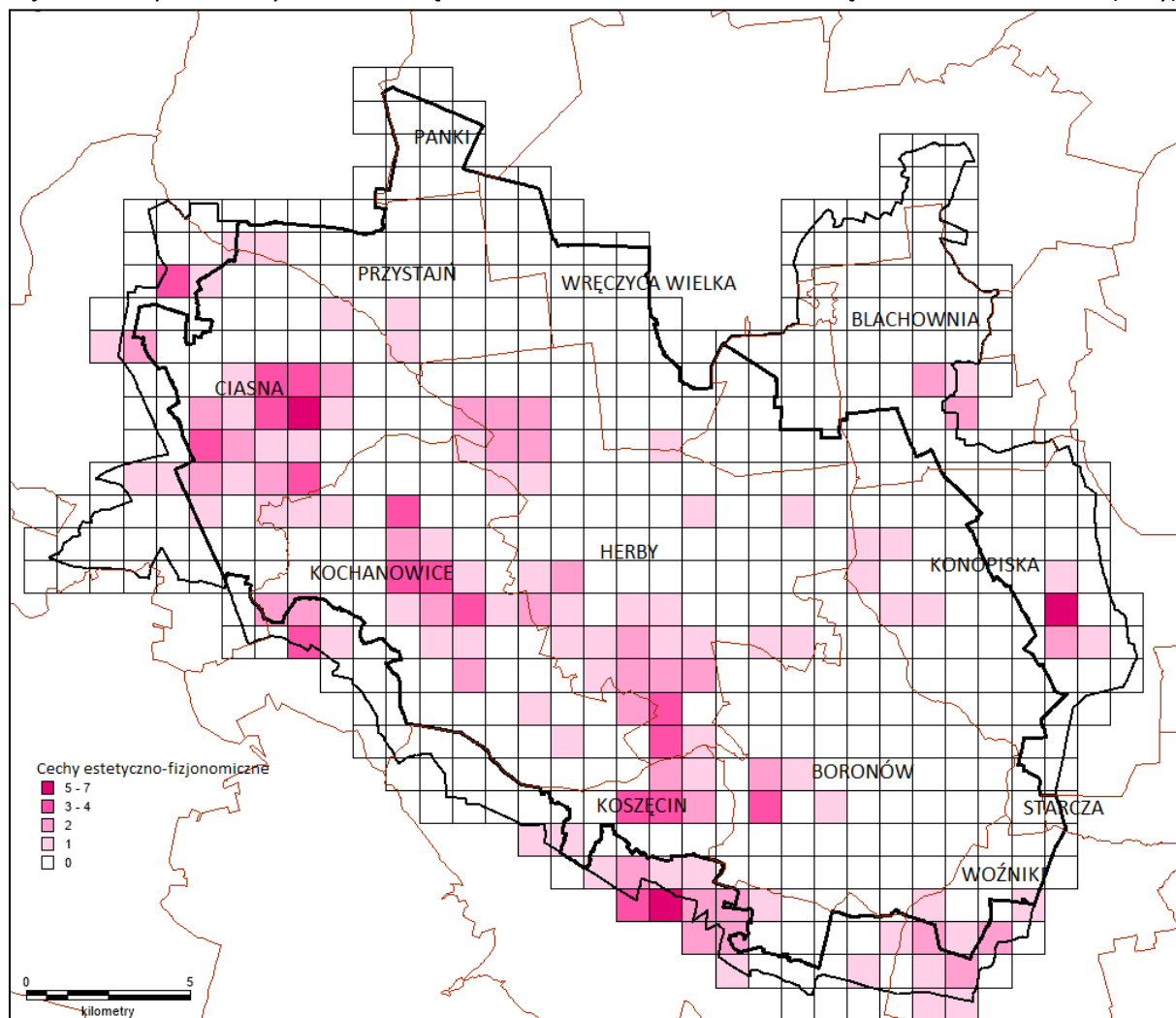

Map. 36. Cechy syntetyczne krajobrazu w obrębie PKLnGL i otuliny (cechy C) (opracowanie własne)

Walory estetyczno-fizjonomiczne krajobrazu

Analiza architektoniczno-krajobrazowa wykazała występowanie na terenie Parku licznych punktów widokowych, osi widokowych i ciągów widokowych. Ponadto zwaloryzowano otwarcia widokowe, miejsca obserwacji panoram, ekspozycji oraz obiekty cenne fizjonomicznie i pozytywne dominanty krajobrazowe. Dodatkowo, jako cenne pod względem estetyczno-fizjonomicznym, zostały uwzględnione aleje starodrzewia, występujące wzdłuż dróg. Wszystkie cechy estetyczno-fizjonomiczne zwaloryzowano, a ich natężenie zaprezentowano na kartogramie (map. 39). Największymi walorami estetyczno-fizjonomicznymi cechują się okolice Zborowskiego (gm. Ciasna), Pawełek, Ostrowa i Lubockiego (gm. Kochanowice), Cieszowej (gm. Koszęcin) oraz fragmentarycznie dolina Liswarty (Hadra i Mochała, Tanina, Łebki w gminie Herby). Wysokimi walorami estetyczno-

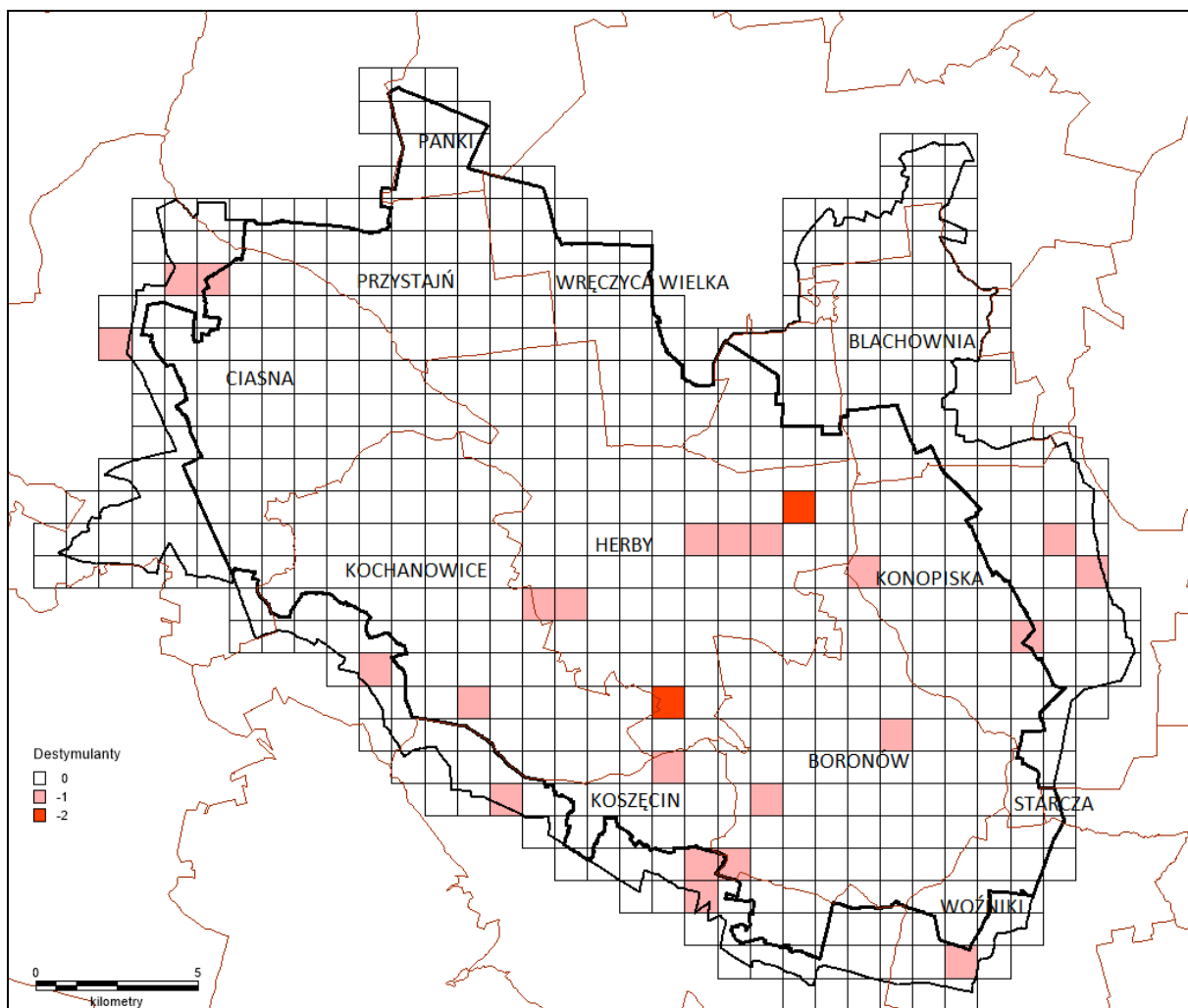
fizjonomicznymi wyróżnia się również zachodnia część Boronowa (Doły)

Map. 37. Walory estetyczno-fizjonomiczne krajobrazu w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Destymulanty krajobrazowe

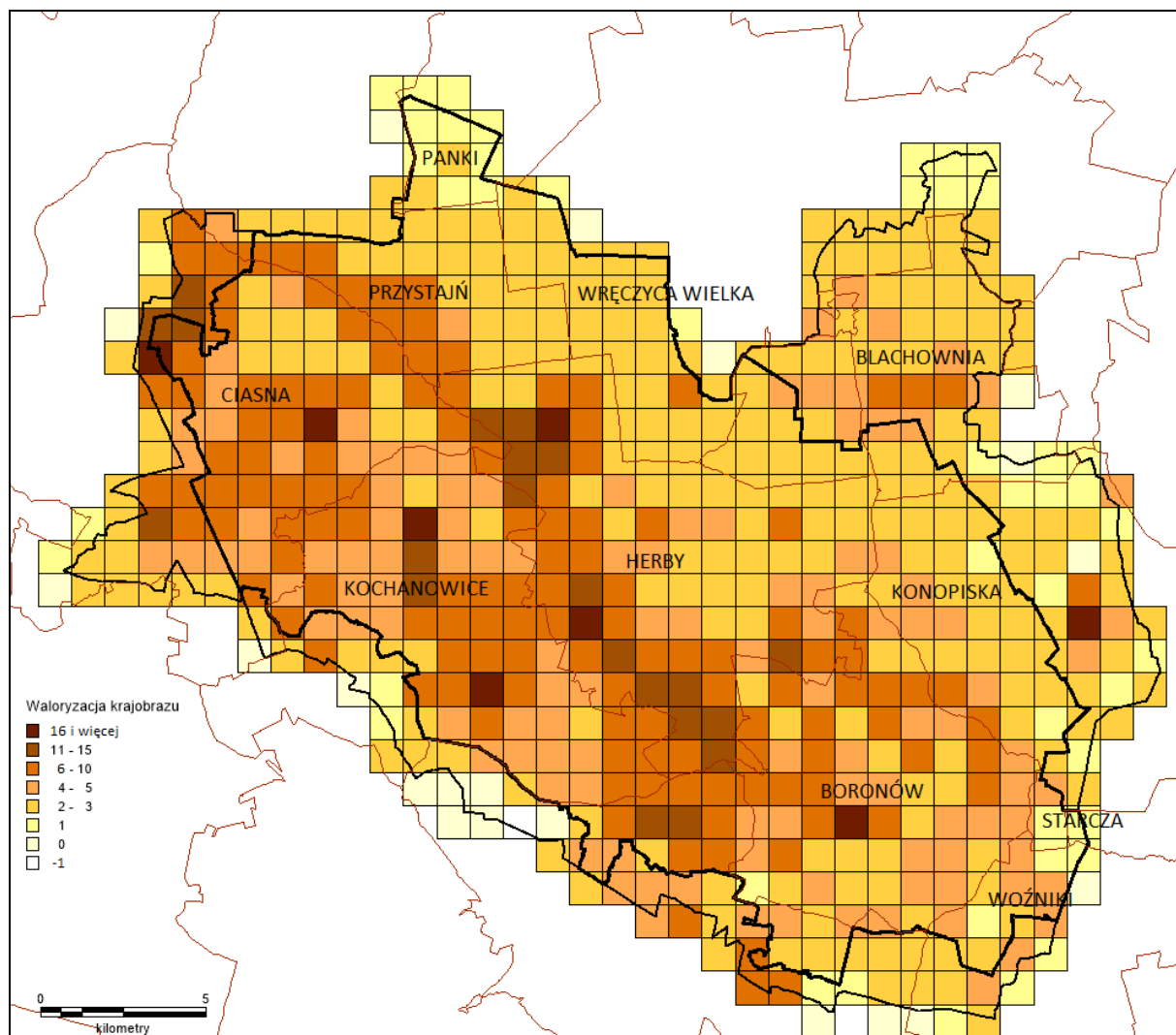
Destymulanty krajobrazowe są cechami negatywnymi, obniżającymi wartość krajobrazu. Ich występowanie często jest związane z lokalizacją wielkogabarytowych obiektów (np. zakłady przemysłowe, składy, magazyny) w eksponowanych krajobrazowo przestrzeniach. Destymulantami są negatywne dominanty wysokościowe (anteny, maszty przekaźnikowe, stacje nadawcze, kominy), wielkościowe (wielkogabarytowe zakłady przemysłowe, magazyny) oraz miejsca występowania chaosu przestrzennego. Występowanie destymulant (map. 40) obniża wartość krajobrazu (w waloryzacji stosuje się punkty ujemne). Występowaniem negatywnych cech krajobrazu charakteryzuje się gmina Ciasna (Patoka i Panoszków), Kochanowice (Kochanowice, Harbułtowice), Herby (Lisów, Herby), Boronów (Boronów) oraz Konopiska (Konopiska, Aleksandria).

Map. 38. Destymulanty krajobrazowe w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

Waloryzacja krajobrazu

Ostatnim etapem waloryzacji było zsumowanie wszystkich cech krajobrazowych (walory i destymulanty krajobrazowe). Sumaryczny kartogram (map. 41) wskazuje występowanie wybitnie cennych pod względem krajobrazowym miejsc w obszarze Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”. Jako cenny krajobraz została ujawniona Dolina Liswarty (północna część gm. Koszęcin, zachodnia gm. Herby i południowozachodnia gm. Przystajń. Ponadto jako cenne pod względem krajobrazowym obszary można zakwalifikować Cieszową (gm. Koszęcin), Zborowskie (gm. Ciasna) oraz okolice Pawełek wraz z użytkiem „Brzoza” i pomnikiem przyrody z różanecznikiem katawbijskim.

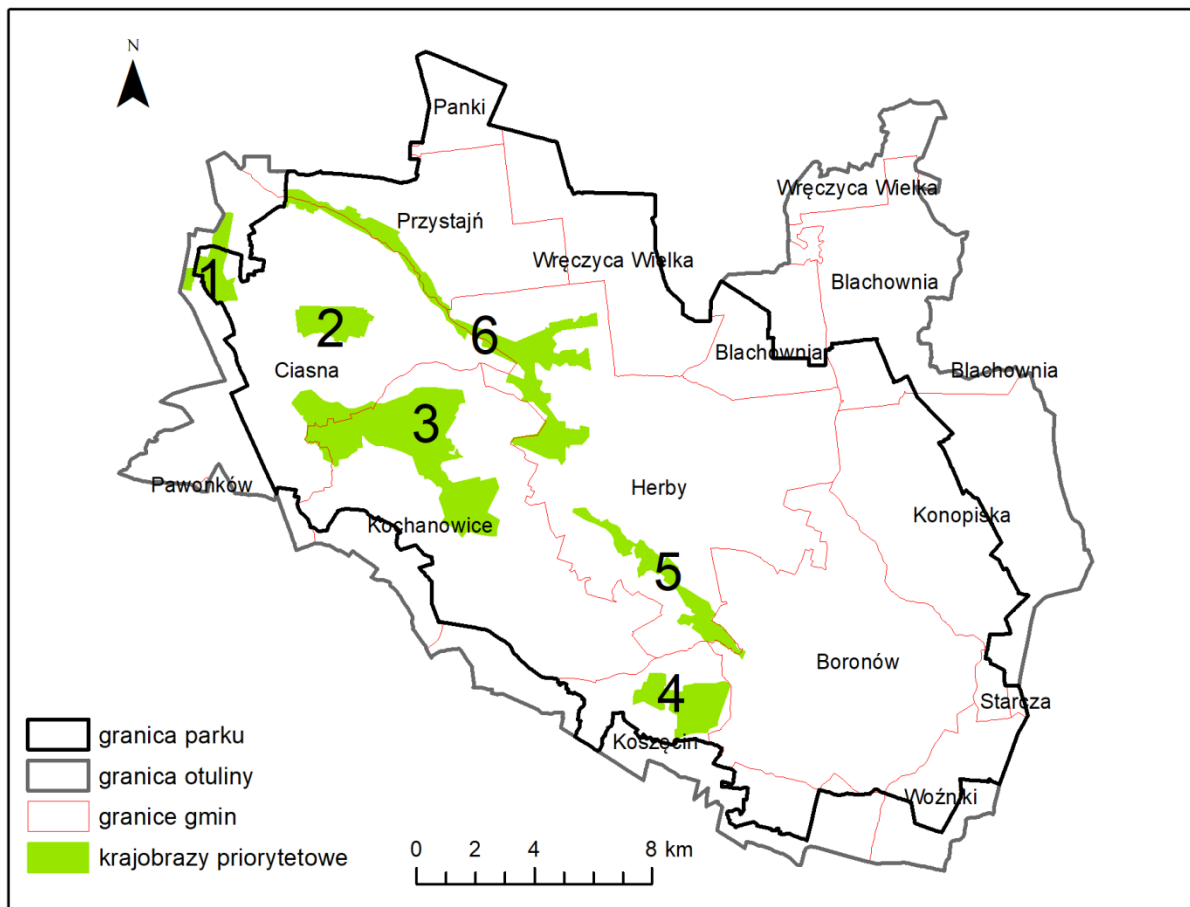
Map. 39. Kompleksowa waloryzacja krajobrazu w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

6.3. Wyznaczenie krajobrazów o cechach priorytetowych - mapa i charakterystyka

Zgodnie z opracowaniem krajobrazowym województwa śląskiego sporządzonym na potrzeby opracowania ekofizjograficznego do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego (Myga-Piątek, Nita, 2013) na terenie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” nie są zlokalizowane krajobrazy priorytetowe (wyznaczone w skali województwa). W wymienionym opracowaniu autorzy posługiwali się inną metodyką i jako bazową przyjęli skalę 1:100 000. Wzrost skali opracowania oraz przyjęcie metodyki audytowej, a także w oparciu o szczegółową waloryzację krajobrazu Parku (podrozdział 6.2) autorzy niniejszego opracowania wytypowali sześć krajobrazów o **cechach priorytetowych** w skali PKLnGL:

1. Panoszków – Patoka,
2. Zborowskie,
3. Lubockie – Brzoza – Pawełki,
4. Cieszowa,
5. Dolina Liswarty na odcinku od Lisowa do Hadry,
6. Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek.

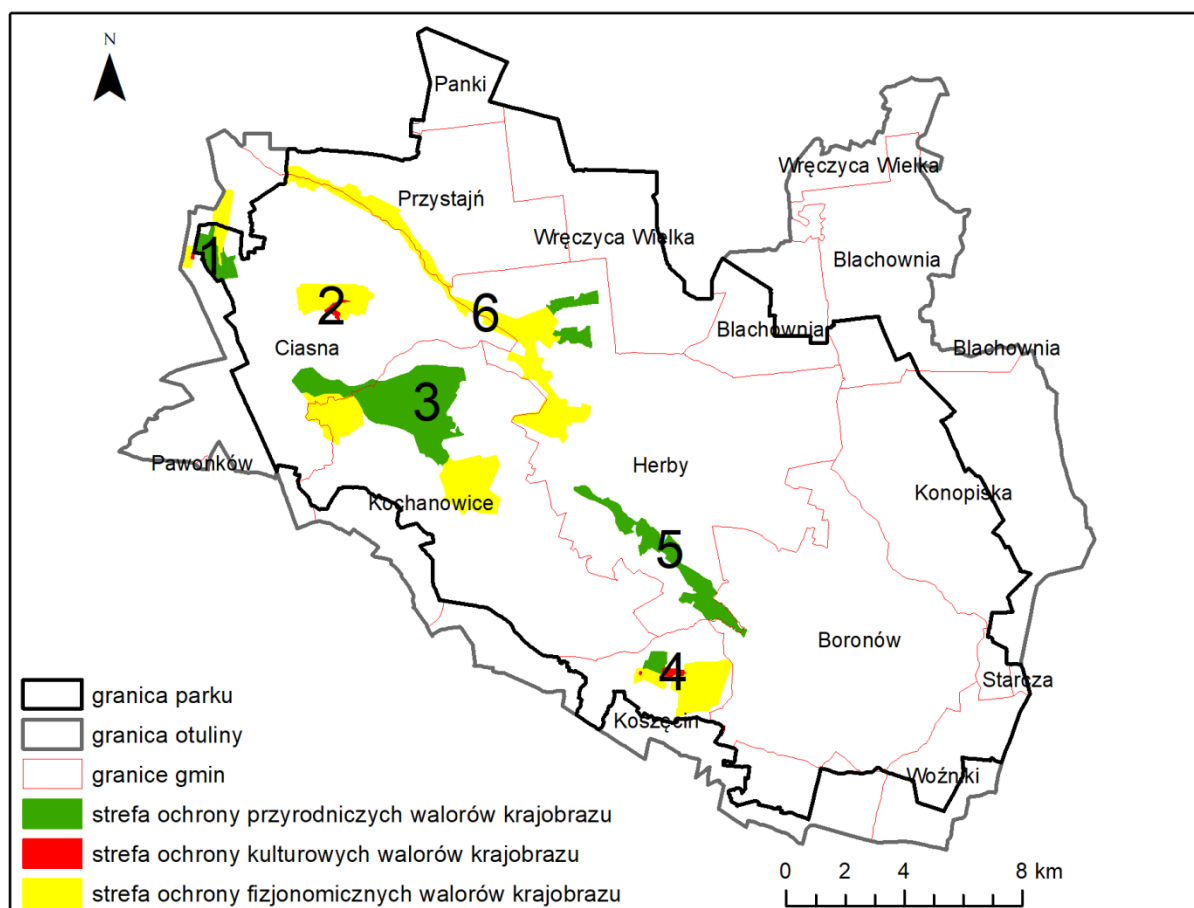
Krajobrazy te zajmują łączną powierzchnię równą 34,28 km², co stanowi 6,7% powierzchni Parku wraz z otuliną (map. 42).

Map. 40. Krajobrazy o cechach priorytetowych w obrębie PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

W obrębie krajobrazów o cechach priorytetowych wyróżniono strefy odpowiadające różnym walorom krajobrazu, zestawione na poniższej mapie (map. 43)

- strefa ochrony przyrodniczych walorów krajobrazu, w obrębie krajobrazów o cechach priorytetowych nr 1, 3, 4, 5 i 6,
- strefa ochrony kulturowych walorów krajobrazu, w obrębie krajobrazów o cechach priorytetowych nr 2 i 4,
- strefa ochrony fizjonomicznych walorów krajobrazu, w obrębie krajobrazów o cechach priorytetowych 1, 2, 3, 4 i 6.

Map. 41. Strefy ochrony w obrębie krajobrazów o cechach priorytetowych PKLnGL i otuliny (opracowanie własne)

1. Krajobraz o cechach priorytetowych „Panoszków – Patoka” zlokalizowany jest na terenie gminy Ciasna w obrębie jednostek: P_Cia02, P_Cia04 oraz O_Cia01. Zajmuje on powierzchnię 2,39 km² i składa się z trzech stref ochronnych:

- strefy ochrony przyrodniczych walorów krajobrazu, która obejmuje rezerwat przyrody „Łęg nad Młynówką”, stanowiący enklawę obszaru Natura 2000 PLH240027 „Łęgi w lasach nad Liswartą”. Ochronie w nim podlega fragment naturalnego lasu łęgowego wraz z całym bogactwem gatunkowym flory i fauny,
- strefy ochrony kulturowych walorów krajobrazu obejmującej zespół pałacowo-parkowy z przełomu XIX i XX wieku podlegający ochronie poprzez wpis do rejestru zabytków,
- strefy ochrony fizjonomicznych walorów krajobrazu obejmującej ciąg widokowy wzdłuż Młynówki oraz przedpole ekspozycji zespołu pałacowo-parkowego.

Fot. 45. Krajobraz o cechach priorytetowych „Panoszów – Patoka” (fot. Michał Sobala, maj 2018)

2. Krajobraz o cechach priorytetowych „Zborowskie” zlokalizowany jest na terenie gminy Ciasna w obrębie jednostki P_Cia06. Zajmuje on powierzchnię 2,32 km² i składa się z dwóch stref ochronnych:

- strefy ochrony kulturowych walorów krajobrazu obejmującej zachowany układ osadniczy miejscowości z takimi obiektami jak kościół parafialny Podwyższenia Krzyża Św. i dawna fabryka dajek z XVIII w.,
- strefy ochrony fizjonomicznych walorów krajobrazu obejmującej tereny otwarte wokół wsi wraz z otwarciami krajobrazowymi i przedpolem ekspozycji panoramy Zborowskiego.

Fot. 46. Krajobraz o cechach priorytetowych „Zborowskie” (fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

3. Krajobraz o cechach priorytetowych „Lubockie – Brzoza - Pawełki” zlokalizowany jest na terenie gminy Kochanowice i gminy Ciasna w obrębie jednostek P_Koc01, P_Koc02, P_Koc05, _Cia02, P_Cia08 i P_Cia10. Zajmuje on powierzchnię 13,43 km² i składa się z dwóch stref ochronnych:

- strefy ochrony przyrodniczych walorów krajobrazu obejmującej użytek ekologiczny „Brzoza” wraz z otaczającym go lasem i stawami śródleśnymi oraz pałacykiem myśliwskim i stanowiskiem różanecznika katawbijskiego chronionym w formie powierzchniowego pomnika przyrody. Na terenie użytku ekologicznego ochronie podlega oczko wodne ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin i zwierząt, Ponadto w skład tej strefy wchodzi kompleks stawów zlokalizowanych na północ od miejscowości Pawełki,
- strefy ochrony fizjonomicznych walorów krajobrazu obejmującej tereny otwarte w miejscowościach Pawełki i Lubockie z przedpolem ekspozycji tradycyjnego układu wsi Lubockie, otwarcia widokowe oraz liczne wodne platformy widokowe.

Fot. 47. Krajobraz o cechach priorytetowych „Lubockie – Brzoza - Pawełki” (Fot. Michał Sobala, maj 2018)

4. Krajobraz o cechach priorytetowych „Cieszowa” zlokalizowany jest na terenie gminy Koszęcin w obrębie jednostki P_Kos02. Zajmuje on powierzchnię 3,59 km² i składa się z trzech stref ochronnych:

- strefy ochrony przyrodniczych walorów krajobrazu obejmującej użytek ekologiczny „Żwirowiska w Cieszowej” chroniący ekosystemy hydrogeniczne ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin,
- strefy ochrony kulturowych walorów krajobrazu obejmującej zabudowę wsi z charakterystycznymi murowanymi domami mieszkalnymi z czerwonej cegły, krytymi dachówką (karpiówką), drewnianym spichlerzem, dawnymi budynkami folwarcznymi z pierwszej połowy XIX w., wpisanymi do rejestru zabytków, czworakami z I poł. XIX w., rządówką z XIX w., drewnianym kościołem wpisanym do rejestru zabytków z otaczającymi go cmentarzem, kapliczką św. Jana Nepomucena z poł. XIX oraz kirkutem z XVIII w.,
- strefy ochrony fizjonomicznych walorów krajobrazu obejmującej tereny otwarte wokół wsi, w tym przedpole ekspozycji dla cmentarza żydowskiego oraz panoramy Koszęcina.

Fot. 48. Krajobraz o cechach priorytetowych „Cieszowa” (fot. Michał Sobala, maj 2018)

- 5. Krajobraz o cechach priorytetowych „Dolina Liswarty na odcinku od Lisowa do Hadry”** zlokalizowany jest na terenie gminy Herby w obrębie jednostek P_Her01, P_Her09 i P_Her10. Zajmuje on powierzchnię 3,35 km² i składa się z jednej strefy ochronnej przyrodniczych walorów krajobrazu, obejmującej siedliska wodno-błotne z cennymi gatunkami roślin i zwierząt, położone w dolinie Liswarty.

Fot. 49. Krajobraz o cechach priorytetowych „Dolina Liswarty na odcinku od Lisowa do Hadry” (fot. Michał Sobala, maj 2018)

6. Krajobraz o cechach priorytetowych „Dolina Liswarty między Taniną i Niwkami” zlokalizowany jest wzdłuż doliny Liswarty na pograniczu trzech gmin: Ciasna, Herby i Przystajń. Położony jest w obrębie jednostek P_Cia01, P_Cia03, P_Cia05, P_Cia11, P_Her01, P_Her02 i P_Prz02. Jest to największy krajobraz o charakterze priorytetowym, który zajmuje powierzchnię 9,20 km² i składa się z dwóch stref ochronnych:

- strefy ochrony przyrodniczych walorów krajobrazu obejmującej dwa rezerваты przyrody „Cisy w Łebkach” i „Cisy nad Liswartą”, będące enklawą obszaru Natura 2000 PLH240027 „Łęgi w lasach nad Liswartą”. W strefie tej ochronie podlega naturalne stanowisko cisa pospolitego, a także przystrumieniowy łąg olszowo-jesionowy,
- strefy ochrony fizjonomicznych walorów krajobrazu obejmującej tereny otwarte ciągnące się wzdłuż doliny Liswarty wraz z otwarciami i punktami widokowymi.

Fot. 50. Krajobraz o cechach priorytetowych „Dolina Liswarty między Taniną a Niwkami” (fot. Katarzyna Pukowiec-Kurda, kwiecień 2018)

6.4. Krajobrazy o cechach priorytetowych w systemie podziału administracyjnego (gminy)

Krajobrazy o cechach priorytetowych znajdują się w obrębie następujących gmin:

- gmina Ciasna: krajobrazy Panoszków – Patoka, Zborowskie oraz fragment krajobrazu Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek i krajobrazu Lubockie – Brzoza - Pawełki,
- gmina Kochanowice: krajobraz Lubockie – Brzoza,
- gmina Koszęcin: krajobraz Cieszowa,
- gmina Herby: krajobraz Dolina Liswarty na odcinku od Lisowa do Hadry i fragment krajobrazu Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek,

- gmina Przystajń: fragment krajobrazu Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek.

Krajobraz Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek ze względu na swoje położenie wzdłuż osi doliny, do której nawiązuje przebieg granicy administracyjnej gmin, zlokalizowany jest w obrębie trzech gmin: Ciasna, Przystajń i Herby.

Tab. 65. Lokalizacja krajobrazów o cechach priorytetowych w systemie podziału administracyjnego na gminy w obrębie PKLnGL i otuliny

Nazwa gminy	Krajobrazy o cechach priorytetowych		Udział krajobrazu o cechach priorytetowych w powierzchni gmin
	Liczba	Nazwa	
Ciasna	4	Panoszów – Patoka Zborowskie Lubockie – Brzoza – Pawełki Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek	5,6 %
Herby	2	Dolina Liswarty na odcinku od Lisowa do Hadry Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek	18,6 %
Kochanowice	1	Lubockie – Brzoza – Pawełki	14,7 %
Koszęcin	1	Cieszowa	2,8 %
Przystajń	1	Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek	2,2 %

6.5. Funkcje krajobrazów lokalnych w podziale na gminy

Tabele 65 i 66 zawierają zestawienie funkcji krajobrazów lokalnych w obrębie Parku jak i jego otuliny z podziałem na funkcje podstawowe i uzupełniające. Na podstawie danych zestawionych w tabeli można stwierdzić, że w niektórych gminach można wyróżnić dominujące funkcje podstawowe i uzupełniające. Wśród funkcji podstawowych w gminach Ciasna, Herby i Koszęcin dominują funkcje ekologiczna, osadnicza i materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza. Na terenie gminy Kochanowice dominują funkcje osadnicza i materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza, z kolei w gminie Konopiska duże znaczenie ma funkcja ekologiczna. Spośród funkcji uzupełniających dominuje funkcja turystyczna – ma ona znaczenie na terenie gmin Boronów, Ciasna, Herby i Konopiska. W gminach Ciasna, Herby i Kochanowice znaczenie ma ponadto funkcja estetyczna, natomiast w Ciasnej, Konopiskach i Koszęcinie – funkcja przyrodoochronna.

Tab. 66. Funkcje krajobrazu w obrębie PKLnGL

Kod krajobrazu lokalnego	Funkcje podstawowe	Funkcje uzupełniające
Bla_01	ekologiczna, przyrodoochronna	transportowa
Bla_02	osadnicza	transportowa
Bor_01	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki leśnej, ekologiczna	przyrodoochronna, poznawcza, turystyczna
Bor_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna
Bor_03	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	transportowa, turystyczna, sakralna, estetyczna

Bor_04	ekologiczna, przyrodoochronna	turystyczna
Bor_05	materialno-zaopatrzeniowa – przemysłowa i magazynowo-składowa	-
Bor_06	rozrywkowo-wypoczynkowa,	ekologiczna, przyrodoochronna, estetyczna
Cia_01	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna, rozrywkowo-wypoczynkowa
Cia_02	ekologiczna, przyrodoochronna	turystyczna, estetyczna
Cia_03	ekologiczna, przyrodoochronna	-
Cia_04	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki wodnej i rybackiej	ekologiczna, przyrodoochronna
Cia_05	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna, rozrywkowo-wypoczynkowa
Cia_06	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna, estetyczna
Cia_07	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki wodnej i rybackiej	ekologiczna, przyrodoochronna
Cia_08	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki wodnej i rybackiej	ekologiczna, przyrodoochronna, turystyczna, estetyczna
Cia_09	ekologiczna, przyrodoochronna	-
Cia_10	ekologiczna, przyrodoochronna	turystyczna
Cia_11	rozrywkowo-wypoczynkowa, turystyczna	-
Her_01	ekologiczna, przyrodoochronna	turystyczna, transportowa
Her_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna, ekologiczna, przyrodoochronna, estetyczna
Her_03	ekologiczna, przyrodoochronna	estetyczna
Her_04	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	-
Her_05	transportowa	turystyczna, poznawcza, estetyczna
Her_06	osadnicza, usługowa	transportowa, estetyczna
Her_07	osadnicza	turystyczna
Her_08	osadnicza, rekreacyjno-wypoczynkowa	transportowa
Her_09	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki wodnej i rybackiej, przyrodoochronna	ekologiczna, turystyczna, poznawcza
Her_10	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki wodnej i rybackiej, estetyczna
Her_11	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna
Her_12	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki wodnej i rybackiej, poznawcza, turystyczna
Her_13	materialno-zaopatrzeniowa –	-

	przemysłowa i magazynowo-składowa	
Her_14	ekologiczna	przyrodoochronna
Her_15	ekologiczna	przyrodoochronna
Her_16	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna, estetyczna
Her_17	ekologiczna	przyrodoochronna
Koc_01	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna, rozrywkowo-wypoczynkowa, rekreacyjno-sportowa, poznawcza, estetyczna
Koc_02	ekologiczna, przyrodoochronna	turystyczna, rozrywkowo-wypoczynkowa, poznawcza, estetyczna
Koc_03	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki wodnej i rybackiej	ekologiczna, przyrodoochronna, estetyczna
Koc_04	materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	-
Koc_05	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	usługowa, transportowa, ekologiczna, estetyczna
Koc_06	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna
Koc_07	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	transportowa, estetyczna
Kon_01	ekologiczna	przyrodoochronna
Kon_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna, estetyczna
Kon_03	ekologiczna	przyrodoochronna
Kon_04	ekologiczna	przyrodoochronna
Kon_05	ekologiczna, przyrodoochronna	turystyczna
Kon_06	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna
Kon_07	ekologiczna	przyrodoochronna
Kos_01	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki leśnej, ekologiczna	przyrodoochronna
Kos_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna, poznawcza, przyrodoochronna, składowo-magazynowa, estetyczna
Kos_03	ekologiczna	przyrodoochronna
Kos_04	ekologiczna	przyrodoochronna, materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki leśnej
Kos_05	ekologiczna	przyrodoochronna, materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki leśnej
Kos_06	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	-
Pan_01	ekologiczna	przyrodoochronna
Prz_01	ekologiczna	przyrodoochronna
Prz_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa –	turystyczna

	rolnicza	
Sta_01	ekologiczna	-
Woz_01	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna
Woz_02	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki leśnej, ekologiczna	przyrodoochronna
Woz_03	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	ekologiczna
Wre_01	ekologiczna, przyrodoochronna	transportowa, turystyczna

Tab. 67. Funkcje krajobrazu w obrębie otuliny PKLnGL

Kod krajobrazu lokalnego	Funkcje podstawowe	Funkcje uzupełniające
O_Bla_01	ekologiczna, przyrodoochronna	poznawcza, turystyczna
O_Bla_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	ekologiczna
O_Bla_03	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	-
O_Bla_04	turystyczna, sportowo-rekreacyjna, ,	rozrywkowo-wypoczynkowa, ekologiczna, przyrodoochronna, estetyczna
O_Bla_05	materialno-zaopatrzeniowa – gospodarki leśnej	ekologiczna
O_Bor_01	ekologiczna	przyrodoochronna
O_Cia_01	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	estetyczna
O_Cia_02	ekologiczna	przyrodoochronna
O_Cia_03	ekologiczna	przyrodoochronna
O_Cia_04	ekologiczna	przyrodoochronna
O_Cia_05	ekologiczna	przyrodoochronna, estetyczna
O_Cia_06	osadnicza	materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza, estetyczna
O_Cia_07	ekologiczna	przyrodoochronna
O_Cia_08	ekologiczna	przyrodoochronna, turystyczna
O_Cia_09	ekologiczna	przyrodoochronna
O_Cia_10	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	-
O_Cia_11	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	-
O_Koc_01	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	estetyczna
O_Koc_02	materialno-zaopatrzeniowa – górnicza i magazynowo-składowa	ekologiczna

O_Koc_03	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	transportowa
O_Kon_01	ekologiczna	przyrodoochronna, turystyczna
O_Kon_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	usługowa, estetyczna, turystyczna, poznawcza, rekreacyjno-sportowa, rozrywkowo-wypoczynkowa
O_Kon_03	ekologiczna	-
O_Kon_04	ekologiczna	-
O_Kos_01	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	turystyczna
O_Kos_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	estetyczna
O_Kos_03	ekologiczna	przyrodoochronna
O_Paw_01	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	-
O_Prz_01	ekologiczna, przyrodoochronna	-
O_Prz_02	materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	estetyczna
O_Woz_01	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	estetyczna
O_Wre_01	ekologiczna	przyrodoochronna, turystyczna
O_Wre_02	osadnicza, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza	-
O_Wre_03	osadnicza	ekologiczna, materialno-zaopatrzeniowa – rolnicza
O_Wre_04	ekologiczna	przyrodoochronna

7. UWARUNKOWANIA PRAWNE, SPOŁECZNE I GOSPODARCZE OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH

Zasadnicze uwarunkowania prawne mające znaczenie dla walorów krajobrazowych wynikają z powszechnie obowiązujących ustaw i aktów wykonawczych. W szczególności należą do nich:

- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717),
- ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2129 z późn.zm.),
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn.zm.),
- rozporządzenia wydane do ww. ustaw, w tym wydane w trakcie prac nad Planem ochrony rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz.U. 2019 poz. 394).

Zasadniczym aktem prawnym odnoszącym się bezpośrednio do Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” jest wymienione na wstępie Operatu rozporządzenie Nr 55/08 Wojewody Śląskiego z dnia 25 sierpnia 2008 r. w sprawie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” (Dz. Urz. Nr 163, poz. 3071)r. Oprócz opisu granic Parku i jego otuliny oraz celów ochrony określa ono zakazy obowiązujące na jego obszarze. Do kwestii ochrony walorów krajobrazowych odnoszą się następujące ustępy § 3:

1. Na terenie Parku Krajobrazowego z zastrzeżeniem ust. 2, 3 i 4 obowiązują następujące zakazy:

1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.);

3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nawodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego, wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania remontów lub na- prawy urządzeń wodnych;

4) pozyskiwania dla celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;

5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym, lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;

6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;

7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej;

8) likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych;

10) utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;

Kolejna grupa uwarunkowań wynika z aktów planowania przestrzennego. Najważniejszym z nich, mającym bezpośredni wpływ na zakres planu ochrony parku krajobrazowego, jest audyt krajobrazowy. Na chwilę obecną audyt krajobrazowy dla województwa śląskiego nie został opracowany, co wynika z faktu, że nie zakończono prac legislacyjnych dotyczących rozporządzenia wyznaczającego sposób sporządzania tego dokumentu. Z audytu krajobrazowego powinno wynikać określenie wyznaczonych w obrębie krajobrazów priorytetowych granic stref ochrony krajobrazów stanowiących w szczególności przedpola ekspozycji, osie widokowe, punkty widokowe oraz obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną, istotnych dla zachowania walorów krajobrazowych parku krajobrazowego. W granicach tych stref powinien być także wskazany zakres zakazów osobno dla obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego a także takimi planami nieobjętymi.

Zasady ochrony walorów krajobrazowych, w tym wytyczne do planów miejscowych, zawarte są polityce przestrzennej gmin. Szczegółowy zakres ustaleń w/w dokumentów dla obszarów Parku i otuliny znajduje się w operacie zagospodarowania przestrzennego. Z punktu widzenia ochrony

walorów krajobrazowych do najważniejszych celów rozwojowych gmin zapisanych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (SUiKZP) należą:

- dla gminy Blachownia – aktualnie trwają prace nad aktualizacją SUiKZP; natomiast obecnie obowiązujący dokument zwraca uwagę, że największe walory krajobrazowe gminy stanowią obszary leśne, doliny rzeczne, Jezioro Blachownia wraz z otaczającymi go terenami otwartymi, elementy krajobrazu wykształconego w wyniku działalności człowieka: wyrobiska, hałdy, warpie, a także krajobraz kulturowy związany z osadnictwem: charakterystyczne budynki, zespoły zabudowy i ich relacje z otoczeniem. Elementy te powinny być chronione przy kształtowaniu nowej zabudowy poprzez wprowadzanie zapisanych w mpzp ograniczeń. Mogą również, poprzez właściwe wyeksponowanie i wykorzystanie podnosić atrakcyjność gminy. Ze względu na istniejące wartości kulturowe, krajobrazowe i przyrodnicze historycznie ukształtowanych układów przestrzennych w wydzielonych zespołach jednostek osadniczych proponuje się w o wprowadzenie zasad ochrony tych wartości w odniesieniu do krajobrazu kulturowego wsi Cisie polegających na utrzymaniu historycznie ukształtowanej sieci dróg, zachowanie przebiegu koryt rzecznych, granic naturalnych zbiorników wodnych i towarzyszących im zadrzewień. Ponadto należy ograniczyć możliwość lokalizowania nowych obiektów zaburzających skalą lub sposobem zagospodarowania terenu elementy postulowanej ochrony (w szczególności obiektów handlowych i hal produkcyjnych o powierzchni powyżej 400 m²). W wypadku konieczności wprowadzenia budynków (np. usług publicznych lub obiektów infrastruktury technicznej) mogących z obniżyć chronione wartości należy dokonać oceny widokowej i wybrać rozwiązania najkorzystniejsze (najlepiej dopasowane do istniejącej struktury i układu),
- dla gminy Boronów - dalsze podwyższanie wskaźnika lesistości oraz realizacja nowej zabudowy mieszkaniowo-usługowej na nowych terenach w Boronowie w granicach określonych projektowaną obwodnicą. Dno doliny Liswarty na całym przebiegu powinno być chronione jako korytarz ekologiczny przed zainwestowaniem oraz przed zalesianiem a przebudowa drzewostanów powinna podążać w kierunku łęgów i olsów,
- dla gminy Ciasna – zachowanie otwartych przestrzeni o wybitnych walorach krajobrazowo-przyrodniczych oraz uporządkowanie struktury zabudowy wsi,
- dla gminy Herby – kształtowanie w nawiązaniu do krajobrazu lokalnego form i gabarytów nowoprojektowanych i modernizowanych budynków oraz ich usytuowania w obrębie działki, wkomponowania ich w otoczenie i wzbogacenie jego walorów estetycznych, wprowadza się ograniczenie wysokości budynków określone w ustaleniach szczegółowych planu oraz ustala się dla nowych obiektów ogólny wymóg kształtowania formy architektonicznej i detali nawiązujących do tradycji regionu z uwzględnieniem lokalnych warunków zabudowy i usytuowania,
- dla gminy Kochanowice – wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego gminy oraz dbałość o ład i rozwój przestrzenny,
- dla gminy Konopiska – zachowanie krajobrazu otwartego obszaru gminy szczególnie w rejonie wsi Jamki, Korzonek, Leśniaki, Aleksandria, tj. w granicach Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”, zachowanie i wyeksponowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego, decydujących o tożsamości kulturowej gminy w miejscowościach Konopiska, Wygoda i Aleksandria, porządkowanie struktury przestrzennej gminy

a szczególnie miejscowości Konopisk i Aleksandrii przez zapewnienie zwartości terenów zainwestowanych,

- dla gminy Koszęcin – aktualnie trwają prace nad zmianami SUIKZP wybranych obszarów gminy, natomiast obecnie obowiązujący dokument zwraca uwagę na realizację takich celów jak rozwój ekologicznych źródeł energii w sposób nieingerujący w walory krajobrazowe gminy, uznanie doliny Małej Panwi jako strefę chronionego krajobrazu. W studium widnieją także zapisy o zakazie lokalizacji nowych urządzeń infrastruktury technicznej o wysokości powyżej 20 m z wyjątkiem inwestycji celu publicznego, w tym systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych, z uwagi na walory krajobrazowe, konieczności zachowania naturalnego krajobrazu terenów rolnych i użytków zielonych poprzez ograniczenie zabudowy w tym urządzeń infrastruktury technicznej do siedlisk związanych z produkcją rolniczą,
- dla gminy Panki – w obrębie Parku występuje jedynie płat lasu, dla którego określa się zasady ochrony, takie jak utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych, sprzyjanie tworzeniu zwartych kompleksów leśnych, utrzymywanie i tworzenie leśnych korytarzy ekologicznych ze szczególnym uwzględnieniem możliwości migracji dużych ssaków, zachowanie śródleśnych cieków, mokradel, torfowisk, wrzosowisk, muraw kserotermicznych i piaskowych oraz polan o wysokiej bioróżnorodności,
- dla gminy Przystajń – dostosowanie nowej zabudowy do zabudowy istniejącej oraz lokalnego krajobrazu kulturowego. Gabaryty oraz forma architektoniczna projektowanych budynków muszą być określane z zachowaniem relacji przestrzennych i krajobrazowych z zabudową sąsiednią. Przy przebudowie, wymianie budynków i uzupełnianiu luk zabudowy należy dostosować sposób kształtowania obiektu do lokalnych zasad kompozycji zabudowy w zakresie sposobu sytuowania budynków, linii zabudowy, gabarytów, materiałów budowlanych, wysokości i formy budynków oraz geometrii dachów,
- dla gminy Starcza – w obrębie Parku znajduje się niewielki fragment gminy,
- dla gminy Wręczyca Wielka – utrzymywanie i przywracanie mozaikowości krajobrazu rolniczego w obrębie wyznaczonych wiejskich obszarów funkcjonalnych, ochrona ładu przestrzennego poprzez wymóg wprowadzenia w planach miejscowych ustaleń dotyczących kształtowania zabudowy i lokalizacji reklam oraz zapisów chroniących krajobraz kulturowy,
- dla gminy Woźniki – harmonijny, skoordynowany rozwój struktur osadniczych przy uwzględnieniu cech i walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz tradycji regionu, stałe dążenie do poprawy ładu przestrzennego, kształtowanie spójnych architektonicznie i urbanistycznie zespołów zabudowy, osiedli, pierzei ulic, wyeksponowanych widokowo fragmentów zabudowy, w szczególności w obrębie panoram widokowych oraz na osiach i otwarciach widokowych, harmonizowanie zabudowy historycznej i współczesnej; harmonizowanie zabudowy z istniejącym ukształtowaniem terenu, w szczególności poprzez: kształtowanie gabarytów i wysokości zabudowy poszczególnych obiektów jak i zespołów zabudowy w kontekście panoram widokowych, osi i otwarć widokowych, właściwe lokalizowanie reklam i szyldów.

Kolejnymi uwarunkowaniami formalnymi związanymi z ochroną walorów krajobrazowych są zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP), stanowiących akty prawa miejscowego.

Podobnie jak w przypadku studiów uwarunkowań, szczegółową charakterystykę ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla Parku i otuliny zawiera Operat zagospodarowania przestrzennego. Do najważniejszych ustaleń MPZP w przedmiotowym zakresie należą ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury; zasad ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego; zasad ochrony i kształtowania ładu przestrzennego. W odniesieniu do zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków ustalenia planów uwzględniają ograniczenia w zagospodarowaniu wynikające z wpisu do rejestru zabytków. W odniesieniu do zasad ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego wynikające także z ustanowionych stref ochrony konserwatorskiej. Jeżeli chodzi zaś o ustalenia dotyczące kształtowania ładu przestrzennego, zapisy MPZP w większości ustalają obowiązek stosowania rozwiązań architektonicznych obiektów nawiązujących do tradycyjnej, regionalnej zabudowy; kształtowanie gabarytów zabudowy w sposób niezakłócający harmonii krajobrazu; dla terenów przyległych do obiektów zabytkowych i terenów o wyjątkowych walorach krajobrazowych przyjęcie zasady zagospodarowania zapewniającego właściwą ich ekspozycję obszarów i obiektów. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w zakresie kształtowania ładu przestrzennego określają także parametry zabudowy i formę obiektów, różnicując je w zależności od funkcji.

Istotnym uwarunkowaniem wpływającym na możliwość ochrony walorów krajobrazowych jest rozwój zabudowy na podstawie decyzji o warunkach zabudowy (WZ). Decyzje te sprzyjają zjawisku rozpraszania się zabudowy i zatracaniu historycznego układu miejscowości.

Ważnym uwarunkowaniem formalno-prawnym wpływającym na kształtowanie struktury fizjonomicznej obszaru a także na ograniczenia zanieczyszczenia wizualnego mogą być określone przez gminy w drodze uchwały określającej zasady i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane. Według aktualnych, żadna z gmin zlokalizowanych na terenie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” nie uchwaliła takiego dokumentu.

Uwarunkowania ochrony walorów krajobrazowych mogą wynikać także z innego rodzaju dokumentów planowania społeczno-gospodarczego gmin: strategii rozwoju gmin czy programów ochrony środowiska czy rewitalizacji gmin.

Poniżej zestawiono główne założenia strategii gmin mające znaczenie dla ochrony walorów krajobrazowych:

- dla gminy Boronów – sporządzona analiza SWOT wymienia jako mocne strony walory turystyczno-krajobrazowe. Wśród celów operacyjnych wymienia się konieczność poprawy wykorzystania przestrzeni publicznych oraz ich estetyki na cele rekreacji: należy zadbać o najbliższe otoczenie rzeki Liswarty i zrewitalizować stawy w Hucisku,
- dla gminy Herby –ochrona przestrzeni kulturowej i tożsamości lokalnej stanowi wyzwanie dla gminy i powinna być realizowana poprzez m.in. profesjonalne zarządzanie dziedzictwem kulturowym, dbałość o zabytki, budowanie tożsamości i samoświadomości oraz zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego,
- dla gminy Starcza – ochrona walorów krajobrazowych oraz poprawa estetyki i zagospodarowanie przestrzeni publicznej. Sporządzona analiza SWOT wskazuje bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe jako mocną stroną gminy, a jako szanse możliwości wykorzystanie potencjału krajobrazowego,

- dla gminy Woźniki – walory krajobrazowo–turystyczne stanowią ważny wyróżnik gminy pozwalający na tworzenie podstaw dla strategicznego rozwoju.

W wymienionych strategiach rozwoju walory krajobrazowe traktowane są jako mocne strony lub szanse dla rozwoju gminy. Analiza SWOT (słabych i mocnych stron) nie zwraca jednak uwagi na zagrożenia jakie niosą ze sobą aktualne zmiany krajobrazu wynikające ze słabości systemu planowania przestrzennego w polskich gminach (rozlewanie się zabudowy, zanik regionalnego stylu architektonicznego itd.). Procesy te niekorzystnie wpływają na atrakcyjność krajobrazową omawianego obszaru, zwłaszcza w jego wschodniej części znajdujące się w zasięgu oddziaływania aglomeracji częstochowskiej.

Programy ochrony środowiska w poszczególnych gminach odnoszą się do kwestii ochrony walorów krajobrazowych w bardzo zróżnicowany sposób:

- dla gminy Herby – analiza SWOT wymienia jako mocne strony dużą lesistość gminy, istniejące liczne formy ochrony przyrody oraz obecność licznych gatunków roślin i zwierząt cennych przyrodniczo, szansą na rozwój gminy jest powołanie nowych form ochrony przyrody oraz wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego dla rozwoju turystyki,
- dla gminy Kochanowice – program wprowadza zakaz nasadzeń urządzonej zieleni wysokiej w obrębie punktów i panoram widokowych, natomiast w pozostałych przypadkach zieleni stanowi integralną część konieczną do ochrony zwłaszcza w otoczeniu obiektów zabytkowych. Zwraca się duża uwagę na rolę lokalnych węzłów i korytarzy ekologicznych, które muszą być powiązane przestrzennie z podobnymi strukturami na terenie sąsiadujących gmin. Podkreśla się, że w stosunku do niektórych ekosystemów warunkiem zachowania wysokich walorów jest wprowadzenie ochrony czynnej (dotyczy cennych zbiorowisk nieleśnych), w sytuacji bowiem zaniechania tradycyjnego użytkowania niektórych typów zbiorowisk bardzo szybko dochodzi do wycofywania się np. gatunków słabych konkurencyjnie, a często należących jednocześnie do grupy gatunków ginących. Renaturalizacja lasów na terenie Gminy powinna wiązać się z dostosowaniem składu gatunkowego wprowadzanych drzewostanów do charakteru siedlisk. Do celów długoterminowych zaliczono n.in. kontynuację prac pielęgnacyjno-konserwatorskich na obiektach przyrodniczych – pomnikach przyrody ożywionej i potencjalnych pomnikach przyrody, przygotowanie programów rewaloryzacji zabytkowej zieleni w zespołach dworsko-parkowych, a także pozostałości starodrzewia historycznych alei przydrożnych w celu odtworzenia kompozycji i poprawy stanu zdrowotno-sanitarnego starodrzewia oraz ochrony cennych punktów i ciągów widokowych,
- dla gminy Konopiska – zwraca się uwagę, że zewnętrzny wizerunek gminy jest postrzegany poprzez obszary cenne przyrodnicze, stąd konieczna jest dbałość o rozwój terenów zielonych oraz ochrona obiektów cennych przyrodniczo,
- dla gminy Koszęcin program jest w trakcie opracowywania,
- dla gminy Woźniki – zwraca się uwagę na konieczność promowania walorów krajobrazowo-przyrodniczych gminy wśród mieszkańców (zwiększenie świadomości ekologicznej, partycypacja społeczna w działaniach na rzecz poprawy środowiska przyrodniczego gminy).

Dla ochrony krajobrazów przyrodniczych istotne znaczenie mają plany ochrony lub zadania ochronne opracowywane dla rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000.

Znajdujące się w obrębie Parku dwa obszary Natura 2000 PLH240027 Łęgi w lasach nad Liswartą i PLH240029 Bagno w Korzonku nie mają opracowanych planów ochrony. Z kolei spośród rezerwatów jedynie rezerwat „Cisy w łębkach” ma opracowany plan ochrony. Dla pozostałych rezerwatów opracowano zadania ochronne.

Obszar rezerwatu „Cisy w łębkach” objęty jest ochroną czynną. Do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Herby, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Herby oraz planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego wprowadza się zapis mający służyć eliminacji lub ograniczeniu zagrożeń zewnętrznych dla rezerwatu, a mowiący, że lokalizacja przedsięwzięć celu publicznego, w tym przedsięwzięć liniowych, powinna być planowana w sposób niekolidujący z terenem rezerwatu. Plan ochrony rezerwatu identyfikuje oraz określa sposoby eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków oraz określa działania ochronne na obszarze ochrony czynnej, z podaniem ich rodzaju, zakresu i lokalizacji.

Zadania ochronne opracowane dla pozostałych rezerwatów wprowadzają ochronę czynną dla rezerwatu „Cisy nad Liswartą” oraz ochronę ścisłą dla rezerwatów „Łęg nad Młynówką” i „Rajchowa Góra”. W zarządzeniu dotyczącym określeniu zadań ochronnych zidentyfikowano oraz określono sposoby eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków oraz określono działania ochronne na obszarze ochrony czynnej, z podaniem ich rodzaju, zakresu i lokalizacji.

Dla nadleśnictw obejmujących swym zasięgiem obszar Parku i jego otuliny opracowano plany urządzania lasu, prognozę jego oddziaływania na środowisko oraz program ochrony przyrody.

W obrębie nadleśnictwa Herby zapisy Planu urządzenia lasu (PUL) wpływają na kształtowanie krajobrazu leśnego poprzez wyznaczenie zasad funkcjonowania gospodarki leśnej w zakresie odnowień, użytkowania rębego, zachowania lasów. Określają miejsce, rodzaj oraz rozmiar działań gospodarczych i hodowlanych. Wykonywanie przewidzianych w PUL zabiegów gospodarczych (np. cięcia uprzątające, rębnia zupełna) może powodować krótkoterminowe oddziaływanie ujemne poprzez przeobrażenia krajobrazu leśnego, jednak na zrębach wprowadzane są gatunki szybko rosnące np. sosna, obsiewa się brzoza i inne gatunki lekkonasienne, które w krótkim czasie wypełniają przestrzeń młodym drzewostanem, powodując, że średnio i długoterminowy wpływ omawianych zabiegów na krajobraz jest obojętny. Wszelkie działania gospodarcze przewidziane w projekcie PUL opierają się na zasadach trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, zakładającej zachowanie i pomnażanie zasobów leśnych.

W przypadku nadleśnictwa Kłobuck dodatkowo zwraca się uwagę, że projektowane najczęściej rębnie gniazdowe, czasem również stopniowe gniazdowe udoskonalone, sprzyjają zróżnicowaniu wiekowemu i gatunkowemu lasu. Ważnym aspektem w kształtowaniu krajobrazu jest odpowiedni dobór metod zagospodarowania i odnawiania lasu. Najbardziej odpowiednim sposobem zachowania trwałości i niezmienności postaci lasu w krajobrazie jest przyjęcie rębni stopniowych zwłaszcza stopniowej udoskonalonej i przerębowej. Naturalność składu gatunkowego i mnogość faz rozwojowych drzewostanu, kształtowana w wyniku obu rębni, jest podstawowym czynnikiem różnorodności krajobrazu w skali lokalnej. Program ochrony przyrody zawiera dodatkowo zapisy odnośnie prawidłowego kształtowania strefy ekotonowej. Istotny jest zapis dotyczący zachowania różnorodności i bogactwa krajobrazu zalecający pozostawienie w stanie nienaruszonym śródleśnych łąk, bagienek, polan czy różnego rodzaju nieużytków będących często ostoją chronionych gatunków roślin i miejscem bytowania zwierzyny.

Zgodnie z zapisami Planu urządzania lasu nadleśnictwa Koszęcin gospodarka leśna nie wpływa znacząco negatywnie na krajobraz, a w pewnych przypadkach ten wpływ może być korzystny. Zabiegi zaprojektowane w Planie, które kształtują krajobraz leśny to rębnie. W przypadku projektowania rębni zupełnej zaleca się, aby od przestrzeni otwartej pozostawiać pasy lasu nieużytkowane rębnie, lub użytkowane w sposób stopniowy tak aby jak najdłużej zachować nienaruszoną strukturę krajobrazu. W Programie Ochrony Przyrody zamieszczono wytyczne dotyczące kształtowania stref ekotonowych oraz granicy polno-leśnej. Zalecenia te mają za zadanie wzbogacanie struktury krajobrazu oraz niedopuszczenie do jej uproszczenia. Wewnątrz kompleksów leśnych zaprojektowane rębnie mogą w niektórych przypadkach wpłynąć pozytywnie na subiektywne odczucia estetyczne. Realizacja zabiegów rębnych wpływa na zróżnicowanie struktury wiekowo-przestrzennej lasu. Sąsiadujące obok siebie płaty lasów w różnym wieku sprzyjają lokalnemu zróżnicowaniu warunków mikroklimatycznych co sprzyja wypoczynkowi turystycznemu.

W Planie urządzania lasu dla nadleśnictwa Lubliniec zauważa się, że spośród analizowanych czynności (odnowienia, pielęgnacje upraw, pielęgnacje młodników i młodych drzewostanów, trzebieże późne, rębnie gniazdowe i częściowe, rębnie stopniowe, rębnie zupełne) największy wpływ na krajobraz mają rębnie zupełne. W skali długoterminowej mają one wpływ neutralny. Jednak krótkoterminowe oddziaływanie rębni będzie negatywne. Realizacja odnowień będzie miała pozytywny wpływ na krajobraz. Realizacja cięć pielęgnacyjnych ma neutralny wpływ na krajobraz. W miejscach styku granicy lasu z terenem otwartym powinny być w cięciach pielęgnacyjnych kształtowane ekotony – ich wpływ na krajobraz jest pozytywny.

Należy uznać, że w długiej perspektywie czasu, wpływ zapisów projektu Planu Urządzenia Lasu na krajobraz, w różnym czasie może być zróżnicowany, jednak w dłuższym okresie czasu jest dodatni. Zwraca się uwagę, że mozaikowość lasów, zróżnicowanie powierzchniowe, gatunkowe i wiekowe wzbogacają i urozmaicają krajobraz.

8. ZAGROŻENIA DLA WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH ORAZ MOŻLIWE SPOSOBY ICH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIA

8.1. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia

Charakterystykę oraz źródła zagrożeń wewnętrznych dla walorów krajobrazowych Parku oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia przedstawiono w tabeli 68.

Tab. 68. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia

Lp.	Charakterystyka i źródła zagrożenia	Bonitacja zagrożenia*	Miejsce występowania w obrębie Parku	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków oraz ewentualny komentarz
1.	Odkrywkowa eksploatacja surowców skalnych (kamieniołomy, żwirownie, piaskownie)	5	Miejsca eksploatacji surowców	Nielokalizowanie nowych miejsc odkrywkowej eksploatacji surowców skalnych
2.	Osuszanie torfowisk i bagien oraz likwidacja ich naturalnej szaty	9	Obszary torfowisk i bagien	Prowadzenie właściwej gospodarki wodnej

	roślinnej			związanej z stawami hodowlanymi i gospodarki leśnej
3.	Naturalna i przyspieszona przez działalność człowieka sukcesja naturalnych i półnaturalnych zbiorowisk nieleśnych	6	Nie użytkowane grunty rolne	Prowadzenie ochrony czynnej. Ekstensywna gospodarka pasterska i łąkarska
4.	Likwidacja drobnoskalowych siedlisk i ekosystemów nieleśnych, w tym zarastanie i osuszanie zbiorników wodnych	11	Śródleśne polany, zbiorniki wodne	Prowadzenie ochrony czynnej (wykaszenie). Utrzymanie zasilania zbiorników wodnych
5.	Gęstnienie sieci barier ekologicznych w krajobrazie, np. projektowane obwodnice (Kochanowice, Herby)	9	Miejsca projektowanych obwodnic w Kochanowicach i Herbach	Projektowanie i budowa przepustów dla zwierząt
6.	Likwidacja lub inne formy degradacji korytarzy ekologicznych, w tym grodzenie działek zlokalizowanych w obrębie korytarzy ekologicznych (np. w dolinach rzek)	11	Obszary wiejskie	Proponowane formy ochrony przyrody (np. użytek ekologiczny w Hadrze), monitoring przestrzegania zapisów prawa dotyczących grodzenia działek przylegających do rzek i jezior
7.	Likwidacja zadrzewień i zakrzewień przywodnych, śródpolnych i przydrożnych, np. wycinanie alei drzew przydrożnych Dębowa Góra	11	Obszary rolne	Zachowanie istniejących alei i uzupełnianie wypadających drzew
8.	Zagrożenia cennych elementów przyrodniczych – niszczenie pomników przyrody, brak objęcia ochroną drzew kwalifikujących się jako pomnikowe, usuwanie i ograniczanie powierzchniowych form ochrony przyrody. Przykładem jest usunięcie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Rozlewiska Górnej Stradomki w Błachowni oraz ograniczenie powierzchni użytku ekologicznego żwirowiska w Cieszowej	8	Pomniki przyrody i powierzchniowe formy ochrony przyrody	Kontrola stanu, prowadzenie prawidłowej pielęgnacji i zabiegi sanitarne (pomniki przyrody), zabiegi z zakresu czynnej ochrony
9.	Przekształcenie naturalnych zbiorowisk leśnych przez gospodarkę leśną	8	Obszary leśne	Prowadzenie prawidłowej gospodarki leśnej
10.	Terytorialna ekspansja miast na tereny przyrodniczo-rolnicze („urban sprawl”); zawłaszczania terenów typu greenfield	9	ekspansja budownictwa mieszkalnego w terenach podmiejskich Częstochowy w gminie Konopiska	Prowadzenie właściwej polityki przestrzennej

11.	Zaburzenie, a nawet zacieranie tradycyjnych układów przestrzennych wsi, mieszanie się i rozpraszanie zabudowy zagrodowej, produkcyjnej i letniskowej w niezurbanizowanym dotąd krajobrazie przyrodniczo-rolniczym. Zagrożenie istniejące i potencjalne	12	większość miejscowości na terenie Parku np. Ciasna, Kochanowice, Herby i Kalina, Pawełki, Kamińsko	Prowadzenie właściwej polityki przestrzennej
12.	Degradująca rewitalizacja. Przykładowo rewitalizacja przestrzeni publicznych w gminie Ciasna - plac przed Urzędem Gminy)	8	Obszary zabudowy wiejskiej	Prowadzenie rewitalizacji zgodnej z miejscową tradycją przestrzenną (materiały budowlane, charakter zabudowy)
13.	Brak należytej ochrony i konserwacji zabytkowych obiektów i zespołów architektonicznych oraz brak dostępu do obiektów zabytkowych	11	Przykładowo: dwór w Panoszowie, Ciasnej, folwark w Cieszowej, dwór w Aleksandrii	Pozyskiwanie środków na remonty, regulacja prawa własności
14.	Zanik cech architektury regionalnej; unifikacja materiałów i form architektury wiejskiej i miejskiej oraz jej bezpośredniego kontekstu krajobrazowego (ogrodzenia, podjazdy, zieleń). Unifikacja ogrodzeń (betonowe np. w Łebkach, Cisiu, Konopiskach), podjazdów, zieleni przydomowej (iglaki)	11	Obszary wiejskie	Stosowanie regionalnej architektury (materiały, wzorce) i lokalnych gatunków drzew i krzewów
15.	Przenoszenie obiektów o architekturze i stylistyce neowernakularnej poza kontekst krajobrazowy (w inny region) – zabudowa o stylu architektonicznym charakterystycznym dla innego regionu	5	Obszary wiejskie Przykładowo karczma w Kamińsku (w stylu góralskim z drewnianych bali)	Opracowanie i promocja katalogu regionalnych wzorców architektonicznych
16.	Zanikanie tradycyjnych upraw, często charakterystycznych dla określonych regionów, w tym w enklawach leśnych	3	Grunty rolne	Utrzymywanie kultury rolnej w enklawach śródleśnych
17.	Zanikanie lub brak konserwacji cennych kulturowo form inżynierii wodnej (zarastanie i degradacja grobli, niszczenie przepustów między stawami hodowlanymi)	3	Stawy hodowlane	Utrzymywanie hodowli wodnej (gospodarka rybna), dbałość o dobry stan techniczny form inżynierii wodnej
18.	Upadek obiektów religijnych mniejszości religijnych i wyznaniowych	3	Przykładowo cmentarz ewangelicki w Molnej. Zagrożenie potencjalne – degradacja kirkutu w	Utrzymywanie w dobrym stanie obiektów mniejszości religijnych i wyznaniowych

			Cieszowej	
19.	Chaos przestrzenny i stylistyczny form zagospodarowania terenu. Wykonywanie mpzp wyrywkowo. Chaos przestrzenny i stylistyczny (kolorystyka budynków, wzorce architektoniczne), niska estetyka zabudowań mieszkalnych	12	Obszary wiejskie	Opracowanie i promocja katalogu regionalnych wzorców architektonicznych
20.	Zabudowywanie lub inne formy degradacji ekspozycji: osi kompozycyjnych, dominant i akcentów, punktów, otwarć i panoram widokowych	3	Przykładowo degradacja ekspozycji w Swacioku w skutek budowy obwodnicy Kochanowic	Prowadzenie właściwej polityki przestrzennej
21.	Lokalizacja wysokościowych i przestrzennych dominant (wiatraki, silosy, maszty przekaźnikowe, zakłady przemysłowe)	11	Przykładowo lokalizacja zakładów produkcyjnych np. produkcja pasz w Kochanowicach	Ośłonięcie wizualne istniejących szpecących dominant. Prowadzenie właściwej polityki przestrzennej blokującej powstawanie nowych dominant negatywnych
22.	Prześlaniające atrakcyjnych panoram widokowych oraz wartościowych obiektów i zespołów przyrodniczych i architektonicznych przez nowe, nieestetyczne objekty	9	Przykładowo przesłonięcie pałacu w Kochanowicach (blaszany barak, betonowy płot)	Sukcesywne porządkowanie przestrzeni na podstawie mpzp
23.	Chaos przestrzenny i agresja wizualna wywołana przez liczne reklamy, szczególnie w przestrzeniach publicznych	3	Obszary wiejskie, głównie wzdłuż ważniejszych dróg	Wprowadzanie uchwał krajobrazowych w gminach. Kontrola legalności istniejących reklam
24.	Przypadkowa stylizacja i kolorystyka wielokondygnacyjnych osiedli blokowych podczas działań termomodernizacyjnych – tzw. pastelozą, rozwój kiczu w miastach	8	Osiedla bloków Przykładowo osiedle w Lisowie	Wprowadzenie do mpzp zapisów dotyczących kolorystyki
25.	Zanik swojskości krajobrazu – zanikanie związków przynależności i przywiązania	12	Przykładowo Pawełki, Herby, Boronów	Zwiększanie świadomości społeczeństwa, kultywowanie tradycji, edukacja dzieci i młodzieży
26.	Odory powstające w efekcie działalności uciążliwych zakładów hodowli i uprawy	5	Przykładowo w Panoszowie (ferma drobiu, pieczarkarnia)	Prowadzenie właściwej polityki przestrzennej blokującej powstawanie nowych obiektów potencjalnie uciążliwych dla mieszkańców i turystów
27.	Zanieczyszczenie terenu odpadami	3	Cały obszar Parku	Prowadzenie monitoringu składowisk odpadów (legalnych i nielegalnych)

* Zagrożenia oceniono stosując skalę bonitacji zagrożeń T.J. Chmielewskiego (2014) według przyjętej skali:
 0 – brak zagrożeń, 1 – zagrożenia potencjalne, niewielkie,

2 – zagrożenia potencjalne, umiarkowane,
 3 – zagrożenia potencjalne, duże,
 4 – zagrożenia istniejące, niewielkie, o słabnym natężeniu,
 5 – zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe,
 6 – zagrożenia istniejące, niewielkie, o narastającym natężeniu,
 7 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, o słabnym natężeniu,

8 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe,
 9 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, o narastającym natężeniu,
 10 – zagrożenia istniejące, duże, o słabnym natężeniu,
 11 – zagrożenia istniejące, duże, względnie stałe,
 12 – zagrożenia istniejące, duże, o narastającym natężeniu.
 ? – zagrożenie trudne do oceny

8.2. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia

Charakterystykę oraz źródła zagrożeń zewnętrznych dla walorów krajobrazowych Parku oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia przedstawiono w tabeli 69.

Tab. 69. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia

Lp.	Charakterystyka i źródła zagrożenia	Bonitacja zagrożenia*	Miejsce występowania w obrębie Parku	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków oraz ewentualny komentarz
1.	Lokalizacja wysokościowych i przestrzennych dominant (wiatraki, silosy, maszty przekaźnikowe, zakłady przemysłowe)	11	Cały obszar	Brak możliwości eliminacji zapisami planu ochrony. Możliwość ograniczenia odpowiednimi zapisami w mpzp
2.	Terytorialna ekspansja miast na tereny przyrodniczo-rolnicze („Urban sprawl”); zawłaszczania terenów typu greenfield	9	np. Częstochowa i gmina Konopiska	Brak możliwości eliminacji zapisami planu ochrony. Możliwość ograniczenia odpowiednimi zapisami w mpzp
3.	Gęstnienie sieci barier ekologicznych w krajobrazie – autostrada A1	9	Otoczenie parku	Projektowanie i budowa przepustów dla zwierząt
4.	Hałas – autostrada A1	5	Autostrada A1	Budowa ekranów dźwiękochłonnych
5.	Dominanta negatywna – autostrada A1	5	Autostrada A1	Wprowadzenie zieleni izolacyjnej
6.	Fragmentacja korytarza ekologicznego poza Parkiem – południowa część Parku wzdłuż drogi 906	11	Droga krajowa 906	Dolesianie, zachowanie istniejących terenów wiejskich
7.	Presja turystyczna – drugie domy	12	Otoczenie Parku	Właściwa polityka przestrzenna

* Skalę bonitacji zagrożenia opisano pod tabelą 68

Część II

Strategia ochrony

9. CELE OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH

Jak wspomniano w rozdziale 1.4, zgodnie z zapisami obowiązującego rozporządzenia Nr 55/08 Wojewody Śląskiego z dnia 25 sierpnia 2008 r. w sprawie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” (Dz. Urz. Nr 163, poz. 3071) *szczególnym celem ochrony w Parku Krajobrazowym jest ochrona specyficznej fizjonomii krajobrazu dorzecza Liswarty jako syntezy wartości przyrodniczych i kulturowych, a zwłaszcza zachowanie:*

- 1) *właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, w szczególności siedlisk hydrogenicznyc* dorzecza Liswarty, w tym *naturalnych cieków wodnych, starorzeczy oraz innych naturalnych i antropogenicznych zbiorników wodnych, torfowisk wysokich i przejściowych, trzęsawisk, obniżek dolinkowych, mszarów i źródlisk;*
- 2) *szaty roślinnej, w tym charakterystycznego układu mozaiki leśno-łąkowo-polnej;*
- 3) *różnorodności flory i fauny;*
- 4) *walorów krajobrazowych, w tym elementów charakterystycznego krajobrazu kulturowego, z zabytkowymi układami przestrzennymi wsi, zespołami pałacowo-parkowymi, historycznymi elementami zagospodarowania przemysłowego, alejami, zadrzewieniami śródpolnymi i historycznym układem dróg.*

Powyższy cel można potraktować jako nadrzędny cel ochrony do którego nawiązują przyjęte w ramach prac nad Planem ochrony następujące strategiczne i operacyjne cele ochrony walorów krajobrazowych (Tab. 70):

Tab. 70. Strategiczne i operacyjne cele ochrony walorów krajobrazowych

Lp.	Cele strategiczne	Cele operacyjne
1	W zakresie krajobrazów przyrodniczych:	
1.1.	Ochrona naturalnych i półnaturalnych siedlisk przyrodniczych	<ol style="list-style-type: none"> 1. zachowanie siedlisk hydrogenicznyc (olsy i łągi, bory i brzeziny bagienne, zbiorowiska źródliskowe, torfowiska, podmokłe łąki); 2. zachowanie cieków i zbiorników wodnych; 3. zachowanie siedlisk leśnych z szczególnym uwzględnieniem drzewostanów (grądy, dąbrowy, borów jodłowych i sosnowych)
1.2.	Ochrona dużych kompleksów leśnych	<ol style="list-style-type: none"> 1. utrzymywanie lasów ochronnych; 2. utrzymywanie korytarzy ekologicznych i ich drożności.
1.3.	Ochrona starodrzewia	<ol style="list-style-type: none"> 1. zachowanie i utrzymywanie alei przydrożnych; 2. zachowanie i utrzymanie drzew o charakterze pomnikowym
2. W zakresie krajobrazów przyrodniczo-kulturowych - wiejskich:		
2.1.	Ochrona mozaiki krajobrazu leśnej, łąkowej, polnej i tradycyjnej zabudowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. utrzymanie tradycyjnie użytkowanych gruntów rolnych w enklawach śródleśnych; 2. utrzymanie enklaw łąk i mokradeł w dolinach rzek i potoków; 3. utrzymanie śródleśnych cieków i zbiorników wodnych; 4. utrzymanie zachowanych historycznych układów osadniczych wsi i przysiółków
2.2.	Ochrona krajobrazu związanego z gospodarką wodną	<ol style="list-style-type: none"> 1. utrzymanie tradycyjnej gospodarki hodowlanej; 2. utrzymanie stawów, grobli, przepławek między zbiornikami; 3. utrzymanie cennych wodnych platform widokowych wraz z możliwością ich oglądu
2.3.	Ochrona tradycyjnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. utrzymywanie tradycyjnych sposobów gospodarki rolnej; 2. zachowanie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych;

	krajobrazu rolniczego z zachowaniem historycznych układów wsi	3. zachowanie historycznych układów wsi poprzez zachowanie formy zwartych ulicówek i szeregówek z regionalnymi wzorcami zabudowy
3. W zakresie ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego w krajobrazie		
3.1.	Ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego	1. utrzymanie zabytkowych zespołów pałacowo-parkowych, folwarcznych; 2. utrzymanie obiektów religijnych (kościoty, cmentarze, kapliczki); 3. utrzymanie zabytkowych obiektów przemysłowych, rzemieślniczych i hydrotechnicznych; 4. utrzymanie obiektów historycznych, miejsc pamięci
4. W zakresie ochrony warstwy fizjonomicznej krajobrazu		
4.1.	Ochrona walorów estetyczno-fizjonomicznych	1. zachowanie punktów widokowych; 2. ochrona panoram i przedpola ekspozycji widokowych; 3. zachowanie cennych wnętrz krajobrazowych

10. STREFOWANIE OBSZARU PARKU

Przy sporządzaniu dokumentów planistycznych dla zróżnicowanych wewnętrznie obszarów, na potrzeby formułowania ustaleń dokonują się ich strefowania (podziału na strefy). Dotyczy to zarówno dokumentów samorządowych różnych szczebli (plany zagospodarowania województw, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego), Administracji Lasów Państwowych (plany urządzania lasu), jak i dokumentów innych jednostek. Zastosowanie takiego podziału ułatwia przestrzenne adresowanie ustaleń odnoszących się do wybranych fragmentów analizowanego obszaru. Metoda ta stosowana jest także powszechnie w przypadku planów ochrony dla parków krajobrazowych, a mapa stref staje się podstawową, a często wręcz jedyną mapą, mającą rangę aktu prawnego, uchwalaną jako załącznik do uchwały sejmiku wojewódzkiego w sprawie planu ochrony. W ramach prac nad aktualnym Planem ochrony dla PKLnGL przyjęto koncepcję podziału Parku na strefy działań ochronnych, których wyznacznikiem jest zakładany do osiągnięcia cel oraz zasadniczy kierunek ochrony zasobów i walorów Parku⁵. Wydaje się że takie podejście jest najbardziej czytelne dla odbiorców Planu ochrony, a jednocześnie praktyczne do stosowania.

Wypracowany w ramach uzgodnień całego zespołu autorskiego Planu ochrony podział obejmuje dwie zasadnicze grupy stref działań ochronnych, pokrywających cały obszar Parku rozłącznie (tzn. poszczególne strefy nie mogą na siebie nachodzić, za wyjątkiem sytuacji w której w strefie BK_1 lub BK_2 zaplanowano także działania dotyczące poprawy stosunków wodnych lub inne działania ochronne – w takim przypadku strefa otrzymuje podwójną numerację typu: BK_1/BK_3, BK_2/BK_5, itd.):

- grupę stref ochrony stabilizującej (kod strefy - BS), w obrębie których zaleca się utrzymanie istniejącego stanu i sposobu użytkowania,
- grupę stref ochrony kreatywnej – przebudowy (kod strefy - BK), w obrębie których zaleca się podjęcie aktywnych działań ochronnych lub zmianę sposobu użytkowania.

Rezerваты przyrody dla których z mocy ustawy o ochronie przyrody sporządza się odrębne plany ochrony zaliczono do stref BW – obszarów wyłączonych z ustaleń Planu ochrony.

⁵ W niektórych planach ochrony stosowane są podziały oparte na cechach fizjonomicznych krajobrazu, funkcjach spełnianych przez poszczególne strefy lub na ich waloryzacji.

Dodatkowo, w obrębie Parku wyróżniono obszary i obiekty objęte rekomendacjami Planu ochrony (kod wydziałań - C), obejmujące propozycje adresowane do różnych podmiotów, wykraczające poza działania aktywnej ochrony. Obszary i obiekty z tej grupy mogą dotyczyć tylko wybranych fragmentów Parku „nakładając się” na wydziałenia z grupy B, mogą także „nachodzić na siebie (np. C_1 na C_2).

Typologię stref przyjętą dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” przedstawia tabela 71.

Tab. 71. Typologia podziału obszaru PKLnGL na strefy działań ochronnych

B	Strefy działań ochronnych
BS	Strefy utrzymania istniejącego sposobu użytkowania terenu (ochrona stabilizująca):
BS_1	strefy zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego i innych terenów otwartych
BS_2	strefy zachowania krajobrazu leśnego
BS_3	strefy zachowania wód powierzchniowych, obszarów podmokłych i stref źródliskowych
BS_4	strefy zachowania tradycyjnego układu zabudowy
BS_5	strefy zachowania założeń parkowych, cmentarnych, alei przydrożnych i innych terenów zieleni
BK	Strefy i miejsca zmiany istniejącego stanu środowiska przyrodniczego lub kulturowego poprzez wywołanie ukierunkowanych procesów (ochrona kreatywna):
BK_1	strefy przeciwdziałania zmniejszaniu i fragmentacji terenów otwartych, w tym łąkowych, torfowiskowych i murawowych, w wyniku samoistnej sukcesji lasu lub celowego zalesiania
BK_2	strefy modyfikacji gospodarki leśnej
BK_3	strefy i miejsca poprawy stosunków wodnych
BK_4	strefy dopuszczalnego zainwestowania (obszary zainwestowane lub wskazane do zainwestowania)
BK_5	inne strefy i miejsca aktywnych działań ochronnych
BW	Obszary wyłączone z ustaleń Planu ochrony ze względu na obowiązywanie przepisów odrębnych (rezerwy przyrody)

C	Rekomendacje
C	Obszary i obiekty objęte rekomendacjami Planu ochrony
C_1	strefy ochrony krajobrazów w obrębie krajobrazów o cechach priorytetowych do uwzględnienia w ramach audytów krajobrazowych
C_2	obiekty lub obszary o najwyższych wartościach przyrodniczo-krajobrazowych, zasługujące na objęcie dodatkową formą ochrony prawnej
C_3	obiekty lub obszary o najwyższych wartościach kulturowych, zasługujące na objęcie dodatkową formą ochrony prawnej

Ustalenia Operatu ochrony walorów krajobrazowych, tam gdzie było to uzasadnione merytorycznie, zaadresowano do poszczególnych wydziałań z grupy B i C. Podział Parku na strefy przedstawiony został na mapie wspólnej dla wszystkich operatów szczegółowych, stanowiącej jeden z elementów dokumentacji Planu ochrony. Mapa ta została także dołączona jako załącznik do projektu uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego w sprawie Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”.

W ramach prac nad Planem ochrony przygotowano także wspólną dla wszystkich operatów, syntetyczną mapę diagnostyczną, prezentującą najważniejsze uwarunkowania formalne (prawne) oraz uwarunkowania przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe mające znaczenie dla strategii ochrony. Ze względu na to, że ocena uwarunkowań poprzedza w planowaniu formułowanie działań

ochronnych wydzieleniom tym nadano kod A. Mapa ta ma charakter jedynie informacyjny, a wydzieleniom nie przypisano żadnych działań.

Typologię wydzieleni w ramach grupy A przedstawiono w tabeli 72, przy czym obejmuje ona zakres wykraczający poza specyfikę Operatu ochrony walorów krajobrazowych.

Tab. 72. Typologia wydzieleni prezentujących wybrane uwarunkowania ochrony PKLnGL

A	Uwarunkowania
AP	Obszary i obiekty przyrodnicze objęte ochroną z mocy ustawy o ochronie przyrody:
AP_1	rezerwaty przyrody
AP_2	użytki ekologiczne
AP_3	pomniki przyrody
AP_4	obszary Natura 2000
AK	Obszary i obiekty kulturowe objęte ochroną z mocy ustawy o ochronie zabytków:
AK_1	obiekty wpisane do rejestru zabytków
AK_2	obiekty wpisane do ewidencji zabytków
AI	Obszary i obiekty objęte ochroną z mocy innych aktów prawnych:
AI_1	lasy ochronne
AI_2	strefy ochronne ujęć wód podziemnych
AI_3	tereny górnicze
AA	Inne uwarunkowania przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe:
AA_1	krajobrazy o cechach priorytetowych
AA_2	ponadlokalne korytarze ekologiczne
AA_3	lokalne korytarze ekologiczne
AA_4	obszary występowania szczególnie cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków objętych ochroną prawną
AA_5	inne szczególnie cenne obszary i obiekty przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe zasługujące na zachowanie
AZ	Inne uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego:
AZ_1	obszary przeznaczone do zainwestowania w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na dzień sporządzenia Planu ochrony
AZ_2	obszary wyłączone z zabudowy na mocy zapisów § 3 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia nr 55/08 Wojewody Śląskiego z dnia 25 sierpnia 2008 r. w sprawie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” (strefa 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych) ⁶

11. ZAKRES PRAC ZWIĄZANYCH Z OCHRONĄ WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH

11.1. Propozycje objęcia dodatkową obszarową ochroną prawną najcenniejszych walorów krajobrazowych

Przeprowadzone w ramach prac nad Planem ochrony analizy walorów krajobrazowych Parku pozwoliły na wskazanie obiektów i obszarów, które zdaniem autorów Operatu zasługują na objęcie dodatkową formą ochrony. Decyzję w tym zakresie podejmować będą organy, którym z mocy ustawy o ochronie przyrody przysługuje prawo ich ustanawiania.

⁶ Zgodnie z aktualnym brzmieniem ustawy o ochronie przyrody (art. 17. ust. 1 pkt 7a) chodzi wyłącznie o rzeki, jeziora i zbiorniki naturalne

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy staw i bagna Hadra

Lokalizacja:

- gmina Herby, bagienna dolina Liswarty, miejscowość Hadra,
- stawy Hadra oraz tereny bagienne na północ od nich do niebieskiego szlaku turystycznego.

Cele ochrony:

- zachowanie walorów przyrodniczych z charakterystycznymi typami siedlisk:
 - szuwary z przewagą szuwaru trzciniowego,
 - zbiorowiska wodne,
 - turzycowiska.
- zachowanie korytarza ekologicznego i przeciwdziałanie jego ograniczaniu,
- zachowanie walorów estetyczno-widokowych ze stawami i terenami podmokłymi wokół nich:
 - cenne rozległe wnętrza krajobrazowe obejmujące zarówno stawy jak i tereny bagienne pomiędzy niebieskim szlakiem a stawem,
 - otwarcie widokowe z niebieskiego szlaku w kierunku stawów,
 - punkt widokowy z wieży widokowej na grobli.

Uzasadnienie propozycji formy ochrony:

Zachowanie cennych fizjonomicznie wnętrza krajobrazowych i otwarcie widokowych. Konieczność zachowania obecnego stanu pokrycia terenu (stawy i turzycowiska). Konieczność zachowania stosunków wodnych, przeciwdziałania naturalnej sukcesji i sztucznych zalesień.

Park Kulturowy Zborowskie

Lokalizacja:

- zabudowa historyczna wzdłuż ul. Fabrycznej wraz z zabytkowym budynkiem fabryki fajek,
- kościół Podwyższenia Krzyża Św.,
- cmentarz parafialny przy ul. Polnej,
- ul. Polna z lipową aleją,

Cele ochrony:

- ochrona krajobrazu kulturowego centrum wsi Zborowskie z historyczną zabudową i osią widokową na kościół,
- zachowanie i propagowanie historycznego dziedzictwa kulturowego związanego z tradycyjnym rzemiosłem – fajczarstwem,
- podkreślenie atrakcyjności turystycznej dawnej fabryki fajek jako obiektu muzealnego i wystawienniczego.

Park Kulturowy Cieszowa

Lokalizacja:

- zabudowa historyczna wsi Cieszowa wzdłuż ul. Kasztanowej,
- zabytkowy drewniany kościół św. Marcina wraz z cmentarzem przykościelnym,
- zabytkowe budynki folwarczne,
- cmentarz żydowski.

Cele ochrony:

- ochrona krajobrazu kulturowego centrum wsi Cieszowa z historyczną zabudową i cmentarzem żydowskim.

Park Kulturowy Lubockie

Lokalizacja:

- historyczny układ wsi Lubockie,
- stawy hodowlane na Potoku Kochanowickim,
- staw Brzoza wraz z pomnikiem przyrody stanowisko różanecznika katawbijskiego.

Cele ochrony:

- ochrona krajobrazu kulturowego związanego z rodem Ballestremów, w tym stawów hodowlanych wraz z obiektami hydrotechnicznymi, plantacji różanecznika katawbijskiego będącego pomnikiem przyrody oraz
- ochrona krajobrazu kulturowego wsi Lubockie z osadnictwem o charakterze siedliskowym i historyczną zabudową.

Zgodnie z opracowaniem krajobrazowym województwa śląskiego sporządzonym na potrzeby opracowania ekofizjograficznego do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego (Myga-Piątek, Nita, 2013) na terenie Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” nie są zlokalizowane krajobrazy priorytetowe (wyznaczone w skali województwa). Autorzy niniejszego Operatu zgadzają się z wynikami opracowania U. Mygi-Piątek i J. Nity (2013) wskazującymi, że na terenie Parku nie są zlokalizowane krajobrazy priorytetowe istotne w skali województwa. Niemniej jednak potwierdzeniem tej tezy będą wyniki audytu krajobrazowego dla województwa śląskiego, jaki ma zostać opracowany po wejściu w życie rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych.

Park kulturowy jest jedną z form ochrony zabytków w Polsce określonych w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Park kulturowy może być utworzony przez radę gminy na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Celem utworzenia parku kulturowego jest ochrona krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami

W oparciu o przeprowadzoną waloryzację krajobrazu PKLnGL (podrozdział 6.2) autorzy niniejszego opracowania wytypowali sześć krajobrazów o cechach priorytetowych istotnych w skali Parku:

1. Panoszków – Patoka,
2. Zborowskie,
3. Lubockie – Brzoza – Pawełki,
4. Cieszowa,
5. Dolina Liswarty na odcinku od Lisowa do Hadry,
6. Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek.

Poniżej w obrębie wyznaczonych krajobrazów o cechach priorytetowych wyznaczono strefy ochrony krajobrazów obejmujące przedpola ekspozycji, osie widokowe, punkty widokowe oraz obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną. Zgodnie z ustawą z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w strefach ochrony krajobrazu w parku krajobrazowym dla terenów:

1) objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wprowadza się zakazy:

a) lokalizowania nowych obiektów budowlanych,

b) zalesiania;

2) nieobjętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wprowadza się zakazy:

a) lokalizowania nowych obiektów budowlanych,

b) lokalizowania nowych obiektów budowlanych odbiegających od lokalnej formy architektonicznej,

c) lokalizowania nowych obiektów budowlanych o wysokości przekraczającej 2 kondygnacje lub 7 m,

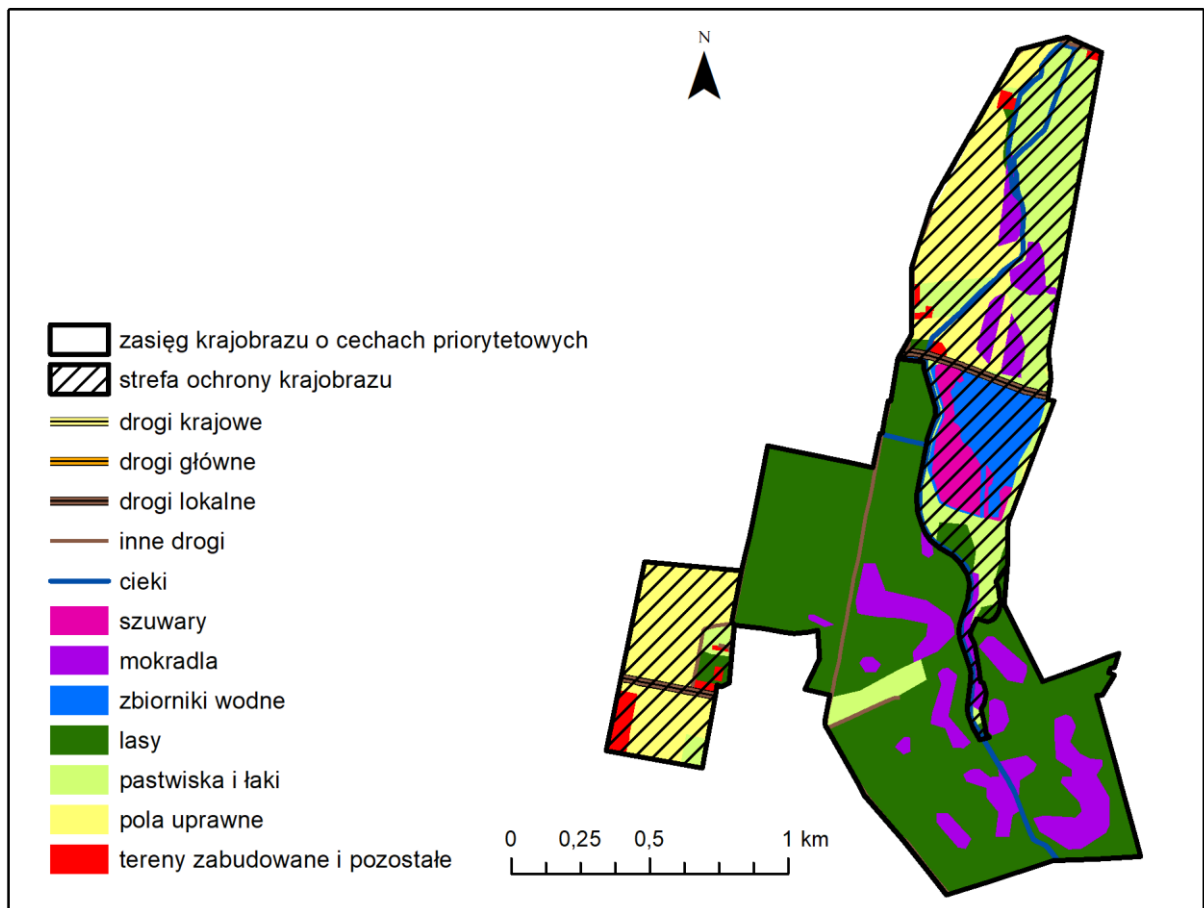
d) zalesiania.

Zaproponowane strefy i wiążące się z nimi zakazy mogą wejść w życie dopiero z chwilą uwzględnienia ich w audycie krajobrazowym dla województwa śląskiego. W chwili obecnej stanowią one jedynie propozycję.

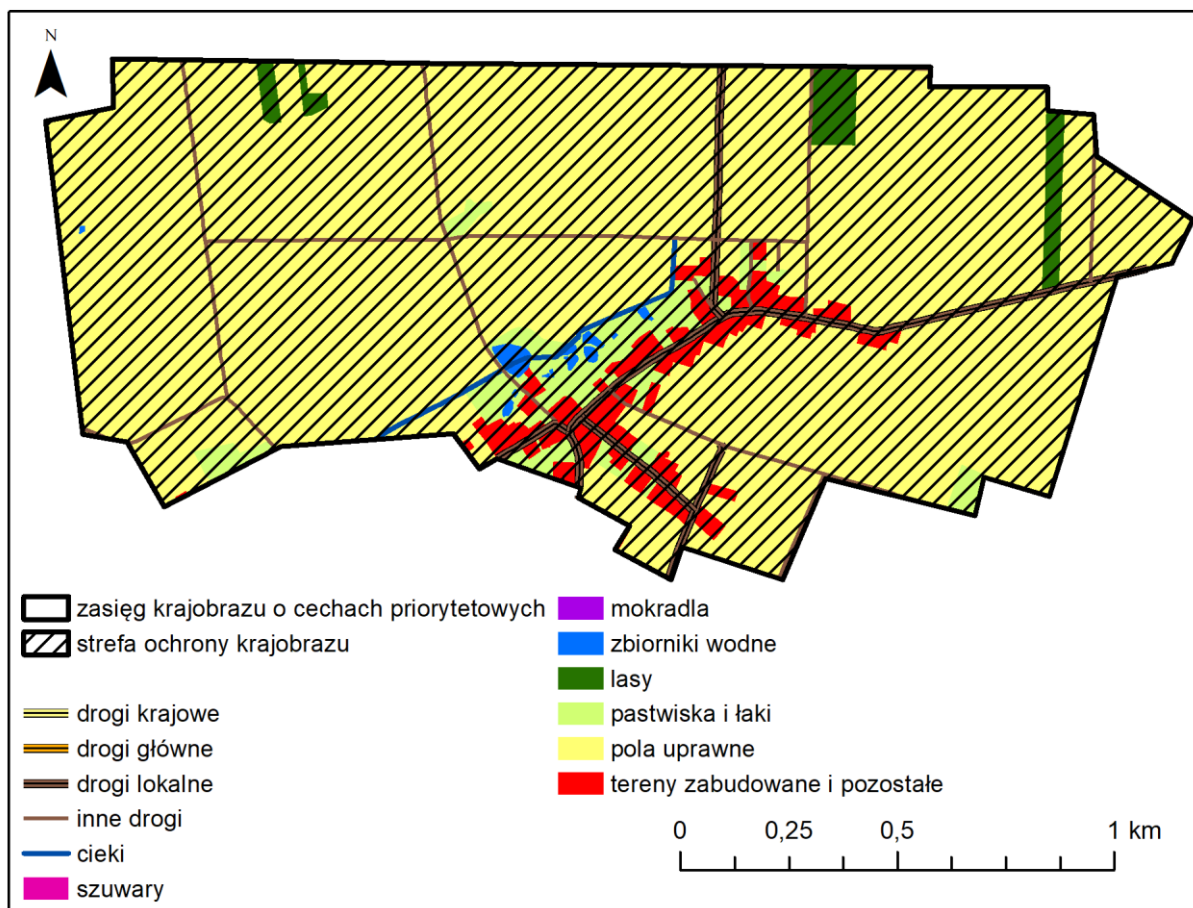
Biorąc powyższe pod uwagę zaproponowano lokalizację stref ochrony krajobrazów w obrębie następujących krajobrazów o cechach priorytetowych:

- Panoszków – Patoka,
- Zborowskie,
- Lubockie – Brzoza – Pawełki,
- Cieszowa,
- Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek.

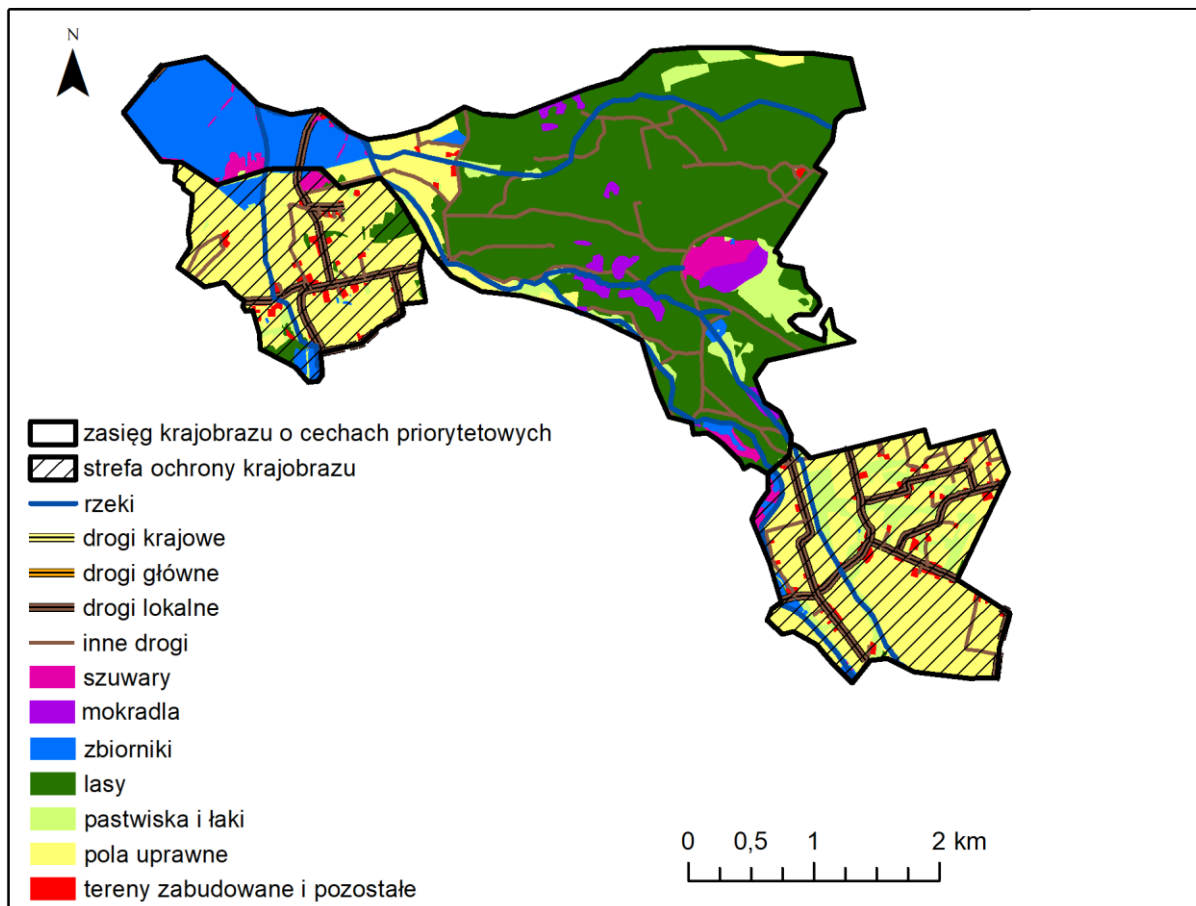
Strefy te nawiązują do stref ochrony kulturowych i fizjonomicznych walorów krajobrazu wyznaczonych dla zaproponowanych krajobrazów o cechach priorytetowych. Strefy tej nie wyznaczono dla krajobrazu „Stawy w okolicach Hadry”, gdyż obszar ten obejmuje jedynie strefę ochrony przyrodniczych walorów krajobrazu. Propozycje zasięgu stref przedstawiono na poniższych mapach.

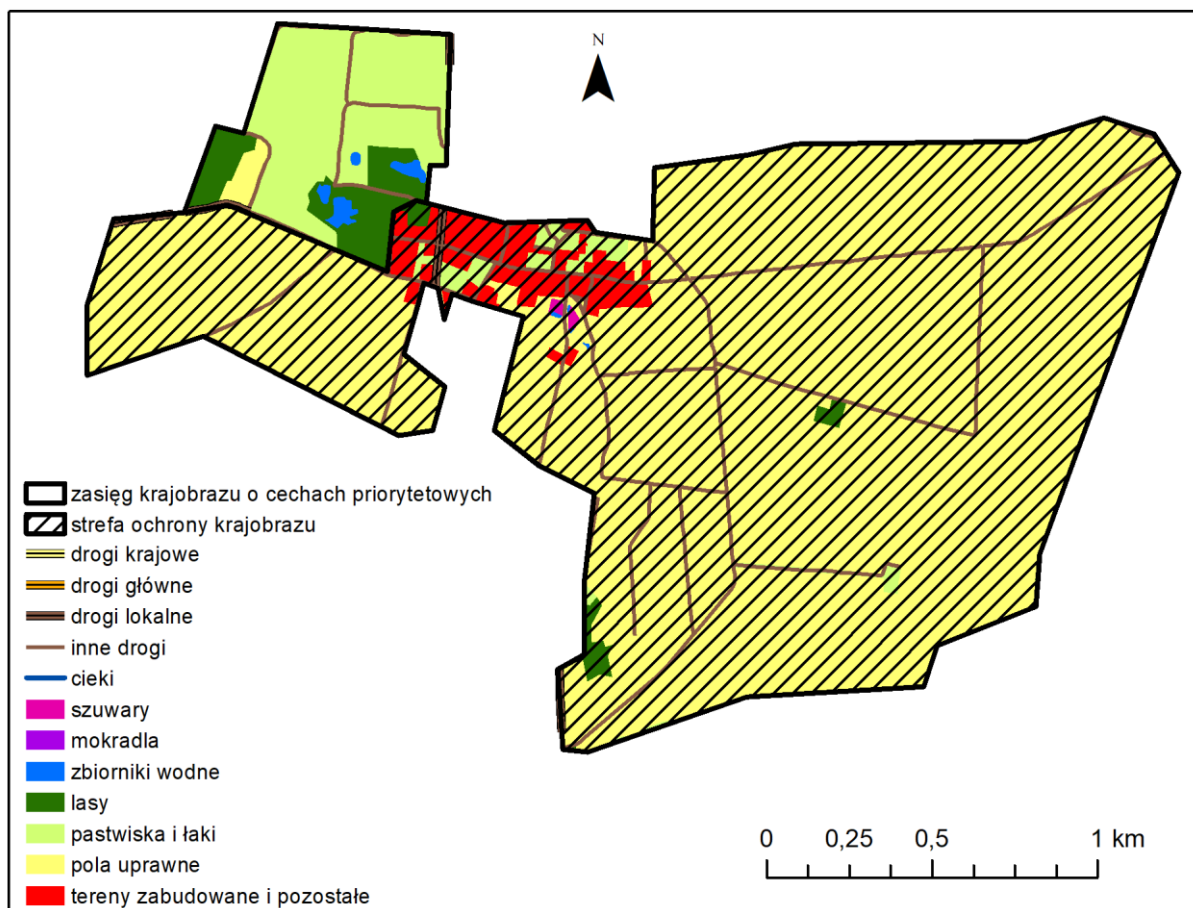
Map. 42. Strefy ochrony krajobrazu na tle szczegółowego pokrycia i zagospodarowania terenu krajobrazu o cechach priorytetowych Panoszków Patoka (opracowanie własne)

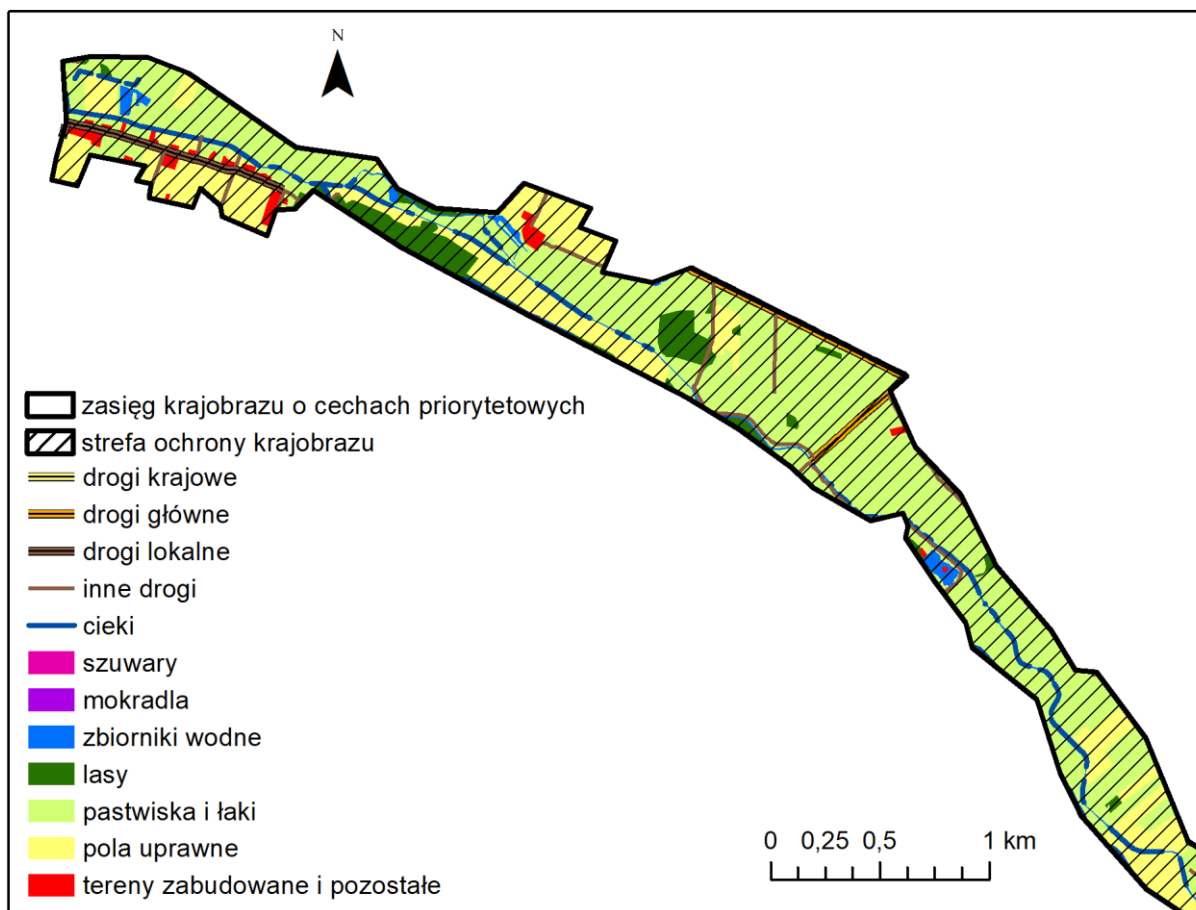
Map. 43. Strefy ochrony krajobrazu na tle szczegółowego pokrycia i zagospodarowania terenu krajobrazu o cechach priorytetowych Zborowskie (opracowanie własne)

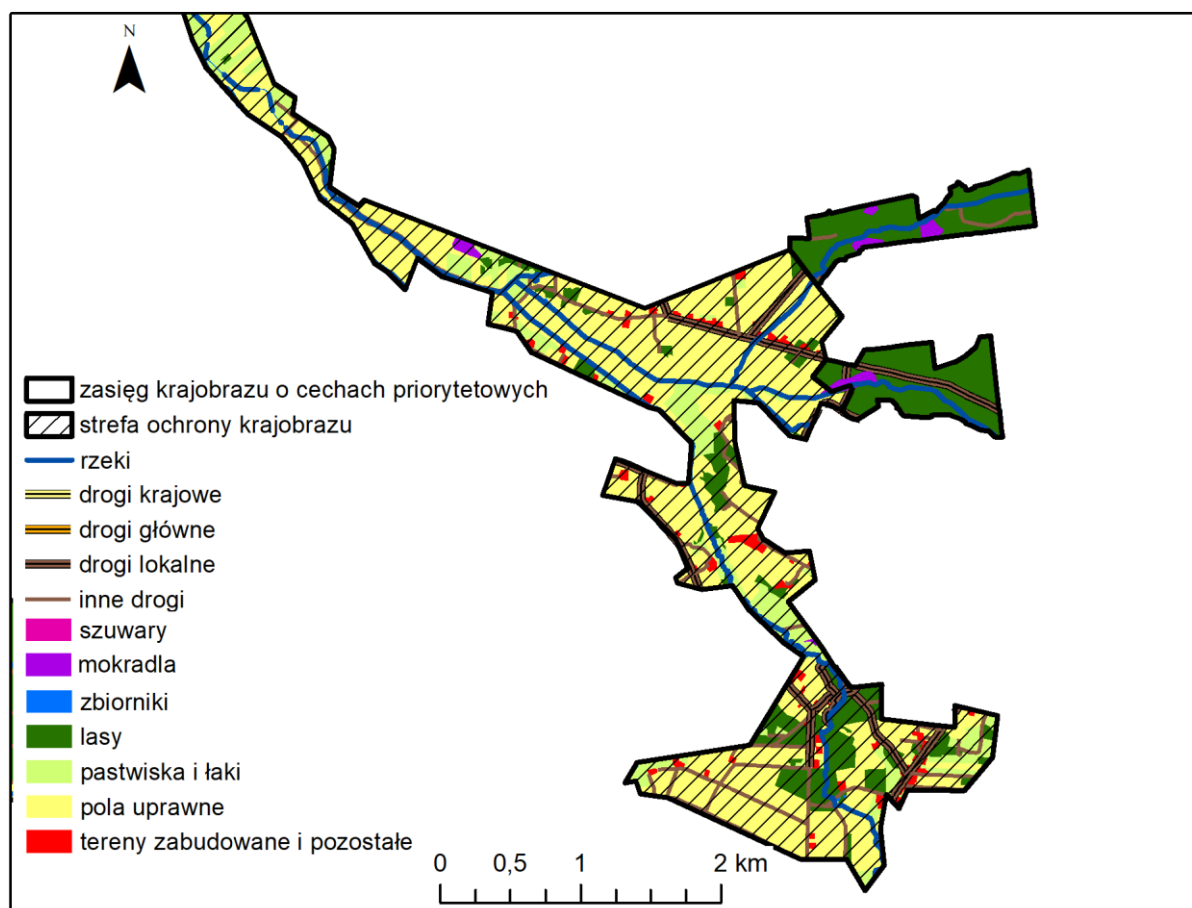
Map. 44. Strefy ochrony krajobrazu na tle szczegółowego pokrycia i zagospodarowania terenu krajobrazu o cechach priorytetowych Lubockie – Brzoza–Pawełki (opracowanie własne)

Map. 45. Strefy ochrony krajobrazu na tle szczegółowego pokrycia i zagospodarowania terenu krajobrazu o cechach priorytetowych Cieszowa (opracowanie własne)

Map. 46. Strefy ochrony krajobrazu na tle szczegółowego pokrycia i zagospodarowania terenu krajobrazu o cechach priorytetowych Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek - część północno-zachodnia (opracowanie własne)

Map. 47. Strefy ochrony krajobrazu na tle szczegółowego pokrycia i zagospodarowania terenu krajobrazu o cechach priorytetowych Dolina Liswarty na odcinku od Taniny do Niwek - część południowo-wschodnia (opracowanie własne)

11.2. Propozycje zaleceń dotyczących ochrony walorów krajobrazowych

Cel 1: Ochrona naturalnych i półnaturalnych siedlisk przyrodniczych.

Propozycja zaleceń: ochrona czynna (wycinka szuwarów, usuwanie samosiewów drzew i krzewów) oraz racjonalna gospodarka leśna wskazana w planie urządzania lasu, utworzenie form ochrony przyrody (np. zespół przyrodniczo-krajobrazowy Hadra).

Cel 2: Ochrona dużych kompleksów leśnych.

Propozycja zaleceń: racjonalna gospodarka leśna, zapobieganie fragmentacji lasu, utrzymanie lasów ochronnych.

Cel 3: : Ochrona starodrzewia.

Propozycja zaleceń: prace pielęgnacyjne, uzupełnianie alei drzew, zakaz likwidacji starodrzewia i alei, proponowanie nowych pomników przyrody (pojedynczych i grupowych).

Cel 4: Ochrona mozaiki krajobrazu leśnej, łąkowej, polnej i tradycyjnej zabudowy.

Propozycja zaleceń: ochrona czynna (wykaszanie łąk), przeciwdziałanie zabudowywaniu terenów otwartych (zapisy w mpzp), promocja tradycyjnej gospodarki rolnej (programy wspierające).

Cel 5: Ochrona krajobrazu związanego z gospodarką wodną.

Propozycja zaleceń: poprawa retencji wód w zbiornikach i mokradłach, promocja tradycyjnej gospodarki wodnej (np. jako produkt turystyczny Parku), prawidłowa gospodarka leśna (zachowanie lasów na siedliskach mokradłowych), ochrona czynna (wycinka szuwarów), konserwacja urządzeń hydrotechnicznych, utworzenie form ochrony przyrody (np. zespół przyrodniczo-krajobrazowy Hadra).

Cel 6: Ochrona tradycyjnego krajobrazu rolniczego.

Propozycja zaleceń: zachowanie zadrzewień śródpolnych o tradycyjnym składzie gatunkowym, sytuowanie nowej zabudowy w obrębie historycznych układów wsi z zachowaniem tradycyjnego układu budynków względem drogi, zagrody; zachowanie regionalnego stylu architektonicznego (zapisy w mpzp), promocja tradycyjnej gospodarki rolnej (programy wspierające).

Cel 7: Ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego.

Propozycja zaleceń: wprowadzenie proponowanych parków kulturowych (Zborowskie, Cieszowa), obejmowanie formą ochrony dziedzictwa kulturowego (wpisy do rejestru, ewidencji), społeczni opiekunowie zabytków, wykonywanie potrzebnych remontów, poprawna adaptacja budynków niezagospodarowanych, niszczących; utrzymanie zabytkowej bryły budynku i stylu architektonicznego, podnoszenie świadomości społeczeństwa na temat dziedzictwa i tożsamości kulturowej.

Cel 8: Ochrona walorów estetyczno-fizjonomicznych.

Propozycja zaleceń: uwzględnianie przedpola ekspozycji w zapisach mpzp, utrzymanie widoczności przedpola ekspozycji, usuwanie samosiewów zasłaniających widoki z wyznaczonych punktów, zakaz lokalizacji obiektów negatywnych dominant, izolacja estetyczna istniejących negatywnych dominant, udostępnianie widoków poprzez stawianie platform widokowych, pomostów na stawach, opracowanie katalogu regionalnych wzorców architektonicznych.

11.3. Propozycje ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz innych dokumentów strategicznych dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych dla walorów krajobrazowych

Analiza zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych oraz celów ochrony walorów krajobrazowych pozwoliła na zaproponowanie ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz innych dokumentów strategicznych. Wymienione poniżej propozycje ustaleń staną się wiążące dopiero w momencie uchwalenia tych dokumentów przez poszczególne gminy. Aktualnie obowiązujące na terenie Parku zakazy wynikają z rozporządzenie Nr 55/08 Wojewody Śląskiego z dnia 25 sierpnia 2008 r. w sprawie Parku Krajobrazowego "Lasy nad Górną Liswartą". Poniższe propozycje zapisów zostaną poddane konsultacjom, w tym zwłaszcza z gminami w kolejnym etapie prac nad Planem ochrony.

1. Zapisy odnoszące się do zabudowy mieszkaniowej w celu zachowania historycznych układów wsi poprzez:
 - 1) odstąpienie od lokalizowania nowych obszarów zabudowy poza istniejącymi kompleksami zabudowy (rozpraszanie osadnictwa na tereny rolne);
 - 2) odstąpienie od lokalizowania zabudowy o charakterze miejskim;
 - 3) nawiązywanie bryłą, kolorystyką i materiałami do tradycyjnych wzorców architektonicznych;

- 4) w przypadku modernizacji budynków nakaz stosowania stonowanej kolorystyki i materiałów o wysokiej estetyce;
 - 5) stosowanie tradycyjnie regionalnych materiałów podczas modernizacji i remontów budynków historycznych;
 - 6) niestosowanie ogrodzeń z prefabrykatów betonowych;
 - 7) nieogrodzenie nieruchomości do linii brzegowej zbiorników i cieków wodnych.
2. Zapisy odnoszące się do zabudowy letniskowej w celu zachowania historycznych układów wsi poprzez ograniczanie powierzchni osiedli letniskowych tak, aby dominującą funkcją pozostawała funkcja rolniczo-mieszaniowa.
3. Zapisy odnoszące się do terenów przemysłowo-usługowych poprzez:
- 1) ograniczenie powierzchni nowych terenów inwestycyjnych;
 - 2) odstąpienie od lokalizacji obiektów uciążliwych w tym wizualnie (obiekty wieloprzestrzenne, dominanty wysokościowe);
 - 3) izolacja estetyczna istniejących obiektów uciążliwych wizualnie;
 - 4) odstąpienie od lokalizacji turbin wiatrowych i farm fotowoltaicznych;
 - 5) odstąpienie od eksploatacji w celach gospodarczych skał, w tym torfu;
 - 6) odstąpienie od lokalizacji wysypisk odpadów.
4. Zapisy odnoszące się do ochrony środowiska przyrodniczego:
- 1) nieusuwanie starodrzewia i alei drzew;
 - 2) nielikwidowanie zbiorników wodnych i regulacji cieków wodnych;
 - 3) niezalesianie terenów rolnych;
 - 4) zalecenie stosowania przejść dla zwierząt przy nowo powstających drogach w celu zachowania ciągłości korytarzy ekologicznych.
5. Zapisy odnoszące się do ochrony walorów estetyczno-fizjonomicznych:
- 1) odstąpienie od zabudowy na przedpolach ekspozycji;
 - 2) nielocalizowanie reklam wielkoformatowych.

11.4. Propozycje wykorzystania walorów krajobrazowych w rozwoju funkcji turystycznych i edukacyjnych

W związku z istniejącymi walorami krajobrazowymi na obszarze Parku preferuje się turystykę indywidualną i rekreację w formie:

1. Turystyki poznawczej:
 - 1) birdwatching w związku z występowaniem ptactwa wodno-błotnego,
 - 2) poznawanie dziedzictwa kulturowego w związku z występowaniem np. zabytkowych zespołów pałacowo-parkowych, młynów wodnych wraz z infrastrukturą hydrotechniczną, dziedzictwa związanego z dawnym hutnictwem darniowych rud żelaza, miejsc pamięci, tradycyjnej architektury wiejskiej i układów wsi, obiektów religijnych, przemysłowych i historycznych (przebieg dawnej granicy między zaborami).

2. Turystyki kwalifikowanej związanej z rozległymi kompleksami leśnymi (jazda konna, nordic walking, turystyka rowerowa, narciarstwo biegowe).
3. Turystyki wypoczynkowej (agroturystyka) związana z funkcjonującymi tradycyjnymi terenami rolnymi.
4. Zbieranie runa leśnego związane z występowaniem kompleksów leśnych (grzybobranie, zbieranie jagód).
5. Wędkarstwo związane z występowaniem systemu stawów hodowlanych i cieków wodnych.

Działania edukacyjne:

1. Występowanie walorów estetyczno-fizjonomicznych - kształtowanie świadomości mieszkańców i turystów (ścieżki edukacyjne i warsztaty o tematyce architektoniczno-krajobrazowej).
2. Występowanie stawów, kompleksów leśnych i terenów bagiennych (poszerzanie dotychczasowych działań).

11.5. Propozycje monitoringu stanu i skuteczności ochrony walorów krajobrazowych

Proponuje się następujące działania z zakresu monitoringu stanu i skuteczności ochrony walorów krajobrazu:

- 1) ochrona czynna (porównanie stanu sprzed prowadzenia działań ochronnych i po nich oraz ocena skuteczności prowadzonych działań w obrębie stawów, terenów bagiennych, podmokłych łąk i terenów źródliskowych),
- 2) inwentaryzacja i sprawdzanie stanu zdrowia starodrzewia pomników przyrody i alei drzew,
- 3) kontrola stanu oznakowania form ochrony przyrody,
- 4) monitoring powstawania nielegalnych wysypisk śmieci,
- 5) monitoring legalności powstającej zabudowy,
- 6) monitoring stanu wód w ciekach i zbiornikach,
- 7) sprawdzanie konserwacji urządzeń hydrotechnicznych,
- 8) kontrola zmian w powierzchni terenów zabudowy mieszkaniowej, letniskowej, łąkowej, leśnej i pól uprawnych,
- 9) wizje terenowe sprawdzające przestrzeganie zapisów warunków zabudowy zawartych w mpzp,
- 10) inwentaryzacja i kontrola stanu zachowania obiektów zabytkowych,
- 11) kontrola przedpola ekspozycji i punktów widokowych (przesłonięcia widoczności przez zarastanie, zabudowywanie),
- 12) opracowywanie kolejnych planów ochrony PKLnGL według przyjętej metodyki audytowej w celu porównywania wyników z niniejszym opracowaniem (wynika to z użyteczności identyfikacji i typologii krajobrazów w perspektywie 10. letniej, gdyż zmiana ich powierzchni wskazuje na procesy zmian krajobrazowe np. fragmentację i wpływa na różnorodność biologiczną),

- 13) kontrola walorów fizjonomicznych krajobrazu w celu oceny stopnia zamknięcia krajobrazu poprzez działanie naturalnej sukcesji wtórnej i powstawanie negatywnych dominant.

11.6. Potrzeby uzupełnienia wiedzy dotyczącej walorów krajobrazowych

Wskazuje się potrzebę uzupełnienia wiedzy dotyczącej walorów krajobrazowych obejmującą:

1. Opracowanie katalogu wzorów architektonicznych związanych z miejscową tradycją i historią (lokalne wzory zabudowy)
2. Potrzeba opracowania audytu krajobrazowego województwa śląskiego.
3. Potrzeba opracowań związanych z walorami estetyczno-fizjonomicznymi.
4. Potrzeba szczegółowego rozpoznania wartości niematerialnych krajobrazu (tożsamość, swojskość, tradycja, unikatowość), na podstawie badań społecznych
5. Potrzeba inwentaryzacji terenowej i aktualizacji informacji i publikacji o walorach krajobrazowych z grupy cech A (przyrodniczych) i B (kulturowych).

12. PROGNOZA STANU W PERSPEKTYWIE 20-LETNIEJ

12.1. Wariant ochrony zachowawczej – utrzymanie aktualnych trendów, bez podejmowania działań wskazanych w Planie ochrony

Celem określenia stanu krajobrazu w przypadku ochrony zachowawczej (bez podejmowania działań wskazanych w operacie) osobno zanalizowano każdy walor krajobrazu. Syntetycznie podano prognozowane skutki braku działań prokrajobrazowych dla każdego z nich.

Cechy przyrodnicze (grupa cech A):

- zarastanie i w ostateczności zanikanie zbiorników wodnych,
- osuszanie siedlisk bagiennych i podmokłych oraz ich zarastanie (sukcesja),
- fragmentacja korytarzy ekologicznych, a w rezultacie ich niedrożność,
- fragmentacja i perforacja kompleksów leśnych,
- stopniowe zanikanie alei starodrzewia i zmniejszenie liczebności pomników przyrody (w postaci drzew),
- zanikanie śródleśnych enklaw – polany śródleśne, obszary podmokłe,
- usuwanie alei przydrożnych,
- usuwanie wartościowych starych drzew na skutek braku ochrony pomnikowej.

Cechy kulturowe (grupa cech B):

- niszczenie i przechodzenie w stan ruiny obiektów zabytkowych,
- możliwość niewłaściwej adaptacji zabytkowych budynków pod względem funkcji, przeznaczenia, własności,
- możliwość niewłaściwej rewitalizacji obiektów zabytkowych, co skutkuje zatraceniem zabytkowych cech architektonicznych, estetycznych,
- zacieranie tradycyjnych morfologicznie układów wsi,

- zanikanie tradycyjnego sposobu użytkowania terenu (tereny rolne, gospodarki rybnej),
- zanikanie regionalnego stylu i charakteru zabudowy wiejskiej,
- dalsze zarastanie pól uprawnych na skutek wzmożonej sukcesji.

Cechy syntetyczne (grupa cech C):

- utrata swojskości krajobrazu,
- obniżanie i zatracenie tożsamości krajobrazu (przywiązania i utożsamiania się z miejscem),
- unifikacja krajobrazów lokalnych, cechujących się unikatowością (np. Dolina Liswarty),
- zatarcie elementów krajobrazu związanych z lokalną tradycją np. hutniczą,
- zatracenie cech wyróżniających krajobraz (wyróżników) w obu odrębnych kulturowo regionach (dawnego zaboru pruskiego i rosyjskiego).

Walory estetyczno-fizjonomiczne:

- istnienie i widoczność w krajobrazie negatywnych dominant (wysokościowych, powierzchniowych),
- zasłonięcie przedpoli ekspozycji (poprzez zabudowywanie, zarastanie),
- przesłonięcia (np. na skutek zarastania) panoram widokowych,
- obniżenie walorów estetycznych poprzez lokalizację reklam wielkopowierzchniowych, stosowanie materiałów o niskiej jakości wizualnej (np. betonowe płyty z prefabrykatów, krzykliwa kolorystyka elewacji, pokryć dachowych)
- rozpraszanie się zabudowy wiejskiej poza zwarty układ wsi.

12.2. Wariant ochrony aktywnej - pełna realizacja ustaleń Planu ochrony

Celem określenia stanu krajobrazu w przypadku realizacji zaleceń operatu krajobrazowego zanalizowano poszczególne walory krajobrazowe. Syntetycznie podano prognozowane skutki proponowanych działań.

Walory przyrodnicze (grupa cech A):

- utrzymanie jako charakterystyczny element krajobrazu zbiorników wodnych oraz poprawa ich stanu poprzez działania ochrony czynnej,
- zachowanie siedlisk bagiennych i podmokłych oraz zwiększenie bioróżnorodności w ich obrębie,
- zachowanie, poszerzenie i udroźnienie korytarzy ekologicznych,
- utrzymanie istniejących alei starodrzewia w dobrym stanie sanitarnym oraz zwiększenie liczby pomników przyrody (w formie drzew),
- powstanie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego staw i bagna w Hadrze jako nowej formy ochrony przyrody.

Walory kulturowe (grupa cech B):

- utrzymanie w dobrym stanie technicznym obiektów dziedzictwa kulturowego,

- zachowanie oryginalnych cech architektonicznych i estetycznych rewitalizowanych obiektów zabytkowych,
- utrzymanie i czytelność tradycyjnych morfologicznie układów wsi,
- kontynuacja tradycyjnego sposobu użytkowania terenu (pola uprawne, łąki i pastwiska, stawy hodowlane),
- zachowanie i kultywowanie tradycyjnych wzorców architektonicznych, charakterystycznych dla obu regionów kulturowych.
- utworzenie nowej formy ochrony – park kulturowy

Walory syntetyczne (grupa cech C):

- podniesienie poziomu tożsamości krajobrazu (rozumianej jako identyfikowanie się mieszkańców z miejscem zamieszkania),
- utrzymanie swojskości krajobrazu w obszarach uznanych za tradycyjne (związki przynależności i przywiązania),
- zachowanie unikatowych cech krajobrazu (zachowanie wielu czytelnych wyróżników krajobrazu i indywidualnym i niepowtarzalnym charakterze)
- utrzymanie i promocja tradycyjnych elementów krajobrazu, związanych z działalnością hutniczą oraz specyficznym położeniem w obrębie historycznego pogranicza,
- zwiększanie świadomości mieszkańców i turystów w zakresie wartości krajobrazu (m.in. autentyczności, symbolicznej, użytkowej itp.).

Walory estetyczno-fizjonomiczne:

- przesłonięcie negatywnych dominant krajobrazowych (wysokościowych i powierzchniowych),
- zachowanie i odstonięcie przedpoli ekspozycji, co zwiększy czytelność cennych fizjonomicznie obiektów (np. pałac w Kochanowicach),
- udostępnienie nowych panoram widokowych i platform widokowych,
- wzrost walorów estetycznych w obszarze wsi poprzez stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych o wysokiej jakości, stonowanej kolorystyki,
- zwiększanie świadomości mieszkańców i turystów w zakresie wartości krajobrazu wartości estetycznej (malowniczość, harmonia, ład przestrzenny)

12.3. Oszacowanie kosztów realizacji ustaleń Planu ochrony

Szacunkowe koszty wdrożenia ustaleń i rekomendacji Planu ochrony dla PKLnGL w części dotyczącej ochrony walorów krajobrazowych przedstawiono w tabeli 73.

Tab. 73. Oszacowanie kosztów realizacji ustaleń Planu ochrony w części dotyczącej ochrony walorów krajobrazowych

Lp.	Działanie	Proponowane podmioty odpowiedzialne za realizację	Szacunkowy koszt
1.	Utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Bagna	Administracja	Działanie

	i stawy w Hadrze	samorządowa	bezkosztowe, w ramach działalności statutowej jednostki wdrażającej
2.	Utworzenie parków kulturowych: Zborowskie, Cieszowa, Lubockie	Administracja samorządowa	Działanie bezkosztowe, w ramach działalności statutowej jednostki wdrażającej
3.	Ochrona czynna przyrody (wykaszenie lustra wody, wykaszanie grobli stawów, wykaszanie łąk i usuwanie samosiewek, prace pielęgnacyjno-lecznicze na wybranych pomnikach przyrody, starodrzewach i alejach	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego	Wykaszanie lustra wody i grobli (6000 zł/ha); wykaszanie łąk i usuwanie samosiewek (3500 zł/ha); prace pielęgnacyjno-lecznicze (40 000 zł/rok)
4.	Zachowanie w dobrym stanie technicznym urządzeń hydrotechnicznych przy stawach	Właściciele i zarządcy gospodarstw rybnych i stawów	W zależności od wielkości obiektu i jego stanu zachowania
5.	Zachowanie w dobrym stanie technicznym, stylistycznym i architektonicznym obiektów zabytkowych oraz objęcie nowych obiektów formą ochrony	Właściciele i zarządcy, Wojewódzki Konserwator Zabytków, administracja samorządowa	W zależności od wielkości obiektu i jego stanu zachowania. Możliwość ubiegania się o dotacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Kulturowego na wykonanie prac konserwatorskich i restauratorskich.

13.LITERATURA

Andrejczuk W., 2013: Funkcje krajobrazów kulturowych. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, Nr 20, s. 65-81

Bogdanowski J., Łuczyńska-Bruzda M., Novak Z., 1981: Architektura krajobrazu, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Kraków.

Chmielewski T.J., Myga-Piątek U., Solon J., 2014: Ocena stanu zachowania i wartości krajobrazu [W:] Przygotowanie opracowania pt. „Identyfikacja i ocena krajobrazów – metodyka oraz główne założenia”. Zadanie III.1. Opracowanie szczegółowej instrukcji postępowania, prowadzącej wykonawcę audytu od rozpoczęcia prac do pełnego zakończenia. Wersja 02. Praca pod redakcją J. Solona i in.

Chmielewski T.J., Myga-Piątek U., Solon J., 2015: Typologia aktualnych krajobrazów Polski. Przegląd Geograficzny, 87, 3, s. 377-408

- Czylok A., Szymczyk A., Wach J., Konecki R., Stachurski R., Ściśłowski M., Wach A., Wach M., 2004. Rozpoznanie materiałów umożliwiających wykonanie diagnozy stanu przyrody będącej podstawą do sporządzenia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”. Przedsiębiorstwo Usługowe Geograf, Dąbrowa Górnicza.
- Dokumentacja do projektu planu ochrony Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”. Diagnoza, 2007. Opracowanie pod kierunkiem Z. Cichockiego, Warszawa.
- Dropek W., Marzec M. 1997. Plan ochrony rezerwatu „Cisy nad Liswartą”. DENDRO-EKO, Opole.
- Herbichowa M. 2004. 7120 Torfowiska wysokie zdegradowane, zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji. W: Herbich J. (red.). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000. Tom 2: Wody słodkie i torfowiska Wyd. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 140–146.
- Herbichowa M., 2004a. Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea nigrae). W: J. Herbich (red.). Wody słodkie i torfowiska. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000. T. 2. Wyd. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 147-157.
- Herbichowa M., Pawlaczyk P., Stańko R., 2007. Ochrona wysokich torfowisk bałtyckich na Pomorzu. Doświadczenia i rezultaty projektu LIFE04NAT/PL/000208 PLBALTBOGS. Wyd. Klubu Przyrodników. Świebodzin.
- Hereźniak J. 2002. Rezerwaty przyrody ziemi częstochowskiej. Liga Ochrony Przyrody. Zarząd Okręgu w Częstochowie, Częstochowa.
- Hereźniak J. 2005. Świat roślin w istniejących i projektowanych obiektach ochrony przyrody Parku Krajobrazowego „Lasy Nad Górną Liswartą”. Ziemia Częstochowska 32, 263–304.
- Hylla W., Dobrowolska D., 2015. Struktura populacji i kondycja zdrowotna cisa pospolitego w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”. Sylwan 159 (1), 62-70.
- Hylla W., Dobrowolska D., 2015a. Rozmieszczenie populacji cisa pospolitego (*Taxus baccata* L.) w rezerwacie „Cisy nad Liswartą”. Sylwan 159 (11), 948-957.
- Jędrzejczyk-Korycińska M. (red.). 2014. Wskazania dla czynnej ochrony użytku ekologicznego „Brzoza” w Parku Krajobrazowym „Lasy nad Górną Liswartą”. Będzin
- Jędrzejewski W., Nowak S, Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R. W., Niedziałkowski K., Jędrzejewska B., Wójcik J. M., Zalewska H., Pilot M., 2005. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Białowieża.
- Kącki Z., Michalska-Hejduk D., 2010. Assessment of Biodiversity in Molinia Meadows in Kampinoski National Park Based on Biocenotic Indicators. Polish J. of Environ. Stud. 19(2), 351-362.
- Kącki Z., Załuski T. 2004. Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion). W: J. Herbich (red.). Murawy, łąki, ziołorośla, wrzosowiska, zarośla. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 159-170.
- Kiełczewska-Zaleska M., 1972. Geografia osadnictwa. Zarys problematyki. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 239.
- Kołodziejek J., Michalska-Hejduk D., 2004. Charakterystyka geobotaniczna łąk trzęślicowych *Molinietum caeruleae* na polanach śródleśnych północnej części województwa śląskiego. Fragm. Flor. Geobot. Polonica 11, 141-155.

- Liro A. 1995. Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET - Polska. Fundacja IUCN Poland, Warszawa, ss. 204.
- Matuszkiewicz W., 2008. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Mróz W. (red.), 2010. Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny cz. I, Inspekcja ochrony środowiska, Warszawa.
- Mróz W. (red.), 2012. Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny cz. III, Inspekcja ochrony środowiska, Warszawa.
- Mróz W. (red.), 2015. Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny cz. IV, Inspekcja ochrony środowiska, Warszawa
- Myga-Piątek U., Nita J., 2013. Opracowanie krajobrazowe województwa śląskiego sporządzone na potrzeby opracowania ekofizjograficznego do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego.
- Myga-Piątek U., Nita J., Sobala M., Pukowiec K., Dzikowska P., Żemła-Siesicka A., 2015: Sporządzenie audytu krajobrazowego – testowanie metodyki identyfikacji i oceny krajobrazu. Ministerstwo Środowiska, ss. 113. (opublikowane na stronie Ministerstwa Środowiska).
- Niedźwiedzka-Filipiak, Ozimek P., Akincza M., Kochel L., Krug D., Sobota M., Tokarczyk-Dorociak K., 2017: Rekomendacje w zakresie prowadzenia analiz krajobrazowych na potrzeby wyznaczania stref ochrony krajobrazu, Stowarzyszenie Polskich Architektów Krajobrazu
- Parusel i in. 2003. *Opracowanie ekofizjograficzne do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego*. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B., Skowrońska K., Wower A., 2008. Korytarze ekologiczne w województwie śląskim – koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa [w:] Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. W. Jędrzejewski, D. Ławreszuk (red.) Konferencja międzynarodowa Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce, Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża, 20–22 XI 2008 r.
- Paślawski J., 2003: Jak opracować kartogram, WGiSR UW, Warszawa, s. 120.
- Plaza M., 2012. Bagno w Korzonku – jeden z obszarów Natura 2000 w województwie śląskim. *Przyroda Górnego Śląska* 69: 12.
- Solon J., Chmielewski T.J., Myga-Piątek U., Kistowski M., 2014: Przygotowanie opracowania pt. „Identyfikacja i ocena krajobrazów – metodyka oraz główne założenia”. Zadanie III.1. Opracowanie szczegółowej instrukcji postępowania, prowadzącej wykonawcę audytu od rozpoczęcia prac do pełnego zakończenia. Wersja 02.
- Solon J., Chmielewski T.J., Myga-Piątek U., Kistowski M., 2015: Identyfikacja i ocena krajobrazów Polski – etapy i metody postępowania w toku audytu krajobrazowego w województwach, *Problemy Ekologii Krajobrazu* XL, 55-77.
- Solon J., Borzyszkowski J., Bidłasik M., Richling A., Badora K., Balon J., Brzezińska-Wójcik T., Chabudziński Ł., Dobrowolski R., Grzegorzczak I., Jodłowski M., Kistowski M., Kot R., Krąż P., Lechnio J., Macias A., Majchrowska A., Malinowska E., Migoń P., Myga-Piątek U., Nita J., Papińska E., Rodzik J., Strzyż M., Terpiłowski S., Ziaja W., 2018: Physico-geographical mesoregions of Poland: Varification and Adjustment of boundaries on the basis of

contemporary spatial data. Geographia Polonica 2018, Volume 91, Issue 2, pp. 143-170 Thullie Cz., 1969: Zabytki architektury województwa katowickiego i opolskiego. Przewodnik. Wyd. Śląsk, Katowice, s. 270.

Świerczewski D., Błaszczuk J., 2011. Fauna piewików (Hemiptera: Fulgoromorpha et Cicadomorpha) wilgotnych lasów, łąk i torfowisk w południowej części Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej. Ziemia Częstochowska 37, 227-256.

Zarzezna D., Żyłka W., Zarzeznny R., Michalski C., 2007. Walory turystyczne gminy Boronów. Prace Naukowe Akademiiim. Jana Długosza w Częstochowie, seria Kultura Fizyczna 7, 171-181.

14.ZESTAWIENIE TABEL, MAP,FOTOGRAFII I RYCIN

Zestawienie map

MAP. 1. POŁOŻENIE PKLNGL NA TLE PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO (OPRACOWANIE WŁASNE)	20
MAP. 2. JEDNOSTKI KRAJOBRAZOWE (KRAJOBRAZY LOKALNE) NA OBSZARZE PKLNGL I JEGO OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	27
MAP. 1. JEDNOSTKI KRAJOBRAZOWE (KRAJOBRAZY LOKALNE) PKLNGL I JEGO OTULINY NA TLE PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO (OPRACOWANIE WŁASNE)	39
MAP. 2. ROZMIESZCZENIE SIEDLISK PRZYRODNICZYCH NATURA 2000 W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY NA PODSTAWIE DANYCH Z MONITORINGU GIOŚ – CECHA A1 (OPRACOWANIE WŁASNE)	49
MAP. 3. ROZMIESZCZENIE OBSZARÓW NATURA 2000 W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY – CECHA A2 (OPRACOWANIE WŁASNE)	60
MAP. 4. ROZMIESZCZENIE REZERWATÓW PRZYRODY W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY – CECHA A2 (OPRACOWANIE WŁASNE)	63
MAP. 5. ROZMIESZCZENIE LASÓW OCHRONNYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY – CECHA A3 (OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH RDLP W KATOWICACH)	69
MAP. 6. ROZMIESZCZENIE POMNIKÓW PRZYRODY W OBRĘBIE PKLNGL I JEGO OTULINY – CECHA A4 (OPRACOWANIE WŁASNE)	74
MAP. 7. ROZMIESZCZENIE UŻYTKÓW EKOLOGICZNYCH W OBRĘBIE PKLNGL I JEGO OTULINY – CECHA A4 (OPRACOWANIE WŁASNE)	77
MAP. 8. ROZMIESZCZENIE CENNYCH OBIEKTÓW PRZYRODNICZYCH – GATUNKI ROŚLIN I ZWIERZĄT NATURA 2000 W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY – CECHA A5 I A6 (OPRACOWANIE WŁASNE)	83
MAP. 9. ZBIORNIKI WODNE W OBRĘBIE PKLNGL I JEGO OTULINY NIEOBJĘTE SIECIĄ NATURA 2000 (OPRACOWANIE WŁASNE)	85
MAP. 10. OBSZARY PODMOKŁE W PKLNGL I OTULINIE NIEOBJĘTE SIECIĄ NATURA 2000 (OPRACOWANIE WŁASNE)	86
MAP. 11. KRAJOWA SIEĆ KORYTARZY EKOLOGICZNYCH SIECI ECONET W REJONIE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE LIRO, 1995)	89
MAP. 12. POŁOŻENIE PKLNGL NA TLE KRAJOWEJ SIECI EKOLOGICZNEJ ECONET (OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE LIRO, 1995)	91
MAP. 13. KORYTARZE ICHTIOLOGICZNE I CHIROPTEROLOGICZNE NA TERENIE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE NA PODSTAWIE PARUSEL I IN., 2008)	92

MAP. 14.	KORYTARZE ORNITOLOGICZNE NA TERENIE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE NA PODSTAWIE PARUSEL I IN., 2008)	93
MAP. 15.	KORYTARZE TERIOLOGICZNE NA TERENIE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE NA PODSTAWIE PARUSEL I IN., 2008)	94
MAP. 16.	PARK NA TLE KORYTARZY SPÓJNOŚCI (OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE NA PODSTAWIE PARUSEL I IN., 2008)	95
MAP. 17.	DROGI I LINIE KOLEJOWE JAKO BARIERY ANTROPOGENICZNE NA TERENIE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE)	96
MAP. 18.	LOKALIZACJA OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	106
MAP. 19.	LOKALIZACJA OBIEKTÓW TRADYCYJNEJ ZABUDOWY WIEJSKIEJ W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	107
MAP. 20.	PRZEBIEG NAJWAŻNIEJSZYCH DRÓG W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	111
MAP. 21.	PRZEBIEG SIECI KOLEJOWEJ W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	112
MAP. 22.	LOKALIZACJA OBIEKTÓW RELIGIJNYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	113
MAP. 23.	LOKALIZACJA OBIEKTÓW ARCHITEKTURY PRZEMYSŁOWEJ I KOLEJOWEJ W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	122
MAP. 24.	LOKALIZACJA OBIEKTÓW ARCHITEKTURY PRZEMYSŁOWEJ I KOLEJOWEJ W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	124
MAP. 25.	LOKALIZACJA OBIEKTÓW DWORSKICH I PAŁACOWYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	126
MAP. 26.	LOKALIZACJA MIEJSC PAMIĘCI W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	128
MAP. 27.	LOKALIZACJA ŚLADÓW WŁASNOŚCI I PRZEBIEGU DAWNYCH GRANIC W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	133
MAP. 28.	WSIE O ZIDENTYFIKOWANYM TYPIE MORFOLOGICZNYM W OBRĘBIE PARKU I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	136
MAP. 29.	OSIE WIDOKOWE W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	150
MAP. 30.	CIĄGI WIDOKOWE W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	160
MAP. 31.	PUNKTY I OTWARCIA WIDOKOWE W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	168
MAP. 32.	PANORAMY I PRZEDPOLA EKSPOZYCJI W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	205
MAP. 33.	DOMINANTY KRAJOBRAZOWE W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	220
MAP. 34.	PRZYRODNICZE WALORY KRAJOBRAZU W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (CECHY A) (OPRACOWANIE WŁASNE)	231
MAP. 35.	KULTUROWE WALORY KRAJOBRAZU W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (CECHY B) (OPRACOWANIE WŁASNE)	232
MAP. 36.	CECHY SYNTETYCZNE KRAJOBRAZU W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (CECHY C) (OPRACOWANIE WŁASNE)	233
MAP. 37.	WALORY ESTETYCZNO-FIZJONOMICZNE KRAJOBRAZU W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	234
MAP. 38.	DESTYMULANTY KRAJOBRAZOWE W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	235
MAP. 39.	KOMPLEKSOWA WALORYZACJA KRAJOBRAZU W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	236

MAP. 40.	KRAJOBRAZY O CECHACH PRIORYTETOWYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	237
MAP. 41.	STREFY OCHRONY W OBRĘBIE KRAJOBRAZÓW O CECHACH PRIORYTETOWYCH PKLNGL I OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	238
MAP. 42.	STREFY OCHRONY KRAJOBRAZU NA TLE SZCZEGÓŁOWEGO POKRYCIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU KRAJOBRAZU O CECHACH PRIORYTETOWYCH PANOSZÓW PATOKA (OPRACOWANIE WŁASNE)	268
MAP. 43.	STREFY OCHRONY KRAJOBRAZU NA TLE SZCZEGÓŁOWEGO POKRYCIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU KRAJOBRAZU O CECHACH PRIORYTETOWYCH ZBOROWSKIE (OPRACOWANIE WŁASNE)	269
MAP. 44.	STREFY OCHRONY KRAJOBRAZU NA TLE SZCZEGÓŁOWEGO POKRYCIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU KRAJOBRAZU O CECHACH PRIORYTETOWYCH LUBOCKIE – BRZOZA – PAWEŁKI (OPRACOWANIE WŁASNE)	270
MAP. 45.	STREFY OCHRONY KRAJOBRAZU NA TLE SZCZEGÓŁOWEGO POKRYCIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU KRAJOBRAZU O CECHACH PRIORYTETOWYCH CIESZOWA (OPRACOWANIE WŁASNE)	271
MAP. 46.	STREFY OCHRONY KRAJOBRAZU NA TLE SZCZEGÓŁOWEGO POKRYCIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU KRAJOBRAZU O CECHACH PRIORYTETOWYCH DOLINA LISWARTY NA ODCINKU OD TANINY DO NIWEK - CZĘŚĆ PÓŁNOCNO-ZACHODNIA (OPRACOWANIE WŁASNE)	272
MAP. 47.	STREFY OCHRONY KRAJOBRAZU NA TLE SZCZEGÓŁOWEGO POKRYCIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU KRAJOBRAZU O CECHACH PRIORYTETOWYCH DOLINA LISWARTY NA ODCINKU OD TANINY DO NIWEK - CZĘŚĆ POŁUDNIOWO-WSCHODNIA (OPRACOWANIE WŁASNE)	273

Zestawienie rycin

RYC. 1.	GRUPY KRAJOBRAZÓW W OBSZARZE PKLNGL I OTULINIE W % (OPRACOWANIE WŁASNE)	25
RYC. 2.	TYPY KRAJOBRAZU W OBSZARZE PKLNGL I OTULINIE W % (OPRACOWANIE WŁASNE)	25
RYC. 3.	PROCENTOWY ROZKŁAD PODTYPÓW KRAJOBRAZU W OBSZARZE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE)	26
RYC. 4.	GRUPY KRAJOBRAZÓW W OBSZARZE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE)	28
RYC. 5.	TYPY KRAJOBRAZU W OBSZARZE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE)	28
RYC. 6.	PODTYPY KRAJOBRAZU W OBSZARZE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE)	29
RYC. 7.	GRUPY KRAJOBRAZÓW W OBSZARZE OTULINY PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE)	36
RYC. 8.	TYPY KRAJOBRAZÓW W OBSZARZE OTULINY PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE)	36
RYC. 9.	PODTYPY KRAJOBRAZU W OBSZARZE PKLNGL (OPRACOWANIE WŁASNE)	37
RYC. 10.	POŁOŻENIE GMIN W OBSZARZE PKLNGL I JEGO OTULINY (OPRACOWANIE WŁASNE)	40
RYC. 11.	ANALIZA POKRYCIA TERENU – OŚ WIDOKOWA NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM WZDŁUŻ UL. FABRYCZNEJ (OPRACOWANIE WŁASNE)	154
RYC. 12.	ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – OŚ WIDOKOWA NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM WZDŁUŻ UL. FABRYCZNEJ (OPRACOWANIE WŁASNE)	155
RYC. 13.	ANALIZA KOMPOZYCYJNA – OŚ WIDOKOWA NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM WZDŁUŻ UL. FABRYCZNEJ (OPRACOWANIE WŁASNE)	155
RYC. 14.	ANALIZA POKRYCIA TERENU – OŚ WIDOKOWA NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM Z PRZYSIÓŁKA PŁASZCZAK (OPRACOWANIE WŁASNE)	157
RYC. 15.	ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – OŚ WIDOKOWA NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM Z PRZYSIÓŁKA PŁASZCZAK (OPRACOWANIE WŁASNE)	158

RYC. 16. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – OŚ WIDOKOWA NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM Z PRZYSIÓŁKA PŁASZCZAK (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	158
RYC. 17. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – CIĄG WIDOKOWY – RZYCE - WIDOK NA KOSZĘCIN (OPRACOWANIE WŁASNE) 166	
RYC. 18. ANALIZA POKRYCIA TERENU – CIĄG WIDOKOWY – RZYCE - WIDOK NA KOSZĘCIN (OPRACOWANIE WŁASNE) ___	166
RYC. 19. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – CIĄG WIDOKOWY – RZYCE - WIDOK NA KOSZĘCIN (OPRACOWANIE WŁASNE) ____	166
RYC. 20. ANALIZA POKRYCIA TERENU – PUNKT WIDOKOWY – WIDOK NA STAW WANDA (OPRACOWANIE WŁASNE) ____	178
RYC. 21. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – PUNKT WIDOKOWY – WIDOK NA STAW WANDA (OPRACOWANIE WŁASNE)	179
RYC. 22. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – PUNKT WIDOKOWY – WIDOK NA STAW WANDA (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	179
RYC. 23. ANALIZA POKRYCIA TERENU – PUNKT WIDOKOWY – WIEŻA WIDOKOWA NA STAWACH W HADRZE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	181
RYC. 24. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – PUNKT WIDOKOWY – WIEŻA WIDOKOWA NA STAWACH W HADRZE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	181
RYC. 25. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – PUNKT WIDOKOWY – WIEŻA WIDOKOWA NA STAWACH W HADRZE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	181
RYC. 26. ANALIZA POKRYCIA TERENU – PUNKT WIDOKOWY – DRONIEWICE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	182
RYC. 27. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – PUNKT WIDOKOWY – DRONIEWICE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	183
RYC. 28. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – PUNKT WIDOKOWY – DRONIEWICE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	183
RYC. 29. ANALIZA POKRYCIA TERENU – PUNKT WIDOKOWY – STASIOWE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	185
RYC. 30. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – PUNKT WIDOKOWY – STASIOWE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	185
RYC. 31. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – PUNKT WIDOKOWY – STASIOWE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	186
RYC. 32. ANALIZA POKRYCIA TERENU – OTWARCIE WIDOKOWE – HADRA, NIEBIESKI SZLAK (OPRACOWANIE WŁASNE) ___	195
RYC. 33. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – OTWARCIE WIDOKOWE – HADRA, NIEBIESKI SZLAK (OPRACOWANIE WŁASNE) 196	
RYC. 34. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – OTWARCIE WIDOKOWE – HADRA, NIEBIESKI SZLAK (OPRACOWANIE WŁASNE) ___	196
RYC. 35. ANALIZA POKRYCIA TERENU – OTWARCIE WIDOKOWE – TANINA (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	198
RYC. 36. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – OTWARCIE WIDOKOWE – TANINA (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	198
RYC. 37. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – OTWARCIE WIDOKOWE – TANINA (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	198
RYC. 38. ANALIZA POKRYCIA TERENU – OTWARCIE WIDOKOWE – LUBOCKIE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	200
RYC. 39. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – OTWARCIE WIDOKOWE – LUBOCKIE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	200
RYC. 40. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – OTWARCIE WIDOKOWE – LUBOCKIE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	201
RYC. 41. ANALIZA POKRYCIA TERENU – OTWARCIE WIDOKOWE – OSTRÓW (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	202
RYC. 42. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – OTWARCIE WIDOKOWE – OSTRÓW (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	203
RYC. 43. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – OTWARCIE WIDOKOWE – OSTRÓW (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	203
RYC. 44. ANALIZA POKRYCIA TERENU – OTWARCIE WIDOKOWE - PANORAMA I PRZEDPOLE EKSPOZYCJI – ZBOROWSKIE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	217
RYC. 45. ANALIZA PLANÓW WIDOKOWYCH – OTWARCIE WIDOKOWE - PANORAMA I PRZEDPOLE EKSPOZYCJI – ZBOROWSKIE (OPRACOWANIE WŁASNE) _____	217

RYC. 46. ANALIZA KOMPOZYCYJNA – OTWARCIE WIDOKOWE - PANORAMA I PRZEDPOLE EKSPOZYCJI – ZBOROWSKIE (OPRACOWANIE WŁASNE)	218
--	-----

Zestawienie tabel

TAB. 1. TYPOLOGIA AKTUALNYCH KRAJOBRAZÓW POLSKI WEDŁUG PROJEKTU ROZPORZĄDZENIA RADY MINISTRÓW Z DNIA 23.03.2018 R. W SPRAWIE SPORZĄDZANIA AUDYTÓW KRAJOBRAZOWYCH.	8
TAB. 2. ZESTAWIENIE ANALIZOWANYCH CECH KRAJOBRAZU PRZYRODNICZYCH (A), KULTUROWYCH (B) I SYNTETYCZNYCH (C) – WYSTĘPUJĄCYCH NA TERENIE PKLNGL	12
TAB. 3. ETAPY POSTĘPOWANIA METODOLOGICZNEGO I ZASTOSOWANE ZMIANY W PORÓWNANIU DO ORYGINALNEJ METODY AUDYTOWEJ	17
TAB. 4. ZESTAWIENIE DOSTĘPNEJ LITERATURY Z ANALIZĄ JEJ PRZYDATNOŚCI NA POTRZEBY OPERATU OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH PKLNGL	21
TAB. 5. TYPY I PODTYPY KRAJOBRAZU W OBSZARZE PKLNGL	25
TAB. 6. LICZBA JEDNOSTEK KRAJOBRAZOWYCH W OBSZARZE PKLNGL I OTULINY W PODZIALE NA GMINY	40
TAB. 7. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY BLACHOWNIA	41
TAB. 8. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY BORONÓW	41
TAB. 9. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY CIASNA	41
TAB. 10. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY HERBY	42
TAB. 11. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY KOCHANOWICE	42
TAB. 12. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY KONOPISKA	42
TAB. 13. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY KOSZĘCIN	43
TAB. 14. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY PANKI	43
TAB. 15. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY PAWONKÓW	43
TAB. 16. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY PRYZYSTAJŃ	43
TAB. 17. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY STARCZA	43
TAB. 18. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY WOŹNIKI	44
TAB. 19. ZESTAWIENIE PODTYPÓW KRAJOBRAZÓW DLA GMINY WRĘCZYCA WIELKA	44
TAB. 20. TABELA INWENTARYZACYJNA PRZYRODNICZYCH WALORÓW KRAJOBRAZU W OBRĘBIE PKLNGL	44
TAB. 21. TABELA INWENTARYZACYJNA PRZYRODNICZYCH WALORÓW KRAJOBRAZU W OBRĘBIE OTULINY PKLNGL	46
TAB. 22. CHARAKTERYSTYKA SIEDLISKA PRZYRODNICZEGO 7110 NA TERENIE PKLNGL	53
TAB. 23. CHARAKTERYSTYKA SIEDLISKA PRZYRODNICZEGO 91E0 NA TERENIE PKLNGL	59
TAB. 24. SPECJALNE OBSZARY OCHRONY SIEDLISK NATURA 2000 NA TERENIE PKLNGL	59
TAB. 25. REZERWATY PRZYRODY NA TERENIE PKLNGL	62
TAB. 26. POMNIKI PRZYRODY NA TERENIE PKLNGL I W JEGO OTULINIE	70
TAB. 27. UŻYTKI EKOLOGICZNE NA TERENIE PKLNGL	76
TAB. 28. INWENTARYZACJA ZASOBÓW KULTUROWYCH W OBSZARZE PKLNGL W PODZIALE NA KRAJOBRAZY LOKALNE	102
TAB. 29. INWENTARYZACJA ZASOBÓW KULTUROWYCH W OBSZARZE OTULINY PKLNGL W PODZIALE NA KRAJOBRAZY LOKALNE	104

TAB. 30. ZESTAWIENIE OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (B1)	106
TAB. 31. ZESTAWIENIE OBIEKTÓW TRADYCYJNEJ ZABUDOWY WIEJSKIEJ W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (B7)	108
TAB. 32. ZESTAWIENIE OBIEKTÓW I KOMPLEKSÓW RELIGIJNYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (B31)	114
TAB. 33. ZESTAWIENIE OBIEKTÓW DAWNEJ ARCHITEKTURY PRZEMYSŁOWEJ (B43)	122
TAB. 34. ZESTAWIENIE OBIEKTÓW DAWNEJ ARCHITEKTURY RZMEIEŚNICZEJ W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (B43)	125
TAB. 35. ZESTAWIENIE OBIEKTÓW ARCHITEKTURY REZYDENCJALNEJ I DWORSKIEJ W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (B49)	127
TAB. 36. ZESTAWIENIE MIEJSC PAMIĘCI W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (B67)	129
TAB. 37. ZESTAWIENIE ZACHOWANYCH ŚLADÓW WŁASNOŚCI I PRZEBIEGU DAWNYCH GRANIC W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY (B85)	134
TAB. 38. OKREŚLONE TYPY MORFOLOGICZNE WSI W KRAJOBRAZACH LOKALNYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	136
TAB. 39. INWENTARYZACJA CECH SYNTETYCZNYCH (C) W OBRĘBIE PKLNGL W PODZIALE NA KRAJOBRAZY LOKALNE	137
TAB. 40. INWENTARYZACJA CECH SYNTETYCZNYCH (C) W OBRĘBIE OTULINY PKLNGL W PODZIALE NA KRAJOBRAZY LOKALNE	139
TAB. 41. KRAJOBRAZY LOKALNE PKLNGL I OTULINY POSIADAJĄCE TOŻSAMOŚĆ	141
TAB. 42. KRAJOBRAZY LOKALNE TRADYCYJNE W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	142
TAB. 43. KRAJOBRAZY LOKALNE CECHUJĄCE SIĘ SWOJSKOŚCIĄ W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	143
TAB. 44. UNIKATOWE KRAJOBRAZY LOKALNE W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	144
TAB. 45. ZESTAWIENIE OSI WIDOKOWYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	150
TAB. 46. ANALIZA OSI WIDOKOWEJ NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM WZDŁUŻ UL. FABRYCZNEJ	156
TAB. 47. ANALIZA OSI WIDOKOWEJ NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM Z PRZYSIÓŁKA PŁASZCZAK	159
TAB. 48. ZESTAWIENIE CIĄGÓW WIDOKOWYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	160
TAB. 49. ANALIZA CIĄGU WIDOKOWEGO – RZYCE - WIDOK NA KOSZĘCIN	166
TAB. 50. ZESTAWIENIE PUNKTÓW WIDOKOWYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	168
TAB. 51. ANALIZA PUNKTU WIDOKOWEGO – WIDOK NA STAW WANDA	179
TAB. 52. ANALIZA PUNKTU WIDOKOWEGO – WIEŻA WIDOKOWA NA STAWACH W HADRZE	181
TAB. 53. ANALIZA PUNKTU WIDOKOWEGO – DRONIEWICE	183
TAB. 54. ANALIZA PUNKTU WIDOKOWEGO – STASIOWE	186
TAB. 55. ZESTAWIENIE OTWARĆ WIDOKOWYCH	187
TAB. 56. ANALIZA OTWARCIA WIDOKOWEGO – HADRA, NIEBIESKI SZLAK	196
TAB. 57. ANALIZA OTWARCIA WIDOKOWEGO – TANINA	198
TAB. 58. ANALIZA OTWARCIA WIDOKOWEGO – LUBOCKIE	201
TAB. 59. ANALIZA OTWARCIA WIDOKOWEGO – OSTRÓW	203
TAB. 60. ZESTAWIENIE PANORAM W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	205
TAB. 61. ZESTAWIENIE PRZEDPOLI EKSPOZYCJI W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY	208
TAB. 62. ANALIZA OTWARCIA WIDOKOWEGO - PANORAMA I PRZEDPOLE EKSPOZYCJI – ZBOROWSKIE	218
TAB. 63. ZESTAWIENIE DOMINANT W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY ORAZ W BEZPOŚREDNIM SĄSIEDZTWIE PARKU	221

TAB. 64. ZESTAWIENIE ELEMENTÓW DYSHARMONIJNYCH W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY _____	224
TAB. 65. LOKALIZACJA KRAJOBRAZÓW O CECHACH PRIORYTETOWYCH W SYSTEMIE PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO NA GMINY W OBRĘBIE PKLNGL I OTULINY _____	244
TAB. 66. FUNKCJE KRAJOBRAZU W OBRĘBIE PKLNGL _____	244
TAB. 67. FUNKCJE KRAJOBRAZU W OBRĘBIE OTULINY PKLNGL _____	247
TAB. 68. CHARAKTERYSTYKA ORAZ ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ WEWNĘTRZNYCH ORAZ MOŻLIWE SPOSOBY ICH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIA _____	255
TAB. 69. CHARAKTERYSTYKA ORAZ ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ ZEWNĘTRZNYCH ORAZ MOŻLIWE SPOSOBY ICH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIA _____	259
TAB. 70. STRATEGICZNE I OPERACYJNE CELE OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH _____	261
TAB. 71. TYPOLOGIA PODZIAŁU OBSZARU PKLNGL NA STREFY DZIAŁAŃ OCHRONNYCH _____	263
TAB. 72. TYPOLOGIA WYDZIELEŃ PREZENTUJĄCYCH WYBRANE UWARUNKOWANIA OCHRONY PKLNGL _____	264
TAB. 73. OSZACOWANIE KOSZTÓW REALIZACJI USTALEŃ PLANU OCHRONY W CZĘŚCI DOTYCZĄCEJ OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH _____	279

Zestawienie fotografii

FOT. 1. KRAJOBRAZ BAGIENNO-ŁĄKOWY, BEZLEŚNY W DOLINIE LISWARTY (OKOLICE ŁEBEK) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018) _____	30
FOT. 2. KRAJOBRAZ LEŚNY Z PRZEWAGĄ SIEDLISK BOROWYCH (LAS SOSNOWY W ŁEBKACH) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018) _____	31
FOT. 3. KRAJOBRAZ WIEJSKI SZTUCZNYCH ZBIORNIKÓW WODNYCH (GMINA CIASNA) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018) _____	32
FOT. 4. KRAJOBRAZ ROLNICZY Z PRZEWAGĄ MOZAIKOWO ROZMIESZCZONYCH MAŁYCH PÓL (6C) W PAWEŁKACH (GMINA KOCHANOWICE) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018) _____	33
FOT. 5. KRAJOBRAZ PODMIEJSKI I REZYDENCJALNY - MIEJSCOWOŚCI O ZWARTEJ, WIELORZĘDOWEJ ZABUDOWIE O CHARAKTERZE WIEJSKIM BEZ OBSZARÓW ROLNYCH W HERBACH (FOT. MICHAŁ SOBALA, STYCZEŃ 2018) _____	34
FOT. 6. KRAJOBRAZ KOMUNIKACYJNY W HERBACH (FOT. MICHAŁ SOBALA, MARZEC 2018) _____	35
FOT. 7. OBSZAR NATURA 2000 BAGNO W KORZONKU (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018) _____	61
FOT. 8. REZERWAT PRZYRODY „CISY NAD LISWARTĄ” (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018). _____	64
FOT. 9. REZERWAT „ŁĘG NAD MŁYNÓWKĄ I OBSZAR NATURA 2000 „ŁĘGI W LASACH NAD LISWARTĄ” (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018) _____	68
FOT. 10. LAS W OKOLICACH BRZOZY (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018) _____	69
FOT. 11. STANOWISKA RÓŻANECZNIKA KATAWBIJSKIEGO – POMNIK PRZYRODY (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018) _____	75
FOT. 12. DĄB NAPOLEONA – POMNIK PRZYRODY W PATOCE (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018) _____	75
FOT. 13. UŻYTEK EKOLOGICZNY „BAGNO W JEZIORZE” (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018) _____	78
FOT. 14. UŻYTEK EKOLOGICZNY „BRZOZA” (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018) _____	79
FOT. 15. UŻYTEK EKOLOGICZNY „JEZIORKO” (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018) _____	80
FOT. 16. STAW PRZY ULICY JAŁOWCOWEJ W OLSZYNIE (FOT. MICHAŁ SOBALA, LUTY 2018) _____	86
FOT. 17. STAWY HADRA (FOT. MICHAŁ SOBALA, CZERWIEC 2018) _____	87

FOT. 18. STAWY W OKOLICACH PAWEŁEK (FOT. MICHAŁ SOBALA, CZERWIEC 2018)	87
FOT. 19. ZBIORNIK PAJĄK W KONOPISKACH (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018)	88
FOT. 20. TRADYCYJNA DREWNIANA ZABUDOWA MIESZKALNA W ŁEBKACH (LEWE ZDJ.) I KAMIŃSKU (PRAWO ZDJ.) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018)	108
FOT. 21. OBIEKTY RELIGIJNE – KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM (LEWE ZDJ.) I CIESZOWEJ (PRAWO ZDJ.) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA I M. SOBALA, KWIECIEŃ I MAJ 2018)	113
FOT. 22. MAŁE FORMY ARCHITEKTURY SAKRALNEJ W ŁEBKACH (LEWE ZDJ.) I LISOWIE (PRAWO ZDJ.) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018)	113
FOT. 23. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA – DWORZEC I WIEŻA WODNA W HERBACH NOWYCH (FOT. MICHAŁ SOBALA, LUTY 2018)	122
FOT. 24. DAWNA FABRYKA FAJEK W ZBOROWSKIM (LEWE ZDJ.) I DAWNA RZEŹNIA W LISOWIE (PRAWO ZDJ.) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA I ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, STYCZEŃ I KWIECIEŃ 2018)	125
FOT. 25. PAŁAC W KOCHANOWICACH (LEWE ZDJ.) I BUDYNEK PAŁACU W LISOWIE (LEWE ZDJ.) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA I M. SOBALA, KWIECIEŃ I MAJ 2018)	126
FOT. 26. MIEJSCE PAMIĘCI W LISOWIE KOŁO DWORCA PKP (LEWE ZDJ.) I KAMIŃSKU NA DAWNYM PENSJONACIE ANNA, OBECNIE DOM POD MODRZEWIAMI (PRAWO ZDJ.) (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018)	128
FOT. 27. RZĘKA LISWARTA – GRANICA MIĘDZY ZABORAMI ORAZ DAWNY POSTERUNEK CELNY W ZBOROWSKIM (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018)	133
FOT. 28. OŚ WIDOKOWA NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM WZDŁUŻ UL. FABRYCZNEJ (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, KWIECIEŃ 2018)	154
FOT. 29. OŚ WIDOKOWA NA KOŚCIÓŁ W ZBOROWSKIM Z PRZYSIÓŁKA PŁASZCZAK (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, KWIECIEŃ 2018)	157
FOT. 30. CIĄG WIDOKOWY – RZYCE - WIDOK NA KOSZĘCIN (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	165
FOT. 31. PUNKT WIDOKOWY – WIDOK NA STAW WANDA (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	178
FOT. 32. PUNKT WIDOKOWY – WIEŻA WIDOKOWA NA STAWACH W HADRZE (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, MAJ 2018)	180
FOT. 33. PUNKT WIDOKOWY – DRONIEWICE (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	182
FOT. 34. PUNKT WIDOKOWY – STASIOWE (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018)	184
FOT. 35. OTWARCIE WIDOKOWE – HADRA, NIEBIESKI SZLAK (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, MAJ 2018)	195
FOT. 36. OTWARCIE WIDOKOWE – TANINA (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	197
FOT. 37. OTWARCIE WIDOKOWE – LUBOCKIE (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	200
FOT. 38. OTWARCIE WIDOKOWE – OSTRÓW (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, MAJ 2018)	202
FOT. 39. OTWARCIE WIDOKOWE - PANORAMA I PRZEDPOLE EKSPOZYCJI – ZBOROWSKIE (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, MAJ 2018)	216
FOT. 40. PRZYKŁAD DOMINANTY NEGATYWNEJ – PRODUKCJA PASZ W KOCHANOWICACH (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, MARZEC 2018)	220
FOT. 41. PRZYKŁAD DOMINANTY NEUTRALNEJ – WIATRANKI W OKOLICACH BABIENICY (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	221
FOT. 42. PRZYKŁAD DOMINANTY POZYTYWNEJ – MOSTY KOLEJOWE W OKOLICACH HERB (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	221

FOT. 43. PRZYKŁAD OBSZARU DYSHARMONIJNEGO – HERBY – RECYKLING METALI (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	224
FOT. 44. PRZYKŁAD OBSZARU DYSHARMONIJNEGO – BORONÓW – TERENY SKŁADÓW (FOT. ANNA ŻEMŁA-SIESICKA, CZERWIEC 2018)	224
FOT. 45. KRAJOBRAZ O CECHACH PRIORYTETOWYCH „PANOSZÓW – PATOKA” (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018)	239
FOT. 46. KRAJOBRAZ O CECHACH PRIORYTETOWYCH „ZBOROWSKIE” (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018)	240
FOT. 47. KRAJOBRAZ O CECHACH PRIORYTETOWYCH „LUBOCKIE – BRZOZA - PAWEŁKI” (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018)	241
FOT. 48. KRAJOBRAZ O CECHACH PRIORYTETOWYCH „CIESZOWA” (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018)	242
FOT. 49. KRAJOBRAZ O CECHACH PRIORYTETOWYCH „DOLINA LISWARTY NA ODCINKU OD LISOWA DO HADRY” (FOT. MICHAŁ SOBALA, MAJ 2018)	243
FOT. 50. KRAJOBRAZ O CECHACH PRIORYTETOWYCH „DOLINA LISWARTY MIĘDZY TANINĄ A NIWKAMI” (FOT. KATARZYNA PUKOWIEC-KURDA, KWIECIEŃ 2018)	243